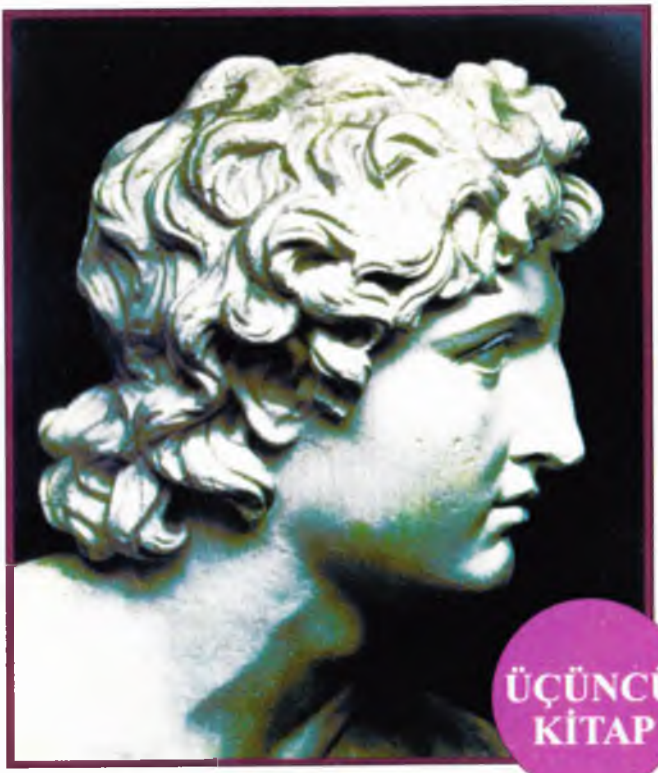
Valerio Massimo Manfredi

BÜYÜK İSKENDER

Dünyanın Hâkimi

ROMAN

CAN

ÜÇÜNCÜ KİTAP

İtalyanca aslından çeviren
EREN CENDEY

BÜYÜK İSKENDER
ÜÇÜNCÜ KİTAP
Valerio Massimo Manfredi

Valerio Massimo Manfredi

BÜYÜK İSKENDER

Dünyanın Hâkimi

CAN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Yayına hazırlayan
SAADET ÖZEN

Düzelti: Fulya Tükel
Dizgi: Serap Kılıç

ISBN 975-07-0042-2
© 1998 Arnoldo Mondadori Editore SpA / Can Yayınları Ltd. Şti. (1999)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (2000)
Cilt: ZE Ciltevi

Valerio Massimo Manfredi

BÜYÜK İSKENDER

Dünyanın Hâkimi

ROMAN

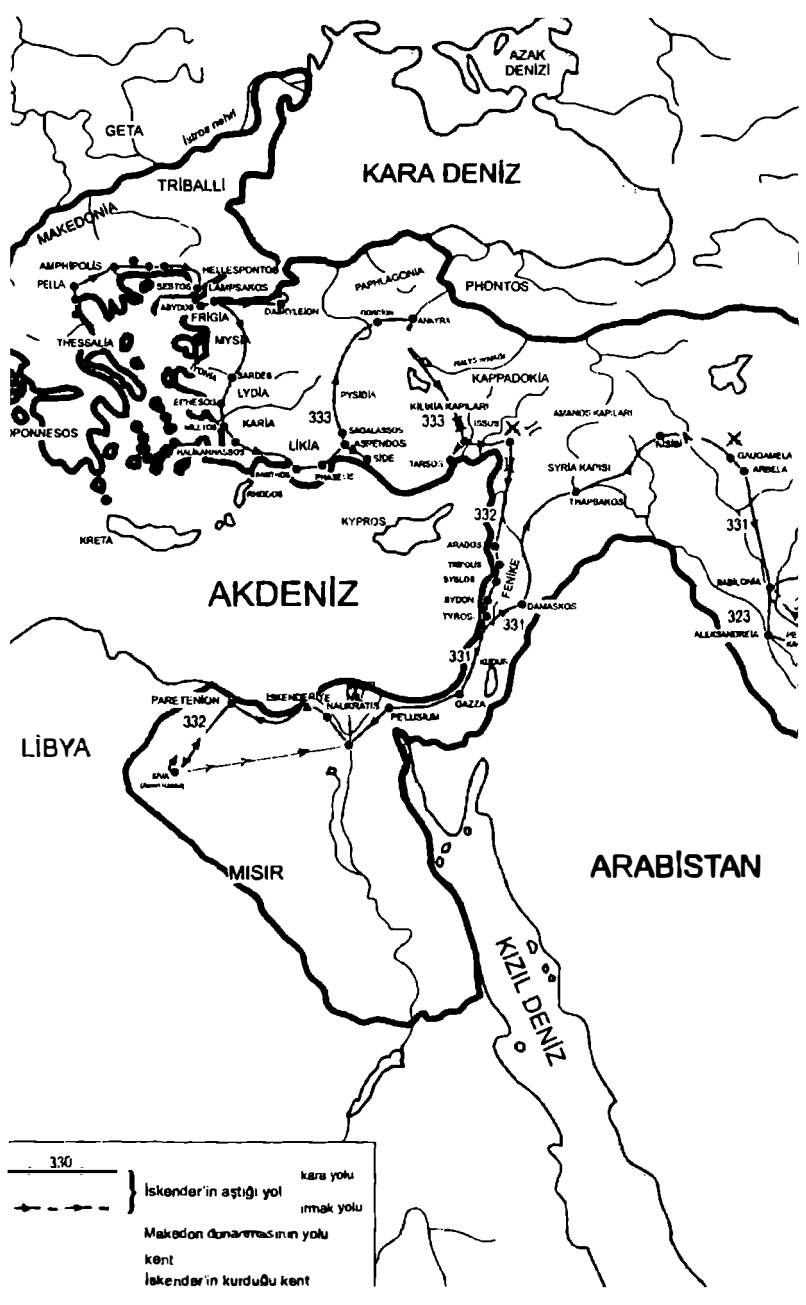
İtalyanca aslından çeviren
EREN CENDEY

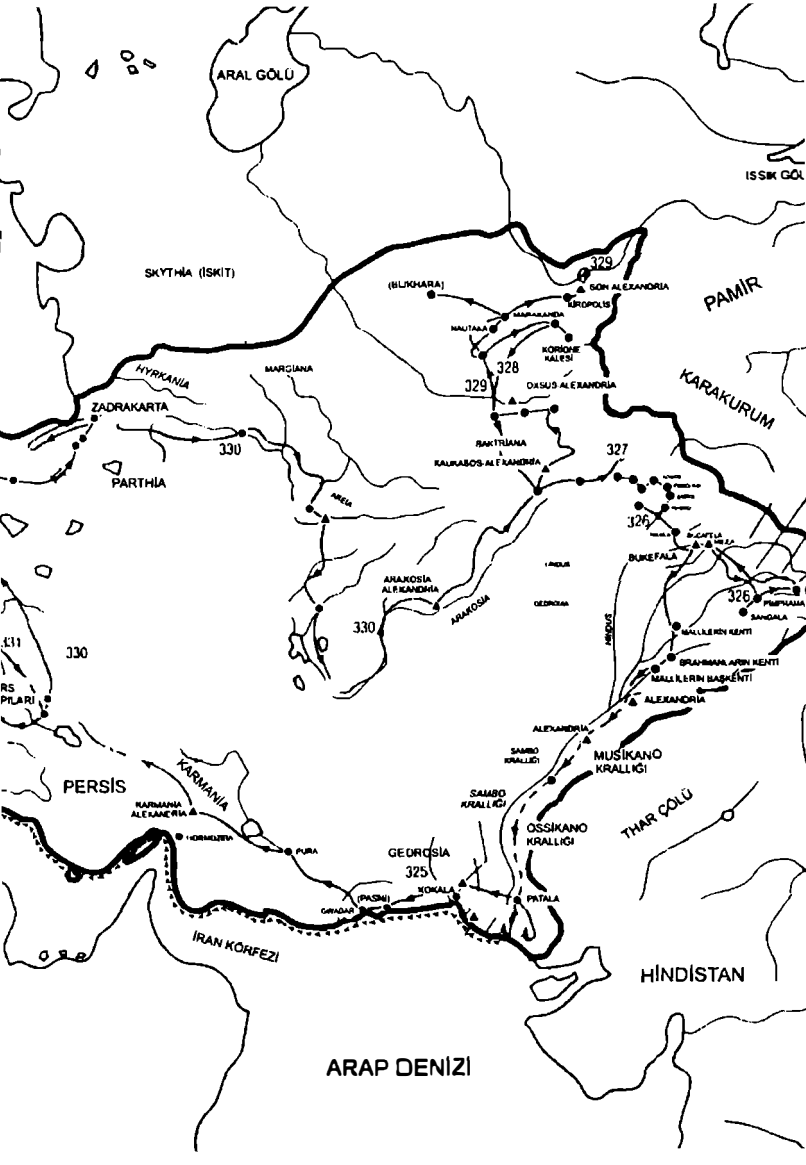
ÜÇÜNCÜ CİLT

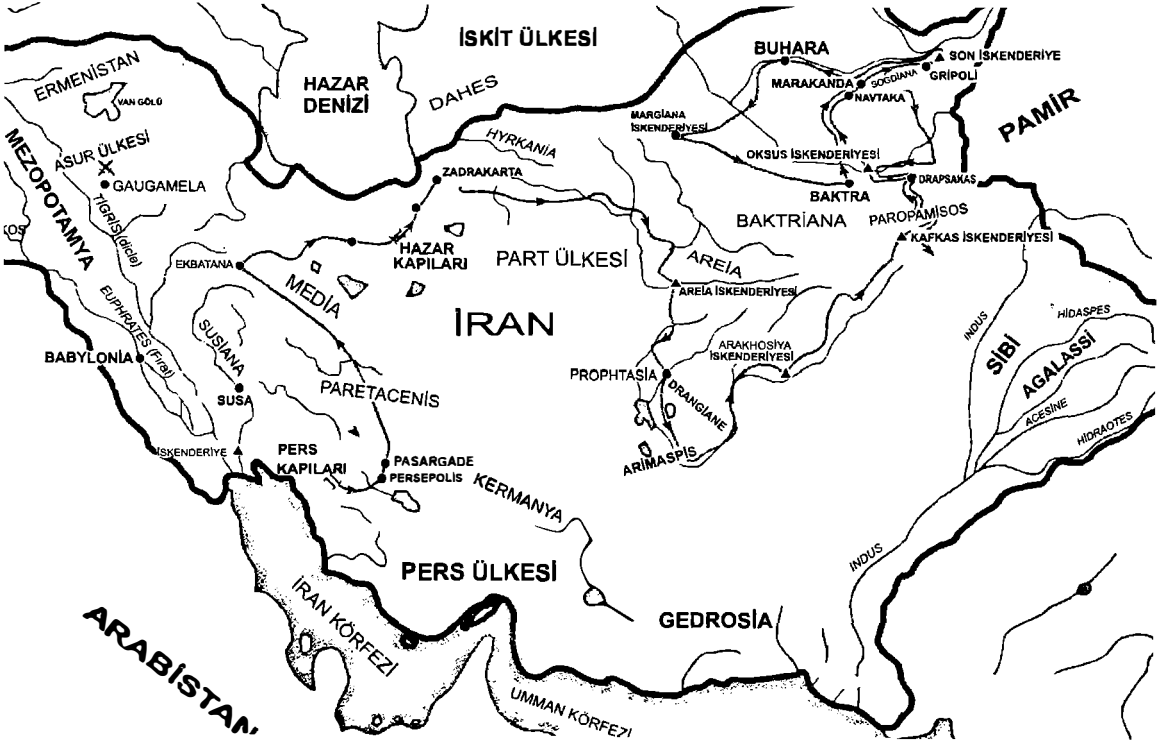
CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
web sayfamız: http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Il Confine del Mondo

Valerio Massimo Manfredi, Venedik Üniversitesi, Arizona Üniversitesi, Washington Üniversitesi, Sorbonne Üniversitesi gibi okullarda dersler vermiş, özellikle Antik Dünya Topografyası hakkında uzmanlaşmış bir bilim adamı. Çeşitli yerlerde kazılar da yapan *Manfredi*, bilimsel yayınlarının yanında, antik dünyayı ve kahramanlarını konu alan birçok popüler kitap da kaleme alarak, tarihi güncel bir dille binlerce okura taşıdı. Bunun yanı sıra, çeşitli İtalyan gazetelerine tarih hakkında makaleler yazıyor.

AZAK DENİZİ
KARA DENİZ
GETA
İstros nehri
TRİBALLİ
MAKEDONYA
AMPHIPOLİS
PELLA
HELLESPONTOS
SESTOS
LAMPSAKOS
ABYDOS
DARDANELLES
PAPHLAGONYA
PHONTOS
FRİGİA
MYSİA
THESSALİA
TROAS
SARDES
LYDİA
EPHESOS
MİLETOS
KARİA
PYSİDİA
KAPPADOKİA
KİLİKİA KAPILARI
333
SAGALASSOS
ASPENDOS
LİKİA
SİDE
TARSUS
ISSUS
ASSİROS KAPILARI
SYRİA KAPISI
THAPSAKOS
GAUGAMELA
ARBELA
331
BABİLONİA
323
ALEKSANDRİA
KNİDOS
KRETA
KYPROS
332
ARADOS
TRİPOLİS
BYBLOS
FENİKE
SİDON
TYROS
DAMASKOS
AKDENİZ
331
GAZZA
PARETENİON
İSKENDERİYE
NAUKRATİS
PELUSİUM
LİBYA
MISIR
ARABİSTAN
KIZIL DENİZ
330
İskender'in aştığı yol
kara yolu
ırmak yolu
Makedon donanmasının yolu
kent
İskender'in kurduğu kent

ARAL GÖLÜ
ISSIK GÖL
SKYTHIA (İSKİT)
(BUKHARA)
329
GÖK ALEXANDRIA
KROPOLIS
MARAKANDA
HAUTAKA
KORSOME KALESİ
328
329
DIKSUS ALEXANDRIA
PAMİR
KARAKURUM
HYRKANIA
MARGIANA
ZADRAKARTA
330
PARTHIA
BAKTRIANA
KAUKASOS-ALEXANDRIA
327
ARIA
326
BUKEFALA
ARAKOSIA ALEXANDRIA
ARAKOSIA
330
GEDROSIA
INDUS
HİNDUS
PIMPRAMA
SANDALA
MALLILERIN KENTI
BRAHMANLARIN KENTI
MALLILERIN BAŞKENTI
ALEXANDRIA
ALEXANDRIA
SAMBO KRALLIĞI
MUSİKANO KRALLIĞI
PERSİS
KARMANIA
KARMANIA ALEXANDRIA
SAMBO KRALLIĞI
THAR ÇÖLÜ
OSSİKANO KRALLIĞI
HORMUZEIA
PURA
GEDROSİA
325
KOKALA
PATALA
(PASNI)
GWADAR
İRAN KÖRFEZİ
HİNDİSTAN
ARAP DENİZİ

İSKİT ÜLKESİ
HAZAR DENİZİ
DAHES
ERMENİSTAN
VAN GÖLÜ
ASUR ÜLKESİ
GAUGAMELA
MEZOPOTAMYA
TİGRİS(dicle)
EUPHRATES (Fırat)
BABYLONIA
SUSA
SUSIANA
İSKENDERİYE
PERS KAPILARI
PASARGADE
PERSEPOLİS
PARETACENİS
MEDİA
EKBATANA
HAZAR KAPILARI
HYRKANIA
ZADRAKARTA
PART ÜLKESİ
İRAN
PERS ÜLKESİ
KERMANYA
İRAN KÖRFEZİ
ARABİSTAN
UMMAN KÖRFEZİ
GEDROSİA
BUHARA
SON İSKENDERİYE
GRİPOLİ
MARAKANDA
SOGDIANA
NAVTAKA
MARGİANA İSKENDERİYESİ
OKSUS İSKENDERİYESİ
PAMİR
BAKTRA
DRAPSAKAS
BAKTRİANA
PAROPAMİSOS
KAFKAS İSKENDERİYESİ
AREIA
AREIA İSKENDERİYESİ
ARAKHOSİYA İSKENDERİYESİ
PROPHTASİA
DRANGİANE
ARİMASPİS
INDUS
HİDASPES
SİBİ
AGALASSİ
ACESİNE
HİDRAOTES
INDUS

ERMENİSTAN
VAN GÖLÜ
HAZAR DENİZİ
OKSUS
SOGDIANA
PAMİR
KARAKURUM
HYRKANİA
MARGİANA
ASUR ÜLKESİ
GAUGAMELA
ZADRAKARTA
BAKTRİANA
MEZOPOTAMYA
TİGRİS (Dicle)
HEKATOMPYLOS
II. HAZAR KAPISI
PART ÜLKESİ
EKBATANA
MEDİA
AREİA
AREIA İSKENDERİYESİ
ARAKHOSİA İSKENDERİYESİ
PROPHTASİA
OPİS
BABYLONİA
SUSİANA
SUSA
PARETACENİS
DRANGİANE
ARİMASPİS
İSKENDERİYE
PERS KAPILARI
PASARGADE
PERSEPOLİS
ARABİSTAN
İRAN KÖRFEZİ
PERS ÜLKESİ
KERMANYA İSKENDERİYESİ
GEDROSİA
HORMOZEIA
PURA
ORİTİ
ORİTİ İSKENDERİYESİ
HÜRMÜZ BOĞAZI
PATALA
UMMAN KÖRFEZİ
ARAP DENİZİ
HİNDİSTAN
TAR ÇÖLÜ
INDUS
ARAKHOSİA
ORNOS
NİKAİA
GANDHARA
TAKSİLA
BOUKEPHALİA İSKENDERİYESİ
NİKAİA İSKENDERİYESİ
HİDASPES
ACESİNE
HİDRAOTES
SANGALA
12 SUNAK
MALLİ ÜLKESİ
SOGDİ İSKENDERİYESİ
İSKENDER'İN GİDİŞ YOLU
İSKENDER'İN DÖNÜŞ YOLU

1

İskender, ilkbaharın sonlarına doğru, Amon Vahası'nı Nil'in Memphis kıyısına bağlayan yolda ilerlemeye başlayarak çölde yeni bir yolculuğa çıktı. Saatlerce yalnız başına doru atını sürüyor, Bukefalos da dizginleri ve koşumları olmadan sahibinin yanında ilerliyordu. Kral, aşmak zorunda olduğu yolun uzunluğunu kavrayalı beri atını her türlü gereksiz yorgunluktan esirgiyor, adeta genç yaşının gücünü olabildiğince uzatmaya çabalıyordu.

Kızgın güneş altında üç hafta yol aldıktan ve pek çok zorluğa katlandıktan sonra Nil'in kıyılarını müjdeleyen yeşil çizgiyi gördüklerinde, düşüncelerine ya da anılarına dalmış olan Kral ne yorgunluk, ne de açlık, susuzluk belirtisi gösteriyordu.

Arkadaşları onun bu sessizlik arzusuna saygı gösteriyor, uçsuz bucaksız çöllerde kendi sonsuzluk duygusu, ölümsüzlük kaygısı, ruhunun tutkularıyla baş başa kalmak isteyişini anlayışla karşılıyorlardı. Yalnızca akşamları konuşabildiklerinden, Leptine onu yıkarken arkadaşları Kral'm çadırına giriyorlardı; böylece birlikte biraz çene çalabiliyorlardı.

Günün birinde Ptolemaios uzun zamandır içinde gizlediği bir soruyla İskender'i şaşırtıverdi: "Tanrı Amon sana ne söyledi?"

"Bana 'oğlum' diye hitap etti," dedi İskender.

Ptolemaios, Leptine'nin elinden düşüveren süngeri alıp kıza uzattı. "Peki, sen ona ne yanıt verdin?"

"'Babamın bütün katilleri öldü mü, içlerinden hayatta kalan var mı?' diye sordum."

Ptolemaios tek söz etmedi. Kral'ın küvetten çıkmasını bekledi, omuzlarına keten bir örtü örtüp sırtını ovmaya başladı. İskender yüzünü döndüğü zaman gözlerinin ta içlerine, adeta ruhunun derinliklerine dek bakarak şöyle bir soru sordu: "Artık sen de bir tanrı olduğuna göre, baban Philippos'u hâlâ seviyor musun?"

İskender içini çekti: "Bu soruyu soran sen olmasaydın, bunlar Kallisthenes'in ya da Kara Klitos'un sözleridir, derdim. Kılıcını ver bana." Ptolemaios ne diyeceğini bilemedi ama Kral'a karşı koyamazdı. Kılıcını kınından çıkartıp ona uzattı. İskender kılıcın ucuyla kolunun derisini kesti, kanının ince ince akmasını bekledi. Sonra da, "Bu ne? Kan değil mi?" diye sordu.

"Öyle elbette."

İskender, Homeros'un bir dizesini anımsatarak, "Bildiğimiz kan değil mi? Yüce tanrıların damarlarında akan ölümsüz kandan değil," dedi. "Ve sevgili dostum, arkadaşın Kral'ı seviyorsan, beni anlamaya çalış ve boşuna yaralama."

Leptine, Kral'ın kolunu şarapla silip temiz bir bezle sararken, Ptolemaios bu sözlerin anlamını kavradı ve böyle konuştuğu için özür diledi.

İskender arkadaşının üzüldüğünü görünce, yemeğe kalmasını söyledi; aslına bakılacak olursa, yemekte kuru ekmek, hurma ve ekşi palmiye şarabından başka bir şey yoktu.

"Şimdi ne yapacağız?" diye sordu Ptolemaios.

"Tyros'a döneceğiz."

"Sonra?"

"Bilmiyorum. Oraya vardığımızda Antipatros'un bana Yunanistan'dan haberler göndereceğini ve ulaklarımızdan, Dareios'un tasarılarına ilişkin bilgiler alacağımızı umuyorum. Kararımızı bu verilere göre vereceğiz."

"Eumenes'in, kayınbiraderin Epirli İskender'in başına gelenleri sana söylediğini duydum."

"Ne yazık ki evet. Kardeşim Kleopatra da, onu çok seven annem de perişan olmuşlardır."

"Ama, en büyük acıyı sen yaşadın herhalde, haksız mıyım?"

"Sanırım haklısın."

"Sıkı akrabalık bağlarının dışında sizi birbirinize böylesine bağlayan neydi?"

"Büyük bir düş. Şimdi bu düşün bütün ağırlığı benim omuzlarımda. Günün birinde sevgili Ptolemaios, İtalya'ya girecek, onu öldürmüş olan barbarları yok edeceğiz."

Arkadaşının kupasına biraz daha palmiye şarabı koyup sözlerini sürdürdü:

"Güzel dizeler dinlemek ister misin? Bana arkadaşlık etmesi için Thessalos'u çağırmıştım."

"Büyük bir zevkle dinlerim. Hangi dizeleri seçtin?"

"Değişik ozanlardan, denizi anlatan dizeler. Bu sonsuz kum manzarası bana denizin enginliğini anımsatıyor; çöllerin kuraklığı denizi özlememe neden oluyor."

Leptine'nin sofradaki iki-üç tabağı toplamasından sonra oyuncu içeriye girdi. Üzerinde sahne giysileri vardı ve yüzü boyalıydı: Gözlerine sürme çekmiş, dudaklarının çevresini kalemle çizerek hüzünlü bir hava yaratmış, tragedya maskelerine benzemişti. Elini lyra'sının tellerinde şöyle bir dolaştırdıktan sonra dizeler seslendirmeye başladı:

Ey denizin halesi,
dalgaların sırtında
gemileri hızla iten hale
beni nereye götürüyorsun?

İskender gecenin derin sessizliğinde onu büyülenmişçesine dinliyor, her türlü sesi çıkartabilen, tüm duyguları canlandırabilen, rüzgârın soluğunu, gök gürültüsünün gümbürtüsünü taklit edebilen bu oyuncunun sesine kulak veriyordu.

Thessalos'un renkten renge giren, hem en ince kadın iniltisini, hem de kahramanların cesur naralarını taklit edebilen sesi, iki arkadaşı gecenin geç saatlerine dek uyanık tuttu. Gösterisi sona erdiğinde Kral oyuncuyu kucakladı. Işıldayan gözleriyle, "Sağ ol!" dedi. "Gecemi ziyaret ede-

cek olan düşlere çağrıda bulundun. Şimdi sen de git uyu; yarın önümüzde uzun bir yol var."

Ptolemaios bir süre daha çadırda kaldı ve Kral'la şarap içti.

"Hiç Pella'yı düşündüğün oluyor mu?" diye sordu ansızın. "Anneni, babanı, çocukluğumuzu, Makedonya tepelerinde koştuğumuz çocukluğumuzu düşünüyor musun? Irmaklarımızın, göllerimizin duru sularını geçiriyor musun aklından?"

İskender birkaç dakika sessiz kaldı, sonra onu yanıtladı: "Evet, sık sık düşünüyorum; ama onlar, bana uzun yıllar öncesine ait pek uzak imgeler gibi geliyor. Öylesine hareketli bir yaşam sürdürüyoruz ki, her saat bir yıl gibi geçiyor."

"Bu da zamanından önce yaşlanacağımızı gösterir, değil mi?"

"Belki... Ya da değil. Bir salonda en parlak ışık yayan kandil en önce söner, ama konuklar şölen sırasında onun ne denli parlak ve güzel bir ışık yaydığını asla unutmazlar."

Sonra Kral, çadırın girişini örten perdeyi kenara çekerek Ptolemaios'la birlikte dışarıya çıktı. Çölün üzerindeki gökyüzünde sayısız yıldız parıldıyordu; iki genç arkadaş gözlerini bu büyük, ışıklı kubbeye çevirdiler.

"Kimbilir, belki gökyüzünün en parlak yıldızlarının yazgısı da aynıdır. Gecenin serin geçmesini dilerim, dostum."

"Senin gecen de serin geçsin, *İskender*," diye yanıt veren Ptolemaios, kampın sınırında bulunan kendi çadırına yürümeye başladı.

Beş gün sonra Memphis'te Nil'in kıyılarına ulaştılar ve onları beklemekte olan Parmenion ve Nearkhos ile buluştular. İskender aynı gece Barsine'yi yeniden gördü. Barsine, gösterişli bir firavun sarayının en yüksek dairesinde kalıyordu; akşamları kuzeyden, Akdeniz'in esintilerini taşıyan rüzgârlar bu kata tatlı bir serinlik taşıyor, kelebek kanadı gibi hafif, mavi keten perdeleri tatlı tatlı uçuşturuyordu.

Barsine, Ion tarzı hafif bir iç giysisi giymiş, kolçakları altın ve mine kabartmalarla bezeli bir koltuğa oturmuş, konuğunu bekliyordu. Menekşe parıltılı kara saçlarını omuzlarına ve göğsüne dökmüş, hafif bir Mısır makyajı yapmıştı.

Kaymaktaşı setlerin arkasına gizlenmiş kandillerin ve ayın ışığıyla aydınlanan odaya sarısabırların ve zambakların baygın kokusu yayılmıştı; su doldurulmuş oniks kaplarda nilüfer çiçekleri ve gül yaprakları yüzüyordu. Üzerine sarmaşık dalları ve uçuşan kuşlar oyulmuş bir paravanın arkasındaki flüt ve arplardan hafif, tatlı bir müzik sesi gelmekteydi. Duvarlar küçük, çıplak kızların, tahtta oturan kraliyet çifti önünde, lavtalar, tefler eşliğinde dans edişlerini gösteren antik Mısır resimleriyle süslüydü ve odanın bir köşesinde, tepesi bir nilüfer çiçeği biçiminde sonlanan dört altın sütunlu baldaken biçiminde bir yatak duruyordu.

İskender içeriye girdi ve alev alev yanan gözleriyle Barsine'yi seyretmeye daldı. Çölün göz kamaştırıcı ışığı hâlâ gözlerini yakar, Amon orakllerinin gizli sesleri kulaklarında yansırken bedeni büyüleyici bir hale ile ışıldıyordu: Omuzlarını okşayan altın rengi saçları, yara izleriyle dolu, kaslı göğsü, rengi ışığa göre değişen gözleri, mavi damarları görünen ince ve sinirli elleriyle odanın ortasında duran İskender'in çıplak bedenini yalnızca hafif bir ***khlamys*** örtüyordu; giysisinin omuzlarında takılı gümüş ***fibula***'lar yüzlerce yıldır hanedan üyelerince kullanılmış el yapımı tokalardı. Kral alnına altın bir şerit bağlamıştı.

Barsine ayağa kalktı ve o anda erkeğin gözlerindeki ışığın içinde yok olup gittiğini hissetti. "*İskender...*" diye mırıldanırken, erkek onu kollarının arasına almış, olgun hurmalar gibi etli ve ıslak dudaklarını öpmeye başlamış, kalçalarını ve mis gibi kokan göğüslerini okşayarak yatağa yatırmıştı.

Ama Kral ansızın kadının teninin soğuduğunu, ellerinin altındaki bedenin buz gibi katılaştığını fark etti; uykuya dalmış olan savaşçı ruhu birden uyandı ve havada tehditkâr bir titreşim sezdi. Ansızın yataktan ayağa fırlayıp üzerine hamle yapan kişinin havaya kalkmış elindeki hançeri fark ettiği anda, sarayın bir sevdaya tanık olmaya ha-

zırlanan odasının duvarlarında tiz bir çığlık yankılandı; kederle inleyerek ağlamaya başlayan Barsine'nin sesi de ona eklendi.

İskender saldırganı hemen yakalayıp hançerini düşürmek için bileğini kıvırarak yere çiviledi. Şimşek gibi yakaladığı büyük şamdanla saldırganın yüzünü paramparça edecekti ki, yerde yatanın on beş yaşında bir genç olduğunu gördü ve onu tanıyıverdi: Bu, Memnones ve Barsine'nin büyük oğlu Heteokles idi! Çocuk tuzağa düşürülmüş genç bir aslan gibi çırpınıyor, bin türlü hakaret savuruyor, hançerini kullanamadığından Kral'ın ellerini ısırmaya, tırmalamaya uğraşıyordu.

Kopan gürültüyle odaya giren muhafızlar saldırganı etkisiz hale getirdiler. Muhafızlara emirler yağdıran subay, olan bitenin önemini kavradığından, "Kralımızı öldürmek istemiş! Onu hemen aşağıya götürüp işkenceye çekin ve cezalandırın!" diye bağırıyordu. Ama Barsine İskender'in ayaklarına kapanmış, "Efendim, bağışla onu, oğlumun canını kurtar, yalvarırım sana!" diye inliyordu.

Heteokles annesine hor gören bakışlarla baktı, sonra İskender'e dönerek, "Beni öldürtmek işine gelecektir, çünkü babamın canının ve onurunun intikamını alana dek, az önce denediğimi bin kez daha yineleyeceğim!" dedi.

Yüreğindeki nefret ve çatışmanın heyecanı ile titriyordu. Kral, muhafızlara çekilmelerini işaret etti.

"Ama efendim..." diye karşı koymak istedi subay.

"Çıkın!" dedi İskender. "Onun yalnızca bir çocuk olduğunu görmüyor musunuz?" Sonra yeniden delikanlıya dönerek, "Babanın onuru çiğnenmedi ve canını alan da kötü bir hastalıktı," dedi.

"Bu doğru değil!" diye bağırdı çocuk. "Onu sen zehirlettin ve şimdi... şimdi onun kadınına el koyuyorsun. Sen şerefsiz bir erkeksin!"

İskender ona yaklaştı ve kararlı bir ses tonuyla şöyle dedi: "Babana hayrandım, onu kendime layık tek hasım olarak görüyordum ve günün birinde onunla teke tek dövüşebilmenin hayali kuruyordum. Onu asla zehirletmeyi düşünmedim; ben düşmanlarımla yüz yüze karşılaşmayı, kılıcını ve mızrağını kullanmayı yeğlerim. Annene gelince;

aslında kurban benim; her an onu düşünüyorum, uykularım ve huzurum kaçtı. Aşk bir tanrıya ait olan, önlenemeyen, kaçınılmaz bir güçtür. İnsanoğlu yağmuru ve güneşi, doğumu ve ölümü engelleyemediği gibi, ne aşktan kaçabilir, ne önüne geçebilir."

Barsine odanın bir köşesinde yüzünün ellerinin arasına almış, hıçkırıyordu.

Kral, "Annene bir şey söylemeyecek misin?" dedi.

"Ellerin ona değdiği andan beri o artık benim annem değil, o bir hiç! Beni öldürün, bu sizin işinize gelecektir. Yoksa ben sizi öldüreceğim; Hades'te huzur bulabilmesi için, kanını babamın gölgesine kurban edeceğim."

İskender Barsine'ye döndü. "Ne yapmalıyım?" diye sordu.

Barsine gözlerini kuruladı ve kendini toparladı. "Sana yalvarırım onu serbest bırak. Ona bir at ve yiyecek ver; sonra bırak gitsin. Bunu benim için yapacak mısın?"

Delikanlı yeniden söze karışarak, "Seni uyarıyorum," dedi. "Beni serbest bırakırsan Büyük Kral'a gidecek, ordusunda sana karşı savaşabilmek için bir silah ve zırh isteyeceğim."

"Öyle olması gerekiyorsa, öyle olsun," dedi İskender. Sonra muhafızları çağırıp çocuğu serbest bırakmalarını, ona bir at ve azık vermelerini emretti.

Heteokles sessizce kapıya yönelirken ruhunu sarsan şiddet dolu heyecanları gizlemeye çalışıyordu, ama annesi onu çağırdı: "Bekle." Delikanlı bir an durdu, sonra yeniden arkasını dönüp koridora çıktı.

Barsine yeniden seslendi: "Yalvarırım dur!" Sonra bir sandık açtı, içinden kınında duran parlak bir silah çıkarttı ve oğluna uzattı... "Bu babanın kılıcı," dedi.

Çocuk kılıcı alıp göğsüne bastırırken gözyaşları sel gibi akıyor, yanaklarını yıkıyordu.

Kendi de hıçkırıklara boğulan Barsine, "Elveda oğlum," dedi. "Ahura Mazda seni korusun, babanın tanrıları seni korusun."

Koridor ve merdivenler boyunca koşan Heteokles, avluda kendini bekleyen muhafızın bir atın yularını eline vermesiyle durdu. Ama tam eyere atlamak üzereyken yan ka-

pıdan bir karaltının çıktığını fark etti. Bu kardeşi Phraates idi.

"Yalvarırım beni de al yanına. Artık bu *yauna*'ların tutsağı olarak kalmak istemiyorum," dedi. Heteokles bir an kararsız kaldı; bu sırada kardeşi ısrar ediyordu: "Beni de al, yalvarırım sana al beni de. Ağır değilim, at ikimizi de taşır, sonra bir at daha buluruz."

"Yapamam," dedi Heteokles. "Çok küçüksün ve sonra... birimizin annemizle kalması gerekir. Elveda Phraates. Bu savaş biter bitmez görüşeceğiz. Ve seni kurtaran ben olacağım." Kardeşini uzun uzun kucakladı; küçük çocuk hıçkıra hıçkıra ağlarken o atına atlayıp hızla uzaklaştı.

Barsine odasının penceresinden bu sahneyi izlemişti ve on beş yaşındaki bir çocuğun gecenin karanlığında bilinmeze doğru at sürmesi yüreğini paralıyordu. O da çaresizce ağlıyor, insanoğullarının yazgılarının ne denli acı olduğunu düşünüyordu. Bir süre önce kendini *yauna* sanatçıların heykellerinde ve tablolarında gördüğü Olympos tanrıçalarından biri gibi hissederken, şimdi içinde bulunduğu koşulları en sefil köleninkiyle değişmeye hazırdı.

2

İskender ordusunu Nil'in karşı kıyısına geçirebilmek için teknelerden iki köprü yaptırttı. Orada ülkenin yönetimi için yetki verdiği subaylar ve askerlerle buluştu; çalışmalarından hoşnut kalarak bu varlıklı ülkenin tüm gücünün tek kişinin elinde toplanmaması için sorumluluğu iki kişiye böldü.

Mısır onu Amon Tapınağı'nda konuk olmuş bir tanrı olarak onurlandırır, bir firavun gibi taçlandırarak karşılarken, ne yazık ki hüzünlü olaylar, mutluluğuna gölge düşürüyordu. Her gün anımsadığı sahne ona Barsine'nin umutsuzluğunu anımsatıyordu, ama daha büyük bir felaket yaşanmıştı. Parmenion'un, Philotas dışında iki oğlu daha vardı: Nikanores *hetairoi* taburlarından birinde subaydı, Hektor ise komutanın pek sevdiği, henüz on dokuz yaşındaki küçük oğluydu. Irmağı geçen ordunun görüntüsüyle heyecanlanan Hektor da Mısırlıların papirüs teknelerinden birine binmiş ve bu gösteriyi akıntının ortasından izlemek istemişti. Delikanlı genç yaşının coşkusuyla ağır bir zırh, gösterişli bir geçit pelerini giymiş, herkesin hayranlıkla onu seyretmesi için pruvaya dikilmişti.

Tekne ansızın bir şeye çarptı ve dengesi bozuldu; bu belki de o anda su yüzeyine çıkmakta olan bir suaygırının sırtıydı. Delikanlı suya düştü ve zırhın, suyla ıslanan pelerinin ve giysilerin ağırlığıyla bir anda suyun dibine indi.

Teknedeki Mısırlı kürekçilerin yanı sıra bazı Makedon gençler ve ağabeyi Nikanores, hiç zaman yitirmeden, akıntıya ve o bölgede bolca bulunan timsahların güçlü dişlerine

aldırmadan suya atladılar; ama çabalar hiç yarar sağlamadı. Parmenion, bu tragedyayı, ordunun düzenli geçişini sağlamak için beklemekte olduğu noktadan, ırmağın doğu kıyısından izledi. İskender olup biteni kısa süre sonra öğrenince Fenikeli ve Kıbrıslı denizcilere çocuğun hiç olmazsa cansız bedenini bulup çıkartmalarını emretti, ama onların çalışmaları da sonuç vermedi. Aynı akşam, saatlerce süren, zorluklarla dolu çalışmalara bizzat katılan Kral, acıdan taşlaşmış yaşlı General'in yanına gitti.

Babasının çadırının kapısında bir yalnızlık anıtı gibi nöbet tutan Philotas'a, "Baban nasıl?" diye sordu. Arkadaşı, başını umutsuzca salladı.

Parmenion karanlıkta tek başına yere oturmuştu, yalnızca beyaz saçları görünüyordu. İskender dizlerinin titrediğini hissetti; bu değerli ve sadık adam kaç kez onu temkinli davranmaya çağırarak, babasının büyüklüğünü anımsatarak kızdırmıştı. O anda Parmenion, gözüne yıllar boyunca fırtınalara, boralara meydan okumuş ve şimdi bir yıldırımla yanmış asırlık bir meşe gibi göründü.

"Bu gerçekten pek hazin bir ziyaret General," derken sesi titriyordu. İskender karşısındaki yaşlı adama bakınca, çocukken babasının savaş kurulunda onu beyaz saçlarıyla gördüğünde söylediği tekerlemeyi anımsamadan edemedi.

Savaşa giden yaşlı asker
yere düşer, yere düşer.

Parmenion, Kral'ın sesini duyunca ayağa fırladı ve kırık bir sesle, "Geldiğin için minnettarım, efendim," diyebildi.

"General, oğlunun bedenini bulabilmek için elimizden geleni yaptık. Ona en büyük töreni yapardım... eğer... onu..."

"Biliyorum," dedi Parmenion. "Atasözümüz barış zamanında oğulların babalarını, savaş zamanında babaların oğullarını gömdüğünü söyler, ama ben son zamana dek bu acıyı yaşamayacağımı umut ediyordum. Okun ya da kılıcın önce benim göğsüme saplanmasını istiyordum, oysa..."

"Bu korkunç bir yazgıydı, General..." dedi İskender. O sırada gözleri karanlığa alışan Kral, Parmenion'un yüzündeki acı ifadesini gördü. General bir anda on yıl yaşlanmış gibiydi; gözleri kızarmış, teni kurumuş ve kırışmış, saçları karmakarışık olmuştu; en büyük savaşlarda bile onu böylesine perişan görmemişti.

"Şehit düşseydi..." dedi General, "elinde kılıcıyla savaşırken şehit düşseydi, bunu anlardım; bizler askeriz. Ama böyle... böyle... Bu çamurlu ırmakta boğulmak, o canavarlara yem olmak!.. Ah tanrılar, göklerdeki tanrılar, neden? Neden yaptınız bunu?" Sonra elleriyle yüzünü örttü ve Kral'ın yüreğini paralayan hıçkırıklara boğuldu.

Bu büyük acı karşısında İskender söyleyecek söz bulamıyordu. Yalnızca şunları mırıldanabildi: "Üzgünüm... üzgünüm..." Ve ürkek gözlerle arkadaşı Philotas'ı selamlayarak çadırdan ayrıldı. O anda acı ve bitkinlikten perişan durumdaki öteki ağabey Nikanores de çamur ve pislik içinde çadıra yaklaşıyordu.

Ertesi gün Kral, genç askerin onuruna boş bir mezar hazırlattı ve cenaze törenini bizzat kendi yönetti. Rütbelerine göre dizilmiş olan askerler, ölmüş gencin anısının yitmemesi için yüksek sesle on kez adını yinelediler, ama sesleri daha sonra Trakya ve Illyria dağlarının karlı tepelerinde, safir semaların altında şehit düşen arkadaşlarının adlarını anarken olduğu gibi gür çıkmıyordu. Bu ağır ve sıcak hava, bu balçıklı sular Hektor'un adını hemen yuttu ve ortalık yeniden sessizliğe gömüldü.

Kral aynı akşam yeniden Barsine'nin yanına gitti. Onu yatağa uzanmış ağlarken buldu. Sütannesi Kral'a, hanımının günlerdir bir lokma yemek yemediğini anlattı.

İskender, Barsine'ye, "Kendini böyle umutsuzluğa kaptırmamalısın," dedi. "Oğluna bir şey olmayacak; başına kötü bir şey gelmemesi için iki adamımı peşine taktım."

Barsine kalkıp yatağının kenarına oturdu. "Sana minnettarım. Yüreğimden utancı değilse de büyük bir ağırlığı aldın. Oğullarım beni yargıladılar ve mahkûm ettiler."

"Yanılıyorsun," dedi İskender. "Oğlun küçük kardeşine ne dedi, biliyor musun? Bana da muhafızlar ilettiler. Kar-

deşine, 'Annemle kalmalısın,' demiş. Bu, seni sevdiğini ve kendine göre doğru olanı yaptığını gösterir. Onunla gurur duymalısın."

Barsine gözlerindeki yaşı kuruladı. "Olup bitenlerden dolayı çok üzgünüm. Senin için bir sevinç nedeni olmak, o müjdeli anda yanı başında bulunabilmek isterdim, ama şimdi tek istediğim ağlamak."

"Gözyaşları, gözyaşlarını çekiyor..." dedi İskender. "Parmenion en küçük oğlunu yitirdi. Bütün ordu yasta ve ben bu kazayı önleyemedim. Bir tanrı olmak şu anda pek keyif vermiyor... Ama şimdi yalvarırım otur ve benimle birlikte yemek ye; kıskanç yazgının elimizden almaya çalıştığı mutluluğu yeni baştan birlikte yakalamalıyız."

Amiral Nearkhos, Fenike'ye doğru yelken açılmasını emrettiğinde, ordu çöl ile deniz arasında uzanan yoldan geri dönüyordu. Gaza yakınlarına vardıklarında Sidon'dan gelen bir ulak kötü haberler getirdi. Atından yere inip soluk bile almadan, "Kralım," dedi. "Samarialılar, senin Suriye Valin Komutan Andromakhos'u uzun işkencelerden geçirdikten sonra diri diri yaktılar!"

Son olaylar nedeniyle zaten altüst olmuş durumdaki İskender öfkeden delirdi. "Kim bunlar? Kim bu Samarialılar?"

"Yuda Dağı'yla Karmelos dağları arasında bulunan Samariakentinin barbar halkı efendim," dedi ulak.

"Peki, onlar İskender'in kim olduğunu bilmiyorlar mı?"

Lysimakhos söze karışarak, "Belki biliyorlardır," dedi, "ama önemsemiyorlardır. Senin öfkene karşı durabileceklerini sanıyorlardır."

"O halde beni tanımaları iyi olur," dedi Kral. Ve derhal yürüyüşe geçme emrini verdi. Hiç mola vermeden Akre'ye dek ilerlediler ve doğudan iç bölgelere yöneldiler. Triballilerin ve Agrianların hafif süvarileri ve Uç Birliği savaş düzenine girmişlerdi. Kral, yanında arkadaşlarıyla onlara bizzat yol gösteriyordu; ağır piyadeler, yardımcı güçler ve *hetairoi* süvarileri Parmenion kumandasında kıyıda kalmışlardı.

Akşam çökerken hiç beklenmedik bir anda kente girdiler: Samaria halkı gerçekte çobanlıkla uğraşan ve dağlarda, tepelerde sürülerini otlatan insanlardı. Üç gün içinde bütün köyler ateşe verildi; öteki köylerden biraz daha büyük olan, surlarla çevrili başkent yerle bir edildi. Bir heykelin bile bulunmadığı pek yoksul tapınakları da kül oldu.

Akın sona erip üçüncü gecenin karanlığı çökmeye başladığında Kral, adamlarıyla dağlarda kamp kurmaya ve deniz kıyısına doğru sürdüreceği yolculuğa ertesi sabah başlamaya karar verdi. Beklenmedik saldırıları önlemek için çift sıra nöbetçiler dizildi, koruma noktalarında büyük ateşler yakıldı ve gece sakin bir biçimde geçirildi. Tanyeri ağarmadan az önce Kral, son nöbeti tutan ve Larissalı bir Thessaliali olan Eurialos adındaki nöbetçi tarafından uyandırıldı: "Efendim, gel şuraya bak!"

İskender ayağa kalkarak, "Ne var?" diye sordu.

"Güneyden gelen birileri var. Bir elçi heyeti galiba."

"Elçi mi? Kim tarafından gönderilmiş olabilir ki?"

"Bilmiyorum."

Bir süre önce uyanıp çevrede bir keşif gezisi yapmış olan Eumenes, "Güneyde yalnızca bir kent var," dedi. "Adı da Kudüs."

"Ne kentiymiş o?"

"Kralı olmayan küçük bir kraliyetin başkenti: Yudea Krallığı diyorlar. Yüksek bir dağın tepesinde kurulmuş ve kalın duvarlarla çevrilmiş bir kent."

Eumenes konuşurken küçük grup ilk sırada bekleyen nöbetçilerin yanına gelmiş, içeriye alınma izni istiyordu.

"Bırakın gelsinler," dedi İskender. "Onları kendi çadırımın önünde kabul edeceğim." Sonra peleriniyle omuzlarını örtüp taburesine oturdu.

Bu arada Yunanca bildiği anlaşılan elçilerden biri Eurialos ile konuştu ve çadırın önünde kırmızı pelerinle oturan gencin Kral İskender olup olmadığını sordu. Olumlu yanıt alınca heyetin öteki üyeleriyle Kral'a yaklaştı. Aralarında en önemli kişinin kim olduğu hemen anlaşılıyordu; bu yaşlıca, orta boylu, uzun ve bakımlı sakallı adam, başına, yüzünü de örten madeni bir başlık geçirmiş, gövdesine de değişik renklerde on iki taşla süslü bir göğüslük takmış-

tı. İlk olarak kendi dilinde konuştu; genizden gelen, ama aynı zamanda ahenkli, ağır vurguları olan dili, İskender'e Fenikelilerin dilini anımsattı.

Çevirmen bu sözleri, "Tanrı seni korusun, yüce kral!" sözleriyle aktardı.

Bu sözler üzerine meraka kapılan İskender, "Hangi tanrıdan söz ediyorsun?" dedi.

"Tanrımız olan efendimizden, İsrail'in Tanrısı'ndan."

"Peki sizin Tanrınız neden beni korusun ki?"

"Bunu daha önce de yaptı," dedi yaşlı adam. "Pek çok savaştan başarıyla çıkıp buraya dek gelmen ve Samarialıların lanetini yok etmen için sana yardım etti."

Çevirmenin sözleri ona bir anlam ifade etmiyormuşçasına İskender başını salladı. "Bu lanet nedir?" diye sordu. Birden omzunda bir el hissetti. Arkasını döndüğünde beyaz pelerinine sarınmış ve yüzünde tuhaf bir anlatım olan Aristandros'u gördü.

"Bu adama saygı göster," diye fısıldadı kulağına. "Tanrısı mutlaka güçlü bir tanrı olmalı."

Çevirmen sözlerini sürdürerek, "Lanet, Tanrı'ya hakarettir," dedi. "Ve Samarialılar Garizim Dağı'na bir tapınak yapmışlardı. Senin, Tanrı'nın yardımıyla yıktığın tapınaktan söz ediyoruz."

"Yani... lanet o muydu?"

"Evet."

"Neden?"

"Çünkü, yalnızca tek bir tapınak olabilir."

"Tek bir tapınak mı? Benim ülkemde yüzlerce tapınak var."

Aristandros izin isteyerek ak sakallı yaşlı adamla konuşmaya başladı: "Bu tapınak nasıldır?"

Yaşlı adam hevesle anlatmaya başladı ve çevirmen sözlerin aktardı: "Tapınak, Tanrımızın evidir; Tanrı, var olan tek Tanrı'dır; yerlerin ve göklerin, görünenin ve görünmeyenin yaratıcısıdır. O Mısır'da köle olan atalarımızı kurtarmış ve onlara Vaat Edilmiş Toprakları vermiştir. Uzun yıllar boyunca Silos Kenti'nde bir çadırda oturmuştur ve sonunda Kral Süleyman, kentimiz Sion Kalesi üzerinde altın ve bronzdan bir tapınak inşa etmiştir."

"Peki Tanrınızın görüntüsü nasıldır?" dedi Aristandros. "Bana gösterebileceğiniz bir resmi var mıdır?"

Yaşlı adam bu isteği duyar duymaz yüzünü buruşturdu ve isteksizce şöyle dedi: "Tanrımızın bir imgesi yoktur ve bizde imge kullanmak kesinlikle yasaklanmıştır. Bizim Tanrımızın imgesi her yerdedir: Gökyüzündeki bulutlarda, kırlardaki çiçeklerde, kuşların şarkısında ve ağaçların dalları arasında esen rüzgârın sesindedir."

"Peki o halde, tapınağınızın içinde ne var?"

"İnsan gözünün görebileceği hiçbir şey yok."

"Pekâlâ, sen kimsin?"

"Ben büyük hahamım. Ben Tanrı'ya halkımın dualarını sunarım ve yalnızca bana, yılda tek bir kez, tapınağın en içerideki bölümünde onun adını anma izni verilmiştir. Sormama izin verirsen, sen kimsin?"

Kral önce konuşan kişinin, sonra yanındakilerin yüzüne baktı ve sonra, "Senin Tanrı'nın tapınağını görmek istiyorum," dedi.

Yaşlı din adamı Kral'ın sözlerini anlayınca yere diz çöküp alnını toprağa dayadı ve yalvarmaya başladı: "Sana yalvarırım, tapınağımızın kutsallığını bozma. Sünnet olmamış, Tanrımız tarafından Seçilmiş Halk'tan olmayan kişiler tapınağa giremezler ve ben canım pahasına bu mekânın kutsallığını korumak zorundayım."

Kral, her yasaklamayla karşılaştığında olduğu gibi gene öfke nöbetine tutulmak üzereydi, ama Aristandros ona sakin olmasını işaret etti ve gene kulağına eğilerek fısıldadı: "Yüzü olmayan Tanrısı için canını vermeye hazır olan, ama sana yalan söylemeyen, seni pohpohlamak ihtiyacı duymayan bu adama saygı göster."

İskender bir an sessizce düşündü ve sonra ak sakallı yaşlı adama dönerek şöyle dedi: "Senin arzuna saygı göstereceğim, ama bunun karşılığında senden bir yanıt istiyorum."

"Nedir?" diye sordu yaşlı adam.

"Sen Tanrı'nın imgesinin gökyüzünün bulutlarında, kırın çiçeklerinde, kuşların şarkısında, rüzgârın uğultusunda olduğunu söyledin, ama insanoğlunda bu Tanrı'ya ilişkin ne vardır?"

Yaşlı adam bu soruyu şöyle yanıtladı: "Tanrı insanı kendine benzer biçimde, kendi imgesinde yaratmıştır, ama bazı insanlarda Tanrı'nın imgesi davranışları nedeniyle bulanık ve karışıktır. Kimi insanlarda ise öğle güneşi gibi parlar. Sen de bu insanlardan birisin yüce Kralım."

Bu sözleri söyledikten sonra arkasını döndü ve geldiği yere doğru uzaklaştı.

3

Ordu, son Filistin topraklarını da aşıp Fenike'ye girdi. Tyros'ta İskender, Herakles Melkart'a bir kurban sunmak ve böylece genç Hektor'un ölümünü bir uğursuzluk sayan askerlerini rahatlatmak için gösterişli bir dinsel tören yapmak istedi.

Kent bir önceki yıl uğradığı yıkımların izlerini hâlâ taşıyordu, ama yaşam yeniden canlanmaya başlamıştı. Hayatta kalanlar kıyıdaki malzemeleri sandallarıyla taşıyarak yeni evler yapmaya uğraşıyorlardı. Kimisi balıkçılıkla uğraşıyor, kimisi de kayalıklarda yaşayan midyeleri ezip toz haline getirerek dünyanın en değerli eflatun boyasının elde edildiği atölyeleri yeniden kurmaya çalışıyordu. Kypros ve Sidon'dan gelen insanlar da bu eski kenti yeniden canlandırmaya ve çalışmalar ilerledikçe dağılan hüzünlü havayı iyice yok etmeye yardım ediyorlardı. Yeni yeni aileler oluşuyor, gündelik yaşam renkleniyordu.

İskender Tyros'ta Hellen kentlerinden ve adalardan gelen elçileri kabul etti ve General Antipatros'tan, kuzey bölgelerinde, orduya yeni askerler alındığını bildiren mesajlar aldı. Bu arada annesinin, onu derinden etkileyen bir mektubu eline ulaştı.

Olympias'tan İskender'e, benim çok sevgilim oğluma, selam!

Çölün kumları arasında yükselen Zeus Tapınağı'na yaptığın ziyareti, tanrının elçisinin sana verdiği yanıtı haber alınca derin bir heyecan yüreğimi altüst etti. Karnımda ilk hareket ettiğin gün, kendi topraklarım Epir'de

bulunan Dodona Tapınağı'nda ziyaret ettiğim Zeus oraklini anımsadım.

O gün çok güçlü bir rüzgâr çölün kumlarını bize dek taşımıştı ve rahipler bana senin yazgındaki ululuğa, tanrının Libya kumları arasında bulunan tapınağına ulaştığın zaman gerçekleşeceğini söylemişlerdi. Sonra yılan biçimine girmiş bir tanrının bana sahip olduğu düşü anımsadım. Oğlum, ben senin Philippos'tan olmadığına, gerçekten tanrı soyundan geldiğine inanıyorum. Yoksa bu olağanüstü zaferlerin, denizlerin dalgalarının adımlarının önünde çekilmesi, çöllerin kızgın kumlarına yağan mucizevi yağmurlar nasıl açıklanır?

Düşüncelerini göklerdeki babana çevir sevgili oğlum ve Philippos'u unut. Senin damarlarında akan, onun kanı değildir.

İskender, annesinin sefer sırasında olup biten her şeyi yakından izlediğini ve kafasındaki tasarıyı gerçekleştirmek için elinden geleni yaptığını anladı. Bu tasarıya göre geçmiş bütünüyle silinecek, Philippos ve öğretmeni Aristoteles'in onun için hazırlamış oldukları gelecekten çok daha başka bir gelecek kurulacak, bu gelecekte, Philippos'un anısına bile yer verilmeyecekti.

Eumenes elinde imzalanacak belgelerle dairesine girerken, İskender annesinin mektubunu masaya bıraktı.

Sekreteri, İskender yüzünde beliren ifadeyi görünce "Kötü haberler mi var?" diye sordu.

"Hayır, üstelik annem bir tanrının oğlu olduğumu söylediğine göre mutlu bile olmalıyım."

"Ama gördüğüm kadarıyla sende mutlu bir adam yüzü yok."

"Sen mutlu olabilir miydin?"

"Bunu iyi biliyorsun; Mısır'ı yönetebilmek, Memphis'in rahip sınıfınca kabul edilebilmek için Amon'un oğlu ve buna bağlı olarak da firavun olmaktan başka çıkar yolun yoktu. Kaldı ki Amon'a, Libya'da yaşayan Bütün Hellenler, Naukratis ve Kyrene halkının Zeus olarak taptığı ve pek yakında senin kentin kalabalıklaştıkça İskenderiyelilerin de aynı biçimde davranacağı doğrudur. Sen Amon'un oğlu

olduğuna göre, aynı anda Zeus'un da oğlu olduğunu kabul etmiş oluyorsun; bu kaçınılmaz bir durum."

Eumenes sözlerini sürdürürken, İskender annesinin mektubunu ona uzattı; Sekreter de yazılanlara hızla göz attı.

Mektupta yazanları okuduktan sonra da, "Ana Kraliçe yeni rolünü benimsemende sana yardımcı olmaktan başka bir şey yapmıyor," dedi.

"Yanılıyorsun; annemin zihni her zaman gerçek ile hayal arasında gidip gelir ve bu ikisini sık sık birbirine karıştırır. Sana daha fazlasını da söyleyeceğim." Eumenes'i böyle büyük bir gize ortak edip etmemek için bir süre düşündü ve sonra sözlerini sürdürdü: "Annem... annem düşlerine beden kazandırmak, hatta buna başka insanları da katmak gibi bir güce sahip."

"Anlayamıyorum," dedi Eumenes.

"Babam beni öldürmek istediği için Pella'dan kaçtığım günü anımsıyor musun?"

"Elbette, ben de oradaydım."

"Epir'e gitmek için annemle birlikte kaçtık ve Berovo'nun batısında, kente otuz stadyon uzaklıkta bir meşe ormanında uyumak için mola verdik. Gecenin yarısında annemin ansızın kalkıp uzaklaştığını gördüm. Sanki toprağa değmezmiş gibi yürüyor, sarmaşıklarla kaplanmış antik bir Dionysos imgesinin bulunduğu yere doğru gidiyordu. Ben onun yer altında uyuyan büyük bir yılanı yeryüzüne çağırdığını, satyrler ve menadları ellerinde flütlerle oraya getirdiğini, şimdi seni gördüğüm gibi gördüm."

Eumenes kulaklarına inanamayarak, şaşkınlıkla Kral'a bakıyordu. "Sen büyük bir olasılıkla düş gördün."

"Hiç de değil. Ansızın bir el omzuma dokundu ve bu annemdi, anlıyor musun? Oysa bir an önce dev bir yılanın onu sarmalayarak flüt çaldığını görmüştüm. Üstelik ben yatağımda değil, yanlarındaydım. Sonra bir süre yürüyerek yattığımız yere gittik. Bunu nasıl açıklarsın?"

"Bilemiyorum. Düşlerinde uyuyan insanlar vardır; hatta söylenenlere bakılırsa, uyurken bedeninden çıkıp uzaklara giden ve başkalarına görünen insanlar da varmış. ***Ekstasis*** dedikleri buymuş. Olympias değişik bir kadındır."

"Bundan benim de kuşkum yok. Antipatros onu denetlemekte hep zorlanıyor. Annem onu yönetmek, ona gücünü göstermek istiyor; zaptedilmesi de her zaman kolay olmuyor. Aristoteles bütün bunlara ne derdi, çok merak ediyorum."

"Bunu bilmek kolay; Kallisthenes'e sormak yeter."

"Kallisthenes bazen beni sinirlendiriyor."

"Belli oluyor. O da buna üzülüyor."

"Ama bunu engellemek için bir şey yapmıyor."

"Öyle değil. Kallisthenes'in kendine göre ilkeleri var ve amcası onu bu ilkeleri çiğnemeyeceği biçimde eğitmiş. Onu anlamaya çalışmalısın..." Eumenes konuyu değiştirerek, "Önümüzdeki günler için ne gibi tasarıların var?" diye sordu.

"Tiyatro yarışmaları ve jimnastik oyunları düzenleyeceğim."

"Yarışmalar mı... tiyatro mu?"

"Öyle."

"Ama neden?"

"Adamların oyalanmaya ve değişik şeyler yaşamaya ihtiyaçları var."

"Bence adamların kılıçlarını ellerine almaya ihtiyaçları var. Bir yıldan bu yana savaşmıyorlar ve şimdi Persler karşımıza çıksa, bilmem..."

"Elbette Persler şimdi karşımıza çıkmayacaklardır. Dareios bizi yok etmek için görülmemiş büyüklükte bir ordu toplamaya uğraşıyor."

"Ve sen de bunu yapması için ona zaman mı tanıyorsun? Tiyatro şenlikleri ve jimnastik yarışmaları mı düzenliyorsun?" Sekreteri, bunun çılgınlıktan başka bir şey olmadığını söylemek istercesine başını salladı, ama İskender ayağa kalktı ve elini arkadaşının omzuna koydu... "Beni dinle," dedi. "Pers İmparatorluğu'nun bütün kalelerini ve kentlerini art arda ele geçirerek yıpratıcı bir sefer yaşamak istemiyorum. Myletos'u, Halikarnassos'u, Tyros'u almak bize nelere mal oldu, biliyorsun."

"Evet, ama..."

"Bu nedenle Dareios'a, son askerine dek ordusunu toplaması için zaman tanıyacağım ve sonra onunla tek bir kez

karşı karşıya gelip onu bir kerede yeneceğim ve toprakları benim olacak."

"Ama... savaşı kaybedebiliriz de..."

İskender, çok anlamsız bir şey söylemiş gibi arkadaşına hayretle baktı. "Kaybetmek mi? Ama bu olanaksız," dedi.

Eumenes gözlerini yere eğdi. Olympias mektubunda söyledikleriyle, İskender'in zaten bilinçaltında inandığı, kendindeki ölümsüz ve yenilmez olma özelliğini pekiştirmiş oluyordu. Bu özelliklerin, tanrısallıkla ilişkisi de oldukça önemliydi. Ama acaba ordu ve arkadaşları da aynı inancı ve kararlılığı taşıyabilecekler miydi? Asya'nın uçsuz bucaksız bir ovasında, tüm zamanların en büyük ordusuyla karşı karşıya geldiklerinde ne olacaktı?

İskender, sessizliğe gömülen arkadaşına, "Ne düşünüyorsun?" diye düşündü.

"Hiç, 'Onbinlerin Dönüşü'nden dizeler aklıma geldi, hani..."

"Konuşma!" diyerek Kral arkadaşının sözünü kesti. "Ne demek istediğini anlıyorum." Sonra ezberinden şu satırları okumaya başladı:

> *Öğle olmuştu ve düşman görünürde yoktu, öğleden sonra beyaz bir buluta benzeyen toz kümesi ovaya yayıldı. Az sonra madeni yıldırımlar, mızraklar, askerler boy gösterdiler...*

"Kunassa çarpışması, Büyük Kral'ın çölün kumları arasında bir hayalet gibi beliriveren ordusu... Ama o zaman da kazananlar Yunanlar olmuşlardı; üstelik düşmanın sol kanadına yandan vurmak yerine doğrudan merkeze saldırsalardı Pers Kralı'nı öldürebilirler ve imparatorluğu ele geçirebilirlerdi. Dostum, sen jimnastik oyunlarını ve tiyatro gösterilerini düzenlemeye başla!"

Eumenes yeniden başını salladı ve çıkmaya yeltendi.

"Bir şey daha var," diye seslendi onu eşikte durduran Kral. "Thessalos'un sesini ve hareketlerini öne çıkaracak *Kral Oidipus*... gibi yapıtlarını seç..."

"Sen kaygılanma," dedi Sekreter. "Bu işlerden anladığımı bilirsin."

"Eumenes!"

"Efendim?"

"General nasıl?"

"Parmenion mu? Herhalde mahvolmuştur, ama bunu göstermemeye çalışıyor."

"Sence zamanı geldiğinde işin altından kalkabilecek mi?"

"Ben öyle düşünüyorum," dedi Eumenes. "Onun gibi adamlara sık rastlanmıyor." Sekreter, sözlerini bitirdikten sonra çıktı.

İskender jimnastik oyunlarını ve tiyatro gösterilerini büyük törenlerle başlattı ve arkadaşlarıyla üst düzey subayları bir şölene çağırdı. Parmenion dışında hepsi bu çağrıya katıldılar, ama yaslı General bir not göndererek özür diledi:

Parmenion'dan Kral İskender'e selam!
Şölene katılmazsam beni bağışla! Kendimi pek iyi hissetmediğim için yemeğini onurlandıramayacağım.

Gerçekte bunun dostça sohbet edebilmek için düzenlenmiş bir yemek olduğu anlaşıldı; ne dansözler, ne aşk oyunlarında uzman 'kız arkadaşlar' çağrılmıştı ve İskender bile, suya üçte bir değil, üçte iki oranında şarap katıyordu. Aynı zamanda savaş üzerine değil, felsefi ve edebi konularda tartışmak istediği anlaşılıyordu; çünkü kendi yanına Barsine'yi ve Thessalos'u oturtmuştu. Sonra Kallisthenes ve Atina heyetiyle alana gelen bazı Sofist düşünürler yer alıyorlardı. Onların da yanında Ephestione, Eumenes, Seleukos ve Ptolemaios, o akşam için edindikleri kız arkadaşlarıyla sedirlere uzanmışlardı. Kral'ın öbür arkadaşları da salonun öbür ucundaydılar.

Yaz ortası olmasına karşın hava bozmaya, yağmur yüklü kara bulutlar eski kentin üzerinde birikmeye başlamıştı. Aşçılar kızarmış kuzu etleriyle taze baklaları sunmaya başladıklarında, şiddetli bir gök gürültüsü evin duvarlarını sarsarak kupaların içindeki şarapları titretti.

Bütün konuklar sessizce birbirlerine bakarlarken gök gürültüsü kırılarak Lübnan dağlarına doğru yuvarlanmaya

başladı. Aşçılar yeniden yemekleri dağıtmaya koyuldular, Kallisthenes, yarı alaycı, yarı şakacı bir gülümsemeyle İskender'e dönerek şöyle dedi: "Zeus'un oğlu olduğuna göre bunu sen de yapabilir misin?"

Kral bir an için başını öne eğdi ve salondakiler Kral'ın her zamanki öfke nöbetlerinden birine kapılacağını düşündüler; Kallisthenes böyle bir şaka yaptığına çoktan pişman olmuştu bile. Seleukos onun yüzünün bembeyaz kesildiğini görünce Ptolemaios'un kulağına eğilerek, "Bu kez kendi üstüne işedi," diye fısıldadı.

Oysa İskender başını kaldırdı, hiç de öfkelenmişe benzemeyen gülen yüzüyle arkadaşını yanıtladı: "Hayır, bunu asla yapmazdım, yemeğe çağırdığım konuklarımın korkudan ölmelerini istemezdim."

Herkes gülüştü ve olay böylece atlatıldı.

4

Heteokles günler boyunca yol aldı; gece hayvanlarının çığlıklarından ve çakalların ulumalarından korktuğu için atının ayakları dibinde birkaç saat uyumakla yetiniyordu. Yolunu yitirmekten, saldırıya uğrayıp atının ve azığının çalınmasından, haydutların onu yakalayıp bir daha kimselerin bulup kurtaramayacağı yerlere köle olarak satmasından çok korkuyordu. Kısa ömründe böylesine büyük tehlikelerle ve sıkıntılarla tek başına yüzleşmemişti hiç; ama babasının kılıcının bedenine değmesi, Rhodoslu yüce Memnones'in silahının kemerinin belini sıkıyor olması ona cesaret veriyordu. Boyunun uzunluğu da çocuğu yaşından daha büyük gösteriyordu.

Aslında güvenliğinin, can düşmanı gözüyle baktığı, babasının onurunu çiğnediğini, annesinin ruhunu ve bedenini fethettiğini düşündüğü insanın peşine takmış olduğu adamlar sayesinde sağlandığını elbette bilemezdi. O belki de, bir zamanlar dedesi Artabazos'un söylediği gibi, karanlıkların ve kötülüğün cini Ariman'ın yeniden bedenlenişiydi.

Heteokles hiçbir zorlukla karşılaşmadan Filistin ve Suriye köylerinden geçti; peşinden gelen iki muhafız, bir köyden bir köye kervanlarla giden yerli halkın arasından geçerken göze çarpmadılar, ama uçsuz bucaksız, bomboş çöle giren iki *hetairoi* bir karar almak zorunda kaldılar. Bu ikisi kraliyet muhafızları arasından seçilmiş çok değerli, çok zeki askerlerdiler ve krallarını çok iyi tanıyorlardı. Başarısız olurlar ve çocuğun başına bir iş gelirse, Kral onları asla bağışlamazdı.

"Onu gözden kaybetmemeye çalışırsak," dedi muhafızlardan biri, "gizlenecek yerimiz olmadığından bizi fark edecektir. Ama görüş alanından çıkarsak, bu kez de onu koruyamayız."

"Başka seçeneğimiz yok," dedi arkadaşı, "İkimizden biri yanına yaklaşıp onun güvenini kazanmalı. Onu korumanın başka yolu yok."

Bir eylem planı hazırladılar ve ertesi gün delikanlı, yarı uyanık geçirdiği bir gecenin sabahında, yorgun argın uyandığında, uzakta, onunla aynı yöne giden başka bir genç gördü. Bir an onun gitmesini bekleyerek daha geç yola çıkmayı düşündüyse de, sonra bir süre onunla birlikte yol almaya karar verdi.

Burada durup beklemek pek akıllıca olmayacaktı, çünkü böyle olursa günün sıcak saatlerine kalacaktı; üstelik yalnız ve görünüşe göre silahsız bir insanın onun için büyük bir tehlike oluşturacağını sanmıyordu. Kaldı ki gelecekte daha büyük tehlikelerle karşılaşmak zorunda kalacaktı. Bu nedenle cesaretini topladı, atını mahmuzladı ve çölde hızla yol alarak önünde giden süvariye yetişti. Adam, Heteokles'in atının nal seslerini işiterek arkasını dönünce, delikanlı ona Pers dilinde seslendi: "Ahura Mazda seni korusun yabancı! Ne tarafa gidiyorsun?"

Atlı, anlaşılacağını bildiği için ona Hellen dilinde yanıt verdi: "Ben senin dilini konuşmuyorum, delikanlı. Kretalı bir kuyumcuyum ve Büyük Kral'ın sarayında çalışmak üzere Babylonia'ya gidiyorum."

Heteokles rahatlayarak derin bir soluk aldı ve şöyle dedi: "Ben de Babylonia'ya gidiyorum. Umarım birlikte yol almak seni rahatsız etmez."

"Elbette etmez; hatta bu benim için bir zevk olur, çünkü bu yolları yalnız başıma aşmaya korkuyorum."

"Nasıl oldu da yalnız başına yola çıktın? Bir kervana katılmak senin için daha uygun olmaz mıydı?"

"Haklısın. Ne var ki kervan tacirleri hakkında kötü şeyler duydum. Yolda karşılaştıkları kişileri yakalayıp köle olarak satarak paralarına para kattıklarını işittim ve kötü arkadaşla yola çıkmaktansa, yalnız gitmek daha iyidir diye düşündüm. Hiç olmazsa gözlerimle ufka egemen olabi-

liyorum, aşacağım yol belli ve insanın yönünü bulması zor olmuyor; sürekli güneşin doğduğu yöne yürürsem Euphrates'in kıyılarına varacağımı biliyorum. Sonrası kolay; bir tekneye bindim mi, karşıdayım. İnsan yorulmadan Babylonia'ya varabilir. Ben de senin, tek başına böyle bir yolculuğa çıkamayacak kadar genç olduğunu düşünüyordum. Annen, baban ya da kardeşin yok mu?"

Heteokles bir süre yanıt vermedi; bomboş gökyüzünün altında uzanan ıssız çölde yalnızca atların nal sesleri işitildi. Yabancı yeniden söze girerek, "Bağışla, senin özel işlerine karışmamalıydım," dedi.

Heteokles şimdi gözlerini durgun bir denize benzeyen düz ufka dikmişti. "Sence Euphrates'in kıyılarına varmamıza daha çok var mı?"

"Hayır," diye yanıt verdi yabancı. "Bu hızla gidersek, yarın gece oraya varırız."

Akşama dek yol aldıktan sonra hafifçe çukurlaştığı bir yerde mola vermeye karar verdiler. Heteokles, bu tanımadığı yol arkadaşının hareketlerini denetleyebilmek için uyanık kalmaya çalıştı, ama sonunda yorgunluk ağır bastı ve derin bir uykuya daldı. Bunun üzerine adam kalktı ve karanlığın içinde atının yanında yatan arkadaşının siluetini görene dek geriye yürüdü... Her şey tasarladıkları gibi ilerlediği için yerine döndü ve gecenin seslerine kulak vererek gözlerini yumdu.

Güneş doğarken uyanan delikanlı, yol arkadaşının battaniyesinin üzerine birkaç hurma, kuru ekmek ve su matarası bıraktığını gördü. Su gece boyunca soğuduğu için, içmesi pek keyifli olmuştu. Birlikte sessizce karınlarını doyurdular ve kızgın güneşin altında hiç durmadan yol aldılar; hava pek ağır ve sıcaktı. Öğleye doğru atlarının da yorulduğunu görünce yere inip hayvanlarının yanında yürümeye başladılar.

Gecenin ilerleyen saatlerinde Euphrates'e vardılar; ırmak ay ışığında billur gibi parlayan sularını göstermeden önce, onlara çağıl çağıl akan sesiyle, hoş geldin, dedi. Suyun dipteki çakıllara çarparak köpürdüğü bir noktada epey sığlaşıyordu. Asker, atıyla suyun içinde birkaç adım ilerle-

yerek tabanın sağlam olup olmadığına baktı ve sonra geri geldi.

"Buradan geçiliyor," dedi Heteokles'e. "İstersen geçebilirsin."

"Neden böyle söylüyorsun?" diye sordu çocuk. "Sen gelmiyor musun?"

Asker başını salladı. "Hayır, benim görevim bitti, şimdi geri dönmeliyim."

"Görev mi?" dedi çocuk büyük bir şaşkınlıkla.

"Öyle. Başına bir şey gelmemesi için İskender sınıra dek sana eşlik etmemizi emretti. Bir başka arkadaşım da uzaktan bizi izliyor."

Heteokles nefret ettiği kişinin ona böylesine özen göstermesinden utanarak başını öne eğdi, ama sonra askere şöyle dedi: "Sen kralının yanına dön ve bu davranışının, savaş alanında karşıma çıkarsa onu öldürmemi engellemeyeceğini söyle." Ve sonra atını sulara sürdü.

Asker, gözetimindeki çocuğu ırmağı sağ salim geçip Pers topraklarına ayak basana dek izledi. Sonra dönüp biraz geride onu bekleyen arkadaşıyla buluşmaya gitti. Ay ışığı giderek parlaklaşıyor, çölün tebeşirimsi renginden yansıyarak görüntüleri iyice netleştiriyordu, ama o arkadaşını bir türlü göremiyordu. Ne ertesi gün, güneş ışığında, ne de bir sonraki gün, arkadaşını bulamadı. Çöl onu yutmuştu.

5

İskender, Barsine'nin odasına girerek, "Oğlun Heteokles sağ salim Pers topraklarına girdi," dedi. "Ama onu izleyip koruması için gönderdiğim askerlerden biri geri gelemedi."

"Üzgünüm," dedi Barsine; "askerlerine ne kadar değer verdiğini biliyorum."

"Onlar benim çocuklarım gibidirler; bu bedeli senin için rahat etsin diye ödedim. Küçük oğlun nasıl?"

"Yanımda, bana yakınlık gösteriyor, beni seviyor, belki de beni anlıyor. Zaten çocuklar doğa tarafından korunurlar; onlar bizden daha kolay ve çabuk unuturlar."

"Ya sen, sen kendini nasıl hissediyorsun?"

"Benim için yaptıklarından ötürü sana minnettarım, ama artık yaşamım eskisi gibi değil. Çocukları olan bir kadın, belki hiçbir zaman gerçek bir sevgili olamıyordur; yüreğinde yer ayırması gereken başka sevgiler vardır."

"Beni artık görmek istemediğini mi söylemek istiyorsun?"

Aklı karmakarışık olan Barsine başını öne eğdi: "Bana acı çektirme, seni her gün, her an görmek istediğimi, senin uzak ve soğuk davranmanın yüreğimi nasıl paraladığını biliyorsun. Yalvarırım kendimi toparlayabilmem için bana biraz süre tanı ki, yüreğimde anılarım için küçük bir sığınak hazırlayabileyim... sonra seni arzuladığın gibi seveceğim."

Sonra ayağa kalkıp güzelliği ve mis gibi kokusuyla büyülediği erkeğe yaklaştı. İskender onun yüzünü elleri arasına alarak öptü. "Umutsuzluğa kapılma," dedi ona. "Oğlunu

yeniden göreceksin ve belki de fazla uzak olmayan bir gün, hepimiz barış içinde yaşayabileceğiz."

Kadını şefkatle okşayıp odadan çıktı.

Merdivenlerde onu arayan Seleukos ile karşılaştı. "General Antipatros'un gönderdiği gemi acil bir haber getirdi. Al, bak."

İskender hemen mektubu açtı ve şunları okudu:

Kraliyet naibi Antipatros'tan İskender'e selam!

Spartalılar bir ordu toplayıp garnizonlarımıza, Peloponnesos'taki müttefiklerimize karşı yürüyüşe geçtiler, ama şimdilik yalnızlar. Yalnız kalmaları çok önemli. Durumun bozulmaması için en uygun gördüğünü yap; böyle olursa ben de yardıma gerek duymam. Annen ile kız kardeşin iyiler; belki de Kleopatra için yeni bir evlilik düşünsen iyi olur.

Kendine iyi bak.

"Umarım ihtiyar sana iyi haberler göndermiştir," dedi Seleukos.

"Pek öyle sayılmaz. Spartalılar harekete geçmişler ve bize saldırıyorlar; Atinalılara bizimle işleri olduğunu anımsatmalıyız. Atina hükümetinin heyetiyle toplantımız ne zaman?"

"Bu akşam. Eumenes'e teslim ettikleri bir notta Granikos Savaşı'nda tutsak alınan askerlerin iadesini istediklerini bildiriyorlar."

"Hiç zaman yitirmemişler, ama korkarım hayal kırıklığına uğrayacaklar. Başka bir şey var mı?"

"Hekimin Philippos, Kral Dareios'un karısının doğumunu izliyor ve çok kaygı duyduğunu bilmeni istiyor.

"Anladım. Atinalılara, onları gösterilerin bitiminden sonra kabul edeceğimi bildir ve Barsine'ye Kraliçe'nin odasına gitmesini söyle. Belki ona yardımcı olabilir."

İskender koşarak merdivenlerden indi. Yanında elleri kolları ilaçlarla dolu olan yardımcılarıyla dairesinden çıkan Hekim'le karşılaştı.

"Kraliçe nasıl?" diye sordu.

"Hep aynı, yani kötü."

"İyi ama, neyi var?"

"Anladığım kadarıyla bebek döndü, kadın da bu yüzden doğuramıyor."

Bu arada Dareios'un kadınlarının, yardımcılarıyla oturdukları daireye doğru yürüyorlardı.

"Sen ona yardımcı olamaz mısın?"

"Belki bir şeyler yapabilirim, ama bir erkeğin onu görmesini istememesinden korkuyorum. Ebesini eğitmeye uğraşıyorum, ama bu konuda kuşkularım var. Kraliçe'nin topraklarındaki kabilelerin birinden gelen ebe, anladığım kadarıyla tıptan çok büyüyle uğraşıyor."

"Bekle, şimdi Barsine gelecek, belki o Kraliçe'yi ikna edebilir."

"Umarım öyle olur," dedi Philippos ama bakışlarından pek de umutlu olmadığı okunuyordu.

Kraliyet haremine ayrılmış olan sarayın önüne geldiklerinde çoktan oraya varmış olan Barsine'nin kapıda onları beklemekte olduğunu gördüler. Bir haremağası tarafından karşılanıp avluya alındılar. Üst kattan acı dolu inlemeler geliyordu.

"Sancısı tuttuğu zaman bile bağırmıyor," dedi Hekim Philippos. "Utancı bunu bile engelliyor."

Haremağası saygıyla kendisini izlemelerini işaret etti ve onları üst kata çıkarttı; o sırada odadan çıkmakta olan ebeyle burun buruna geldiler.

Hekim, Barsine'ye dönerek, "Sen bana çevirmenlik yapacaksın," dedi. "Onu ikna etmeliyiz, anlıyor musun?" Barsine, tamam, dedi ve Kraliçe'nin dairesine girdi. Haremağası bu arada İskender'i başka bir odanın önüne götürüp kapıya vurdu.

Gösterişli giysilere bürünmüş bir Pers kadın kapıyı açtı ve onları önce ön odaya, sonra da Ana Kraliçe Sisygambis'in bulunduğu salona aldı. Ana Kraliçe pencerenin yanına oturmuş, üzeri yazılarla dolu bir papirüsü eline almış, sessizce bir şeyler mırıldanıyordu. Haremağası onun dua ettiğini söyleyince, Kral kapının yanında saygıyla bekledi. Yaşlı hanım Kral'ı fark eder etmez, elindeki kâğıdı bırakıp derhal ona doğru yürüdü ve kendi dilinde bir şeyler söyledi.

Yüzünden tasa, telaş, hatta büyük acı okunuyordu, ama umutsuz ve yılgın bir hali yoktu.

Çevirmen, "Majesteleri Ana Kraliçe sana saygılarını sunuyor," diyerek Kraliçe'nin sözlerini aktardı, "ve konukseverliğini göstermesine izin vermeni diliyor."

"Ona tarafımdan teşekkür et, ama rahatsız etmek istemediğimi söyle; ben yalnızca Dareios'un sıkıntıda bulunan eşine yardımcı olabilmek için geldim. Hekimim..."; bunu söylerken gözlerini yaşlı kadının gözlerine dikmişti, "Kraliçe utancını yenip muayene olmayı kabul ederse, ona yardımcı olabileceğini söylüyor..."

Sisygambis duygulandığını belli eden gözleriyle Kral'ın yüzüne baktığı zaman her ikisi de bakışların dilinin ne denli güçlü olduğunu, çevirmenin biçimsel sözlerinin ne denli gereksiz kaldığını hissettiler. O sessizlik ânında yapayalnız savaş veren gururlu gebe kadının iniltileri geldi kulağına. Ana Kraliçe bu acı yüklü seslerle hüzünlendi, gözleri yaşlarla doldu.

"O izin verse bile," dedi sonunda, "senin hekiminin buna bir çare bulabileceğini sanmıyorum."

"Neden, Büyük Hanım? Hekimim son derece bilgilidir ve..." O anda kadının düşüncelerinin başka bir yöne kaydığını hissederek sustu.

"Bana öyle geliyor ki," dedi Sisygambis, "gelinim doğurmak istemiyor."

"Anlayamıyorum Büyük Hanım; hekimim Philippos belki de bebeğin yolunu bulabileceği doğal bir pozisyona giremediğini söylüyor ve..."

Kraliçe'nin yılların çizgilerini taşıyan yüzünden iki gözyaşı akarken sözcükler sanki bir hükmü belirtircesine döküldü ağzından: "Gelinim tutsak bir kral doğurmak istemiyor ve hiçbir hekim onu kararından döndürme gücüne sahip değildir. Onunla birlikte ölebilmek için bebeğini karnında tutan kendisidir."

İskender bu anlamlı sözler karşısında ne diyeceğini bilemeyerek başını öne eğdi.

"Senin bir suçun yok, oğlum," dedi Sisygambis duygudan titreyen sesiyle. "Kyros'un kurmuş olduğu imparatorluğu yıkma görevini yazgı sana yüklemiş. Sen yeryüzünde

coşkuyla esen rüzgâr gibisin ve rüzgârın esip geçtiği yerde hiçbir şey aynı kalmaz. Ama insanlar, fırtına koptuğu anda yakaladıkları çöp dalına tutunan karıncalar gibi, anılarına sıkı sıkı bağlıdırlar."

O anda yandaki odadan daha da iç paralayıcı bir çığlık duyuldu ve sarayın iç odalarındakiler hep bir ağızdan ağıtlar yakmaya başladılar.

"İşte oldu," dedi bunun üzerine Sisygambis. "Krallar Kralı'nın sonuncusu doğmadan öldü." İki hizmetçi kız odaya girdiler ve Kraliçe'nin acısını, gözler önünde yaşamaması için yüzünü ve omuzlarını kara bir tülle örttüler.

İskender bir şeyler söylemek isterdi, ama karşısındaki kadının bir heykel, gece tanrıçasının imgesi gibi durduğunu görünce tek söz etmemeyi yeğledi. Bir an için başını öne eğdi ve sonra odadan çıkıp Dareios'un kadınlarının ağlamaları ve ağıtları arasından geçerek koridorda ilerledi. Philippos da sessiz ve solgun bir yüzle ölü Kraliçe'nin ön odasından çıkıyordu.

İskender, ertesi gün tören düzenlenmesi, Kraliçe'nin şanına yakışır biçimde gömülmesi ve gömütünün üzerine doğduğu kabilenin geleneklerine uygun, çok büyük bir tümülüs yaptırılması için emir verdi. Onu toprağın altına indirirlerken, son derece güzel ve tatlı bir kadın olan Kraliçe'yi, güneş ışığını asla görememiş olan o bebeği düşünürken gözyaşlarını tutamadı.

Aynı gece haremağası saraydan kaçtı ve atıyla gece gündüz yol alarak Tigris Irmağı yakınlarında bulunan ilk Pers kamplarına ulaştı. Oraya varınca, ırmağın öte yakasında bulunan Kral Dareios'un kampına götürülmesini istedi. Bir grup Med süvarisi, çölü aşmakta ona eşlik etti ve ertesi gün güneş batarken onu Büyük Kral'ın huzuruna çıkarttı.

Dareios, sıradan bir asker gibi kaba ketenden bir pantolon ve antilop derisinden bir yelek giymiş, generalleriyle olağan toplantılarından birini yapıyordu; sert sarığı, som altın hançeri ve belinden sarkan parlak *akinake*, kraliyet simgeleriydi.

Haremağası kralının ayaklarına kapandı, alnını toprağa dayadı ve hıçkırıklar arasında Tyros'ta yaşananları anlattı; Kraliçe'nin uzun sancılarını, ölümünü, cenazesini... İskender'in gözyaşlarını bile kendine saklamadı.

Haberden çok etkilenen Doreios, haremağasını çadırın özel bölümüne çağırdı.

Hâlâ gözyaşları içinde olan haremağası, "Sana böylesine hüzünlü haberler getirdiğim için beni bağışla Kralım, beni bağışla..." diyordu.

Kral onu avutarak, "Ağlama," dedi. "Sen görevini yerine getirdin ve bunun için sana minnettarım. Karım, çok mu acı çekti?"

"Acı çekti Kralım, ama bunu bir Pers kraliçesine yaraşır onur ve güçle yaptı."

Dareios tek bir söz etmeden karşısındaki adama baktı. Alnında oluşan çizgiler, gözlerindeki kararsız ve bulanık bakışlar, Kral'ın yüreğini ve zihnini saran çelişkili duyguları yansıtıyordu.

Birkaç dakika süren bir sessizlikten sonra, "İskender'in ağladığından emin misin?" diye sordu.

"Evet, Kralım. Gözyaşlarının yanaklarından süzüldüğünü görecek kadar yakınında duruyordum."

İçini çeken Dareios, kendini oradaki sedirlerden birinin üzerine attı. "Ama demek ki... aralarında bir şey vardı; insan sevdiği bir kadının ölümüne ağlar."

"Majesteleri, ben sanmıyorum..."

"Belki de bebek ondandı..."

Haremağası buna karşı çıkarak, "Hayır, hayır!" diye atıldı.

"Sus!" diye bağırdı Kral. "Yoksa bana karşı mı çıkıyorsun?"

Adam ağlayıp titreyerek yere diz çöktü. "Majesteleri, yalvarırım, konuşmama izin ver!" diye yalvarıyordu.

"Zaten yeterinden fazla konuştun. Daha ekleyecek neyin var?" diye çıkıştı.

"İskender, senin karına elini bile sürmedi. Onu titizlikle koruma altına aldı; önceden izin istemeden asla dairesine girmedi ve hizmetkâr kadınlar hep yanlarında bulundular. Senin annene karşı da aynı biçimde davrandı."

"Bana yalan söylemiyorsun, değil mi?"

"Bunu asla yapmam Büyük Kralım. Ahura Mazda adına sana yemin ediyorum ki söylediğim her söz kelimesi kelimesine doğrudur."

"Ahura Mazda..." diye mırıldandı Dareios. Sonra ayağa kalktı ve çadırının girişini kapatan perdeyi kenara çekerek gözlerini gökyüzüne kaldırdı. Çölün üzerindeki gökyüzü yıldızlıydı; Samanyolu bir ufuktan ötekine ışıl ışıl uzanıyordu. Kampta da askerlerin yaktıkları ateşler parıldıyordu. "Ahura Mazda, göksel ateşin efendisi, tanrımız," diye yakardı, "zafer benim olsun, atalarımın kurduğu imparatorluğu yaşatayım. Sana söz veriyorum, kazanırsam rakibime yüce gönüllü ve saygılı davranacağım; çünkü savaşın yazgısı bizi karşı karşıya getirmeseydi ben tüm içtenliğimle onun dostluğunu ve sevgisini kazanmak için çalışırdım."

Haremağası Kral'ı düşünceleriyle baş başa bırakarak çıktı, ama çadırdan uzaklaşırken kampın kapılarından birinden gelen bir gürültü duyarak durdu. Asurlu süvariler yaklaşıyordu; yanlarında güzel yüzlü bir delikanlı vardı; yanından geçerken çocuğun yüzü haremağasına pek tanıdık geldi. Sonra gözlerine inanamayarak peşlerine takıldı. Bu arada küçük konvoy çadıra yaklaşmıştı, çocuğun yüzü Dareios'un çadırını aydınlatan meşalelerin ışığıyla aydınlanınca haremağasının hiç kuşkusu kalmadı. Bu Rhodoslu Memnones ile Barsine'nin oğulları Heteokles idi!

6

Thessalos'un *Kral Oidipus* gösterisi kusursuzdu; kahramanın gözlerinin kızgın demirlerle dağlandığı sahnede, yüzü maskeli oyuncunun gözlerinden kan aktığını gördüklerinde, tiyatronun basamaklarını dolduran seyircilerden derin bir 'oooh' ünlemi yükseldi; bu sırada sahnede Oidipus'un tempolu yakınması yankılanıyordu:

Oitoitoitoitoitoit papai feu feu!

Şeref koltuğunda oturan İskender, bu sahnenin sonunda uzun uzun ve heyecanla oyuncuları alkışladı. Hemen sonra sahnelenen Alkestis tragedyasının sonunda *Thanatos*'un[1] sefil paçavralarına bürünmüş olan Ölüm, yeraltından fırlayıp yarasa kanatlarıyla uçarken Herakles onu topuzuyla öldürmeye çalışınca, seyirciler iyice coştu. Eumenes sahne efektleri için Mühendis Diades'e özel aygıtlar yaptırtmıştı; bunlar Tyros Surları'nı un ufak eden saldırı kuleleriyle aynı düzeneğe sahiptiler.

Sekreteri, İskender'in kulağına eğilerek, "Hoşnut kalacağını söylemiştim sana," diye fısıldadı, "şu seyircilere bir bak: Hepsi çıldırdı!"

Tam o anda Herakles'in topuzu *Thanatos*'u vuruyor, oyuncuyu havada asılı tutan çengel hareketli döner koldan kurtuluyor, büyük bir gürültüyle sahnenin üzerine indiriyordu; Herakles de o anda *Thanatos*'un üzerine atlıyor, onu

[1] Ölümü simgeleyen Tanrı; Uyku'nun kardeşidir. (Çev.)

öldüresiye dövüyordu. Seyircinin o andaki heyecanı ve mutluluğu görülmeye değerdi doğrusu!

"Harika bir iş çıkarttın," dedi İskender. "Herkesin ödüllendirilmesini sağla; özellikle de şu aygıtları kuran mühendise ver. Daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim!"

"Teşekkür etmemiz gereken başkaları da var: Bütün düzenekler, masraflara aldırmayan Kypros Kralı'nın armağanı... ve bir şey daha var," dedi Eumenes. "Pers cephesinden yeni haberler var. Bunu sana toplantıdan sonra anlatacağım." Eumenes, sözlerini bitirdikten sonra, ödül törenini düzenlemek için Kral'ın yanından uzaklaştı.

Ziyaret için orada bulunan Atina heyetinden bazı delegelerin de nezaketen katılmış olduğu hakemler kurulu, karara varmak için toplandı; toplantı sonunda en iyi sahne düzenlemesi ödülünü *Alkestis*'in almasına karar verildi. En iyi oyuncu ödülünü de üzerinde kadın giysileriyle, sesini aynen bir kadın gibi kullanarak Argos Kraliçesi'ni oynayan oyuncu *Atenodoros* aldı.

Kral kararlar nedeniyle hayal kırıklığına uğradıysa da bunu belli etmedi ve kazanan oyuncuyu nezaketle alkışladı.

"Kızma," dedi durumu fark eden Eumenes, "onun kadınsı sesini ödüllendiriyorlar!"

Az ötede oturan ve olan biteni uzaktan izleyen Ptolemaios, Seleukos'un kulağına eğilerek, "İskender'i doğru tanıyorsam, bu akşam toplantıda Atina heyeti hükümetinin, isteklerini kabul ettirme şansı kalmadı," dedi.

"Evet, ama hakemler bu kararı vermeselerdi de pek şanslı sayılmazlardı; Sparta Kralı Agis garnizonlarımıza saldırıyor ve şu ara Atinalılar onlara yardım etme hevesine kapılabilirler."

Seleukos haklıydı: Zamanı gelince Kral, Atinalı elçileri kabul etti ve hükümetin isteklerini dikkatle dinledi.

İlk sözü, yaşlı ve deneyimli bir kişi olan heyet başkanı alarak, "Kentimiz şu âna dek dürüstçe davranarak, Ionya'nın fethinde sana destek vermiş, denizi korsanlardan temizlemiş, Makedonya ile iletişim kurabilmeni sağlamıştır. Bunun karşılığında, Granikos Savaşı'nda tutsak düşmüş Atinalıları serbest bırakmanı diliyoruz. Aileleri, yakınla-

rıyla bir an önce kucaklaşmak, kent onları bağrına basmak istiyor. Bu kişilerin yanılmış olduklarını kabul ediyoruz, ama inançla bu savaşa katılmışlardı ve cezalarını çoktan çektiler," diye konuştu.

Kral, Seleukos ve Ptolemaios ile şöyle bir bakıştıktan sonra konuklarını yanıtladı: "Bu isteğinizi yerine getirme niyetindeydim, ama geçmişle aramızdaki bağları kopartmak için henüz erken. Rasgele seçeceğim ya da sizin seçeceğiniz yüz elli kişiyi serbest bırakacağım. Ötekiler bir süre daha benimle kalacaklar."

Heyetin başkanı, bu karara karşı bir şey söylemedi; İskender'i iyi tanıyordu ve direnmenin bir işe yaramayacağını biliyordu. Kral, özellikle politik ve askeri konularda kararlarından asla dönmezdi.

Elçilerin ayrılmasıyla bütün kurul üyeleri birer birer çıkmaya başladılar. Kral'ın yanında yalnızca Eumenes kaldı.

"Anlat bakalım," dedi İskender. "Ne haberlerin var?"

"Az sonra öğreneceksin, çünkü kabul edilmeyi bekleyen bir konuğun var."

Yandaki küçük kapıyı açan Sekreter'in içeriye aldığı adam pek tuhaf görünüşlüydü; kapkara sakallarıyla saçları kızgın maşalarla kıvrılmış ve Suriyeliler gibi giyinmişti. İskender onu tanımakta güçlük çekti.

"Solisli Eumolpos! Bu ne kılık böyle?"

"Kimliğimi değiştirdim; artık adım Baaladgar ve Suriyeliler arasında büyücü ve falcı olarak ün saldım," dedi konuk. "Peki, ben Nil'in ve Euphrates'in efendisi olan genç tanrıya, Bütün Asya'yı titreten bu krala hangi adla hitap edeceğim?" Konuk bunu söyledikten sonra, hemen ekledi: "Köpek burada mı?"

"Elbette yok, kör müsün?" dedi Eumenes.

İskender, "Ne haberler getirdin bana, anlat bakalım," dedi.

Eumolpos pelerininin ucuyla iskemlelerden birinin tozunu silip izin aldıktan sonra oturduktan sonra, "Sanıyorum, sana gelmiş geçmiş en büyük hizmetimi vereceğim," diyerek söze girdi. "İşte durum şöyle: Büyük Kral büyük bir ordu topluyor, sanıyorum Issos'ta karşılaştığından daha

büyük bir ordu olacak bu. Öte yandan ustura gibi keskin ve sivri uçları olan, yeni geliştirilmiş oraklı arabaları devreye sokacak. Babylonia'nın kuzeyinde üslenecek ve senin hangi yöne gideceğini görmek için bekleyecek. Bunu belirleyince de savaş alanını saptayacak. Elbette sayıca üstünlüğünü ve savaş arabalarını kullanabileceği bir ova seçecektir. Dareios artık seninle pazarlık yapmak istemiyor; şansını son çarpışmada kullanma konusunda kararlı. Üstelik yeneceğinden emin."

"Kararını böylesine kesin olarak değiştirmesine ne neden oldu?"

"Senin tutumun. Kıyıdan ayrılmadığını görünce, işine yarayacak bütün askerleri bir araya toplamaya karar verdi."

İskender, Eumenes'e: "Görüyor musun? Haklıydım. Ancak bu yöntemle çözüm getirecek bir karşılaşma sağlayabilirdik. Onu yeneceğim ve sonra Bütün Asya benim olacak," dedi.

Eumenes yeniden Eumolpos'a döndü; "Sence, savaş alanı olarak nereyi seçecektir?" diye sordu. "Kuzeyi mi, güneyi mi?"

"Bunu söyleyemem, ama bildiğim bir şey var: Açık bir yol bulduğunuz zaman anlayın ki, Büyük Kral onun öteki ucunda beklemektedir."

Eumolpos onu gizlice süzerken, Kral sessizce düşünüyordu; sonra şöyle konuştu: "Sonbaharın başında harekete geçip Euphrates'i Thapsakos'tan geçeceğiz. Vereceğin başka bir haber olursa, sen de oralarda bulun."

Casusun gösterişli bir selam vererek yanlarından ayrılmasından sonra, Eumenes bir süre daha Kral'ın yanında kaldı.

"Thapsakos'tan geçeceğim dediğine göre Euphrates'e inmeyi düşündüğün belli oluyor. Aynen 'Onbinler'de olduğu gibi, değil mi?"

"Olabilir, ama bu kesin değil. Irmağın sol kıyısına vardığım zaman karar vereceğim. Şimdilik bırakalım atletizm oyunları sürsün. İnsanların eğlenmelerini ve oyalanmalarını istiyorum. Sonra aylarca böyle şeylere zaman bulamayacağız. Belki de yıllarca... Boksta kim yarışıyor?"

"Leonnatos."

"Elbette ya. Güreşte kim var?"

"Leonnatos."

"Anladım. Şimdi git, Ephestione'yi bulup bana gönder."

Eumenes, Kral'ı selamladıktan sonra arkadaşını bulmak üzere dışarıya çıktı. Onu Leonnatos ile güreştiği yerde buldu ve birkaç kez sırtının yere getirilişini seyretti. Ayaklarının dibine üçüncü kez yuvarlanmasını bekledikten sonra, "İskender seni istiyor, kımılda bakalım!" diye seslendi.

"Beni de istiyor mu?" diye sordu Leonnatos.

"Hayır, seni istemiyor, sen çalışmana bak. Atinalı rakibini yenemezsen halin nice olur, düşünmek bile istemiyorum."

Leonnatos, antrenman yapmak için oradaki askerlerden birini çağırdı; Ephestione iyice temizlendi, ama Kral'ın karşısına çıktığında saçlarının arasında hâlâ kumlar vardı.

"Beni çağırtmışsın."

"Evet, sana bir görev vereceğim. Süvarilerden iki bölük oluştur, istersen Uç Birliği'nden de asker al. Fenikelilerin marangozlarıyla Nearkhos'u da yanına alıp Euphrates üzerindeki Thapsakos'a git ve ırmak üzerine teknelerden iki köprü yaptır, bu arada askerlerinle ustaları koru. Biz de gelip oradan geçeceğiz."

"Bana ne kadar zaman tanıyorsun?"

"En fazla bir ay, sonra biz orduyla orada olacağız."

"Demek sonunda harekete geçiyoruz."

"Evet, hareket başlıyor. Denizin dalgalarıyla vedalaş, Ephestione; Okeanos[1] kıyılarına ulaşana dek tuzlu su göremeyeceksin bir daha."

[1] Bütün yeryüzünü çevreleyen deniz. (Ç.ev.)

7

Süvarileri, marangozları ve gerekli malzemeleri bir araya getirmek dört gün sürdü. Nearkhos'un gözetimi altında sallar sökülüp numaralandı, katırların çektiği arabalara yüklendi ve uzun konvoy yola çıkmaya hazır hale geldi. Hareket gününün gecesi, Ephestione, İskender'e veda etmeye gitti; geri döndüğünde bir çadırın arkasından çıkıp ona gizlice yaklaşmaya çalışan iki gölge fark etti. Elini kılıcına atmak üzereyken, tanıdık bir ses, fısıldadı: "Biziz."

Eumenes'i tanıyan Ephestione, "Yaşamaktan bıktın mı yoksa?" dedi.

"Çek şu silahını, iki çift laf edelim." Ephestione, arkadaşının yanındaki adamın Solisli Eumolpos olduğunu gördü. "Kimi görüyorum!" diye kükredi. "Bütün bir ordunun canına okuyarak kendi poposunu Pers kazığından kurtaran adam karşımda!"

Casus, "Sus bakalım, küçük bebek!" diyerek Ephestione'nin lafını ağzına tıkadı. "Şimdi sen o bitli dibini kurtarmak istiyorsan kulağını aç da beni dinle!"

Bu gizliliğe bir anlam veremese de Ephestione onları çadırına aldı ve iki kadehe şarap koydu. Eumenes bir yudum içtikten sonra, "Eumolpos, İskender'e bütün gerçeği anlatmadı."

"Neden bilmem, ama ben de böyle olduğunu düşünmüştüm."

"İyi de yaptın, Zeus aşkına! O kendi gücünüyle düşmanın gücünü hesaplamadan bir boğa gibi saldırmak istiyor."

"Ve doğrusu da bu: biz Granikos'ta da, Issos'ta da böyle yendik."

"Granikos'ta düşmanın sayısı aşağı yukarı bize eşitti; Issos'ta ise şansımız yaver gitti. Burada ise bir milyon kişiden söz ediyoruz. İyi anladın mı? Bir milyon asker! Yüz kere on bin. Bu kadar kişiyi sayınayı becerebilir misin? Sanırım hayır. Ben hesabını yaptım. Altı sıra halinde dizildiklerinde, sağlı ve sollu stadyon genişliğinde toprağa yayılacaklar. Ya oraklı arabalar? Bizim adamlar bu korkunç şeyler karşısında nasıl davranacaklar?"

"Peki, bunun benimle ne ilgisi var?"

"Hemen söyleyeyim," dedi Eumolpos. "Büyük Kral, Thapsakos Geçidi'nde bir garnizon kurma görevini Babylonia Satrapı'yla, onun sağ kolu olan, buradan Indus Irmağı'na dek bütün bölgeyi karış karış tanıyan yaşlı bir tilkiye verdi. Üstelik yanlarında sana kan tükürtecek kadar güçlülerinden seçilmiş Yunan paralı askerler var. Ve bir de şunu bilmelisin ki, Mazaios bu askerlerle çok iyi anlaşıyor, çünkü senden iyi Yunanca konuşuyor."

"Hâlâ bir şey anlamıyorum."

"Mazaios bir süredir derin bir moral çöküntüsü içinde: Büyük Kyros'un ve Dareios'un kurmuş oldukları Pers İmparatorluğu'nun sonunun yaklaştığını düşünüyor."

"Bu da bizim işimize gelmez mi?"

"Bunları bana anlatan Mazaios'a yakın bir kişi olduğu için, yaşlı adamla pazarlık etme şansımız olduğunu düşünüyorum. Anlatabildim mi?"

"Hem evet, hem hayır."

"Onunla karşılaşma fırsatı eline geçerse, konuşmaya bak," dedi Eumenes. "Nearkhos da onu tanıyabilir, çünkü bir keresinde Kypros'ta karşılaşmışlardı."

"Bunu yapabilirim. Ya sonra?"

"Bir milyon askerin karşısında kaybedebiliriz de. Yardımın bize yararı olurdu."

"Onu ihanet etmeye davet etmemi bekliyorsunuz."

"Onun gibi bir şey," dedi Eumolpos.

"Bunu İskender ile konuşayım."

"Delirdin mi sen?" diye sordu Eumenes.

"Yoksa başka bir şey yapılmaz ki."

Eumolpos, başını salladı. "Büyüğünün sözünü dinlemeyen yaramaz çocuklara benziyorsunuz... Bildiğiniz gibi yapın da görün gününüzü." Bunları söyledikten sonra Eumenes ile birlikte çadırdan çıktı ve az sonra Peritas'ı deniz kıyısında yürüyüşe götüren İskender ile karşılaştılar. Köpek onlardan yana bakarak öfkeyle havlamaya başlayınca Eumenes önce köpeğe, sonra yanındaki casusa bir bakarak, "Senin şu peruğun neden yapılmış?" diye sordu.

Ephestione'nin ordusu Euphrates kıyısından Thapsakos'a yedi günde vardı. Thapsakos tacirler, gezginler, çeşit çeşit hayvan ve malla dolu bir kentti; dünyanın yarısından gelen her türlü insanla karşılaşmak olasıydı, çünkü ırmağın karşıya geçit verdiği tek ve en sığ noktası burasıydı.

Kent, denizden uzakta kurulmuş olmasına karşın gerçekte Fenike kökenliydi ve zaten adı da 'sığ' ve 'geçit' anlamını taşıyordu. Görmeye değecek, keyifli hiçbir şey yoktu burada; ne bir tapınak, ne bir anıt, ne de anıtlarla süslü bir alan vardı; ama gene de ortalıkta dolaşan insanların giysileri, tacirlerin alışkanlıkları, büyük ırmak kıyısında gidip gelen deve ve katır sürülerinde çalışan erkeklere hizmet veren sayısız fahişe nedeniyle gerçekten pek renkli bir kentti. Burada, Suriye, Kylikia, Fenike ve Aram dillerinin birbirine karışmasından oluşmuş, içine birkaç Yunanca sözcük düşmüş karma bir dil konuşuluyordu.

Ephestione şöyle bir keşif turu attıktan sonra karşıya geçemeyeceğini anladı. Onlar dağdayken yağmur yağmaya başlamış ve ırmak şimdiden kabarmıştı. Karşıya geçmek için bir köprü kurmaktan başka çıkar yol yoktu; bu nedenle Fenikeli marangozlar Nearkhos'un emri altında işe koyuldular. Her tahta kalas ateşte alfabenin harfleriyle dağlanarak işaretleniyor, birbirlerine çivilenecekleri noktalar belirleniyordu.

Bütün sallar hazır olduğunda, köprünün montajı başladı: Denizciler salları tek tek yerine götürüyor, dibe demirliyor, bir öncekine bağlıyor ve sonra üzerine döşeme ve parapetler takıyordu... İş henüz başlamıştı ki Mazaios'un Suriyeli ve Arap süvarilerle Yunan ağır piyadelerinden oluşan birlikleri ortaya çıktılar.

Hemen çalışmayı baltalamaya başladılar; ırmağın merkezine akınlar yaptılar, yanan oklar attılar, neftyağına batırılmış topları akıntıya bıraktılar. Bu toplar geceleri suda hızla ilerliyor, ateş topları gibi gelerek Nearkhos'un sallarını ateşe veriyordu.

Hiçbir aşama kaydedemeden günler geçiyor, İskender'in ordusunun on bin süvarisi ve malzeme dolu iki bin arabasıyla Euphrates'i geçmek üzere oraya geleceği günler yaklaşıyordu. Ephestione hazırlıksız yakalanma kaygısıyla kavruluyordu; bir çözüm bulabilmek için Nearkhos ile kafa kafaya verip durmadan düşünüyorlardı. Bir gece ırmak kıyısında oturmuş, ne yapabileceklerini tartışırlarken Nearkhos, arkadaşının omzuna vurdu ve, "Bak!" dedi.

"Neye bakayım?"

"Şu adama!"

Ephestione gösterilen noktaya bakınca, karşı kıyıda elinde bir meşaleyle, tek başına duran adamı gördü.

"Kim olabilir sence?"

"Bizimle konuşmak isteyen biri, diyebiliriz."

"Ne yapalım?"

"Bence gitmelisin. Bir sandal al, oraya git ve adamın ne istediğini anla bakalım. Gerekirse seni koruruz."

Söylenenleri onaylayan Ephestione, bir sandalcı çağırtarak karşıya geçip gizemli atlıyla buluştu.

Kıyıda bekleyen adam, kusursuz bir Yunanca ile, "Selam," dedi.

"Sana da selam," dedi Ephestione. "Kimsin sen?"

"Adım Nabunaid."

"Benden istediğin nedir?"

"Hiç. Yarın köprünüzü yok edeceğiz, ama son çarpışmadan önce sana bir nesne vereceğim ve görürsen bunu Baaladgar'a teslim etmeni isteyeceğim."

Ephestione içinden 'Solisli Eumolpos' diye geçirirken, adamın elinde tuttuğu, piramit biçimindeki tabanı kabartmalarla süslenmiş toprak heykele bakıyordu.

"Neden?"

"O benim şifasız denen hastalığımı iyi etti ve ben ona çok sevdiği bir nesneyi vereceğimi vaat ettim. İşte şu!"

Ephestione, 'Kimin aklına gelirdi böyle bir şey?' diye düşündü. 'Ben de onu şarlatanların sonuncusu sanıyordum.'

"Tamam," dedi. "Bunu ona vereceğim. Bana söylemek istediğin başka bir şey var mı?"

"Hayır," dedi tuhaf yabancı. Ardından, elinde meşalesiyle, atını mahmuzlayıp uzaklaştı. Ephestione iyi durumdaki son salın üzerinde onu bekleyen Nearkhos'un yanına gitti.

"O adam kimdi biliyor musun?" diye sordu Amiral palamarların bağlandığı yere gelen arkadaşına.

"Hayır, kimdi?"

"Yanılmıyorsam o Mazaios'tu; Babylonia Satrapı."

"Herakles aşkına! Ama..."

"Ne dedi sana?"

"Bizi paramparça edecekmiş, ama Baaladgar'a ya da bizim Solisli Eumolpos'a bir borcu varmış. Bunu ona vermemi istedi." Bunu söylerken elindeki heykeli gösterdi.

"Demek ki sözünü yerine getirmeye düşkün bir adammış. Bizi paramparça etmeye gelince; bir-iki gündür onlara iyi bir sürpriz hazırlamakla uğraşıyorum..."

"Nedir kafandaki?"

"Henüz kurulmamış salların hepsini dağa taşıttım."

"Daha doğrusu elimizdeki bütün tahtaları."

"Evet. Onları gözlerden uzak bir ormanda kurduracağım. Bir gece ırmağa döşediğim köprüden üç yüz süvarimi geçirip onların kampında bir patırtı kopartacağım. Süvarileri karşıya geçirdikten sonra marangozlarım rahat rahat çalışıp salları birbirlerine bağlayacaklar. Bu noktada sen de köprüyü geçecek ve emrindeki Uç Birliği'yle onlara yardıma gideceksin. Biz kazanacağız, onlar kaybedecekler. Thapsakos Geçidi bizimdir. Oyunun sonu."

Ephestione karşısındakine bakakaldı: Bu kıvırcık saçlı esmer adam, teknelerinin dilinden anlıyordu gerçekten. "Ne zaman başlıyoruz?" diye sordu.

"Başladık bile," dedi Nearkhos. "Bu tasarıyı geliştirdikten sonra zaman yitirmenin anlamsız olacağını düşündüm. Adamlarının bazıları önden yola çıktılar bile."

8

İki gün sonra, saatler gece yarısını geçtikten sonra Nearkhos bir baskın düzenledi. Irmağın sol kıyısına geçirilen süvariler hemen güneye doğru ilerlediler. Boşalan ve birkaç adam tarafından yönetilebilen sallar, süvariler saldırıya geçtikten sonra akıntıya salınarak, hızla Euphrates boyunca indirildi.

Ephestione'nin kampına yaklaştıklarında, beklenmedik bir anda Makedon askerlerinin baskınına uğrayan Pers askerlerinin çığlıkları duyulmaya başlamıştı bile. Nearkhos hemen salların birbirlerine sağlam kancalarla bağlanmasını emretti. Düşman kampında çarpışma sürerken, köprü sol kıyıya bağlanarak suyun derinliklerine demirlendi.

Akıncı süvarilerin zorlanmaya başladıkları anda, Uç Birliği'nin başındaki Ephestione, köprüden geçip bitkin adamlarının yardımına koştu. Çarpışma iyice şiddetlendiğinde bile ortada konuşlanmış olan Yunan paralı askerler, sırtlarını birbirlerine dayayıp kalkanlarıyla birbirlerini koruyarak süvarilerin saldırılarına direniyorlardı.

Ansızın beklenmedik bir şey oldu; Pers askerleri sanki bir emre uyarmışçasına güneye doğru kaçmaya başladılar ve yalnız başlarına kalarak dört bir yandan kuşatılan Yunan askerler teslim olmak zorunda kaldılar. Ephestione Argos yıldızlı kırmızı sancağı düşman kampının ortasına diktikten az sonra, Nearkhos yanına geldi.

"Her şey yolunda mı?" diye sordu.

"Her şey yolunda Amiralim. Ama beş sıra kürekli büyük kadırgaları yönetmeye alışkan olan senin, bu ceviz kabuğu gibi sallarla nasıl oyalandığına akıl erdiremiyorum."

"İnsan elindekiyle yetinmelidir, Ephestione," dedi Nearkhos. "Önemli olan kazanmaktır."

Her birliğin subayı, kamp kurulması için emir verdi ve çevreye keşif kolları gönderdi. Bazı askerler, çevredeki yüksek tepelere çıkıp güneye baktıklarında ufkun alev alev tutuştuğunu gördüler.

"Bir yangın var!" diye bağırdı gözcülerin komutanı. "Hemen gidip bakalım."

Süvarilerden biri, "Şurada bir yangın daha var!" diye bağırdı. "Ve şurada, ırmağın kıyısına doğru bir tane daha!" diyen arkadaşının sesi sanki onunkinin yankısıydı. Alevler dört bir yandan yükseliyordu.

"Bu ne olabilir, acaba?" diye sordu bir başkası.

Komutan gözlerini artık bütün ufku kaplayan alevlere ve dumanlara çevirdi. "Bu Perslerin işi. Persler her şeyi yakıyorlar. Yolumuz boyunca hiçbir şey bulamayalım diye önlerine geleni yakıyorlar. Bizleri açlıktan ve bitkinlikten öldürmek istiyorlar. Gidip bir bakalım," diyerek atını alevlerin yönünde mahmuzladı.

Irmağın sağ kıyısı boyunca ileri atıldılar ve tahminlerinde yanılmadıklarını gördüler. Ovada ve Euphrates kıyılarında bulunan bütün köyler tutuşmuştu. Alçak tepelere kurulmuş köyler tek tek yanıyor, gökyüzüne dumanlarını savuruyorlardı. Her yanda ellerinde meşaleler olan atlılar koşuyordu; bu, etkileyici ama dehşet verici bir görüntüydü.

"Dönelim!" dedi komutan. "Fazla bile gördük." Atının dizginlerini çekip kampa yöneldi. Az sonra olan biteni aktarmak için Ephestione ve Nearkhos'un huzuruna çıkmıştı. Alevler artık kamptan bile görülebiliyordu; ufuk, güneş güneyden batarcasına kızıla boyanmıştı.

"Hasat yeni toplanmış ve ambarlara konulmuştu; buradan Babylonia'ya varana dek tek bir buğday ya da arpa tanesi bulamayacağız. İskender bunu hemen öğrenmeli!" diye haykırdı Ephestione. Bir ulak çağırdı ve onu hemen Tyros yoluna çıkarttı.

Bu arada İskender malzeme ve gıda toplamış, arabalara yüklemiş, ertesi sabah Thapsakos'a doğru yola çıkmaya hazırlanmıştı. Hareket gününün geldiği haberi yayılınca,

kendiliğinden oluşarak uzun zamandan beri ordunun peşinden giden, molalarda onların biraz gerisinde kamp kuran büyük kervan da canlanmıştı. Bunlar ellerinde her türden mal bulunduran tacirler, kız ve erkek fahişeler, ordunun askerleriyle ilişki kurmak için ailelerini terk etmiş olan yoksul ailelerin kızlarından oluşmuş bir güruhtu. Kızlardan pek çoğu gebeydi ve kimileri esmer tenli, mavi gözlü ya da sarı saçlı bebekler doğurmuşlardı bile.

Aynı günün akşamında, Makedonya'dan gelen bir gemi kıyıya yanaşarak, iskeleye mızrak yapımında kullanılacak dişbudak ve kızılcık ağaçlarını, silahları, savaş aygıtlarının malzemeleriyle dolu sandıkları indirdi. Gemiden inenlerden biri hemen eski kente yöneldi ve Kallisthenes'in evini sordu.

Üstünde çaprazlama astığı bir heybe vardı ve ona gösterilen eve varınca fazla gürültü çıkartmadan kapıya vurdu.

Kallisthenes, içeriden, "Kimsin?" diye seslendi. Adamın yanıt vermeyerek kapıya yeniden vurması üzerine, Tarihçi kapıyı açtı. Karşısında duran gür sakallı, kara ve kıvırcık saçlı adam onu nezaketle eğilerek selamladı.

"Adım Ermokrates ve Antipatros'un ordusunda askerim. Beni buraya Aristoteles gönderdi," dedi.

Kallisthenes kuşkulu görünmesine karşın, "Gir içeriye," dedi. Adam girince çevresine bakındı; uzun zamandır denizde olan kişilere özgü kararsız hareketleri vardı; oturmak için izin istedi. Kallisthenes buyur edince adam omzundaki heybeyi özenle çıkartıp masaya dikkatle yerleştirdi.

"Aristoteles sana bunu vermemi istedi." Heybeden demir bir kutu çıkmıştı. "Ve bir de şu mesajı." Tarihçi giderek artan bir merakla masadaki kutuya bakarken, mektubu aldı.

"Neden bu kadar geç kaldın? Bu kutu bana çok daha önce gelmeliydi. Bilmem artık..."

Sonra mektubu okumaya başladı. Bu kesinlikle Aristoteles'in yazdığı bir mektuptu, ama şifreli yazılmıştı ve başlık atılmamıştı. Şöyle diyordu:

Bu ilaç on gün sonra etki ederek ağır hastalık belirtileri yaratır. Kullandıktan sonra yok et. Kullanmayacaksan da yok et. Asla elini sürme ve koklama.

Kallisthenes, "Seni bir yıl önce bekliyordum," diyerek kutuyu merakla eline aldı.

"Ne yazık ki pek çok terslikle karşılaştım. Sert bir boreas rüzgârına kapılan gemim günlerce, haftalarca denizde dalgalarla boğuştu ve sonunda ıssız Libya kıyılarının açıklarında battı. Canını kurtaran öteki arkadaşlarımla birlikte aylarca çiğ balık ve karides yiyerek yürüyürek sonunda Mısır sınırına vardık. Orada Kral'ın Amon Tapınağı'na yaptığı ziyaretin haberini aldım. Gene yürüyerek Delta'nın limanlarından birine vardım ve bir başka gemiye bindim. O da bir kuzey rüzgârıyla sürüklendi; sonunda Tyros'a gelebilmek için gemiden inebildim. Kral'ın ordusunu ve arkadaşlarımı burada bulabileceğimi söylemişlerdi."

"Cesur ve sadık bir askersin. Sana teşekkür etmeme izin ver," diyen Kallisthenes elini çantasına attı.

"Ben ödül istemiyorum," dedi Ermokrates, "ama biraz parayı kabul edebilirim, çünkü hiç param yok; Makedonya'ya nasıl dönebileceğimi de bilmiyorum."

"Aç mısın, susadın mı?"

"Seve seve bir şeyler yerim. Beni alan geminin yemekleri berbattı."

Kallisthenes, teslim aldığı kutuyu özel sandığının en dibine saklayıp kilitledikten sonra ellerini yıkadı. Sonra sofraya ekmek, peynir, bir parça kızarmış balık, biraz zeytinyağ ve tuz getirdi.

"Amcam nasıl?"

Ekmeğini zeytinyağ ve tuza bandıktan sonra dişleyen asker, "İyi," dedi.

"Onu son gördüğünde ne yapıyordu?"

"Mieza'dan Aigai'ye gitmeye hazırlanıyordu. Hava da çok kötüydü."

Kallisthenes, "Demek araştırmalarını sürdürüyor," diye mırıldandı.

"Ne dedin?" diye sordu Ermokrates.

"Yok bir şey," dedi Kallisthenes başını sallayarak. Bir süre büyük bir iştahla karnını doyuran konuğunu seyrettikten sonra tekrar söze başladı: "Kral Philippos'un öldürülmesiyle ilgili bilgi elde edildi mi? Makedonya'da ne gibi söylentiler dolaşıyor?"

Ermokrates yemek yemeyi bıraktı, ağzındakini yuttu ve başını öne eğerek sessizce durdu.

Kallisthenes, "Bana güvenebilirsin," diyerek onu rahatlattı, "konuştuklarımız aramızda kalacaktır."

"Söylentilere göre Pausanias'ın işiymiş bu."

Kallisthenes adamın konuşmak istemediğini anlamıştı, ama sorusunun hoşuna gittiğini de sezmişti.

"Sana amcam Aristoteles'e götürmen için bir mektup vereceğim. Ne zaman yola çıkıyorsun?"

"Bulduğum ilk gemiyle gideceğim."

"İyi, ben yarın Kral'la birlikte yola çıkıyorum. Sen gemi bulana dek bu evde kalabilirsin."

Sonra bir kalem aldı ve amcasına yazmaya başladı.

Kallisthenes'ten Aristoteles'e selam!

Senden istediklerim ancak bugün, yüz on ikinci Olimpiyat oyunlarının birinci yılının Boedromione ayının yirmi sekizinci gününde elime geçti. Senden isteme nedenim artık ortadan kalktığı için, onu yok edeceğim. Kral'ın öldürülmesine ilişkin bir şeyler öğrenebildiysen bana bildirmeni istiyorum, çünkü Zeus Amon bile bu soruya yanıt vermek istemedi. Yarın deniz kenarından ayrılıp iç bölgelere doğru yürüyüşe geçiyoruz; denizi bir daha görüp göremeyeceğimi bilmiyorum. Sağlığının yerinde olduğunu umarım.

Papirüsün üzerine serptiği külü üfledikten sonra, kâğıdı rulo yapıp Ermokrates'e verdi. "Ben yarın şafak söker sökmez yola çıkıyorum; bu nedenle seninle şimdiden vedalaşalım. Sana iyi bir yolculuk diliyorum; amcama onun öğütlerini ve bilgeliğini özlediğimi söyle."

"Söylerim," dedi adam.

Ertesi sabah ordu yola çıktığında, Ana Kraliçe'nin, Dareios'un karılarıyla çocuklarının yer aldığı harem konvoyu

da onların peşinden hareket etti. Barsine de bu konvoyda yolculuk yapıyordu ve elinden geldiğince, iyice yaşlanan Sisygambis'e yardımcı olmaya çalışıyordu.

Euphrates kıyılarına varmadan çok önce, Ephestione'nin ulağı Orontes Vadisi'nin doğusunda onlara ulaştı ve hemen İskender'in huzuruna çıkmak istediğini söyledi.

"Kralım," dedi; "Euphrates'in sağ kıyısı bütünüyle elimize geçti ve sallardan oluşan köprümüz kuruldu; ama Persler Babylonia'ya doğru uzanan yoldaki köyleri ateşe verdiler."

"Bundan emin misin?"

"Gözlerimle gördüm; göz alabildiğine uzanan ateş, harman yerlerini de yaktı. Ova bir alev denizine dönüştü."

"O halde gidelim," dedi Kral. "Neler olup bittiğini görmek istiyorum." İki süvari birliğini peşine takıp arkadaşlarıyla birlikte Thapsakos Geçidi'ne doğru hızla ilerlemeye başladı.

9

Ertesi gün, öğle olmadan İskender, arkadaşları ve süvarileri sallardan oluşan köprüyü aştılar. Ephestione ve Nearkhos onları karşıladı.

"Ulağımızla konuşabildin mi?"

"Konuştum. Durum gerçekten o kadar ciddi mi?"

"Sen karar ver." Nearkhos bunu söylerken eliyle dört bir yandan yükselen kara dumanları gösteriyordu.

"Ya doğuda?"

"Şu tarafı mı soruyorsun? Anladığımız kadarıyla orada bir şey olmadı; bir zarar ve yıkım yok."

"Demek Dareios bizi Tigris üzerinde bekliyor. Bu yangınlar, yazılı bir mesajdan daha açık ve seçik; güneye doğru uzanan yol, yetmiş yıl önce Ksenephones'in Onbinleri'nin aştığı yolla aynı; onlar da yiyecek bulmak konusunda çok zorlanmışlardı.

"Şimdi hasadın ve köylerin yakılmış olması, durumu daha da zorlaştırıyor. Bize ikinci bir yol görünüyor; Tigris üzerindeki sığ geçide ve Kral Yolu'na uzanan yolu kullanacağız.

"Dareios bizi orada bekliyor; büyük ve son savaş orada olacak. Yürüyüş yolumuzu değiştirmekle işimizi kolaylaştırdı; şimdi Tauros dağlarının eteklerindeki köyler sayesinde karnımızı doyurabileceğiz."

"Biz de bu çağrıya uyacağız, değil mi İskender?" Bu sözleri söyleyen o andayanlarına gelen Perdikkas idi.

"Öyle dostum. Yarın başlayacak yürüyüşümüz için hazırlanalım; altı gün sonra tüm zamanların en büyük ordusuyla buluşacağız."

Parmenion, güney ufkundan yükselen kara dumanları seyrederken, hiçbir şey söylemedi ve sessizce uzaklaştı.

Ptolemaios bakışlarıyla onu izliyordu. "General pek heyecanlı görünmüyor, değil mi?"

"Artık iyice yaşlandı," dedi Krateros. "Onu anayurda göndermeliyiz."

Yakınlarda bulunan ve bu sözleri işiten Philotas atıldı: "Babam yaşlı olabilir, ama hepinizi toplasak, onun tırnağı olamazsınız!"

"Hey, sakin ol!" dedi Seleukos. "Krateros şaka yapıyordu!"

"O zaman bir başkası hakkında şaka yapsın, yoksa bir dahaki sefere..."

Ephestione, konuyu değiştirmek için, "Solisli Eumolpos'u gören var mı?" diye sordu.

Seleukos, "Sanırım kadınların konvoyunda," dedi. "Neden arıyorsun onu?"

"Hiç; ona bir armağan teslim etmem gerek. Az sonra görüşürüz." Atına atlayan Ephestione, kampın kurulduğu noktaya doğru ilerledi. Eumolpos kendi çadırının girişinde, iki haremağasının arasında oturuyordu; adamların biri onu yelpazeliyor, öteki güzelce kurulmuş bir sofrada yemek sunuyordu.

Ephestione'nin attan indiğini gören casus, "Hüzünlü tutsaklık günlerim hakkında aptalca imalarda bulunacaksan, dinlemek istemiyorum," dedi.

"Sakin ol, sana bir armağan getirdim."

"Armağan mı?"

"Evet, bir düşmanından. Bunu İskender'e de bildirmeyi düşünüyordum. Kral bir zeytinyağ presinin altında taşaklarını ezse, ilginç öyküler anlatacağından eminim."

"Koca bebek, sus da şu armağanı göster bakalım!"

Ephestione heykelciği adama uzattı. Eumolpos bunu büyük bir ciddiyetle inceledi. "Bir düşman mı dedin? Kim olabilir ki bu düşman?"

"Babylonia Satrapı Mazaios. Yanılmıyorsam, önemli bir adam."

Eumolpos söylenenlere kulak asmadan heykelciği incelemeyi sürdürdü; sonra da masasının kenarına vurarak tuz-

la buz etti. İçinden küçücük bir papirüs rulosu çıktı; üzerinde piramite benzeyen çizgiler vardı.

Ephestione kâğıdı görünce, "Düşmanla işbirliği yapıyorsun galiba," dedi. "Bu işin sonunu iyi görmüyorum."

Solisli Eumolpos kâğıdı yeniden kıvırdı ve kalkıp askeri kampa doğru yürümeye başladı.

"Hey, nereye gidiyorsun?"

"Biraz kafası çalışan birini bulmaya."

"Peritas ortalıkta dolaşıyor, dikkat et de bir yerini ısırmasın!" diye seslendi Ephestione. Casus bu sözlere yanıt vermedi, ama elini hemen poposuna götürdü!

Eumenes yönetim çadırında silahların, malzemelerin ve kiralık yük hayvanlarının dökümünü çıkarırken, Eumolpos içeriye giriverdi. Onunla konuşmak istediğini işaret edince, Sekreter kayıt defterlerini yardımcısına bırakıp yanına gitti.

"Bir haber mi var?"

"Mazaios'tan bir mesaj aldım."

"Babylonia Satrapı! Zeus aşkına!"

"Ve Büyük Kral'ın sağ kolu."

"Ne diyor?"

"Babylonia Valiliği görevini şimdiden ona garanti edersek... savaş alanında bize yardım etmeye hazır olduğunu bildiriyor."

"Ona yanıt verme olanağın var mı?"

"Evet."

"Bunun bizim için uygun olduğunu söyle."

"Ama bir garanti isteyecektir."

"Nasıl bir garanti olabilir bu?"

"Bilmem, Kral'dan bir mesaj olmalı."

"Bunun çaresine bakılır. İskender'in el yazısını taklit edip mührünü kullanarak geçmişte de mektup yazdım. Bu akşam benim çadırıma uğra da işine yarayacak ne varsa vereyim sana. Ama Zeus aşkına, şu peruğu çıkar kafandan; Peritas İskender ile dolaşıyor, poponu bu sefer kurtaramayabilirsin."

Eumolpos, "Bunu daha önce de söylediler," diyerek, başındaki komik peruğu çıkartıp gönülsüzce çantasına koydu.

"Bundan önce de bana bir servete mal olan bir beremi yedi; bu sefer çantamı kapmaz umarım."

Eumolpos uzaklaşırken kel kafası güneşin altında pırıl pırıl parlıyordu.

Ordu, ertesi sabah soluna Ermenistan dağlarını, sağına çölü alarak doğuya doğru ilerlemeye başladı. Bu topraklar hakkında bilgi veren haritaları olmadığı için yürüyüşü yöneten subaylar, yerli halktan bazı kişileri rehber olarak almışlardı. Bu arada gerekli aygıtları, açılır kapanır çizim masalarını yanlarında taşıyor, ilerledikçe bölgenin haritasını çiziyorlardı.

Her biri beş parasanga[1] uzaklığında altı etap geçtiler; iki günlük yürüyüşten sonra Suriye'deki Arakses Irmağı'nı aşarak ıssız ve çorak bir bölgeye vardılar. Arada sırada yabani eşek sürülerine, tek tük dikenli çalıları kemiren ceylanlara ve antiloplara rastlıyorlardı; üçüncü gece birkaç kez işittikleri aslan kükremeleri, uçsuz bucaksız boş topraklarda yankılandı. Bu korkunç sesi duyan atlar kişnemeye başladılar ve bağlarını kopartıp kaçmak istediler. Telaşla uyanan Peritas da havlamaya başladı; o da kokusunu duyduğu güçlü ve sert hayvanın üzerine doğru atılmak istiyordu.

İskender onu yatıştırmak için, "Uslu dur Peritas, uslu dur oğlum! Şimdi ava gidecek zamanımız yok. Haydi, uyu artık!" diyerek uyuyana dek köpeğin kulaklarının arkasını kaşıyıp okşadı.

Ertesi gün karşılarına devekuşları çıktı; bir süre sonra bunların yumurtalarla dolu yuvalarını buldular. Aşçı güneş ışığına tutup inceledikten sonra yumurtaların taze olduğunu anlayıp akşam yemeğinde pişirmeye karar verdi. İskender bazı yumurta kabuklarının fazla bozulmadan korunmalarını ve koleksiyonu için Aristoteles'e gönderilmesini istedi. Ephestione taze et yemek hevesinden vazgeçmediği için bir devekuşu avı düzenledi. Ephestione, Leonnatos, Perdikkas ile yirmi kadar Agrian ve Triballi asker, okları ve mızraklarıyla ava çıktılar, ama bu işin hiç de kolay olmadığını kısa sürede anladılar; bu kaba saba kuşlar inanıl-

[1] Parasanga: Pers ölçüsüdür. Otuz stadyon; 5 km. ve 328 m. dir. (Çev.)

maz bir hızla koşuyor, rüzgârın gücünden yararlanmak için kanatlarını yukarı kaldırarak yelken gibi kullanıyorlardı. Hiçbir at onlara yetişemedi.

Avcılar yorgun argın ve elleri boş olarak geri geldiklerinde, İskender başını sallayarak onları karşıladı.

"Gene ne buldun söyleyecek?" dedi Ephestione canı sıkkınca.

"*Onbinlerin Dönüşü*'nü benim gibi adamakıllı okusaydın, devekuşunu nasıl avlayacağını bilirdin. Unutma: Ksenephones iyi bir avcıydı."

"Peki neymiş bu işin tekniği?"

"Bir grup devekuşlarını kovalayarak öteki grubun gizlendiği tarafa doğru sürecek. Atlar yorulduğunda birinci grup duracak ve ikinci grup kuşları ters tarafa doğru kovalayacak, sonra onlar duracak ve karşı taraf harekete geçecek. Sonunda yorgun düşen devekuşları yavaşlayacak, çevrelerini saran avcılar da onları vuracak!"

"Yarın gene deneriz," dedi Ephestione.

"Biz de bu arada yumurtalarla yetiniriz," dedi İskender. "Sahanda da yapılsa haşlansa da, zeytinyağı ve tuzla çok lezzetli olacaklarından eminim."

"Bir de tüyleri var!" dedi Perdikkas. "Tolgamın sorgucunda şahane duracağından eminim! Çölün ortasına serpilmiş duran yüzlerce tüy var; şimdi tüy değiştirme mevsimleri olmalı!"

Ne ertesi gün, ne bir sonraki gün ortalıkta tek bir devekuşu göründü; birileri onlara avcıların daha etkili bir teknik öğrendiklerini fısıldamış olmalıydı.

Ordu tek bir canlıya rastlamadan çölde ilerledi. Beşinci günün akşamında Arabistan'dan gelen ve tütsü taşıyan iki kervan, ordunun az ilerisinde kamp kurdu. Aristandros, İskender'e parasına aldırmadan bu tütsülerden almasını söyledi; önlerindeki savaşın ardından, tanrıları şanlarına layık biçimde onurlandırmaları gerekecekti.

Altıncı günün akşamında İskender atına yüce Tigris Irmağı'nın gürül gürül akan sularından içiriyordu.

10

Batmakta olan güneşin ışığı, henüz ırmağın karşı kıyısında kimsecikler olmadığını gösterecek kadar güçlüydü. Göz eriminde ne bir insan, ne de insan belirtisi olarak ateş ya da duman görünüyordu. Rüzgâr esmiyor, balıkçıllar ırmağın kıyısında tembel tembel kurbağa ve balık yavrusu avlıyordu.

İskender önce Peritas'a, sonra Bukefalos'a su içirdi; atı midesini fazla doldurmasın diye arada sırada dizginlerinden çekiyordu. Sonra da elleriyle hayvanın karnına ve bacaklarına su atarak onu serinletmeye çalıştı. Az sonra süvari birlikleri ırmağın kıyısına dizilmişler, hayvanlarını sulamaya başlamışlardı.

Seleukos Kral'a yaklaştı ve karşı kıyıya bakarak, "Anlayamıyorum," dedi.

Yanlarına gelen Lysimakhos da tolgasını çıkartıp zırhının omuzlarını çözerken, "Onların karşı kıyıda, savaş düzeninde dizilmiş olacaklarını sanıyordum," dedi.

Ptolemaios da tolgasını çıkartmış, içini suyla doldurmuştu; serinliğin tadını çıkartmak için başından aşağı su döküyordu. "Ahh! Ne güzel!"

"Çok hoşuna gittiyse, al bakalım!" diye bağıran Leonnatos kendi tolgasını suyla doldurdu, ama arkadaşının üzerine su atmak üzereyken birdenbire durarak arkadaşlarına. "Durun, durun! Bay Genel Sekreter geliyor. Benim işaretimi bekleyin, tamam mı?" dedi.

O sırada savaş giysileri giymiş, başına devekuşu tüyleriyle süslenmiş bir tolga takmış olan Eumenes yanlarına

geliyordu. "İskender," diyerek söze başladı, "beni dinle. Aldığım habere göre..."

Henüz sözünü tamamlayamadan, Leonnatos gırtlağını paralarcasına haykırdı: "Haydi; hep birlikte!" Bir anda tolgalarını dolduran arkadaşları Eumenes'i tepeden tırnağa ıslattılar.

Gülmemek için kendini zor tutan İskender, "Senden özür dileriz Bay Genel Sekreter!" dedi. "Ama kurdukları bu tuzağa ben bile engel olamadım!"

Eumenes sırılsıklam olmuştu; tolgasındaki devekuşu tüyleri de pek gülünç gözüküyordu. "Aman ne güzel şaka!" diye homurdandı. "Sersemler ordusu..."

İskender onu yumuşatmak için, "Onları bağışla Bay Genel Sekreter..." dedi. "Bu çocuklar çok yaramazlar. Sen bana ne söylemek istiyordun?"

Eumenes, "Önemli değil..." diye söylenerek uzaklaştı; "Gelecek sefer söylerim."

"Haydi, haydi bozulma. Seni biraz sonra çadırımda bekliyorum." Sonra ötekilere bağırdı: "Sizleri de bekliyorum. Ephestione; sen bir birlik al ve keşfe çık; şunların nerede olduklarını öğrenmek istiyorum."

Sonra askerlerinin tokmaklarla yere çiviler çakarak kraliyet çadırını kurdukları yere yöneldi.

Eumenes az sonra kuru giysiler giymiş olarak gelince, Kral onu yanına oturttu; bu sırada Leptine ve öteki kadınlar akşam yemeği için sofraları ve sedirleri hazırlıyorlardı.

"Neymiş bakalım şu haberler?"

"Solisli Eumolpos bir mesaj aldı. Büyük Kral'ın ordusu, bu noktadan beş parasanga güneydoğuda, Babylonia'da, Gaugamela adındaki bir köye yakın bir yerde bizi bekliyor olacakmış."

"Pek tuhaf bir köy adı..."

"Onların dilinde bu 'deve evi' anlamına geliyormuş. Bu eski bir öyküymüş. Büyük Kral Dareios, deve sırtında bir baskından kaçarken hayvanın hızı sayesinde canını kurtarmış. Şükran göstergesi olarak hayvana kusursuz bir ahır yaptırmış ve bu adı alan köyün geliriyle hayvana ömür boyu bakılmasını emretmiş."

"Bir günlük yürüyüş... Tuhaf. İstese bizi ırmak kıyısında çiviler, istediği kadar karşı kıyıda bekletirdi."

"Sanırım bunu özellikle yapıyor. Tigris'in hem bu tarafında, hem de karşı tarafında toprağın nasıl olduğunu gördün mü?"

"Dalgalı, delikli ve taşlı."

"Evet. Burası oraklı arabaları için uygun değil. Büyük Kral bizi dümdüz bir arazide bekliyor." Bunu söylerken önündeki cilalı masayı sıvazlayıp duruyordu. "Topraktaki delikleri doldurtmuş, tümsekleri düzletmiş ve arabaların en yüksek hıza ulaşabilecekleri bir ortam yaratmış."

"Her şey olabilir. Şu var ki oraya yaklaşırken kimse bizi rahatsız etmedi; köylerde karnımızı doyurduk; şimdi de sorunsuz bir biçimde Tigris'i geçeceğiz."

"Akıntıyı saymazsak."

"Akıntıyı saymazsak," dedi İskender de. "Dağlara yağmur yağmış olmalı."

O sırada Nearkhos ve öteki arkadaşları da çadıra girdiler.

Leonnatos içeriye girerken, "Bay Genel Sekreter pek gösterişli giyinmiş!" dedi. "Nasıl da değişmiş. Birkaç dakika önce ıslak bir horoza benziyordu!"

"Kes artık!" diye çıkıştı İskender. "Oturun haydi. Konuşmamız gereken önemli konular var." Herkes yerini alınca Peritas da sahibinin ayakları dibine uzanıp yavruluğundan beri yaptığı gibi sandaletlerini kemirmeye başladı.

"Anladığımız kadarıyla Büyük Kral bizi bir günlük yürüyüş uzaklığında, tepsi gibi düz bir ovada bekliyor."

"İyi!" dedi Perdikkas. "O halde yola çıkalım da canı daha fazla sıkılmasın."

"Ne var ki Solisli Eumolpos tarafından bize iletilen bu haber, bir Pers tarafından gönderilmiş. Bunun bir tuzak olma olasılığını da göz önünde bulundurmalıyız."

Leonnatos homurdanarak, "Issos'ta başımıza gelenleri unutmayalım," dedi. "O köpek, kendi poposunu kurtarmak için hepimizin canına okuyordu!"

"Kes sesini!" diyen Perdikkas arkadaşını susturdu. "O duruma düşsen sen ne yapardın, merak ediyorum doğrusu. Şimdi bize neden ihanet etsin ki? Ben ona güveniyorum."

"Ben de," dedi Eumolpos. "Yanlış bir haber yayarak onunla birlikte bizi de kandırmak istemiş olabilirler."

"Şimdi niyetin nedir?" diye soran Lysimakhos, arkadaşlarının kupalarına şarap koydu.

"Bu gece Ephestione bize ırmaktan ne kadar uzakta olduklarını bildirecek. Yarın, ırmağın sığ yerinden geçeceğiz ve düşman ordusunun bulunduğu yöne doğru ilerlemeye başlayacağız. İki ya da üç parasanga sonra durumu anlamak için bir keşif kolu göndereceğiz. O noktada tekrar savaş kurulunu toplayacak ve saldıracağız."

"Ya oraklı arabalar?" dedi Ptolemaios.

"Onları işe yaramaz hale getirdikten sonra var gücümüzle merkeze saldıracağız. Issos'ta yaptığımız gibi."

"Biz kazanacağız, onlar kaybedecekler. Asya bizimdir!" dedi pek ağzını açmayan Nearkhos.

"Bunu söylemesi kolay," dedi, araya giren Seleukos, "o korkunç arabaların ovada üzerimize saldıklarını bir hayal edin; kaldırdıkları tozu, tekerleklerin gürültüsünü, güneşte parlayan okları getirin gözünüzün önüne. Bana kalırsa merkez bölüklerimizi altüst etmeyi planlıyorlar; böylece süvarilerini yan bölüklerin üzerine gönderecekler."

"Seleukos çok da haksız sayılmaz," dedi İskender. "Ama savaş planı yapmak için henüz erken sayılır. Arabalara gelince; Onbinler'in Kunassa'da yaptıklarını getirin aklınıza. Anımsadınız mı? Ağır piyadeler açılıp koridorlar oluşturarak arabaları tehlikesizce aralarından geçiriyorlar; okçular da geri dönerek arabacıları arkadan vuruyordu. Beni daha çok toz kaygılandırıyor; rüzgâr çıkmazsa savaş başlar başlamaz öyle bir toz kalkacak ki, kimse burnunun ucunu göremeyecek. Bölükler arasında haberleşebilmekte, borazancılara iş düşecek. Şimdi karnımızı doyurmaya ve eğlenmeye bakalım; bugüne dek hep kazandık, bu kez de kazanacağız."

"O çöl parçasında bir milyon kişinin bizi beklediğini gerçekten düşünüyor musun?" diyen Leonnatos'un kaygılandığı apaçık belliydi. "Herakles aşkına, bir milyon kişiyi asla gözümün önünde canlandıramıyorum. Bir milyon kişi ne kadardır?"

Eumenes atıldı ve, "Ben sana söyleyeyim," dedi. "Kazanmak için adam başı yirmişer kişi öldürmemiz gerekir, geriye gene de adam kalır."

"Ben buna inanmıyorum," dedi İskender. "Sürekli hareket halinde olan bir milyon kişinin karnını doyurmak olanaksızdır; bir de atların ve insanların ne kadar çok su içeceğini düşünün. Ben düşünüyorum ki... Ben bu sayının yarısı kadar olduklarını tahmin ediyorum, yani Issos'takinin biraz daha fazlası. Gene de size dediğim gibi, işin gerçeğini ancak düşmanla karşı karşıya geldiğimiz zaman anlayabileceğiz."

Hizmetkârlar sofrada yemek dağıtmaya başladıklarında İskender, arkadaşlarını eğlendirmek için bir süre önce Yunanistan'dan gelmiş olan 'kız arkadaşları' da içeriye aldı. Bunların arasında hemen dikkat çeken, olağanüstü güzellikte bir kız vardı ki, alev alev yanan gözleri, esmer teni, güzel bedeni ile gerçekten bir tanrıçayı andırıyordu.

Kız içeriye girer girmez İskender, "Şu güzelliğe bir bakın!" dedi. "Harika değil mi? Biliyor musunuz, Protogenes, Tanrıça Aphrodite'in bir heykelini yaparken, modelliğini bu kız yapmıştı. Adı Tais'tir ve bu yıl Atina'da *kallipigia* (güzellik kraliçesi) seçildi."

"Bütün kentin en güzel poposu ondaymış, değil mi?" diye kıkırdadı Leonnatos. "İyi ama, biz de görebilecek miyiz acaba?"

Güzel kız, işveli bir gülümsemeyle Leonnatos'a dönerek, "Her şeyin zamanı var ateşli koca keçi!" dedi.

Leonnatos şaşkın bakışlarda Eumenes'e dönerek, "Hiçbir kadın bana 'ateşli koca keçi' dememişti. Bu bir övgü mü, yoksa hakaret mi anlamadım," dedi.

"Sen beynini fazla yorma, sonra bitkin düşersin," dedi Eumenes. "Ateşli koca keçi, bana pek hakaretmiş gibi gelmedi zaten. Bence sen hedefi on ikiden vurdun."

O anda içeriye başka 'kız arkadaşlar' da girip yemek yiyenlerin yanlarına uzandılar. Akşam yemeğini düzenleyenlerden biri olarak Ptolemaios, şarabın bire bir ölçüde suyla karıştırılmasına karar vermiş, yemeğe katılan herkesin onayını almıştı.

Herkes karnını doyurduktan ve şarapla keyiflendikten sonra kızların en güzeli dans etmeye başladı. Yalnızca kısa bir *khiton*'a bürünmüş, içine bir şey giymemişti; her dönüşünde ona Atina'da ödül kazandıran ve Protogenes'in onu Aphrodite'e model olarak seçmesine neden olan yerlerini gösteriyordu.

Az sonra masaların birindeki flütü aldı ve hem dans edip, hem flüt çalmaya başladı; ezgi giderek hızlanan bedeninin devinimlerini sarmalıyor, sonra ansızın tiz bir sesle kesiliveriyordu. Tais sıçramaya hazırlanan yabanıl bir hayvan gibi yere uzandığında ter içinde kalan bedeni pırıl pırıl parlıyordu; sonra yeniden çalmaya başladığında ezgiler nöbet noktalarında kımıltısız bekleyen askerlerin kulağına dek ulaştı. Bu son derece tatlı melodi, kızın tatlı ve yumuşak beden hareketlerini, coşkulu kösnüllüğünü bire bir yansıtır gibiydi.

Şölene katılan erkekler gülüşmeyi ve şakalaşmayı kesmişlerdi; Kral da birbirini izleyen, müzikten daha hızlı devinimlerin doruk noktasına ulaştığı bu olağanüstü dansı izlerken soluğunu tutmuştu. Çadırın içindeki sınırlı mekân Tais'in varlığıyla dolmuş, teninin ve mavimsi ışıltılı siyah saçlarının kokusu, her yana yayılmıştı. Dansın dayanılmaz bir enerji saçtığı, etkileyici bir büyü yaydığı hissediliyordu ve İskender'in gözlerinin önüne bir an geçmişteki yaşantısından bir görüntü geldi: Eordea ormanının gizli köşelerinde annesi Olympias'ın çaldığı flütün ezgileri gecenin karanlığında bir orji çılgınlığı başlatmıştı ve Dionysos esrikliğinin *komos*'u yaşanmıştı.

Tais soluk soluğa ve bitkin yere kapandığında, bütün erkekler dizginlenemeyen bir kösnüllüğe, coşkulu bir tutkuya kapılmışlardı, ama ilk hareketi Kral'dan beklediklerinden sessizce oturuyorlardı. Hiç beklenmedik bir anda ortalığa yayılan nal sesleri ve at kişnemeleri herkesi daldığı hayallerden uyandırırken, ter ve toza bulanmış Ephestione çadıra giriverdi. "Dareios'un ordusu buradan yarım günlük yürüyüş uzaklığında," dedi bir nefeste. "Yüz binlerce askeri var, yaktıkları ateşler göklerdeki yıldızlar gibi parlıyor ve savaş boruları ovanın bir ucundan ötekine çağrılar gönderiyor."

İskender ayağa kalktı; bir düşten uyanırcasına çevresine bakındıktan sonra şöyle dedi: "Haydi gidip uyuyun. Yarın ırmağın sığ yerinden karşıya geçeceğiz ve akşamüstü Pers ordusunun karşısında savaş kurulumuzu toplayacağız."

11

Akıntı, Tigris'in en sığ yerinde bile öyle güçlüydü ki, sudan geçmeyi deneyen ilk piyadeler kısa sürede bu işin hiç de kolay olmadığını anladılar, çünkü ırmağın ortasına geldiklerinde su göğüslerine dek yükseliyordu. Özellikle kalkanların taşınması çok zahmetliydi, çünkü yere yakın tutulduklarında suya direnç gösteriyorlardı; havaya kaldırıldıklarında ise askerler dengelerini yitiriyor, suya kapılıp gidiyorlardı.

Parmenion iki kıyı arasına halat gerilmesini, kalkansızların birbirlerine bağlanmasını ve çift sıra asker kordonu oluşturulmasını emretti; askerlerin bir bölümü suyun yükseldiği yere geçip dalgaların gücünü kırmaya çalışacak, kalanlar da nehrin alçaldığı yerde sıralanıp azgın dalgalara kapılanları kurtaracaklardı. Ve insanlardan oluşmuş bu setin koruması altında, General, ağır piyadelerinin geri kalanını karşı kıyıya ulaştırdı. Son olarak da süvariler, erzak, malzeme, kadın ve çocuk taşıyan arabalarla yük hayvanları geçti. Ordunun başı, hemen öğleden sonra düşman mevkiine vardığında, ordunun sonu hâlâ Tigris Irmağı'nı geçiyordu; silah arkadaşları ancak akşama doğru buluşabildiler.

Kral söz verdiği gibi gün battıktan sonra savaş kurulunu topladı; geniş Gaugamela Ovası'nda iki ordu birbirlerine öyle yakın bekliyorlardı ki, Pers nöbetçilerinin çağrılarını, Makedon nöbetçileri duyabiliyordu.

Hava kararıktan sonra, gecenin ilk nöbetçi değişiminde İskender'in çadırında bir kandil yandı; arkadaşları ve

üst düzey generalleri Koinos, Simmias, Meleagros, Polyserkhon, başlarında Parmenion ve Kara Klitos ile teker teker içeriye girdiler. Herkes Kral'ı selamlayıp yanaklarından öptü ve keşif subaylarınca çizilmiş olan savaş planının serildiği masanın çevresinde toplandı. Piyadelerin ve süvarilerin değişik birlikleri, Kral'ın satranç takımının çeşitli renklerdeki taşlarıyla gösterilmişti.

İskender, "Çok büyük bir olasılıkla, Dareios bize oraklı savaş arabalarıyla saldıracak," diyerek sözlerine başladı, "ve oluşturduğumuz safları dağıtmak, *phalanks* saflarında kargaşa yaratmak isteyecektir. Biz ise çapraz düzende ilerleyecek, Büyük Kral'ın arabalarının yürüyebilmesi için düzlettiği alanı kuşatmaya çalışacağız. Harekete geçtiklerini gördüğünüz an, adamlarınıza, onların atlarını korkutmak için kılıçlarını kalkanlarına vurarak var güçleriyle gürültü yapmalarını ve bağırmalarını söyleyin. Sonra hedef noktasına vardıklarında okçular ve sapancılar arabacıları nişan alıp vurmaya çalışacaklar. Böylelikle onların büyük çoğunluğunu çarpışma dışı bırakabiliriz; ama içinde sürücüsüz kalan arabalar da büyük zarara yol açabilirler. Bu noktada birliklerin komutanları borazanlarıyla işaret verecekler; safların arasında boşluklar açılarak arabalar geçirilecek, sonra da arkadan vurulacaklar.

"Savaş arabalarının saldırısı bertaraf edilince, *phalanks*'lar, *hetairoi*'lerin ağır süvarileriyle Trakyalı ve Agrian savaşçıların peşinden merkeze ilerleyecekler; ben de bu sırada Uç Birliği'ni Dareios'un bulunduğu bölüğe doğru süreceğim. Sol kanatlarını çökertmeli, ortaya toplamalı ve Dareios ile Ölümsüz muhafızlarını *phalanks* birliğine doğru sürüklemeliyiz. Krateros ve Perdikkas'ın taburları çarpışmalara direnç göstererek karşılık verecek. General Parmenion sol yanımızda üç *pezhetairoi* taburu ve Thessalia süvarileri ile yedekte bekleyecek ve son darbeyi vuracak. Yunan müttefiklerimiz ve paralı askerlerden oluşacak ordumuzun sağ kanadına kumanda edecek. Onların görevi, Perslerin sol kanadının olası kuşatma manevralarına karşı koymak ve düşmanın merkez noktasını parçalamak için Uç Birliği'ne zaman kazandırmak olacaktır. Sorusu olan var mı?"

"Benim bir sorum var," dedi Seleukos. "Neden düşmanın seçtiği bir alanda savaşıyoruz?"

İskender bir an, bu soruyu yanıtlayıp yanıtlamamak konusunda kararsız kaldı; sonra, doğrudan arkadaşlarının gözlerinin içine baktı. "Dareios'un imparatorluğunda, buradan Paropamisos dağlarına dek uzanan topraklarda ne çok kale olduğunu biliyor musun? Surlar içine alınmış ne çok geçit, ne çok kent var biliyor musun? Onları bir bir almaya kalkışsak kanlı, ama boş çabalarla saçlarımızı bembeyaz eder, askerlerimizin kanını damla damla döker, bütün gençleri kırarak anavatanımızı kana bular, onu hızlı bir çöküşe mahkûm ederiz. Dareios beni buraya çekip yok etmeye karar vermekle akıllıca bir harekette bulundu. Ben de onun attığı bu oltayı yutmuş gibi yapıyorum. O bilmiyor ki, buraya ayağımla gelmek benim seçimimdir; çarpışmanın sonucunda onu kesinlikle yeneceğim."

Seleukos, gözlerini yere indirmeden, "Peki neyle yeneceksin?" diye sordu bu kez.

"Bunu şafak söktüğü zaman göreceksin," dedi İskender. "Başka ekleyecek bir sözüm yok. Şimdi askerlerinizin başına dönün ve iyice dinlenin; yarın terimizi son damlasına, enerjimizi son kırıntısına dek harcayacağız. Tanrılar ve şans yanımızda olsun."

Toplantıya katılan herkes, bizzat Kral tarafından geçirilerek tek tek kapıdan uğurlandı. Yalnız kalan İskender atını kendi elleriyle beslemek için Bukefalos'un ahırına gitti.

Atı ağzını arpa dolu kovanın içine sokunca, yelelerini okşayarak onunla konuşmaya başladı: "Güzel Bukefalos, benim iyi dostum... Sana söz veriyorum, yarın senin son savaşın olacak. Sonra beni yalnızca geçitlerde ve şanla yeni kentlere girerken taşıyacaksın; seninle ikimiz Media çayırlarında, Arakses ya da Tigris Irmağı'nın kıyılarında yalnız başımıza koşacağız. Ama önce beni zafere ulaştırmalısın Bukefalos; yarın rüzgârın önünde koşmalı, Pers oklarından ve kargılarından hızlı olmalısın; hiçbir şey senin coşkunu söndürmemeli."

Hayvan başını gururlu bir edayla kaldırıp yelesini salladı. "Beni anladın değil mi Bukefalos; Medlerin, Hyrkani-

alıların, Khorasmialılların, Kissialıların atlarını nallarının altında ezmeli, burun deliklerinden ejderhalar gibi ateş saçmalı, coşkunla öteki atları peşine takmalısın; dağları sarsan gök gürültüsü sen olmalısın ki Uç Birliği'nin beş yüz atı senin arkandan toprakları titretsin!"

Aygır ön ayağıyla toprağı eşeledi, tüm dünyaya meydan okurcasına kişnedi, sonra sakinleşti ve okşanmayı beklercesine yüzünü efendisinin göğsüne dayadı. Ona hazır olduğunu, dünyadaki hiçbir şeyin onun dörtnala koşuşunu engelleyemeyeceğini söyler gibiydi.

İskender atını alnından öptü ve ahırdan uzaklaşarak Ana Kraliçe Sisygambis'in, kampın öte ucundaki ağaçların altına kurulmuş çadırına doğru yürüdü. İçeriye haber gönderdi; bir haremağası da onu pavyonun iç bölümüne, Ana Kraliçe'nin Kral'ı karşılamak üzere oturduğu tahtına götürdü.

İskender saray kurallarına uygun olarak Kraliçe'nin kendisine oturacak yer göstermesini bekledikten sonra konuşmaya başladı: "Büyük Hanım, sonuncusu olacağını düşündüğümüz kesin bir çarpışma için Dareios ile karşılaşmaya hazırlanıyoruz. Güneş batarken yalnızca ikimizden biri hayatta olacak ve ben günü zaferle kapatmak için elimden geleni yapacağım."

"Biliyorum," dedi Sisygambis.

"Bu senin oğlunun ölümü anlamına gelebilir."

Kraliçe başını öne eğdi.

"Ya da benim," diye ekledi İskender.

Sisygambis yaşlı gözlerini kaldırdı ve içini çekti: "Sonuç ne olursa olsun, benim için yaslı bir gün olacaktır. İşler nasıl giderse gitsin, savaşın sonucu ne olursa olsun benim için fark etmeyecektir. Sen yenersen ben oğlumu ve ülkemi, kaybedersen ya da öldürülürsen, sevmeyi öğrendiğim bir insanı yitireceğim. Bana bir oğul sevecenliğiyle davrandın ve bütün aileme hiçbir hükümdarın gösteremeyeceği kadar saygı gösterdin. Sen de oğlum, benim yüreğimde bir yer fethettin. Yarın akşam yaşayacağım duygu yalnızca acı olacak; zaferin askerlerimin olması için Ahura Mazda'ya yakarmak tesellisinden bile mahrumum. Haydi İskender,

şimdi git; yarın akşam güneşin batışını sağ salim görebilmeni diliyorum. Seni ancak böyle kutsayabilirim."

Kral eğilerek selam verdi, çıkıp kendi çadırına yürüdü. Savaş alanı karınca yuvasını andırıyordu; askerler halka olup yere çökmüş, akşam yemeklerini yerken bir adım ötedeki ölümcül karşılaşma öncesinde birbirlerine destek olmaya çalışıyorlardı. Yiğitlik öyküleri anlatıyorlar, içiyorlar, Eumenes'in kasasından avuç avuç aldıkları paralarla kumar oynuyorlar, ordunun peşindeki konvoydan gelen fahişelerin danslarını seyrediyorlardı. Bazı askerler, o akşamlarını tacirlerin kampında, ilişki kurdukları kadınlarla geçiriyor, hatta her geçen gün daha çok bağlandıkları çocuklarıyla bir arada oluyorlardı.

Bu çok değerli saatlerde derin duyguların varlığı onlar için bir avuntu kaynağıydı. Önlerindeki bu sonucu belirsiz savaş, o askerlere ya şan ve varlık getirecekti ya da ölümle ve daha kötüsü ömürlerinin sonuna dek sürecek tutsaklıkla tanıştıracaktı onları.

İskender kampı neredeyse bir uçtan bir uca aşarak kendi çadırına vardı. Leptine onu kapıda karşıladı ve ellerini öptü. "Efendim, tuhaf bir ziyaretçin vardı. Bir adam buraya geldi ve sana akşam yemeği için bir tabak yemek getirdi. Bu adamı hiç görmemiştim, ama ona güvenemeyeceğimizi düşünüyorum. Yemekler zehirli olabilir."

"Yemeği döktün mü?"

"Hayır, ama..."

"Göster bakayım şu yemeği..."

Leptine onu sofranın bulunduğu bölüme götürdü ve kraliyet masasına bırakılmış bir tabak gösterdi. İskender gülümseyerek başını salladı. "Şişte ardıç kuşu," dedi ve eliyle yemeğe dokundu. "Hâlâ sıcak. Adam nerede?"

"Gitti, ama sana şunu bıraktı." Leptine bir papirüs rulosu gösterdi. İskender kâğıtta yazanlara göz attıktan sonra telaşla çıktı. "Bana doru atımı getir, hemen!" diye seyisine seslendi.

Seyisi ahırlara doğru koştu ve az sonra koşumlarıyla atı getirdi. Kral ata atlayıp muhafızları olup biteni anlayana dek kamptan uzaklaştı. Askerleri peşine takılmayı akıl ettiklerinde o çölde görünmez olmuştu bile.

12

İskender o sabah geçtikleri ırmak ile kamp arasında kurulmuş olan, pişmemiş tuğlalar ve ziftten yapılmış evlerden oluşan küçük köye vardı. Tek tük palmiyelerle çevrili olan kuyuya yöneldi ve orada atından inip beklemeye başladı.

Ovanın doğusuna doğru çoğalan alçak tepelerin ardından ay yükseldi ve köyü altın bir halka gibi çevreleyen anızları, ekilmiş pek az toprak parçasının dışında dört bir yana uzanan çölü aydınlattı. Kral, atını palmiyelerin dibinde büyüyen seyrek otları yemeye bırakıp güneye uzanan patikada bir siluet görünene dek bekledi. Solisli Eumolpos bir deveye binmiş, yavaş yavaş ona doğru yaklaşıyordu.

"Çekinmeden inebilirsin," dedi İskender onun kaygısını sezerek; "Peritas kampta kaldı."

Eumolpos, sözlerine, "Merhaba yüce Kralım ya da Asya'nın efendisi," diyerek başladı, ama İskender zamanının az olduğunu, kısa kesmesini söyledi. "Gönderdiğin mesajda yazana ek olarak bir şeyler öğrenebildin mi?"

"Sana gerçeği söylemeliyim: Mazaios'un zaten iyice bezdiğini ve bir zamanlar Büyük Kyros'a ait olan bu imparatorluğun sonunun geldiğine inandığını biliyordum ve Thapsakos'ta Euphrates kıyısına geldiği zaman, Ephestione'ye onu bizim tarafımıza geçmeye ikna etmesini söylemiştim. Ne var ki Ephestione bunu reddetmişti: Düşman bile olsa, bir insana ordusunu terk ettirmek ona onursuz bir davranış olarak görünmüştü."

"Ben de onun gibi düşünüyorum."

"Asıl onun senin gibi düşündüğünü söylesek daha doğru olur."

"Nasıl istersen."

"İyi. Şans Tanrıçası Tykhe bizden yana olmalı; zaten anladığım kadarıyla, bu tanrıça sana hayran, Kralım! İnanmayacaksın, ama Mazaios'la bizim aramızda aracılık yapan Ephestione'den başkası değildi. Bana gönderilmek üzere ona bir heykelcik verildi ve bu armağan, işlerim dolayısıyla Tyros ve Damaskos arasında bulunduğum sırada elime geçti. Heykelciğin kaidesinde barbar harfleriyle 'bu heykeli kır' yazıyordu; ben de öyle yaptım. İçinden çıkan mesajı, Tigris'e yaklaşırken bir ulakla sözlü olarak sana ilettim. Ama ben de bizzat gelip mesajın doğru iletilip iletilmediğini görmek istedim."

"Öyle, şişteki ardıç kuşunu gördüm."

"Belli oluyordu değil mi? Hizmetkârlarım bu sabah ağla pek çok kuş yakalamışlar ve ben de sana parolamı ilginç bir biçimde iletmeye karar verdim."

"Başarmışsın."

"Ulak sana tam olarak ne söylemişti?"

"Mazaios bana savaş alanında yardım öneriyor, bunun karşılığında Babylonia Satrapı olarak tanınmak istiyor. Dareios'un ordusunun sağ kanadını yöneteceğini, gücümü kuşatmaya uğrayabileceğim öteki yana kaydırarak sol kanadımı hafifletebileceğimi söylüyor. İyi anlamış mıyım?"

"Harika. Peki bu sana dürüst bir öneri gibi görünmüyor mu?"

"Sen bir haine güvenir miydin?"

"Öneri her ikiniz için de yarar sağlıyorsa evet; bana öyle geliyor. Mazaios, Dareios'un seni yenebileceğine inanmıyor, kazanan tarafın senin ordun olacağını düşünüyor ve bu nedenle bir kazanca karşılık sana bir kazanç öneriyor. Bu öneri her ikinizin de yararına."

"Yalan söylediğini düşünelim: Ben Pers süvarilerinin olası kuşatmasına karşı sağ kanadımı güçlendirecek ve sol kanadımı seyrelteceğim. Mazaios ise benim solumda savaşıyor ve Uç Birliği'yle bir saldırıya girişmek üzereyken beni arkamdan sarıveriyor. Bir felaket olur. Bunu göz ardı edemeyiz."

"Doğru, ama Mazaios'un önerisini kabul edip riske girmesen de savaşı kaybedebilirsin, çünkü karşındakiler sayıca çok fazlalar. Üstelik onların seçtiği bir alanda savaşmayı kabul ettin. Gerçek bir ikilem!"

"Her neyse, az sonra çadırıma dönüp iyi bir uyku çekeceğim."

Eumolpos karşısındaki kişinin yüz ifadesini ayın solgun ışığında görmeye çalıştı, ama Kral'ın niyetini açığa vuracak hiçbir işaret yakalayamadı. "Bu gece Mazaios'a ne söylememi istersin?" diye sordu. "Gördüğün gibi Suriyeli bir tacir gibi giyindim ve az sonra senin yanıtını bildirmek için onun huzurunda olacağım."

İskender atının yularını tuttu ve bir sıçrayışta eyere oturdu. "Ona kabul ettiğimi söyle," deyip atını mahmuzladı.

"Dur!" diye atıldı Eumolpos. "Belki ilgini çekecek bir şey daha var: Barsine'nin oğlu, Dareios'un kampında ve yarın savaşa katılmaya niyetli."

İskender bu haber yüzünden felç olmuş gibi, atının eyerinde bir an kımıltısız kaldı; sonra kendine geldi ve atını hızla mahmuzlayarak karanlığın içine daldı. Eumolpos başını salladı, kendi kendine şöyle bir düşündü ve gönülsüz devesini yere çöktürerek üstüne tırmandı. Üstüne tırmanıp da kalkması için seslenince, deve onu önce öne düşürecekmişçesine arka ayaklarının, sonra da arkaya yuvarlayacakmış gibi ön ayaklarının üstünde doğruldu. Sonunda doğrulup efendisinin topuklamalarıyla Pers kampına doğru ilerlemeye koyuldu.

İskender kampa yaklaştığında Ephestione kumandasındaki bir muhafız alayının *hetairoi*'lerinin ona doğru geldiklerini görünce durdu. "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

"Nereye gidiyormuşuz?" diye çıkıştı Ephestione. "Bir de soruyor musun! Seni aramaya gidiyoruz! Kimseye tek söz etmeden kamptan çıkıyorsun ve gecenin karanlığında düşman tuzaklarıyla dolu bir alanda yok oluyorsun; hem de yazgımızı belirleyecek bir savaşın öncesinde! Neyse ki nöbetçilerden biri seni görmüş de komutanına rapor etmiş. Korkudan öldük ve..."

İskender elinin bir işaretiyle onu susturdu. "Yalnız başıma çözümlemem gereken bir işti, ama şimdi burada bulunmanız çok iyi oldu. Bu birliğin komutanı kim?"

Lynkestides dağlarından olduğu anlaşılan bir genç öne çıktı: "Benim, Kralım; adım Euphranores," dedi.

"Beni iyi dinle asker: Bizler kampa dönerken sen adamlarınla bu yoldan on stadyon uzaklıktaki köye gidip birliğinin yarısını güvendiğin birinin kumandasında o köye bırakacaksın. Sonra askerlerinin öteki yarısını alıp Tigris kıyılarına gidecek, ırmağın karşı kıyısından biri sana 'Babylonia yolu neresidir?' diye sorana dek bekleyeceksin. Sen de onu 'Yol buradan geçiyor!' diye yanıtlayacaksın; sonra da onları kampa getirip Krateros'un emrine vereceksin."

"Bu kadar mı, Kralım?"

"Bu kadar Euphranores. Sana verdiğim emirleri yerine getir, çünkü hepimizin kurtuluşu buna bağlı."

"Sen rahat uyu Kralım; içimizden hiç kimse gözünü kırpmayacak, bizden olmayan kimse, izin almadan ırmakla köy arasından geçmeyecek. Böyle olması gerekiyor değil mi?"

"Aynen öyle. Haydi şimdi gidin."

Ephestione atını kampa doğru çevirirken, "Kimi bekliyoruz?" diye sordu.

"Göreceksin. Şimdi geri dönelim; gün doğana kadar uyuyacak fazla zamanımız kalmadı."

Kampa döndüklerinde ayrıldılar; Ephestione Uç Birliği'nin yanına gitti; İskender ise Barsine'nin çadırına geçti. Kadın onu karşıladı ve öptü. "Yalnız başına kamptan ayrıldığını duydum, çok meraklandım."

İskender bir şey söylemeden onu göğsüne bastırdı.

"Yarın süvari birliğini sen yöneteceksin değil mi?"

"Evet."

"Kendini neden ölümcül bir tehlikeye atıyorsun? Sana bir şey olursa, adamların öndersiz kalırlar."

"Bir kralın ayrıcalıkları vardır, ama halkı bir tehlikeyle karşı karşıya geldiği zaman, ölümle kucaklaşmaya ilk atılan kral olmalıdır. Dinle Barsine; şu yönde, sekiz-dokuz stadyon uzaklıkta Pers kampı var ve baban Artabazos... ile

oğlun oradalar." Barsine'nin gözleri hemen yaşlarla doldu. Kral sözlerini sürdürdü: "Onlara kavuşmak istersen, emrine adamlar vereceğim ve Phraates ile sana ilk Pers nöbetçiye ulaşana dek eşlik edecekler."

"Sen gitmemi mi istiyorsun?" diye sordu Barsine.

"Hayır, ben bana ait olmanı istiyorum; ama yüreğinin ikiye bölündüğünü, bu nedenle de asla mutlu olamayacağını hissediyorum."

Barsine erkeğinin yüzünü ve saçlarını okşadı, sonra şöyle dedi: "Ben senin kadınınım, burada kalacağım."

"Benim kadınımsan, savaştan önceki bu gecede bana her şeyi unuttur, hiçbir erkeği okşamadığın gibi okşa beni; tattırabildiğin tüm hazzı tattır bana. Yarın benden geriye bir avuç kül kalabilir." Ve sonra yanıtı beklemeden, kadının boynunu, göğsünü öpmeye, karnını ve bacaklarını okşamaya, onu dayanılmaz bir istekle kucaklamaya koyuldu. Barsine, erkeğin teninden yayılan ısının ateşe dönüştüğünü hissetti, saçlarından ve bedeninden yükselen kokuyu içine çekti; kendini, teninin altında kanı ve soluğu kadar hızla akan arzu dalgasına kaptırdı.

Erkek okşamayı ve öpmeyi sürdürürken hem kendini, hem onu soydu. Barsine'nin dudaklarını, göğsünü büyük bir açlıkla öperken, birlikte halıya uzandılar. Barsine erkeğin karnını, kasıklarını okşuyor, giderek artan bir çılgınlıkla onu öpüyor, bir yandan da kendinden geçtiğini hissediyordu. İskender onu gövdesinin altında ezdi; bedeninin ve aşkının tadını son kez çıkartıyormuşçasına kadına hazların en büyüğünü tattırırken, Barsine'nin gözlerinin, yüzünün yoğun ve tutkulu bir mutlulukla parladığını gördü; kadın tırnaklarını ve ellerini sırtına, omuzlarına batırırken sınır ve bağ tanımayan, ölümlülere ancak tanrıların yaşatabileceği hazla kendinden geçerek çığlıklar atmaya başladı.

İskender kendini halının üstüne attığında, gözü artık dünyayı görmeyen Barsine onu mutlak bir tapınma duygusuyla öpmeyi sürdürüyordu. İskender öpücüklerine karşılık vererek onu son bir kez okşadıktan sonra ayağa kalktı.

Barsine, "Yalvarırım, bu gece benimle uyu," dedi.

"Kalamam. Yarın sabah, bu en büyük sınavdan önce askerlerim beni yapayalnız bulmalılar. Son nöbetçiler,

krallarının gece boyunca yalnızlığını koruduğunu bilmeliler. Elveda Barsine! Savaşta ölürsem, benim için ağlama; savaş alanında ölmek bir ayrıcalıktır; uzun bir yaşlılık dönemini, zihinsel ve bedensel çöküşü yaşamamak, bakışların yavaş yavaş söndüğünü hissetmekten kurtulmak demektir. Kendi insanlarının yanına git ve oğullarınla birlikte, dünyada hiçbir kadının sevilmediği kadar sevildiğini bilerek mutlu bir yaşam sür."

Barsine eşikten geçip gözden kaybolmadan önce onu son bir kez öptü; ondan bir çocuk beklediğini söylemeye cesaret edememişti.

13

General Parmenion, Kral'ı uyandırmak için çadırına girdi: "Efendim, vakit geldi." İskender, savaş zırhını kuşanmış bu adama her zamanki gibi hayranlıkla baktı; 6 yaşında, yaşlı savaşçı hâlâ bir çınar gibi dimdik ve ayaktaydı. Kral ayağa kalktı, üzerine tek bir şey giymeden Leptine'nin hazırladığı 'Nestor Lokması'nı yuttu. İki yardımcısı onu giydirip zırhını takarken, bir başkası parlak kalkanını ve ağzı açık bir aslan başına benzeyen tolgasını getirdi.

"General," dedi İskender, "bu günümüzü belirsizlik belirleyecek; özellikle de sol kanatta olacaklar açısından. Bu nedenle ordumuzun sol kanadının kumandasını sana emanet ediyorum. Kara da sağ kanada kumanda edecek.

"Kanatlarını gövdesine yapıştırmış, avının üzerine atılan bir şahin gibi hareket edeceğiz. Onlar bizi durdurmaya karar verene ve sağ kanatları üzerimize gelene dek ilerleyeceğiz. O anda ben saldırıyı başlatıp onların saldırı cephelerini ikiye ayıracağım, ama ben tam ortada düşmanın ucunu kırmaya çalışırken, sen soldan yan kanadı çevireceksin. Sonuna kadar direneceğinden, her ne olursa olsun teslim olmayacağından eminim."

"Asla teslim olmayacağım efendim."

İskender başını salladı. "Beni çocukken dizlerine oturturdun, ama gene de şu saygıyı ve kuralcılığı bir yana bırakmıyorsun."

Parmenion başını öne eğdi. "Son soluğumu verene dek teslim olmayacağım, oğlum. Tanrılar yardımcımız olsunlar."

Kral çadırından çıktığında, kestiği kurbanı kampın ortasında yakmakta olan Aristandros'u gördü. Duman toprağın üzerinde bir yılan gibi süzülüyor, gökyüzünün yolunu zorlukla bulabiliyordu.

"Senin kehanetler ne diyor?" diye sordu Kral.

Aristandros, kendine özgü havasıyla başını geriye çevirdiğinde İskender'e gene tuhaf biçimde babasını anımsattı. "İskender, bu senin yaşamının en zorlu günü olacak, ama yeneceksin."

"Söylediklerinin gerçek olmasını sağlasın gökler," diyen Kral, bir seyisin getirdiği Bukefalos'un yularını tuttu. Kamp karınca yuvasını andırıyordu; her yandan emirler yağıyor, süvari birlikleri sıraya diziliyor, piyadeler yürüyüş düzenine giriyorlardı. İskender atını mahmuzladı ve kusursuzca dizilmiş Uç Birliği'nin başına geçti, Ephestione de hemen onun yanı başındaki yerini aldı. Onun arkasında elinde sımsıkı tuttuğu büyük baltasıyla Leonnatos, hemen yanında da Ptolemaios vardı. Arkalarında Lysimakhos, Seleukos, Philotas *hetairoi* taburlarına kumanda etmek üzere atlarının üzerlerindeydiler. En önde ve sol yanda Trakyalı ve Agrian savaşçılar koşuyor, onları solda *phalanks* taburları izliyordu. Koinos akıncı birliğin başında gidiyor, onları Perdikkas, Meleagros, Simmias ve Polyserkhon izliyordu. Sıranın en arkasındaki Krateros, Thessalialıların başındaydı. Sağda ise Yunan müttefiklerin sekiz taburu yürüyüş düzenindeydi; Trakyalılar ve Triballilerden oluşan uzun bir kuyruk şimdi kraliyet çadırlarının ve yük hayvanlarının çevresinde dolaşıyordu.

Kral elini kaldırdı, borazanlar yürüyüş işaretini verdi. Uç Birliği İskender'in peşinden kampın dışına doğru harekete geçti. Başka savaş kornolarının sesiyle Büyük Kral'ın ordusu, pek çok bayrak ve sancağın arkasında alabildiğine geniş bir cepheye yayılmış olarak karşılarında belirdi. O anda doğan güneş askerlerin kaldırdığı toz bulutunun içinde silahların madenlerini parlatıyor, fırtına bulutları arasında çakan şimşekleri anımsatıyordu.

Leonnatos bu inanılmaz büyüklükteki orduyu ovanın bir ucunda görünce, dişlerinin arasından mırıldandı: "Ulu Zeus!" Ama Kral, bu görkemli görüntü karşısında renk ver-

meden, burnundan dumanlar savurarak ve gemlerini ısırarak yürüyen, güneşte pırıl pırıl parlayan gösterişli atının dizginlerini tutmuş, cesaretle ilerliyordu.

Yavaş yavaş arkasındaki ordu da yayılmaya, askerler tabur tabur, bölük bölük yerlerini almaya başlıyordu; davulların gümbürtüsü, piyadelerin ayak sesleri ve atların toprağı döven nalları ordunun ilerleyişine tempo tutuyordu. Sol tarafta, onları bitmek tükenmek bilmeyen Pers ordusundan ayıran geniş, düzleştirilmiş topraklar açılıyordu; İskender daha bozuk, engebeli bir araziye geçmek için yavaş yavaş sağa kaymaya başladı.

Düşman bunu hemen fark etti. Kornoların uzun ve boğuk sesi yeniden duyuldu ve Perslerin sol kanadı, İskit ve Baktrianalı süvariler, İskender'in ordusunu kuşatmak için manevraya geçtiler. İskender'in bir işaretiyle at üzerindeki Agrian okçular karşı tarafın süvarilerine doğru atıldılar ve onları sıkı bir ok yağmuruna tuttular, sonra bir *hetairoi* taburu düşmanın akınını durdurmak için öne çıktı. Kral Uç Birliği'nin başında adım adım ilerlerken şaşırtıcı biçimde sakindi. Ancak çok yakınında olanlar gözlerini kırpıştırdığını, şakaklarından ter süzüldüğünü görebiliyorlardı.

Hetairoi'ler, atlarını öylesine coşkuyla mahmuzladılar ki, onları Asyalı süvarilerden ayıran geniş toprak parçasını bir çırpıda aşıverdiler. Çarpışma korkunç oldu; yüzlerce at yere yuvarlandı; her iki taraftan yüzlerce süvari toprağa savruldu, ama bu toz, kişneme ve çığlık cehenneminde yaralarına aldırmayarak, öteki atların ayaklarının altında ölümcül bir düelloya girişerek birbirlerini haklamaya çalışıyorlardı. Bu çarpışma sahnesinin üzerini öyle yoğun bir toz bulutu kapladı ki olup bitenleri, bu ilk çarpışmanın sonucunu anlamak hiç kolay olmadı. Agrianların büyük bölümü oklarını tüketince ellerini büyük bıçaklarına atmış, barbar öfkelerinin seline kapılarak kalabalığın içine atılmış, yoğun pusun içinden hayalet gibi geçen düşman süvarilerle göğüs göğüse dövüşmeye koyulmuşlardı.

O anda sol yandan ısrarlı borazan sesleri duyuldu ve Leonnatos, İskender'in omzuna vurdu. "Göklerin tanrıları aşkına, şuraya bak! Oraklı arabalar geliyor!" Ama Kral arkadaşına yanıt bile vermedi.

Pers ordusunun ortasından kopan korkunç arabalar Makedonların sol yanına doğru ilerliyorlardı. Onları hemen fark eden Perdikkas bağırmaya başladı: "Dikkatli olun askerler! Hazır olun!"

Ne var ki tam o anda düşman süvarilerinden bir bölümü bu çılgın gidişin ters yönüne doğru akına geçtiler ve atlarının arkalarına bağladıkları çalı çırpı demetleriyle, tam Makedon saflarının önünde büyük bir toz perdesi yaratarak arabaları görünmez kıldılar. Güneş bir an için bu tozun arasından parlıyor, tekerleklerin üzerinde, arabaların boyunduruklarının iki yanında uzanan ve dehşetle dönen orakları aydınlatıyordu.

Perdikkas ve öteki komutanlar, yürüyüş düzenindeki piyadelerin, arabalar toz bulutundan çıkar çıkmaz iki yana açılmaları için alarm borazanlarını çaldırdılar, ama görüş alanına girdikleri zaman arada bir stadyondan daha az mesafe kalmıştı; bu nedenle birlik komutanlarının kaldırdıkları işaret bayraklarını bütün askerler tam zamanında göremediler. Bazı noktalarda safların hemen ayrılmasıyla bir zarar veremeyen arabalar, aradan geçip bazı birliklerin arasına kurşun gibi dalınca askerler başak gibi doğrandı; oraklar, şaşkınlık dolu gözleri hâlâ faltaşı gibi açık duran başları bedenlerden koparıp yere fırlattılar. Tekerleklerin eksenlerinden uzanan oraklara kapılan kimi askerlerin bacakları tüyler ürpertici biçimde koptu; askerlerin bir bölümü de arabalara çift koşulmuş atların nallarının ve arabaların altına çakılmış sivri demirlerin altında parçalandı. Ama ordu, Kral İskender'in peşinden çapraz yürüyüşünü bozmadan sürdürüyordu. Dareios'un arabalarını çılgınca sürebilmek için düzlettiği geniş ovanın üçte birinden fazlasını işgal eden Makedon askerleri, büyük davulların kulakları sağır eden gümbürtüsünün eşliğinde düzenli bir biçimde ilerliyorlardı.

Agrianların ikinci okçu taburundaki askerler, arabacıları hedef alarak vuruyor, safların arasına karışmış olanlarının da peşine düşerek onları mızraklarla öldürüyorlardı. Ama bu arada çok ileri bir noktada İskitlerin, Baktrianalıların Bessos kumandasındaki ağır süvariler, *hetairoi*'lerin sayıca az olan askerlerini geriye itip büyük bir manevra ya-

parak sağ kanada yayılıyorlardı; burada ilerleyen Yunan müttefik askerler gemi azıya almış barbarların yaklaştıklarını görünce,

Alalalái!

diye bağırmaya başlamışlardı; bu coşkuyla safları sıklaştırıp yan yana dizilerek kalkanlar ve mızraklardan bir duvar ördüler. Bu kişneme ve nara karmaşasında İskender, Bukefalos'u biraz daha hızlandırdı ve ovada seke seke ilerlemeye başladılar. Kral'ın yanında ilerleyen sancaktar, iyice yükselmiş olan güneşte ışıl ışıl parlayan altın yıldızlı kırmızı Argos sancağını taşıyordu.

Soldan yeniden borazan seslerinin işitilmesiyle, Med ve Hyrkania süvarilerinden oluşan bir asker çığı, önde Perdikkas ve Meleagros, arkada Simmias ve Parmenion kumandasında yürüyen taburların arasına son hızla dalmak üzere ileri atıldılar. Bu askerlerin başında Mazaios vardı! Sel gibi piyadelerin arasından geçip hızla Makedon kampına yöneldiler! Parmenion, Krateros'a seslendi: "Durdurun onları! Thessalialıları yolla!" Krateros bu buyruğu yerine getirdi. Borazancılara işaret etti; onlar da sol kanatta ordudan ayrı ilerleyen ve yedekte bekleyen Thessalialı iki süvari birliğine saldırı emri verdi. Thessalialılar Mazaios'un askerlerine acımasızca saldırdılar ve Parmenion kalkanlılardan ve akıncılardan seçtiği askerleri onlara yardıma gönderdi.

"Kraliyet ailesini kurtarmak istiyorlar!" diye bağırdı. "Her ne pahasına olursa olsun, onları durdurun!" O anda sol kanadın uç noktasında piyadeler ile süvariler vahşi ve çılgın bir dövüşe girişmişlerdi; her asker karşısındakini en korkunç biçimde öldürmeye, yaralamaya uğraşıyor, ele geçirdiği bir karış toprak parçasını kaptırmamak için yabanıl bir öfkeyle saldırıyordu.

İskender borazanların umutsuzca çaldığını duydu, ama arkasını dönmedi. Sancaktarına baktı ve sancağını herkesin görebileceği kadar yükseltmesini söyledi. Sonra dört bir yanda süren çarpışmaları bastıran o müthiş savaş narasını attı. Bukefalos şahlandı, kişnedi ve Kral'ın giderek şiddetlenen naralarından etkilenerek bronz nallarıyla toprağı

dövmeye, bir canavar gibi saldırmaya başladı. Uç Birliği, kralının arkasından dörtnala ilerlemeye başladı. *Hetairoi*'lerin beş taburu Uç Birliği'nin arkasında üçgen biçiminde açılıp ovaya yayıldı; Pers ordusunun, merkezi çevreleme manevrasıyla uğraşan sağ kanadından kopuverdi.

"İleri!" diye haykırdı İskender. "İleri!" Kılıcını çekti, Büyük Kral'ın arabasını koruyan Ölümsüz askerlerin üzerine atıldı. Makedon süvarileri krallarının arkasındaydı, yardıma gelecek bütün askerlere yolu kapatmışlardı. Bukefalos hızı, iri cüssesi, bronz ve deri zırhı sayesinde, ona şöyle bir değeni bile yere deviriyordu. Kral'ın yönetimindeki Uç Birliği cephenin yönünü değiştirdi; daha geniş bir alana yayılıp solda ve sağda *hetairoi*'ler olmak üzere dört sıra halinde dizildi ve demir bir sel gibi Pers ordusunun merkezine ve kanatlarına arkadan saldırdı.

Bu arada Makedon kampı yok olmuş gibiydi; Mazaios yönetimindeki Med ve Kissia süvarileri şuraya buraya dağılarak her yanı ateşe verirlerken içlerinden bazıları da kadınların kaldığı bölüme doğru ilerliyordu. Thessalialılar aslanlar gibi dövüşüyor, ama sayıca az olduklarından giderek geriliyorlardı. Parmenion bu çarpışmanın sonucunu bir türlü kestiremiyordu, ama kendisi de yılların verdiği deneyimle coşarak, gençler gibi kılıç ve kalkanla göğüs göğüse savaşıyordu. Ansızın yanından geçen bir haberciye seslendi: "Koş! İskender'e koş ve artık başa çıkamadığımızı, yardım istediğimizi söyle! Hemen! Koş!" Bunu söyleyen adam atının üzerinde uçarak uzaklaştı. Devrilmiş arabaların, yanmış ve kopartılmış kazıkların üzerinden atlayıp kendilerinden geçmişçesine çarpışan askerlerin arasından ilerleyerek hâlâ serbest olan boş alana ulaştı ve atını uzaktaki kargaşanın önünde yükselen altın yıldızlı Argos sancağına doğru sürdü.

Dareios'un muhafızları hem arkadan, hem yandan sıkışıyorlardı ve saflarındaki Yunan paralı askerlerinin cesurca çarpışmalarına karşın İskender'in askerleriyle başa çıkamıyorlardı. Kral'ın yanında duran Ephestione, kızılcık ağacından mızrağıyla arkalarından gelen askerlere yol gösteriyor, onları yüreklendiriyor; Leonnatos üzerinden kan damlayan ağır baltasını havada savuruyor; Lysimakhos kı-

lıcını yanlardan gelen askerlere sallıyor, Perslerin ve Yunan paralı askerlerin öfkeli saldırılarına karşı koyuyordu. Düşmanı püskürtmek, canını ve vatanını kurtarmak için bunun son fırsat olduğunu düşünen bütün askerler canla başla savaşırlarken, kimse hangi tarafın üstün olduğunu kestiremiyordu.

Sağ kanatta Bessos'un süvarileri Yunanların ağır piyadelerinden oluşan kütleye çarpmışlar, kayalara vurup kırılan dalgalar gibi paramparça olmuşlardı. Kenarlarda savaşan bölükler Yunan safları çevrelemişler, artık büyük bölümü düşmanın eline geçmiş olan kamplarının sağ kenarını koruyan Trakyalılarla çarpışıyorlardı.

Sol kanatta durum gerçekten umutsuzdu. Parmenion ve askerleri neredeyse çembere alınmışlardı; Perdikkas, Meleagros ve ötekiler onlara yardıma koşamıyorlardı, çünkü mızraklarını alçaltarak Dareios'u çevreleyen askerlere saldırma emri almışlardı; bu arada Kral'ın süvarileri arkadan ve yandan Pers muhafızlarını sıkıştırmayı sürdürüyordu.

Mazaios Ana Kraliçe'nin çadırına varıp soluk soluğa yere diz çöktü: "Büyük Hanım," dedi, "haydi hemen benimle gel! Özgürlüğünü ve yüce kraliçelik şanını yeniden kazanmanın zamanıdır, gel ve şanlı oğlunla buluş!"

Ama tahtında oturan Kraliçe yerinden bile kımıldamadı. "Seninle gelemem. Ata binemeyecek kadar yaşlıyım. Bu savaş gününün Ahura Mazda'nın istediği biçimde sonuçlanmasını bekleyeceğim. Git, daha fazla zaman yitirme! Becerebilirsen Kral'ın haremini ve oğullarını al yanına!"

Mazaios yeniden yalvardı: "Sana yalvarıyorum Büyük Hanım, yalvarıyorum!" Ama bu yakarmalar işe yaramıyordu. Kraliçe yerinden kalkmadı.

Az ileride, genç savaşçılardan birinin girdiği çadırda, bu korkunç çarpışmanın sonucunu bekleyen Barsine bulunuyordu. Asker, başındaki tolgayı çıkarttığında lüle lüle saçları omuzlarına döküldü: "Anne! Çabuk ol! Seni kurtarmaya geldim! Haydi, gel hemen! Bir at al ve kaçalım! Kardeşim nerede?"

Askeri gören Barsine heyecanla, "Heteokles!" diye bağırdı. "Oğlum!" Ve oğlunu kucaklamak üzere ona doğru

koştu, ama tam o anda ellerinde büyük kılıçlarıyla iki Agrian asker çadıra daldı. İskender'in kadınına kimsenin el sürmemesi için emir almışlardı. Heteokles babasının kılıcını çekip karşılarına dikilerek onları püskürtmeye çalıştı, ama henüz çok genç olduğundan kılıcının darbeleri pek güçsüzdü. Agrian askerlerden biri onu kolundan yaralayarak elindeki silahı düşürdü, öteki ise ölümcül darbeyi indirmeye hazırlandı. Barsine'nin, "Durun, o benim oğlum!" diye bağırarak kendini askerin silahı önüne atmasıyla yere yığılması bir oldu. Yaralı olan Heteokles düşmanlarının üstüne atıldı, hançerini geri aldı, ama rakibi ona ölümcül darbeyi indirmeyi başardı. Oğlan annesinin cansız bedeni üzerine yıkılarak son soluğunu verdi.

Değerli Thessalia askerleri kampın dışına püskürtülmüşlerdi; Mazaios'un birlikleri *hetairoi* piyadelerini ve Bessos'un süvarilerine direnen Trakyalıları arkadan vurmak için savaş alanının ortasına doğru atıldılar. Savaşı kazandıklarını düşündükleri anda bir borazan çaldı ve arkadan binlerce savaşçının bir ağızdan haykırdığı duyuldu:

Alalalâi!

Irmaktan gelen yolda, suları ancak bir önceki gece geçebilmiş olan, orduya yeni katılmış üç Makedon ve Thessalialı süvari birliği göründü. Kolundan yaralanmış, artık bitkin düşmüş olan Krateros, onları görür görmez, kendini fark ettirmek için bir sancak bulup havaya kaldırdı ve onlara doğru koştu. "Hey, erkekler, bana bakın!" diye bağırıyordu. O anda binicisini yitirmiş bir atı yularından yakalayıp üzerine atladı. Taze güçle gelen askerler geniş bir cepheye yayılmış, savaş düzeninde yürüyorlardı. Krateros başlarına geçip onları Mazaios'un Medleri, Hyrkanialıları, Kissialıları ve Asurluları üzerine yürüttü.

Savaşın yazgısı değişmeye başlamıştı: İskender düşman saflarının merkezine doğru giderek daha tehditkâr bir biçimde ilerliyordu; savaş arabasında oturan Dareios görünüyordu artık. Makedon Kralı, sadaktan bir mızrak çekti ve nişan aldı. Arkadaşlarının koruması altında, mızrağı var gücüyle fırlattı; ama hedef şaştı ve mızrak arabacıyı

vurup yere devirdi. Atlar sürücüsüz kalınca kampın kuzey kıyısına doğru koşmaya başladılar; dizginleri ele geçiren Dareios, onları kırbaçlayarak savaş alanından uzaklaştırmaya uğraşıyordu. Krallarının kaçışına aldırmayan Ölümsüzler, çıkış yollarının olmadığını bile bile büyük bir kararlılıkla savaşmayı sürdürüyorlardı ve ancak akşamüstü yorgunluktan bitap düşerek gerilemeye başladılar. Büyük Kral'ın öldüğü haberi askerler arasında yayılınca askerlerin büyük bölümü kaçmıştı bile. Ulaklardan biri Bessos'un yanına gelip Dareios'un savaş alanını terk ettiğini bildirince, Komutan, sol kanat Yunanlarına karşı savaşmaktan vazgeçti. İmparator sarığının Makedonların eline geçeceğinden korkan Bessos, Kral'ı korumak ya da olayların gidişini düşünerek kendi alınyazısını kurtarmak için kral arabasının peşine düştü. Zafere ulaşmasına bir adım kalmış olan Mazaios, taze güç olarak gelen Thessalialılar ve Makedonlarla yeniden savaşa girmiş olan Perdikkas ve Parmenion'un askerleri arasında sıkışıp kalınca, teslim olmaktan başka çıkar yol bulamadı.

14

İskender, Makedon kampının yıkıntıları, çöküntüleri, yangınları arasında havaya asılmış olan yoğun dumanı delerek, at üstünde ilerliyordu. Barsine'nin çadırını ararken bir çocuğun ağladığını işitti; Phraates ölüm ânında birbirlerine sarılmış olan annesiyle ağabeyinin ölüleri üzerinde ağlıyordu.

Kral atından indi ve gözlerine inanamayarak karşısındaki sahneye bakakaldı: "Ah! Tanrılar aşkına!" diye haykırırken gözleri yaş doluydu. "Hiç suçu olmayan bu insanlara, neden bu acı yazgı reva görüldü?"

Kan içindeki iki bedenin yanında diz çöktü; Heteokles'i sırtüstü çevirip üzerini peleriniyle örttü; sonra Barsine'ye yaklaştı, yüzünü örten saçları sıyırdı, tatlı tatlı alnını okşadı. Kadının gözleri son anda döktüğü yaşlarla hâlâ ıslaktı ve sanki çok uzaktaki bir yeri, öfke çığlıklarının, nefret ve dehşet dolu haykırışların ulaşamadığı uzak bir gökyüzünü seyreder gibiydi. Uzun süredir kurduğu ve bir anda yıkılan hayallerinin hüzünlü sonuna bakar gibiydi.

Yerle bir edilmiş, altı üstüne getirilmiş kampın gerçekdışı sessizliğinde oğlanın ağlaması yürek parçalıyordu. İskender, ellerini yüzüne bastırmış, hıçkıran oğlana döndü.

"Ağlama," dedi. "Rhodoslu Memnones'in oğlu ağlamaz. Haydi küçüğüm, cesaretini toplamalısın."

Ama Phraates, gözyaşları içinde yineliyordu: "Annem neden öldü? Ağabeyim neden öldü?" Yeryüzünün en güçlü kralı bile bu soruların yanıtını bilmiyordu. Ona yalnızca

şunu sordu: "Phraates, bana anneni kimin öldürdüğünü söyle, onun öcünü alacağım. Yalvarırım, söyle bana!"

Çocuk, gözyaşları içinde yanıt vermeye çalışarak bir Pers süvarisinin cesedini soyan bir öbek Agrian'ı gösterdi. İskender anlamıştı. Barsine'nin ne pahasına olursa olsun korunması buyruğunu verirken hem onun, hem oğlunun ölümüne yol açacağını bilemezdi; şimdi yüreği yanıyordu.

Pezhetairoi'lerden oluşan bir öbek taşıyıcı ölüleri topluyorlardı; Heteokles'in cansız bedenini almak için oraya yaklaştılar, ama Barsine'ye yaklaştıklarında Kral onları uzaklaştırdı. Kadının bedenini kucağına alarak yangından kurtulmuş olan kendi çadırına götürdü. Onu yatağına yatırıp saçlarını düzeltti, solgun yanaklarını okşayarak cansız dudaklarına bir öpücük kondurdu. Sonra gözlerini kapattı; kadın hâlâ çok güzeldi ve tatlı bir uykuya dalmış gibiydi. Kral onun kulağına eğilip fısıldadı: "Şimdi uyu, aşkım." Sonra Phraates'in elinden tuttu ve birlikte dışarıya çıktılar.

Bu arada askerler savaş alanından dönmeye başlamışlardı ve kamp zafer çığlıklarıyla inliyordu. Yunan ve Barbar tutuklular birbirlerinden ayrılarak bir çitin arkasına konuluyorlardı. Ephestione gelip Kral'ı kucakladı: "O ve oğlu için üzgünüm; önüne geçilebilecek bir kazaydı. Mazaios'un bizim sol kanadımızı çökertmek ve Dareios'un ailesini kurtarmak gibi bir görevi olduğu belliydi. Az kalsın başarıyordu da. Parmenion yaralı, Perdikkas ve Krateros da öyle; ölümüz de çok fazla."

O sırada Büyük Kral'ın hareminde bulunan kadınlar, çocukları ve Ana Kraliçe kampın daha sakin bir yerine, yeni kurulan bir pavyona götürülüyorlardı. Ephestione, bu kalabalığın ortasında, peşindeki hizmetkârlara papirüs dolu sepetleri ve kişisel eşyalarının bulunduğu sandığı taşıtan Kallisthenes'i de gördü.

İskender başıyla onları selamladı; sonra yeniden arkadaşına dönerek, "Kaç ölümüz var?" diye sordu.

"Pek çok. En az iki bin; ama Persler de büyük kayıplar verdiler. Ovaya yayılmış binlerce, binlerce ölü var; süvarilerimizin hâlâ kovaladığı askerler de kurtulamayacaklardır."

"Ya Dareios?"

"Bessos ile birlikte Susa'ya ya da Persepolis'e kaçtı, bilmiyorum. Ama Mazaios'u yakaladık.

İskender bir an düşündükten sonra, "Artabazos'tan haber var mı?" diye sordu.

"Üst düzey Pers tutuklular arasında onu da gördüm sanırım. Yanılmıyorsam Mazaios ile birlikteydi."

"Beni ona götür."

"Ama İskender, adamların seni kutlamak, övgülerini kazanmak için bekliyorlar..."

"Beni ona götür Ephestione!" dedi; sonra Barsine ve Heteokles'in cansız bedenlerini gösterdi: "Birilerinin onlarla ilgilenmesini sağla." Sonra Phraates'e dönerek, "Gel oğlum," dedi.

Pers önderler, satraplar, generaller ve Büyük Kral'ın akrabaları, Eumenes tarafından, savaş meydanından uzakta, savaş kurulunun büyük çadırında toplanmışlardı. Eumenes ihtiyacı olanlara ordu cerrahlarınca tıbbi ilk yardımda bulunulmasını da emretmişti; elbette cerrahların, o gün savaş alanında yatan yüzlerce yaralı askerle de ilgilenmesi gerekiyordu.

İskender içeriye girince herkes başını öne eğdi, ama içlerinden bazıları ona doğru ilerleyerek başlarını neredeyse yere değdirecek kadar öne eğildi ve sonra sağ elini dudaklarına değdirerek ona bir öpücük gönderdi.

İskender, Eumenes'e dönerek, "Bu da nedir?" diye sordu.

"Yalnızca imparatora verilen Pers selamı. Biz Yunanlar buna *proskynesis* deriz. Bu, insanların seni yasal hükümdarları, büyük kral, krallar kralı olarak gördüğünün işaretidir."

İskender o âna dek Phraates'in elini bir an olsun bırakmamıştı ve gözleriyle kalabalığın içinde birini arıyordu. Biraz sonra şöyle dedi: "Bu çocuğun adı Phraates'tir ve Rhodoslu Memnones ile Barsine'nin oğludur. Savaş nedeniyle annesini, babasını ve ağabeyi Heteokles'i yitirdi." Bu sözleri söylerken çadırın arkalarında bulunan üst düzey yetkililer arasından bir ihtiyarın ağlamaya başladığını gördü ve aradığı kişinin o olduğunu anladı. "Çocukla ilgilenmesi için

ailesinden geriye kalan son üyenin, dedesi Artabazos'un aranızda olduğunu umarım."

Yaşlı adam öne çıkarak Persçe, "Çocuğun dedesi benim; inanıyorsan, onu bana verebilirsin," dedi.

Çevirmenin söylenenleri aktarmasından sonra İskender, mintanının koluyla gözyaşlarını kurulayan Phraates'in yanına çömelip, "Bak, deden burada. Haydi onun yanına git," dedi.

Çocuk, tozlu yüzü, yaşları kurumamış gözleriyle ona bakıp mırıldandı: "Teşekkür ederim." Sonra koşarak, yere diz çöken dedesine koştu; dede-torun kucaklaştılar. Orada bulunan herkes derin bir sessizliğe gömülmüştü; birkaç adım gerileyerek çadırın ortasını açtılar ve bir süre yalnızca çocuğun hıçkırıklarıyla yaşlı satrapın içten içe ağlaması işitildi. İskender de bu sahne karşısında çok heyecanlanmıştı; Eumenes'e dönerek, "Acılarını dindirmeleri için onlara biraz süre tanı, sonra Barsine'nin cenazesinin babasının arzularına uygun biçimde düzenlenmesini sağla. Yaşlı adama Pamphylia Satraplığı'na geri döneceğini, tüm ayrıcalıklarını yeniden elde edebileceğini, böylece torununu en uygun gördüğü biçimde eğitebileceğini bildir," dedi.

Kalabalığın içinde bir başka yüz İskender'in dikkatini çekmişti: Savaş zırhını hâlâ üzerinde taşıyan, yüzü ve bedeni savaşın yaralarıyla dolu yaşlıca biriydi bu. Eumenes, Kral'ın kulağına eğilerek, "Bu Mazaios," dedi. İskender de onun kulağına bir şeyler fısıldayıp çadırdan çıktı.

Kampa döndüğünde altı sıra halinde dizilmiş olan ordusunun, piyade ve süvari komutanlarının coşkulu ve candan kutlama gösterileriyle karşılandı. Parmenion yaralı olmasına karşın askerlerine silahlarını göstermelerini buyurunca bütün *hetairoi*'ler mızraklarını, *pezhetairoi*'ler büyük bir gürültüyle uzun *sarissa*'larını havaya kaldırdılar. İskender'in can yoldaşı arkadaşları da, göğüsleri gururla kabarmış olarak yerlerini almışlardı: Krateros ve Perdikkas da savaş alanında aldıkları yaraları böbürlenerek sergiliyorlardı.

Kral Bukefalos'unu küçük bir yükseltinin üzerine çıkartıp selamlamak ve teşekkür etmek için askerlerine döndü: "Erkekler!" demesiyle ortalığa derin bir sessizlik yayıl-

dı, bir tek hâlâ yanmakta olan çadırların çıtırtısı işitiliyordu. "Erkekler, akşam olmak üzere ve size söz verdiğim gibi savaşı kazandık!"

Kampın bir ucundan ötekine müthiş bir sevinç uğultusu yayıldı ve birbirine çarpan silahların sesleri arasında ahenkli naralar göklere yükseldi:

İskender! İskender! İskender!

"Denizin öte yanından gelerek tam zamanında aramıza katılan ve bugünkü savaşın yazgısını değiştiren yeni Thessalialı ve Makedonyalı süvarilerimize de teşekkür ediyorum. Erkekler, sizleri umutla bekliyordum!" Yeni Makedon ve Thessalialı askerler de gururla adını haykırdılar. "Ve sağ kanatta çarpışan Yunan müttefiklerimize de ayrıca teşekkür ediyorum; hiç kolay olmadığını biliyorum!" Yunanlar kılıçlarını gürültüyle kalkanlarına vurdular. İskender, "Şimdi," diyerek sözlerini sürdürdü, "Asya, bütün hazineleri ve olağanüstü güzellikleriyle bizimdir; başaramayacağımız hiçbir iş, yaratamayacağımız hiçbir mucize, ulaşamayacağımız hiçbir sınır yoktur. Sizleri dünyanın öteki ucuna dek götüreceğim. Erkekler, beni izlemeyehazır mısınız?"

"Hazırız Kralım!" diye haykıran piyadeler ve süvariler heyecanla mızraklarını sallıyorlardı.

"O zaman şimdi beni dinleyin! Şimdi dünyanın en büyük, en güzel kentini görebilmeniz ve bunca yorgunluktan sonra dinlenmenin tadını çıkartabilmeniz için Babylonia'ya gidiyoruz. Sonra yeniden yürüyüşe geçeceğiz ve en uçtaki Okeanos'a ulaşana dek ilerleyeceğiz."

O anda başlayan hafif bir esinti giderek şiddetlenerek tolgaların üzerlerindeki tüyleri dalgalandırıp yerdeki tozları havalandırdı. Bu rüzgâr sanki çok uzaklardan esiyor, eskide kalmış, neredeyse unutulmuş sesleri onlara taşıyordu. Kral akşamın bu saatinde askerlerini saran özlem ve sıla duygusunu, bilinmeyeni hedeflemenin kaygısını hissetti. "Sizleri anlıyorum, eşlerinizi ve çocuklarınızı geride bıraktığınızı, onları özlediğinizi biliyorum, ama Büyük Kral tam olarak yenilmedi. Şimdi imparatorluğunun en uzak noktalarına çekildi ve onu oraya dek izleyemeyeceğimizi sanıyor.

Ama yanılıyor! İçinizden geri gitmek isteyen varsa onu ayıplamam, ama ilerlemeye karar verirseniz sizin gibi askerlere önderlik etmekten gurur duyacağım. Yarından sonra Eumenes sizlere üç bin gümüş drahmi dağıtacak; büyük hazinelere sahip başka kentlere ulaştıkça çok daha fazla paramız olacak. Babylonia'da otuz gün kalacağız ve derinlemesine düşünecek zamanımız olacak. Sonra Eumenes'in yapacağı çağrıyla kimlerin eve döneceğini, kimlerin benimle geleceğini belirleyeceğiz. Şimdi dağılabilir ve yarın yeniden yürüyüşe geçmek üzere hazırlanabilirsiniz."

İskender saflara dizilmiş ordusunun önünden Bukefalos'un üstünde geçerken askerleri onu yeniden büyük bir coşkuyla alkışladılar. Kral, arkadaşlarına işaret ederek onları Pers tutukluların çadırına çağırdı. Tutuklular, Uç Birliği'nin askerleriyle Agrian akıncıların gözetimindeydi.

Burada kurulmuş olan kraliyet çadırı, Issos'ta gördüğünden çok daha varlıklı ve gösterişliydi, ama hizmetkâr sayısı çok daha azdı. Gene de para olarak iki yüz altın ve gümüş talentten fazlası bulundu ve bununla paralı askerlerle yeni katılan birliklerin ücreti ödendi. Eumenes bu ödemeleri kayda geçirdi.

Kral bir iskemleye oturdu, arkadaşlarına da oturmalarını söyledi, sonra hizmetkârlardan bir şeyler hazırlamalarını isteyerek karnını doyurdu.

Leonnatos neredeyse homurdanarak şöyle dedi: "Çocuklar, gerçekten inanamıyorum: Bugün gerçekten zorlandık. Öyle bir an oldu ki, Parmenion'un askerlerinin çökertildiğini, Bessos'un Yunanlarla sağ tarafı sardığını gördüm; biz de aptallar gibi ortada kalakaldık."

Seleukos, "Demek bana söz ettiğin sürpriz oydu!" diyerek söze karıştı. "Makedonya ve Thessalia'dan gelen yeni askerler! İyi ama tam o anda bize ulaşacaklarını nereden biliyordun? Bir saat geç gelselerdi..."

"Hepimiz güzelce kazığa oturtulmuştuk; kargalar da gözlerimizi ve taşaklarımızı yemeyi bekleyerek tepemize pisliyordu. Biliyorsunuz, hep oradan başlarlar yemeye," dedi Leonnatos.

İskender, onu, "Yeter artık!" diyerek susturdu. "Canım sululuk istemiyor." Sonra Seleukos'a dönerek, "General

Antipatros büyük bir özenle hazırlanmıştı ve Tyros'tan beri onların günlük ilerleyişlerini izliyordu. Bunu başaracaklarını biliyordum. Zaten yakında daha fazla bilgi edineceğiz; bazı konuklarımız olacak."

Çadırın girişinden, "O kadar emin olma, benim genç ve ışıltılı Kralım!" diyen birinin sesi duyuldu. "Dün gece dağlara biraz yağmur yağsaydı, Thessalialılar ve Makedonlar Tigris'in karşı kıyısında oturup ırmağın durulmasını ya da Dareios'un sizi paramparça etmesini bekleyerek göbeklerini kaşımakla yetineceklerdi."

"Öne çık, Eumolpos!" İskender casusun sesini tanımıştı. "Yoksa Mazaios'a ilişkin öngörülerine güvenmeli miydim? Arkamızdan dolaşıp çemberi kapatmasına az kalmıştı, ama fena canına okuduk!"

Eumolpos yanında İskender'in tutuklular çadırında gördüğü kişiyle içeriye girerken, "Bunu Mazaios'a kendin sor!" dedi. "İşte burada. Emrine amade."

Satrap içeriye girdi, Kral'ı, alnını yere değdirecek kadar öne eğilerek selamlayıp ellerini dudaklarına götürerek bir öpücük gönderdi.

İskender, "Kendi kralına yaptığın gibi bana da saygılarını sunduğunu görüyorum," dedi, "ama senin sözlerine inanmak zorunda kalsaydım, şu anda köpeklerle kuşlar benim ciğerimi söküyor olurlardı."

Satrap doğruldu, mükemmel bir Yunanca'yla, "Seni yanıtlayabilir miyim, Kralım?" diye sordu.

"Elbette. Hatta, ikiniz de şuraya oturun, çünkü bana açıklayacaklarınız var."

15

Tartışma gecenin ilerleyen saatlerine dek sürdü. Sonunda Mazaios, Kral Dareios'un ailesini bulma vaadini yerine getirmek için Makedonların sol kanadına böylesine güçlü bir akında bulunmak zorunda kaldığı; aslında istese yük hayvanlarının olduğu yerde daha da acımasızca saldırıp sırtını dönmüş düşmanın merkez alanına doğru yürümekte olan *phalanks*'ı arkadan vurabilirdi.

"Peki, bunu neden yapmadın?" diye sordu İskender.

Parmenion onun sözünü keserek, "Bunu yapamazdı da ondan. Hâlâ savaşıyorduk ve bizi yok etmeden geçip gidemezlerdi."

"Bu doğru olabilir, ama bu tartışmanın sonu gelmez. Şimdi Mazaios, sen benim sorumu yanıtla."

"Yüce Kralım, ben Babylonialıyım ve Babylonialılar bütün dünyada gökyüzünde ve takımyıldızların hareketlerinde yazılı olan mesajları okumakla ünlüdürler. Büyücülerimiz, senin yıldızının ötekilerden çok daha parlak olduğunu ve Dareios'un yıldızını kararttığını görmüşlerdi. Gökyüzünün bize gönderdiği işaretleri görmezden gelemezdim ve yüce tanrımız Marduk, Babylonia'da bulunan Esagila Tapınağı'nın oraklinin ağzından bu durumu onaylamıştı."

"Mazaios, senin yürüttüğün bu mantığı tam olarak anladığımı sanmıyorum," dedi İskender, "ama bildiğim ve gördüğüm kadarıyla, Kral'ın ve ailesinin yararına büyük bir cesaret ve hevesle savaştığını söyleyebilirim. Seni karanlık kehanetlerin için değil, süvarilerinin son andaki

baskınını durdurabilecek olan bu cesaretin için ödüllendireceğim.

"Seni yeniden Babylonia Satraplığı'na atayacağım ve saygı görmen için bir Makedon garnizonunu seninle bırakacağım."

Bu, Makedon askeri yetkilisinin gözetiminde yerli bir yönetici atamanın ve yüce gönüllülük göstermenin en usta-ca yoluydu. Eumenes de belirsiz bir baş işaretiyle bu kararı onayladığını gösterdi.

Mazaios, daha da derin bir saygı belirtisiyle iki büklüm oldu ve, "Bu, Babylonia'ya serbestçe dönebileceğim anlamına mı geliyor?" diye sordu.

"Evet, hem de satraplık sarayına döneceksin. Hatta istiyorsan, hemen şimdi özel muhafızlarını al ve yola çık."

Mazaios, ayağa kalktı, gözlerini yere eğdi ve şöyle dedi: "Bundan böyle hiçbir güç, sana tanrılarım önünde ve vicdanım adına ettiğim yeminden döndüremez beni."

"Teşekkür ederim Mazaios, şimdi hepimiz gidip dinlenelim; çok zor bir gün geçirdik ve yarın şehit düşen arkadaşlarımızın cenaze törenlerini yapacağız."

Hepsi ayağa kalktılar ve atlarına binerek kampa doğru yollandılar. İskender ise Bukefalos'u dizginlerinden tutup yürümeye başladı. Solisli Eumolpos peşinden geliyordu. "Biraz birlikte yürüyebilir miyiz?" diye sordu.

"Elbette. Böylesine korkunç bir günden sonra yürümek için akşamın sessizliğinden iyisi yoktur."

"Barsine ve oğlunun başına gelenleri öğrendim; gerçekten çok üzgünüm. Onun Dareios'un kampında olduğu konusunda seni uyarmıştım."

"Çocuk, çocuktur," dedi İskender. Şimdi, ay ışığının altında, uzun saçlarının çevrelediği solgun yüzü, bir çocuğunkini andırıyordu. "O, kendince en doğrusunu yaptı; gençliğinin en güzel çağında bir kahraman gibi öldü; ona acımamalıyız. Hiçbir insan, yaşadığına fazla sevinmemelidir, çünkü ertesi gün kendisini neyin beklediğini bilemez. Üstelik ölümden çok daha korkunç yazgılar vardır: insanı çirkinleştiren hastalıklar, organların utanç verici biçimde kesilmesi, kölelik, işkence..."

Eumolpos, adımlarını ef'endisini izleyen Bukefalos'a uydurarak yürüyordu. İskender, atının yelesini okşadı. "Onu yıkatıp tımar ettirecek zamanım da olmadı, zavallı Bukefalos..." dedi.

"Belki de canın, dünyayı fethetmene yardım eden arkadaşından ayrılmak istemedi."

"Doğru," dedi İskender. Ve başka tek söz etmedi.

O anda uzaktan ağlamalar duyuldu ve ovada tören alayı gibi ilerleyen meşalelerin ışıkları bir görünüp bir kaybolmaya başladı. Kral durumu anlayınca, ıssız ovada kestirme bir yola girdi; taşlardan yapılmış bir tümülüsün bulunduğu tepeye yanaşabilmek için, geniş bir çember oluşturan kalabalığın peşine takıldı. Eumolpos, "Git oğlum, onu son yuvasına geçir," diye fısıldadı ve olduğu yerde kaldı. Sonra ağır aksak yürüyüşüyle Makedon kampına doğru uzaklaştı. Karşı tarafta, Dareios'un çadırının ötesinde, uçsuz bucaksız ölüm tarlasına doğru alçalmaya başlayan akbabaların ve öteki yırtıcı kuşların sesleri işitilmeye başlamıştı.

Tören alayı tepeye tırmandı, ölü taşıyıcılar ellerindeki sedyeyi önceden hazırlanmış taştan tünülüse bıraktılar: Burası bir 'sessizlik kulesi'ydi. Küçücük yapının dört köşesine mavi bir günlük dumanı yayan tütsülükler bıraktılar ve sonra uzaklaştılar. O âna dek uzakta kalmış olan İskender, Barsine'nin bedenine yaklaştı. Bedeni mumyalanmış, kokulara bulanmıştı; yüz çizgileri hiç bozulmamıştı ve hafifçe yumulmuş gözleriyle sanki tatlı bir uykuya dalmış gibiydi. Beyaz bir giysi giydirmişler, saçlarının çevresine sarı çöl çiçeklerinden bir taç takmışlardı. Onun karşısında yapayalnız olan İskender, anılarına daldı. Sevgilisinin gülüşünü, gözyaşlarını yeniden görür gibi oluyor, okşamalarını ve öpücüklerini bedeninde sıcacık anımsıyordu. Her şeyin bitmiş olduğuna, yaşam soluğu kesilmiş bu dünyalar güzeli bedenin hiçliğe mahkûm olduğuna inanamıyordu. Saçlarından altın tacını çıkartıp kadının ellerinin arasına koydu ve sonra onu son kez öperek uğurladı: "Elveda, aşkım. Seni asla unutmayacağım."

Bu mutlak yalnızlıkta, yaşadığı korkunç savaşı aklından silmiş, karşısındaki kadının ince sesinin, sevmiş olduğu bedeninin anısına gömülmüştü; onu sonsuza dek yitir-

miş olmak, derin bir kaygı, çocuksu bir karanlık korkusu yaratmıştı.

Bir anlığına sonsuz acı ve hüzne yenik düşerek dizlerinin üstüne düştü; başını taşlara dayayarak ağlamaya, sevdiği kadının adını söylemeye başladı. Sonra onu son kez seyretmek için ayağa kalktı ve bu güzelliğin başıboş köpeklere ve yırtıcı kuşlara yem olacağı düşüncesine için için isyan etti. Kampa döndü ve Eumenes'e, Barsine'den geri kalanların korunacağı taş bir anıt yaptırmasını emretti. Yapının tamamlandığını gördüğü gün, yeniden yürüyüşe geçme zamanının geldiğine karar verdi.

16

Bunca ölüyü yakacak cenaze ateşine yeterli odun bulunamadığı için, savaşta şehit düşen Yunan ve Makedon askerlerinin bir bölümü toprağa gömüldü, sonra askerler yeniden yürüyüşe geçtiler. Hava çok sıcaktı; ovada, çürümekte olan Pers askerlerinin ölülerinin kokusu havayı daha da ağırlaştırıyordu; bu arada savaşçılardan bazıları, gizemli bir ateşe yakalandılar; bilinen hiçbir ilaç ateşi düşüremedi.

Yeniden Tigris'in sularının sığlaştığı noktaya geldiler, ırmağın batı kıyısına geçtiler ve Babylonia'ya doğru ilerlemeye başladılar.

Dördüncü etapta Adiabene adındaki bir bölgeden geçerlerken, Mazaios'un alayındaki subaylardan biri İskender'in yanına geldi ve ilginç bir doğa olayını gözlemleyebileceğini söyledi: Burada bir neftyağı kaynağı vardı!

"Neftyağı mı?" diye sordu Kral. Ve sonra, Mieza'dayken Aristoteles'in, ona bir şişe içinde Asya'dan gönderilmiş olan neftyağını yakışını anımsadı. Yağın yoğun dumanını ve iğrenç kokusunu hiç unutmamıştı. Tyros halkının bir gece onun savaş kulelerini yakmak için fırlattıkları ateş topları ve ertesi gün havanın ne denli pis koktuğu da geldi aklına. Gene de subayın peşine düşüp çukurun başına gitti ve yoğun bir duman çıkartarak aralıksız yanan ateşi gördü. Ateşin çevresinde yağlı, kara bir leke vardı, iğrenç kokular yayan renkli bir bataklık gibi duruyordu. Yanlarına gelen Kallisthenes de cam şişeciklere bu yağdan dolduruyordu.

"Deneyleri için amcam Aristoteles'e göndermek istiyorum," dedi.

"İyi ama bu nedir?" diye sordu İskender.

"Eh, söylemesi pek kolay değil: Tadı aklının almayacağı kadar kötüdür, kokusu ve görünüşü de öyle. Belki de bu, toprağın bir salgısıdır, kızgın güneş altında kızan toprağın teridir. Her ne olursa olsun, bildiğin gibi çok yüksek bir ısı vererek yanma özelliği vardır. Şuraya bak!"

O sırada bir öbek asker, subayın emri üzerine hayvan işkembelerinden yapılmış tulumbalara neftyağı doldurmuşlar ve kampa doğru uzanan yolun iki kenarına paralel olarak dökmeye başlamışlardı. Sonra subay adamlarının birinin elindeki meşaleyi aldı ve alevleri iki çizginin ucuna hafifçe değdiriverdi. Yolun iki kenarında alev duvarları yükseldi ve bunlar şimşek hızıyla kampa doğru ilerlemeye başladılar; seyreden herkesin ağzı şaşkınlıktan açık kalmıştı. Bu tuhaf madde, dayanılması güç bir sıcaklık ve kötü kokulu bir duman yayarak yanmaya devam etti.

Saçlarının köklerine kadar sinen bu kokudan kurtulmak isteyen İskender hemen banyo yapmaya karar verdi; Leptine onu yıkarken Ephestione, Ptolemaios, Kallisthenes, Atina'dan gelen yeni masajcı Atenophanes ve yardımcısı Stephanos adındaki çocukla sohbet etti.

"Gördüğüm kadarıyla," dedi Kral, "bu neftyağı silah olarak da kullanılabilir; düşmanların üzerine fırlatıldığında ne gibi bir etki yaratacağını düşünün!"

"Neftin böyle bir kullanıma uygun olmadığını duymuştum." Bunu söyleyen, birkaç felsefe dersine katılmış olan yeni masajcı çocuktu. "Bu yağ kesinlikle bilinen kurallara uymayan bir ateş yaratıyor. Ateş, herkesin bildiği gibi bir hava elementidir; havanın aracılığıyla ısı ve ışık yayar. Neft ise topraktan sızar ve yalnızca kum gibi çorak ya da Babylonia'nın güneyinde olduğu gibi fazlasıyla yağlı ve nemli topraklarla temas edince tutuşur... Bu ikisinin ortası bir ortamda, insan bedeni üzerinde tutuşmasının olanaksız olduğunu düşünüyorum."

Kallisthenes bu görüşe karşı çıktı: "Ben bunun fazlasıyla uyduruk bir varsayım olduğunu düşünüyorum. İnsan aklının tekil olayları sınıflandırması zordur, çünkü bunların birçok rastlantısal bileşeni vardır; ayrıca..."

Leptine, banyodan çıkan İskender'i keten havlusuyla kurulamaya başlarken, Atenophanes, "Ben söylediklerimden eminim," dedi. "Yardımcım Stephanos da öğretmenim Sofist Hermippos'un bu varsayımı savunuşunu benimle birlikte dinlemişti."

Genç yardımcı dikkati üzerine çekmek ve İskender'in gözüne girebilmek için heyecanla atıldı: "Ben, hepinizin gözü önünde bu varsayımı hemen kanıtlamaya hazırım!"

"Bence bunu denemeye değmez," dedi İskender. "Boş verelim gitsin."

Ama felsefî kuramlarını sayıp döken Atenophanes'ten cesaret alan delikanlı ayak diretiyordu. Sonunda hizmetkârlardan biri neftyağı toplamaya gönderildi ve genç Stephanos bedenini, sanki zeytinyağıymış gibi neftle yağlamaya başladı.

"Şimdi," dedi Atenophanes bir kandil alarak, "sıradan salgıları olan bir insan bedeni üzerinde neftin tutuşmayacağını size kanıtlayacağım." Bunu söyler söylemez elindeki kandilin alevini gencin bedenine yaklaştırdı. Stephanos'un bedeni, göz açıp kapatana dek, dehşetli bir güç ve ısı yayan bir ateş küresine döndü ve çocuk çığlık çığlığa bağırmaya başladı. Herkes eline geçirdiği kovalarla, taslarla banyo küvetinin içindeki suyu çocuğun üzerine fırlatmaya başladı, ama bu da alevleri söndürmeye yetmedi.

İskender hemen Hekim Philippos'u çağırtıp ona çocukla ilgilenmesini, yanıklarına şifalı merhemler sürmesini söyledi. Stephanos büyük çabalar sonucunda canını kurtardı, ama ömrünün geri kalanını son derece çirkin bir görüntü ve zayıf düşen bünyesinden kaynaklanan sıkıntılarla geçirmek zorunda kaldı.

Kallisthenes, amcası Aristoteles derinlemesine inceleyip gerçek özelliklerini belirlemeden bu korkunç maddenin kullanılmamasını söyledi. Ertesi gün, ordu yürüyüşe geçti.

Adım adım ilerledikçe, bozkırların yerini bereketli ve yeşil topraklar almaya başladı; Tigris kıyılarını Euphrates'in kıyılarına bağlayan onlarca kanal bütün bu bölgenin topraklarını suluyordu. Yol boyunca rastladıkları köylerin halkı bir sonraki ekim için tarlalarını belliyorlardı.

Mola verdikleri yerlerdeki yöneticiler, onlara yöreye has yiyecekler sunuyorlardı; leziz palmiye göbeği, serinletici ve keyif verici, yeni bir lezzetti. Palmiye şarabı ise, tam tersine mideye ağırlık veriyor, baş ağrısı yapıyordu, ama fazla seçenek yoktu; üzüm şarabının en iyisi bile bu sıcaklığa dayanmıyordu; su da hem kıttı, hem de pek içilecek gibi değildi. Bu toprakların en bol, en tatlı meyveleri hurma ve nar idi.

Kanalların ağızlarını açarak tarlalarını su altında bırakan, gölleyen çiftçiler gördüklerinde İskender bu uygulamaya pek şaşırdı. Gidip bilgi toplayan Kallisthenes'e bu yöntemle, sıcak nedeniyle toprağın yüzeyinde biriken tuzun yıkandığı, toprağın bereketini kazandığı anlatıldı.

Ptolemaios, "Mısır'da Nil'in taşmasıyla oluşan doğal olayı, onlar burada yapay olarak sağlıyorlar," dedi. "Anlaşılan çok sıcak iklimlerde uygulanan bir yöntem bu. İşin şaşırtıcı yönü, ne Tigris'te, ne de Euphrates'te timsahların bulunmayışı. Bunlar belki yalnızca Nil'in sularında yaşayabilen hayvanlar."

Nearkhos buna karşı çıktı: "Öyle değil. Gemisiyle Herakles sütunlarının dışına çıkmış ve Afrika kıyıları boyunca yolculuk yaparak yerlilerin Kretes dedikleri ırmağın ağzına dek gitmiş Marsilyalı bir denizciyle konuşmuştum; bana oraların da timsah kaynadığını söylemişti."

İskender, "Herakles sütunlarının ötesi..." diyerek içini çekti. "İnsan yaşamı bütün dünyayı görmeye yetmeyecek kadar kısa!" Bunu söylerken Epir Kralı İskender'i ve yeryüzünün batısında uzanan topraklardaki ölümünü düşünüyordu.

Yolculuğun son günlerinde yürüyüşleri bir geçit törenine dönüşmeye başladı, geçtikleri topraklarda yaşayan insanlar yol kenarlarına birikiyor ve yeni krallarını coşkuyla selamlıyorlardı. Ama yenilikler ve beklentilerin verdiği coşku, ufukta güneş altında parlayan, dünyanın en çok övülen kentinin surları, kuleleri, piramitleri görününce sona erdi: Babylonia'ya gelmişlerdi!

17

Genç fatihin karşısına çıkan kent, masallardan fırlamış gibiydi. On stadyon uzunluğundaki giriş yolunda sıralanan binlerce delikanlı ve genç kız, atıyla ilerleyen İskender'e çiçekler atıyorlardı. Yüz ayak yüksekliğindeki görkemli Isthar kapısı, ejderha ve kanatlı boğaların resmedildiği sırlı tuğlalarla kaplanmıştı; Kral, arkadaşları, en güzel zırhlarını kuşanmış olan askerleri ve subayları ile ilerlerken her adımda da daha da büyüyormuş gibiydi.

Kapının iki yanında yükselen kulelerin burçlarında ve iki arabanın yan yana geçebileceği genişlikteki devasa surların üzerinde bekleşen halk, iki yıldan kısa bir sürede Persleri üç kez yenen ve alabildiğine güçlü kalelere sahip pek çok kenti dize getiren yeni krallarını görmek için heyecanla bekleşiyorlardı.

Rahipler ve kentin ileri gelenleri Kral'ı karşılayıp geniş kutsal bölgenin merkezinde bulunan çok basamaklı görkemli Esagila Tapınağı'ndaki Tanrı Marduk'a kurban vermesi için götürdüler. İskender, arkadaşları ve generalleri, geniş avluda birikmiş büyük kalabalığın huzurunda bir terastan ötekine ulaşan basamakları tırmanıp tanrının yeryüzündeki barınağı olan ve doruktaki tapınakta bulunan altın yatağa ulaştılar.

Görkemli kentin etkileyici görüntüsü, yapının zirvesine ulaşan Kral'ın gözleri önüne serilivermişti. Güzelliğiyle ünlü Babylonia, ayakları altında uzanıyor, uçsuz bucaksız setleri, kraliyet sarayını koruyan üç sıra surları, kentin kuzeyine kurulmuş olan 'yazlık sarayı' ile yeni ev sahibine

hoş geldin diyordu. İskender, geniş kent alanının dört bir yanına yayılmış binlerce tapınaktan yükselen tütsü dumanlarını, dik açılarla birbirlerini kesen, ziftle karıştırılmış pişmiş toprakla kaplı geniş ve düz sokakları, caddeleri görebiliyordu. Yolların her biri surlara açılan, bronz, altın ve gümüşle kaplanmış kanatları olan yirmi beş kapıyla başlayıp bitiyordu.

Kent, surların arasına serilmiş altın bir şerit gibi parlayan Euphrates Irmağı ile ortadan ikiye ayrılıyordu; ırmağın iki yanı her türden egzotik ağaç ve bahçelerle, yöreye özgü bin bir renkli kuşlarla süslenmişti.

Kentin öte yakasında, batı yakasına kunt taş köprülerle bağlanmış olan topraklarda kraliyet sarayları çok renkli minelerle bezenmiş seramik tuğla kaplamalarıyla dikkat çekiyorlardı. Tuğlalara olağanüstü yaratıklar, masalsı manzaralar, eski İki Irmaklı Topraklar efsanesinden sahneler işlenmişti ve bunlar güneş ışığının altında ışıl ışıldılar.

Kraliyet sarayının az ötesinde kentin en masalsı yeri; bütün dünyanın en etkileyici mekânlarından biri bulunuyordu: asma bahçeler.

Pers kültüründe çok yaygın olan ve *pairidaeza* olarak tanınan bahçeler, bölgenin dümdüz uzanan, ağaçlı bir park oluşturmaya elverişli olmayan topraklarına uygun olarak yapılmıştı. Burada her şey yapaydı, her şey insan elinin becerisi ve yeteneği ile yaratılmıştı. Rahipler, Kral'a bahçeler hakkında kuşaktan kuşağa aktarılan öyküyü şöyle anlattılar: Kral Nabukodonosor ile evlenen Elamlı genç bir kraliçe, doğduğu toprakların ormanlarla kaplı dağlarının hasretiyle yanıp tutuşuyordu. Bunun üzerine Kral yapay bir dağ yaratılmasını, gölgeli bir orman ve en güzel çiçeklerle kaplanmasını emretti. Mimarlar üst üste konulan ve yükseldikçe küçülen platformlar yaptılar. Her bir platform ziftle kaplanmış, eğik kemerlerle birbirlerine bağlanmış olan taş sütunlar üzerinde taşınıyordu. Bütün platformlar ziftlendikten sonra üzerlerine çalıların, çiçeklerin, ağaçların kök salabileceği kadar çok toprak döküldü. Çeşitli gece ve gündüz kuşları bu ağaçlarda yuvalar kurdular. Kafkasya'dan ve uzak Hint ülkesinden tavus ve sülün gibi egzotik kuşlar getirildi. Bu harika oluşumun ayakları dibinde, çağıldaya-

rak akan Euphrates'ten çekilen sular, çeşitli aygıtlarla bahçeye taşınarak çeşmeler ve fıskiyeler kuruldu.

Dışarıdan bakınca gür bir ormana benzeyen bu doğa parçasının şurasında burasında görünen izler, onun insan elinden çıkma olduğunu belli ediyordu. Çiçek ve meyvece pek zengin sarmaşık bitkiler arasına gizlenmiş teraslar ve korkuluklardı bunlar.

Elam'ın yüksek ve ormanlık topraklarında doğan kraliçesinin hüznünü dindirmek için böyle bir mucize yaratan Kral'ı düşününce İskender'in yüreği burkuldu ve Gaugamela'nın ıssız çöllerinde 'sessizlik kulesi'nde uyuyan sevgili Barsine'sini düşündü.

Gözlerini şöyle bir çevresinde dolaştırıp, "Göklerdeki yüce tanrılar!" diye mırıldandı. "Nasıl bir güzellik bu!" Arkadaşları Ptolemaios, Perdikkas, Leonnatos, Philotas, Lysimakhos, Eumenes, Seleukos ve Krateros da binlerce yıldır yeryüzünün yüreği sayılan bu kenti hayranlıkla seyrediyorlardı. Yerel dildeki söylenişiyle Bab-el kentinin adının anlamı 'Tanrı'nın Kapısı' idi. Mahalleler, evler, konaklar, uçsuz bucaksız yemyeşil alanlar, yeryüzünde tanınan her türlü meyve ve sebzenin yetiştirildiği bostanlar, bahçelerle birbirlerinden ayrılıyorlardı; ırmağın üzerinde de onlarca sandal dolaşıyordu. Sandalların bazıları örülmüş söğüt dallarından yapılmıştı ve büyük kare yelkenler yardımıyla ilerliyorlardı. Sandallar Mezopotamya efsanesinin Ur, Kiş, Lagaş gibi en eski kentlerinin kurulu olduğu ırmak deltasından geliyorlardı. Sepet gibi yuvarlak olan, tabaklanmış deriyle kaplanmış tekneler kuzeyden geliyor ve o uzak toprakların, yeşil Ermenistan'ın av etlerini, deri, ahşap ve değerli taş gibi ürünlerini taşıyorlardı.

Gökyüzü, su ve yeryüzü, surlarla çevrilmiş, kulelerle taçlanmış bu topraklarda mükemmel uyuma ulaşmış bir evren yaratmak için el ele vermiş gibiydiler. Ne var ki İskender'in gözü çocukluğunda öğretmeni Leonidas'ın sık sık sözünü ettiği başka bir harikayı, Bab-el Kulesi'ni arıyordu. Üç yüz ayak yüksekliğinde, aynı genişlikte bir kaidenin üzerinde oturan, yapımında yeryüzünün bütün insanlarının emek verdiği o taş ve ziftli kule neredeydi?

Rahip, İskender'e bütünüyle terk edilmiş, yabani otların bürüdüğü bir toprak parçasını gösterdi. "Göklere değen kulemiz, kutsal Etemenanki şurada yükseliyordu, ama Kral Kserkses zamanında kent ayaklanınca Persler öfkelenip kulemizi yıktılar."

İskender, "Yunan topraklarını işgal ettikleri zaman bizim tapınaklarımızı da yıkmışlardı," dedi. "Ama Babylonia'ya geri döndüğümde, ben kulenizi yeniden yapacağım."

Aynı akşam Kral yüzlerce davetlinin katıldığı büyük bir şölen verdi; en gözde yiyeceklerin, en sarhoş edici şaraplarla içkilerin sunulduğu yemekte bütün doğunun en güzelleri olan Yahudiler, Med, Kafkas, Babylonia, Arap, Hyrkania, Suriyeli kızlar dans ettiler.

Otuz gün boyunca şölenlerin, orjilerin, şenliklerin sonu gelmedi; Granikos'ta, Issos'ta ve Gaugamela'da zafer kazanmış, Myletos'u, Halikarnassos'u, Tyros'u, Gaza'yı fethetmiş olan askerlerden hiçbir şey esirgenmedi. Bu askerler şimdi yeni bir serüvene, her türlü zahmet ve güçlükle karşılaşacakları zorlu bir yolculuğa hazırlanıyorlardı.

İskender'in biraz serinlemek için 'yazlık saray'a çekildiği bir akşam Perdikkas, Kral'ın huzuruna kabul edilmek istediğini bildirdi.

Gaugamela'da aldığı yara nedeniyle göğsü hâlâ sargılıydı ve gözlerinde, hüzün mü, yoksa esriklik mi olduğu anlaşılmayan tuhaf bir parıltı vardı.

Bu nedenle Kral ona, "Nasılsın Perdikkas?" diye sordu.

"İyiyim, İskender."

"Benimle konuşmak istemişsin."

"Öyle."

"Bana söyleyeceğin nedir?"

"Kardeşin, Kraliçe Kleopatra, bir yılı aşkın süredir dul."

"Ne yazık ki öyle."

"Ben onu seviyorum. Her zaman sevdim."

"Biliyorum."

"Nereden biliyorsun?" diye sordu Perdikkas utançla.

"Biliyorum, işte o kadar."

"Onunla evlenmem için izin vermeni diliyorum."

İskender sessizliğe gömüldü.

Perdikkas, hafifçe yaşarıveren gözleriyle, "Fazla mı cüretkâr davrandım?" diye sordu. "Ama iyice sarhoş olmadan, asla soramazdım bunu..."

"Herakles kupası mı?"

"Herakles kupası..." diye kabullendi Perdikkas.

"Şu var ki..."

"Ne var?" Perdikkas yanıtı ağzı açık, merakla bekliyordu.

"Ptolemaios da onunla evlenmek için benden izin istedi."

"Ah!"

"Seleukos da."

"Öyle mi? Başka?"

"Lysimakhos, Ephestione ve elbette senin dışında başka kimse istemedi..."

"Parmenion da istemedi mi?"

"Bir o istemedi!"

"Neyse. Demek ki gene de umutlanabilirim."

"Sana gerçeği söylememi istersen, İskender'in kız kardeşiyle değil de, sevdiği kadınla evlenmek için izin isteyen bir tek sensin, ama bu da yeterli değil. Epir Kralı İskender'in ölümünden bu yana çok az zaman geçti ve Kraliçe'yle evlenecek kişinin tahmin bile edemeyeceğin acılara, yoksunluklara katlanabilecek, her türlü tehlikeyi göze alabilecek, ona en uygun kişi olması gerekiyor."

Perdikkas her an gözyaşlarını koyverebilecek kadar sarhoştu; bu nedenle şöyle dedi: "Sence ben bunların hepsini kanıtlamadım mı?"

"Arkadaşlarından daha fazla değil. Ama işin zor kısmı daha gelmedi, sevgili dostum. Yirmi gün sonra bu imparatorluğu fethetmeye devam etmek için yeniden yürüyüşe geçeceğiz ve Dareios'u en uzak köylere kadar kovalayacağız. Sonra yeniden bu kente döneceğiz. Buraya döndüğüm zaman bu onura layık kişinin kim olduğuna karar vereceğim. Şimdi git, güzel bir kız seç ve eğlenmene bak; yaşam çok kısa."

Perdikkas uzaklaşırken İskender kente, binlerce ışığın yanıp söndüğü ırmağa ve yıldızlarla kaynaşan gökyüzüne açılan çiçekler içindeki balkonuna çıktı.

18

Babylonia'da konakladığı süre içinde İskender, yeni illerin ve yeni yönetim tarzının düzenlemeleriyle ve bir sonraki yılın eylem planıyla ilgilendi. Bir akşam arkadaşlarını ve savaş kurulunu yazlık sarayda topladı; bu oldukça alçak bölgedeki dayanılması güç sıcaklık yüzünden, toplantı akşam serinliğinde yapıldı.

Kral, "Sizlere planlarımı açıklamak istiyorum," diyerek sözlerine başladı. "Seferimizin ilk yılında Pers donanmasının Makedonya topraklarına hamle yapmasını önlemek ve onu denizlerimizden temizlemek için bütün limanları fethetmeye karar vermiştim. Şimdi ise Dareios'un krallığının sona erdiğinin, Kral'ın bütün varlığının bizim elimize geçtiğinin anlaşılması için başkentleri işgal edeceğiz. Babylonia bizim elimize geçmiştir: Şimdi Susa'yı, Ekbatana'yı, Pasargad'ı ve Persepolis'i alacağız. Dareios en uzak doğu kentlerine sığınmak zorunda kalacak, ama biz onu ele geçirene dek peşinden gideceğiz.

"Bu başkentleri ele geçirmek isteyişimin bir başka nedeni de paradır. Dareios'un hazineleri başkentlerinde birikmiş durumda. Bu büyük paralarla Hellen topraklarında Spartalılarla savaşmak ve daha da kötüsü her gün annemle görüşüp baş etmek zorunda olan General Antipatros'a yardım edebiliriz."

Bu sözler üzerine bütün arkadaşları güldü, Peritas da neşeyle havladı.

"Bunun dışında yeni paralı askerler tutabilir, onlara yeni silahlar alabiliriz. General Parmenion, Yunan mütte-

fikleri, üç tabur *phalanks* ve bir tabur *hetairoi* ile ve yük hayvanlarıyla kuşatma aygıtlarını yanına alıp kuzeye çıkacak. Kral Yolu'na varıp oradan Persepolis'e ulaşacak. Bizler de kuvvetlerin geri kalanlarıyla dağlara çıkıp kalan Pers garnizonlarını temizleyeceğiz. Bu pek kolay bir iş olmayacak, çünkü dağlarda kar yağmaya başladı bile.

"Burada olduğumuz sürece eğlenmeye bakın, ama önümüzdeki günler için güç toplamayı da ihmal etmeyin."

Herkes çıktıktan sonra Solisli Eumolpos içeriye girdi; İskender hırlamaya başlayan köpeğini tasmasından tuttu.

"Kralım, arzularını titizlikle yerine getirdiğimi bildirmek isterim," dedi Eumolpos. "Adamlarımdan birini Susa'ya gönderdim ve kraliyet hazinesinin uçup gitmemesi için gözlerini dört açmasını söyledim. Bildiğim kadarıyla otuz bin gümüş talentin yanı sıra sarayı süsleyen pek çok değerli eşya var. Gönderdiğim gencin adı Aristossenos'tur ve işini iyi bilir. Seninle iletişim kurması gerekirse, her zamanki parolayı kullanacaktır."

"Şişte ardıç kuşu," dedi İskender başını sallayarak. "Bana sorarsan, artık bu parolayı değiştirmenin zamanı geldi. Böylesine saçma bir parola kullanmamızı gerektirecek kadar büyük tehlikelerle karşı karşıya değiliz artık."

"Artık çok geç Kralım. Aristossenos yola çıkalı birkaç gün oldu. Bir dahaki sefere değiştiririz."

İskender içini çekti ve Eumolpos sarayın uzun koridorlarında uzaklaşırken Peritas'ı tutmaya devam etti.

Yola çıkmadan önce Eumenes, kraliyet kasasından para aldı ve Makedonya'dan gelen, ayağı sakat olduğu için hiç savaşamayan yardımcılarından Arpalos'a hazineyi emanet etti. Arpalos sefer boyunca Eumenes'in güvenini kazanmış, para yönetimi konusunda becerikli olduğunu kanıtlamıştı. Bunun yanı sıra İskender de onu iyi tanıyordu, çünkü çocukken o da Pella'da eğitim almış, ama sakatlığı yüzünden beden eğitimi derslerinde öteki çocuklardan ayrı düşmüştü.

"İyi bir iş çıkartacağını umuyorum," dedi Kral. "Dürüst bir insan olduğunu düşünüyorum."

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi Eumenes. "Her zaman başarılı olmuştur."

İskender, Mazaios'u Babylonia Satrapı olarak atayıp ilin güvenliği ve savunması için bir Makedon garnizonu bıraktıktan sonra, ordusuyla sonbaharın sonlarına doğru yola çıkarak, Tigris'in Elam dağlarından inen kolu Pasitigris boyunca ilerlemeye başladı. Manzara gerçekten çok güzeldi; yeşil kırlarda otlayan koyun, inek ve at sürülerini seyretmek pek keyifliydi. Bu topraklarda büyüyen ağaçlarda her türlü meyve yetişiyordu; hele içlerinden biri tüylü kabuğu, sulu ve leziz meyvesiyle pek ünlüydü. Adının 'şeftali' olduğunu öğrendikleri bu meyvenin mevsimi olmadığı için tadına bakamadılar, ama erik ve incir gibi güneşte kurutulmuş meyvelerden doya doya yediler.

Altı günlük yürüyüş sonucunda Susa kenti uzaktan göründü. İskender, henüz bir çocukken Pella'ya gelen Pers konukların, ona Susa'yı ve bahçelerini ballandıra ballandıra anlatışlarını anımsadı. Kent, eğimli bir arazide kurulmuştu ve arkasını Elam dağ zincirine dayamıştı; zirveleri şimdiden karlarla kaplı dağların yamaçları yeşil çam ve sedir ormanlarıyla kaplıydı. Kent oldukça büyüktü; çevresini saran surların kuleleri de yaldızlı bronz ve gümüş kafeslerle sarılmış parlak seramiklerle kaplıydı.

Ordu yaklaşınca, surların kapıları açıldı ve son derece gösterişli giyinmiş bir muhafız alayı eşliğinde kentin ileri gelenlerinden biri gevşek sarığı, belinde *akinake*'si ile onları karşılamaya çıktı.

Eumenes, İskender'e dönerek "Bu Abulites olmalı," dedi. "Kendisi Susiana Satrapı ve teslim olma niyetinde. Bu haberi de Eumolpos'un adamı Aristossenos'tan aldım. Öğrendiğime göre hazinenin hepsi henüz buradaymış."

Satrap yaklaştı, atından inip Pers gelenekleri uyarınca İskender'in önünde eğildi.

"Susa kenti seni barış içinde karşılıyor ve kapılarını Ahura Mazda'nın Büyük Kyros'un ardılı olarak seçtiği kişiye açıyor."

İskender başıyla sıcak bir işaret yaptı ve Satrap'a atına binip kendisine at üstünde eşlik etmesini söyledi.

Leonnatos, Seleukos'a dönerek, "Bu barbarlardan hoşlanmıyorum," dedi. "Ne yaptıklarını görüyorsun. Savaşmadan, kendi krallarına ihanet ederek teslim oluyorlar, İsken-

der de herkesi görevinde bırakıyor. Yenildiler, ama onlar için ne değişti ki? Hiçbir şey. Ya biz? Bunca savaştan sonra hâlâ gece gündüz at tepesinde popomuzu eskitiyoruz! Bu lanet olası memleketin sonu gelecek mi acaba?"

"İskender haklı," dedi Seleukos. "Eski yöneticileri yerinde bırakınca, halk yabancıların yönetimi altına girdiğini hissetmiyor, ama vergi toplayanlar ve askeri komutanlar Makedonlardan seçiliyor. İnan bana bu bambaşka bir şey. Hem sence böyle daha iyi değil mi? Kentler kapılarını kendiliklerinden açıyorlar ve böylece biz de kuşatma aygıtlarına tırmanmak zorunda kalmıyoruz. Yoksa canın Halikarnassos ve Tyros'ta olduğu gibi kan tükürmek mi istiyor?"

"Elbette değil ama..."

"O halde yakınma."

"Evet, ama... bu barbarların İskender'e yakın olmalarından hoşlanmıyorum, onunla yemekler yiyorlar... Bundan hoşlanmıyorum, işte o kadar!"

"Bir şey olmaz, senin için rahat olsun. İskender ne yaptığını bilir."

Üç bin yıllık tarihi olan büyük Susa kentinin dört köşesinde dört tepe bulunuyordu; bunlardan birinin üzerine de kraliyet sarayı inşa edilmişti. Tam o anda batmakta olan güneşin ışınları saraya vurmuştu. Giriş bölümü son derece görkemliydi ve tavanı taşıyan taş sütunların tepelerinde kanatlı boğa biçiminde başlıklar vardı. Değişik renklerde mermerlerle kaplanmış holün bazı bölümlerine halılar serilmişti. Tavanı taşıyan sütunlar, sarı-kırmızı renklere boyanmış sedir ağacından yapılmıştı. Bir koridor ve bir avlu aşıldıktan sonra İskender büyük toplantı salonu *apadana*'ya alındı; Kral'ın girmesiyle içeride bulunan ileri gelen kişiler, haremağaları, mabeyinciler başlarını neredeyse yere kadar eğip geri geri giderek salonun kuytu köşelerine doğru çekildiler.

Arkadaşlarının ve generallerinin önünde ilerleyen Kral İskender, daha önce imparatorların oturduğu tahta kuruldu, ama oturur oturmaz pişman oldu; boyu fazla uzun olmadığı için ayakları yere değmiyor, bir krala yakışmayacak biçimde sallanıyordu. Bu tür şeylere karşı hassas bir yapısı olan Leonnatos hemen seğirtti ve gözüne çarpan dört

uyaklı sedir mobilyayı kapıp bir tabure gibi İskender'in uyakları altına uzatıverdi. Kral bundan sonra salonda hazır bulunanlara seslendi:

"Arkadaşlar, kısa bir süre önce düş gibi görünenler artık gerçek oldu. Dünyanın en büyük kentlerinden ikisi, Babylonia ve Susa artık bizimdir; pek kısa sürede başka kentler de elimize geçecektir." İskender sözlerine başlar başlamaz pek de uzak olmayan bir yerden gelen ağlama sesleri duymuştu. Bakışlarını çevresinde dolaştırınca, salona derin bir sessizlik egemen olmuş, bu da ağlama sesinin iyice duyulmasına yol açmıştı. Haremağalarından biri, yüzünü duvara çevirmiş, hıçkırıyordu. Kral'ın onu görmek istediğini anlayınca herkes kenara çekildi ve zavallı adam tahtta oturan Kral'ın bakışları altında tek başına kalakaldı.

"Neden ağlıyorsun?" diye sordu İskender. Adam gözyaşlarını kurulayarak toparlandı. "Haydi, rahatça konuşabilirsin."

"Hadım edilmiş bu adamlar," diye fısıldadı Leonnatos; Seleukos'un kulağına, "kadınlar gibi vara yoğa ağlarlar ama yatakta kadınlardan daha iyi oldukları söyleniyor."

"Bence adamına göre değişir," dedi Seleukos. "Bana sorarsan şu pek matah bir şeye benzemiyor."

"Haydi, konuş," dedi İskender.

Bunun üzerine haremağası öne çıktı; gözlerini İskender'in ayakları altındaki tabureden ayıramadığı herkesin dikkatini çekmişti.

"Ben hadım edilmiş bir haremağasıyım," dedi adam, "ve doğam gereği kim olursa olsun, efendime bağlılık hissederim. Önceleri Kralım Dareios'a sadıktım, bundan sonra da yeni kralım olarak sana sadakat duyacağım. Ama buna karşın, şans denen şeyin ne kadar hızla el değiştirdiğini düşünmeden edemiyorum." İskender bu gözyaşlarının hikmetini anlamaya başlamıştı. "Senin şu anda tabure olarak kullandığın şey, Dareios'un yemek masasıydı; bu nedenle de biz onu kutsal bir nesnesayıyorduk. Şimdi sen onun üzerine ayaklarını dayıyorsun ve..."

Bağışlanamayacak kadar büyük bir hata yaptığını hisseden İskender hemen ayağa kalkmaya yeltendi, ama ora-

da olan Aristandros onu durdurdu: "Tabureden çekme ayaklarını. Tamamıyla kendiliğinden gelişen bu olayda bir işaret olduğunu görmüyor musun? Pers İmparatoru'nun gücünü ayaklar altına aldığını herkesin görmesini isteyen tanrıların işiydi bu."

Bu sözler üzerine Dareios'un yemek masası, yeni kralın ayaklarını dayadığı tabure olarak konulduğu yerde kaldı.

Taht salonundaki toplantı sona erince herkes şuraya buraya dağıldı; kimileri de büyük sarayı gezmeye karar verdi. Kendi de bir hadım olan baş mabeyinci, İskender'i tek başına hareme aldı. İçeride birbirinden güzel pek çok kız vardı ve hepsi geleneksel giysilerine bürünmüş olarak Kral'ı tatlı gülücüklerle karşıladılar. Kızlardan kimi esmer tenli, kimi akça pakça, mavi gözlüydü. Hatta içlerinde Habeş bir kız vardı ki, Kral'a Lysippos'un bronz heykellerinden birini anımsatmıştı.

"Onlarla oynaşmak istersen," dedi baş mabeyinci, "hemen bu akşam seni ağırlamaktan hoşnut olacaklardır."

"Onlara teşekkür et ve pek yakın bir zamanda arkadaşlıklarının tadını çıkartmaya geleceğimi söyle."

Daha sonra büyük sarayın başka salonlarına geçen İskender, arkadaşlarından bazılarının bir yapıtı hayranlıkla seyretmekte olduklarını görüp yanlarına gitti. Bu bronzdan dökülmüş bir heykel grubuydu ve birisini vurmak istercesine hançerlerini çekmiş iki genci gösteriyordu.

Ptolemaios açıklamada bulunarak, "Armodios ile Aristogitones," dedi. "Bak, Hippias'ın kardeşi, Perslerin dostu, Hellen davasına ihanet eden Tiran Hipparkos'un katillerinin anıtı. Kral Kserkses, Atina'yı ateşe vermeden ganimet olarak bu heykele el koymuş. O büyük hakaretin tanığı olarak yüz elli yıldan beri bu sarayda bulunuyormuş."

"Duyduğuma göre, bu ikisi kenti bir tirandan kurtarmak için öldürmemişler Hipparkos'u; cinayetin arkasında hem Armodios'un hem de Hipparkos'un âşık oldukları yakışıklı bir delikanlı nedeniyle duyulan kıskançlık varmış," dedi Leonnatos.

Büyük bir beğeniyle yontuyu seyretmekte olan Kallisthenes, "Bu bir şeyi değiştirmez," dedi. "Nasıl olursa olsun bu iki kişi Atina'ya demokrasiyi getirdiler."

Bu sözler üzerine orada bulunanlar içten içe utandılar; Demosthenes'in 'Tiran' Philippos karşıtı ve özgürlük yanlısı ateşli söylevlerini anımsayanlar İskender'in her geçen gün Aristoteles'ten aldığı demokrasi dersini unuttuğunu, öğretmeninin arada sırada öğütlerini yazdığı mektupları da göz ardı ederek, imparator olmanın büyüsüne kapıldığını düşünüyorlardı.

"Bu anıtın kişisel armağanım olarak hemen Atina'ya gönderilmesini sağlayın," diyen İskender çevresindekilerin düşündüğü, ama dile getirmeye çekindiği gerçeği sezmişti. "Umarım Makedon kılıçlarının, onların hatiplerinin bin konuşmasıyla bile tanımlayamayacağı bir sonuç elde ettiğini anlarlar."

Ana Kraliçe Sisygambis, Büyük Kral'ın karıları ve çocukları, uzun zamandan beri ayrı kaldıkları dairelerine dönmüşler, alıştıkları eşyalara, tanıdıkları insanlara kavuşunca mutluluk duymuşlardı. Seviştikleri, çocuklarını doğurdukları yatakları, Büyük Kral'ın yatak odasına giden kapıların tokmaklarını gözyaşlarıyla ıslatmışlardı, ama artık hiçbir şey eskisi gibi değildi. Sarayın koridorlarında ve salonlarında aynı eşyalar duruyor, ama duvarlarda yabancı ve düşman bir dilin tınısı yankılanıyordu. Saray halkına göre, önlerinde karanlık ve kaygı uyandıran bir gelecek uzanıyordu. Yalnızca, bilgeliğinin gizemli dinginliğine bürünmüş olan Ana Kraliçe rahattı; dedesi Artabazos'a bir şey olması durumunda, ailesinin son üyesi olan Barsine'nin oğlu Phraates ile ilgilenme görevini üstlenmek istemiş ve onay almıştı.

İskender sık sık, kimi zaman yalnız başına, kimi zaman da Ephestione ile İmparator'un haremini ziyaret ediyordu; kızlar Kral'ı ve arkadaşını aynı biçimde sevmeye, onların her arzusunu yerine getirmeye, bu sıcak yazın çiçek kokulu gecelerinde onlarla aynı yatakta yatmaya, arkadaşlarının söyledikleri şarkıları, bir zamanlar neşeyle çınlarken, şimdi bilinmez bir geleceğin tasasına kapılmış olan büyük kentin seslerini dinlemeye alışmışlardı.

İskender kentte kaldığı sürece her gün Ana Kraliçe'nin dairesine giderek çevirmen aracılığıyla onunla uzun uzun konuştu. Yola çıkmadan hemen önce Gaugamela Sava-

şı'nın arifesinde yaptığı gibi ona danıştı. "Anne," dedi, "yarın yola çıkıyorum ve imparatorluğunun en uzak köşesine dek senin oğlunu kovalamaya gidiyorum. Ben yazgıma inanıyorum ve bu fetihlerimin tanrıların yardımıyla olduğunu düşünüyorum; bu nedenle işimi yarıda bırakmayacağım; ama sana söz veriyorum ki, elimden geldiği kadar Dareios'a bir kötülük yapmamaya ve onun canını kurtarmaya çalışacağım. En iyi öğretmenlerin sana benim dilimi öğretmelerini istedim, böylece günün birinde aramıza kimseyi sokmadan düşüncelerimizi birbirimize aktaracağız ve dilimi senin dudaklarından duyacağım."

Ana Kraliçe'nin dudaklarından dökülen birtakım sözleri çevirmen de çeviremedi, çünkü bunlar yalnızca onun tanrısının anlayabildiği, gizemli ve gizli bir dile aitti.

19

Güz başlarında bir sabah, hareket işaretini veren borazan sesleri duyulduğunda kent henüz alacakaranlıktaydı ve Elam dağlarının dorukları yeni doğmakta olan güneşin ışınlarıyla aydınlanmaya başlamıştı. Ordu ikiye bölünmüştü: Parmenion ağır güçleri, sökülmüş kuşatma aygıtlarını taşıyan arabaları, yük hayvanlarını Kral Yolu'na çıkartırken İskender hafif güçler, Agrianlar ve akıncılarla Elam dağlarından geçerek doğrudan Persepolis'e, Büyük Dareios'un kurmuş olduğu başkente girecekti.

Susalı rehberlerin peşinden, gitgide daralan ırmak boyunca ilerleyerek, ilkel ve yabanıl bir çoban topluluğu olan Utiaların yaşadığı yaylalara doğru tırmanmaya başladılar. Kâğıt üzerinde Kral'a bağlı olan bu insanlar gerçekte bağımsız yaşıyorlardı ve İskender, geçmek istediğini çevirmen aracılığıyla bildirince, şu yanıtı verdiler: "Büyük Kral, Susa'yla Persepolis arasındaki en kısa yol olan bu yaylaları kullanmak istediğinde, bize para öderdi; sen de öyle yaparsan geçebilirsin."

İskender bu yabanıl insanlara, "Bu imparatorluğu artık Büyük Kral yönetmiyor ve onun yaptıkları beni bağlamaz. İsteseniz de istemeseniz de ben buradan geçeceğim," dedi.

Utiaların görünüşleri de pek korkunçtu: Saçları, sakalları diken gibiydi, üzerlerine keçi ya da koyun postundan giysiler geçirdikleri için hayvanları kadar pis kokuyorlardı; ama pek kolay korkmadıkları ve karşılık almadan bir şey vermeye alışık olmadıkları ilk bakışta anlaşılıyordu. Dağ-

lık arazilerine, daracık vadilerine, pek az kişinin tırmanabileceği dik patikalarına güveniyorlardı. Bu yabancı kralın ordusunda, onlar gibi dik yamaçlarda ve dağlarda yürümeye alışkın, soğuğa, açlığa, acıya ve sıkıntıya dayanıklı kendilerinden daha yabanıl ve ilkel savaşçılar olduğunu tahmin edemezlerdi. Bu atak ve saldırgan, hırslı ve acımasız, kendilerini besleyen ele körlemesine sadık askerler, Agrianlardı!

İskender şeflerle Susalı rehberleri topladı ve Utialaın yaylasına çıkan bu iki ana patikaya ilişkin bilgi vermelerini istedi. Sonunda Krateros'un akıncılarla doğrudan Persides Geçidi'ne çıkan ve eğimi daha fazla olan yoldan gitmelerine, İskender'in Agrianlar ve iki 'kalkanlı' taburla birlikte düşman savaşçıların elinde olan dağa tırmanan en dik yoldan çıkmasına karar verildi.

Krateros, Kral'ın askerleriyle tırmanmaya başlamasını ve Utialı güçlerin büyük bölümünü üzerine çekmesini bekledikten sonra harekete geçti ve sık ağaçların arasına saklanarak geçide doğru uzanan patikaya girdi.

İskender'in karşısına çıkan Utialılar ok atmaya, sapanlarıyla taşlar fırlatmaya, yamaçtan kayalar yuvarlamaya başladılar, ama son derece çevik olan Agrianlar saldırıları savuşturmayı biliyor, çıplak toprakta hızla ilerleyip buldukları ağaç gövdelerinin ve kayaların arkasına gizleniveriyorlardı. Böyle ilerleyerek kendilerine saldıran yerlilerin yanına vardılar ve onlara hiç ummadıkları bir vahşilikle saldırıverdiler. Yerlilerin pek çoğu gırtlakları kesilerek boylu boyunca yıkıldılar, kimisi deşilen karınlarından dökülen organlarını tutarak dizüstü çöktüler. Agrianlar enerjilerini boşa harcamıyorlardı; yalnızca öldürücü darbeler indiriyor, karşılarındakileri ağır biçimde yaralıyor ya da görüntüsü bile dehşet uyandıran yaralar açarak onları korkutuyorlardı.

Agrianlardan hemen sonra yaylaya varan 'kalkanlılar' araziye dağılarak, bu insanların hayvanlarıyla birlikte yaşadıkları, balçıktan ve taştan yapılma evlerin arkalarına sığınıverdiler. İskender alevli okların kullanılmasını emretti ve çok kısa süre sonra bu yoksul kulübelerin saman-

dan yapılmış çatıları tutuşuverdi; içerideki hayvanlar korkarak dört bir yana koşmaya başladılar.

Hiç beklemedikleri bu saldırıdan korkan Utialılar, daha etkili saldırılar düzenleyebileceklerini düşündükleri korunaklı geçitlere kaçtılar, ama geçitlerin hepsini tutan Krateros'un savaşçıları onları oklar ve mızraklarla karşılayıp büyük bölümünü öldürdüler.

İskender ve Krateros'un askerleri arasına sıkışan Utialılar teslim oldular, ama Kral onlara çok ağır bir ceza verdi: Bundan böyle yaşadıkları toprakları terk ederek ovaya ineceklerdi; böylece Susiana ile Persides arasındaki yolu tutamayacaklardı.

Haklarında verilen hükmü çevirmenlerden öğrendikleri zaman yalvararak Kral'ın ayaklarına kapanıp kadınları ve çocuklarıyla birlikte avaz avaz ağlamaya koyuldular, ama İskender'i kararından döndürmek olanaksızdı. Kral'ın hiç kimseyi boşuna tehdit etmediğini ve kararından da dönmediğini anlamalı, önerilerini ilk anda kabul etmeyi öğrenmeliydiler.

Susianalı rehberlerden biri onlara, bu fatihin sert yüreğini yumuşatabilen biricik insan olan Ana Kraliçe Sisygambis'in aracılığını istemelerini fısıldayıverdi. Utialılar bu öğüdü tutarak iki şeflerini gizlice Makedonların arasından geçirdiler. Dört gün sonra, süvariler bile geçip gitmişken Hellen dilinde yazılmış, İskender'e bu insanları topraklarında bırakması için yakaran bir mektupla Kral'ın karşısına dikildiler.

Sisygambis'ten İskender'e selam!

Utia halkından iki temsilci benim aracılık etmemi istemek üzere saraya geldiler. Sana hakaret ettiklerini ve karşı çıktıklarını biliyorum, ama onlara vermek istediğin ceza ölümden bile daha ağır görünüyor. Çocukluklarından beri yaşadıkları topraktan, susuzluklarını giderdikleri pınarlardan, karınlarını doyurdukları tarlalardan, bizim dağlarımızın ufkunun arkasında doğan ve batan güneşten kopartılmaktan daha acı verici bir şey yoktur.

Bana pek çok kez 'anne' diye hitap ettin; bu hitapların en tatlısıdır ve yalnızca seni Pella'da doğurmuş olan Olympias'a özgü bir sıfattır. Şimdi beni onurlandıran bu

sıfatın hatırına, bir annen olarak bana kulak vermeni istiyorum: Bu halka topraklarından atılma azabını yaşatma!

Anneni ve onda bıraktığın tatlı duyguları anımsa! Bu zavallılar topraklarını ve evlerini korumaktan başka bir şey yapmadılar.

Onlara acı!

Bu mektup İskender'i duygulandırdı ve öfkesini dindirdi: Utialılara yaylalarında kalma izninin karşılığında her yıl beş yüz at, iki bin yük hayvanı ve küçük baş hayvan vermeleri şart koşuldu. Yerliler, bu öfkeli çocukla savaşçılarının keçilerin, boğaların peşine düşüp bir daha oralara tırmanmayacaklarını düşünüp bu öneriyi hevesle kabul ettiler.

Yaylada huzuru sağlayan İskender daha yüksek bir geçide ulaşmak üzere yola çıktı: Satrap Ariobarzanes 'Pers Kapıları' denen bu daracık yolun son derece yüksek bir noktasına savunma amaçlı bir duvar ördürmüştü; duvarın ele geçirilmesi olanaksız görünüyordu. Ordunun, keskin bir soğukta, gün doğmadan yola çıktığı sabah, kurşuni gökyüzünden askerlerin üzerine lapa lapa kar yağmaya başlamıştı.

20

Pers Kapıları'na uzanan vadi giderek daraldı ve sonunda iki kenarında dimdik duvarların yükseldiği kayalık bir kanala dönüştü. Sürekli yükselen karın ya da kayan buzların üzerinde ilerlemek güçtü; katırlar ve atlar kayarak düşüyor, bacaklarını kırıyor, yaralanıyorlardı. Öncülerin vadiyi koruyan surlara uzanan bayırlardaki ilk setlere ulaşması akşamı buldu.

İskender, Trakyalıların ve Agrianların reislerini bir araya toplayıp gecenin karanlığından yararlanarak bu dimdik kayalara, sonra da surlara tırmanmanın yollarını araştırırken, müthiş bir sarsıntıya uğradılar: Surların tepesindeki Pers askerleri aşağıya doğru kocaman kayalar yuvarlamaya başlamışlardı. Kayalar yere inerken paramparça olup çevreye savruluyorlardı.

Herkes bir ağızdan bağırmaya başladı: "Kaçın, kaçın! Geriye kaçın!" Ne var ki kayalar insanlardan daha hızlı olduğu için pek çok asker kıyıma uğradı. İskender de binlerce çakılın altında kaldı; bir yeri kırılmadı ama, bedeninin pek çok yeri yaralandı. Hemen geri çekilme buyruğu verirken, düşmanlar ellerini yaylarına atmışlardı; tipi halinde yağan kar nedeniyle görüş hiç de berrak olmasa da ok yağdırıyorlar ve hedefi asla şaşmıyorlardı.

Akıncıları yöneten Lysimakhos, "Kalkanlar!" diye bağırdı. "Kalkanlarınızı başınıza tutun!"

Adamlar böyle yaptılar, ama Persler geçidin kenarından koşarlarken peşlerinden gelenleri de vuruyorlardı. Bu kıyımı ancak karanlık durdurabildi ve İskender bin bir

güçlükle ordusunu kamp kurabilecekleri daha geniş bir yere taşımayı başardı. Askerlerin cesareti kırılmıştı; hem pek çok arkadaşlarını yitirmişlerdi, hem de yaralanan, kemikleri kırılan askerler yürek parçalayarak inliyor, bağırıyorlardı.

Philippos ve cerrahları meşalelerin ışığında yaraları dikmeye, savaşçıları uyuşturmadan bedenlerine saplanan ok ve mızrak uçlarını çıkartmaya, kırıkları sarmaya başladılar. Kırık kemikleri düzeltmek için sargılar ve tahta parçaları tükendiğinde okları ve mızrakları kullandılar. Arkadaşları, öğüt istemek için birer birer krallarının çadırına geldiler. Isınmaları için ateşleri, közleri yoktu, ama ana direkten sarkan kandil birazcık ışık veriyor, sıcak bir etki bırakıyordu. Birkaç gün içinde, yaşamlarında oluşan bu müthiş değişiklik hepsini sarsmıştı. Babylonia sarayının rahatlığından ve keyfinden sonra Susa'da karşılaştıkları buz, ayaz ve kıyım umutlarını kırmıştı.

Seleukos, "Kaç kişi olduklarını düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Eh," dedi Ptolemaios, "Bana sorarsan birkaç bin asker var. Ariobarzanes geçidi tutmaya karar verdiyse, bunu iyi silahlanmamış birkaç askerle yapmaya cesaret edemez. Belli ki emrinde çok fazla asker var." O anda soğuktan donmuş, dişlerini birbirine çarpan Eumenes içeriye girdi. Her akşam yazdığı 'günlük' için kullandığı kâğıt ruloları, kalemi ve mürekkebi elindeydi.

İskender ona dönerek, "Ne kadar kaybımız olduğu hakkında bir fikrin var mı?" diye sordu.

"Çok ağır kayıp var," diyen Sekreter, elindeki kâğıtları şöyle bir karıştırdı. "Ölülerimizin sayısı en az üç yüz, yüzlerce de yaralımız var."

"Ne yapacağız?" diye sordu Leonnatos.

"Onların kurtlara yem olmasına izin veremeyiz," dedi İskender. "Geriye götürmeliyiz."

Lysimakhos, "Bunu yaparsak daha ağır kayıplar veririz," diyerek karşı çıktı. "Şimdi karanlıkta o kayaların arasından geçmeye kalkarsak, kemiklerimizi kırarız; yarın ışıkta gidersek o lanet olası geçidin tepesinden bizi sinek gibi avlarlar."

Kral, "Ben gideceğim," diyerek kestirip attı. "O çocukları gömülmeden bırakamayız. Korkuyorsanız, peşimden gelmemekte serbestsiniz."

Ephestione sanki o anda yola çıkılıyormuşçasına ayağa kalktı ve, "Ben seninle geliyorum," dedi.

Lysimakhos, bu duruma içerleyerek, "Biliyorsun ki, söz konusu olan korkmak değil," dedi ve ayağa fırladı.

"Ah, öyle mi, peki nedir söz konusu olan?"

"Kavga etmenin yararı yok!" dedi Ptolemaios. "Böyle hiçbir şeyi çözümleyemeyiz. Mantıklı olmaya ve çıkış yolu bulmaya çalışalım."

"Ben... sanırım bir çözüm buldum..." dedi Eumenes.

Herkes ona döndü; Leonnatos bu sıska Yunan'ın her zaman bir parlak fikri olduğunu düşünüyordu.

"Bir çözüm mü buldun?" dedi İskender. "Neymiş, söyle bakalım."

"Bir dakika," dedi Eumenes. "Hemen döneceğim." Dışarı çıktı ve az sonra, yanında, onları buraya dek getiren yerli rehberlerden biriyle geri geldi.

"Korkmadan konuşabilirsin," dedi Sekreter. "Kral ve arkadaşları seni dinliyorlar."

Adam, eğilerek Kral'ı ve arkadaşlarını selamladı, sonra Kyprosluları anımsatan sert bir vurguyla, ama oldukça anlaşılır bir Yunanca'yla konuşmaya başladı.

İskender ona, "Nerelisin?" diye sordu.

"Patara yakınlarından bir Lykialıyım ve çocukken babamın Pers efendisi Arsases'e olan borcu karşılığında köle olarak verilmişim. Efendim Pers ülkesine döndüğünde, koyun sürülerini otlatmam için bana emanet etti ve bu çayırları gösterdi. Bütün bu dağları avucumun içi gibi bilirim."

Orada bulunan herkes soluğunu tutmuştu, çünkü bütün ordunun yazgısının şu zavallı çobanın elinde olduğunu anlamışlardı.

"O boğaza dönerseniz," dedi çoban, "Persler sizi surların altına varana dek paramparça ederler; ancak çok küçük birlikler aşağıya doğru ilerleyebilir. Ama benim bildiğim bir patikadan ilerlerseniz, yürüyerek bir saat içinde ormana varabilirsiniz. Bu yalnızca keçilerin tırmandığı bir patika olduğu için adamlar birer birer geçmek zorunda kala-

caklardır; ayrıca, uçurumu görmemeleri için atların gözünü bağlamalısınız. Ama dört ya da beş saatte geçidin tepesine varılıp Perslere arkadan saldırılabilir."

Seleukos söz alarak, "İlerlemek istiyorsak, bundan başka bir seçeneğimiz olmadığını düşünüyorum," dedi.

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi İskender, "ama bir sorun var: Patika bu denli darsa, mantıklı bir süre içinde tepeye varacak askerlerimizin sayısı, olası bir Pers saldırısına karşı koyamayacak kadar az olacaktır. Birileri onları surların önünde oyalamalı."

"Ben giderim," dedi Lysimakhos.

"Hayır, sen patikadan benimle geleceksin; Krateros, Agrianları, Trakyalıları ve akıncıları alıp gidecek ve böylece kayıpları en az düzeyde tutmaya çalışacak. Aynı anda, biz yukarıdan, onlar aşağıdan saldırıya geçeceğiz; eşzamanlı bir saldırı Persler arasında panik yaratabilir."

Krateros, "Bir işaret belirlemeliyiz," dedi. "Nasıl bir işaret olabilir bu? Geçit ışıklı işaretlerin görülemeyeceği kadar derin; sesimizi birbirimize duyuramayacak kadar da uzak olacağız birbirimizden."

"Bunun bir yolu var," dedi Lykialı çoban. "Kaleye yakın bir nokta var ki orada ses geçidin duvarları üzerinde birkaç kez yankılanır: Oradan çalınan bir borazanın sesi çok uzaklardan duyulabilir. Ben koyunlarımla gezerken, korkomu pek çok kez orada çalmışımdır."

İskender, rehbere baktı ve, "Senin adın ne Lykialı?" diye sordu.

"Efendim, bana Pers dilinde piç anlamına gelen Ochus derdi, ama benim gerçek adım Rhedas."

"Beni dinle Rhedas, bize söylediklerin gerçekse, seni altına boğacağım: Yaşamının sonuna dek rahatça yaşayabileceğin, köyüne dönüp en güzel evi, köleleri, kadınları, hayvanları alabileceğin kadar para vereceğim sana."

Adam gözlerini yere indirmeden, Kral'ı yanıtladı: "Hiçbir karşılık almasam da bunu sizin için yapardım Kralım. Persler beni köle ettiler, binlerce kez nedensiz dövdüler, cezalandırdılar. İstediğiniz zaman yola çıkmaya hazırım."

Leonnatos, başını dışarıya uzattı ve, "Kar diniyor," dedi.

"Çok iyi," dedi İskender. O halde akşam yemeğini dağıttırın ve Krateros ile gideceklerin yanına şarap verin. Akşam yemeğinden sonra yola çıkmaya gönüllü olacaklara para ödülü vaat edin. Persler, aynı yolu, ikinci kez deneyecek kadar deli olmadığımızı düşüneceklerdir. Biz ilk nöbet değişiminden sonra Rhedas ile yola çıkacağız."

Kral çadırında arkadaşlarıyla birlikte askere dağıtılan karavanadan yedi ve sonra gece yolculuğu için hazırlanmaya gitti. Krateros, adamlarıyla önden yola çıktı; İskender de bildirdiği gibi ilk nöbet değişiminden sonra ordunun büyük bölümünü peşine takarak hareket etti.

Rhedas onları önce patikanın ağzına, sonra da sık bir ormana tırmanan boğaza götürdü. Yol gerçekten dar ve zordu ve insan eliyle değil, yüzyıllar boyunca buradan geçen çobanlarla, Persides'e kestirme yoldan varmak isteyen gezginlerin ayağıyla açılmıştı. Uçurum kenarlarında korkmamaları için atların gözü bağlanıyor, buz ya da başka nedenlerle çatlamış yollarda askerler ya el ele tutuşuyor ya da düşmemek için iplerle birbirlerine bağlanıyorlardı.

Rehber karanlığa karşı güvenli adımlarla ilerliyordu ve bu yolu gözü kapalı tırmanabileceği anlaşılıyordu, ama aynı yoldan ilerleyen askerlerin bazıları uçurumdan düşüyor, bedenleri görünmez oluyordu. İskender ise Rhedas'ın peşinden yaya olarak ilerliyor, arada sırada durup zorda olanlara yardım ediyordu. Pek çok kez arkadaşlarına el uzatabilmek için kendi canını tehlikeye attı.

Tanyeri ağarmadan önce hava iyice soğudu ve gece yürüyüşüyle zaten yorgun düşmüş olan insanlar buz kesmiş ayaklarıyla ilerlemekte iyice zorlanmaya başladılar; ama güneşin ince bulut perdesi arkasından yüzünü göstermesiyle hepsi biraz yüreklendiler; en azından şimdi önlerini daha iyi görebiliyorlardı ve seyrelen bitkiler tepeye pek az kaldığını müjdeliyordu.

Belli bir yere geldiklerinde rehber onlara aşağıdaki boğaza doğru uzanan bir tümseği işaret ederek şöyle dedi: "İşte yankı noktası. Şu tümseğin üzerinden ilerlersek, Pers Kapıları'nın girişini denetleyen kale görünecektir. Geldik artık."

Ptolemaios öne çıktı ve, "Krateros yerini almış mıdır dersiniz?" dedi.

"Başına bir şey gelmediyse, elbette," dedi İskender. "Ama başarısızlığa uğramış olsa bile başka seçeneğimiz yok. Adamlarını diz ve işaret ver: Pers cephesine saldırıya geçiyoruz."

Ptolemaios askerlerini üç sıra halinde dizdi: Birinci sıraya süvarileri, ikinci sıraya hafif piyadelerin okçularını, üçüncü sıraya da mızrak atanları koydu; akıncılar ve kalkanlılar, Lysimakhos'un buyruğunda, en arkada bekliyorlardı. O anda verilen bir işaretle, borazancı geçidin kenarında yükselen kayanın tepesine çıktı. Borazanın sesi bir horozun ötüşü gibi tizdi; seherin donuk ve ağır havasını deldi ve aynı anda karşıdaki kayalık ona yankısıyla yanıt verdi. Yankılar çoğalarak, sonunda sessiz çayırlarda dinene dek, çevredeki tepelerin kayalıklarında birkaç kez dolaştılar.

Saf saf dizilmiş ordunun üzerindeki kurşuni gökyüzü kadar ağır bir sessizlik askerleri bir an ürküttü, ama bir süre sonra bir başka borazanın sesi, yankılanarak ve çoğalarak onlara yeniden umut verdi. Saldırıya geçen askerlerin naraları, borazanların yankılarını bastırmıştı.

"Krateros, Agrianları saldı!" diye bağırdı İskender. "Haydi erkekler, onlara soğuktan ölmediğimizi gösterelim şimdi!"

Genç Kral atma atladı ve birliğinin ortasına geçerek, Pers garnizonuna egemen olan tepeye ilerledi; bağlantıyı yitirmemek için piyadeler de onları hızla izliyorlardı. Sonra Pers cephesi iyice ortaya çıkınca, İskender atını şaha kaldırıp ünlü savaş narasını atarak öne atıldı.

Borazanlar aynı anda çaldı; piyadeler silahlarını havaya kaldırarak öne atılırken süvariler iki cepheye bölünmek zorunda kalacak olan düşmanı ezmek için şahlandılar. İskender'in süvarileri garnizonun arkasını koruyan toprak sete doğru coşkuyla saldırırken, göğüs göğüse çarpışmaya hazır olan piyadeler de, peşlerinden gittiler.

Olup bitenlerin farkına varan Persler toparlanmaya çalıştılar, ama bu arada burçlardaki askerlerini geri çekmek zorunda da kaldılar; Agrianlar duvarların oyuklarına basa-

rak ellerinde hançerleri ile tırmanıyor, düşman taş ya da ok attığında, duvara sinek gibi yapışıyorlardı. Çok kısa süre sonra ilk Agrianlar tepeye ulaştılar; bazıları savunmadaki askerleri etkisiz hale getirirken, bazıları da ipler atarak öteki arkadaşlarını yukarıya çekmeye başladı. Sayıca az olmalarına karşın Makedonlar düşmanın hakkından geldiler, çünkü Perslerin büyük bölümü hâlâ uykuda ve silahsızdı.

Konutundan elinde silahıyla fırlayan Ariobarzanes, bir öbek Makedon süvarisinin mızraklarıyla sarılıverdi. Teslim olmak ve İskender'in ordusunun, Persepolis kentini savunmakla yükümlü bu geçitten gururla ilerleyişini seyretmek zorunda kaldı. Kent artık düşmanının eline geçmişti.

21

İskender bütün ordusunun yukarıya tırmanmasını bekledikten sonra Persides yaylasına doğru inme emri verdi. Ama yürüyüşe geçmeden önce setlerle ve surlarla çevrili bu geçidi ele geçirmesinde ona rehberlik etmiş olan Lykialı çobanı yanına çağırdı.

"Başarımızda en büyük pay senindi," dedi ona. "Bir imparatorluğu fethetmekte, belki de olayların gidişini değiştirmekte İskender'e yardım ettin. Bunun iyi mi, yoksa kötü mü sonuçlar yaratacağını kimse bilemez, ama ben sana yürekten minnettarım." Kral, "Benden ne dilersen dile, sana onu vereceğim," demeye hazırlanıyordu, ama pek uzakta kalmış bir gün bu talihsiz cümleyi söylediği Diogenes'i, batan güneşin ışığına uzanmış çıplak düşünürü anımsadı ve yalnızca şöyle dedi: "Sana çok teşekkür ediyorum, dostum."

Kral atına binmiş, bayır aşağı inerken çoban içi dolup taşarak onu seyrediyordu, ama hemen arkasında duran Eumenes'in sözleriyle kendine geldi: "Kral, vaat ettiği gibi istediğin her şeye sahip olabileceğini söyledi. Yalnızca söylemelisin."

Rhedas şu yanıtı verdi: "Daha genç olsaydım, onunla gitmek ve bundan sonra olacakları görmek isterdim. Ama artık yaşlılığımı düşünmek zorundayım: Babamın tarlasını ve içinde doğduğum deniz kenarındaki evi satın alabilmek isterdim. Denizi görmeyeli öyle çok oluyor ki!"

"Denizi yeniden görebileceksin, sevgili çoban; kendi tarlana ve evine de sahip olacaksın. Hatta istersen kendine yeni bir aile kurabileceksin. Ve oğulların, torunların olur-

sa, onlara bir gece yazgısıyla hesaplaşmaya giden Kral İskender'e yol gösterdiğini anlatacaksın. Sana inanmazlarsa, onlara şunu göstereceksin."

"Bu nedir?"

Eumenes, çobanın eline minik bir para koydu. "Bu Argosların yıldızıdır. Yalnızca Kral'ın en yakın dostlarında vardır."

Eumenes, çobana bir de deri kutu verdi. "Burada, Kral'ın Lykia Valisi'ne yazdığı bir mektup var; istediğin her şeyi sana vermesini emrediyor. Bu, her türlü altın ve gümüş paradan daha değerlidir; bunu sakın yitirme. Elveda çoban dostum, şansın açık olsun!"

Ertesi gün dağın eteklerine varan ordu, geniş Persides yaylasıyla, kıyılarında, uzun kavak ağaçlarının sıralandığı ırmakları ve öbek öbek köyleri gördü.

Arakses kıyılarında Kral Yolu'na girdiler ve İskender ordunun geri kalanıyla gelecek olan Parmenion'u beklemek üzere bir kamp kurdu. Tam akşam yemeği sunulurken içeriye giren muhafızlardan bir *hetairoi* Kral'a bir konuğu olduğunu bildirdi: "Kralım, seninle konuşmak isteyen biri geldi. Irmağı sandalla geçmiş ve görünüşe göre çok acelesi var."

"Al bakalım içeriye."

Askerin içeriye aldığı kişi Persler gibi giyinmişti; pantolonunun paçaları bilekten bağlıydı; başını da keten bir sarıkla sarmış, ensesinde düğümlemişti.

"Kimsin sen?" diye sordu İskender.

"Persepolis kale-kentini yöneten Satrap Abulites gönderdi beni. Satrap, kenti sana teslim etmeye hazır olduğunu ve Büyük Kral'ın hazinesine el değmeden sahip olmak istiyorsan, hemen yola çıkman gerektiğini bildiriyor. Gecikirsen, kenti son kanlarına dek savunmaya kararlı olanlar üstünlüğü ele geçirebilirler. Kral Dareios'un kurtarılmasında kullanmak için hazineyi sağlam bir yere gizlemeyi düşünenler de var. Efendime ne söylememi istersin?"

İskender, birkaç dakika sessizce düşündükten sonra şu yanıtı verdi: "Ona, iki gün sonra, günbatımında süvarimle Persepolis'e gireceğimi bildir."

Adam yanında bir muhafızla sandalına doğru uzaklaşırken, Kral hemen başmühendisi Larissalı Diades'i çağırttı.

Diades oturacak yer bile bulamadan, ona, "Yarın akşama dek Arakses üzerine bir köprü inşa etmelisin," dedi.

Olanaksız zamanlarda olanaksız şeyler gerçekleştirmesinin istenmesine alışık olan Mühendis, şaşırmadı. "Köprünün ne kadar genişlikte olmasını istiyorsun?" diye sordu.

"Olabildiğince geniş olmalı: Bütün süvarilerimi en kısa sürede karşıya geçirmeliyim."

"Beş dirsek mi?"

"On."

"On dirsek. Tamam."

"Bunu başarabilecek misin?"

"Şimdiye dek başaramadığım oldu mu, Kralım?"

"Hayır."

"Hemen şimdi çalışmaya başlamalıyım."

"Nasıl istersen. Benim tarafımdan kime istersen emir verebilirsin, hatta generallere bile."

Diades çıktı; on tabur askeri testerelerini, baltalarını, iplerini, merdivenlerini alıp atları ve katırlarıyla yakın bir ormana ağaç kesmeye gönderdi. Ağaç gövdelerinin bir bölümü temizlendi, sivriltildi, ateşle sağlamlaştırıldı, bir bölümü ise keresteye dönüştürüldü. Üç yüz kişi bütün gece boyunca çalıştılar; gün doğarken malzemenin hepsi köprünün kurulması için hazırlanmış, kıyıya yığılmıştı.

Diades sivriltilmiş kazıkları aldı ve on dirseklik aralıklarla ikişer ikişer yere çakmaya başladı. Ardından bunları çapraz olarak birbirlerine bağladı ve çivili kerestelerle yanal tonoz kaburgaları oluşturdu. Sonra da geçit için kullanılacak tahtaları yatay olarak yerleştirdiler. Parça parça büyüyen köprü ırmağın ortasına vardığında, kazıklar dikilirken, suyun akışı yavaşlasın diye ırmak yatağına büyük kayalar yerleştirildi.

Gün batarken İskender süvarilerini savaş düzeninde dizdi, son tahtanın da dayanaklara çivilenmesini bekledi ve Bukefalos'unu şaha kaldırarak dörtnala ilerlemeye başladı. Arkadaşları, peşlerinde dört *hetairoi* taburuyla peşinden

gittiler. Krateros'un kumandasındaki piyadeler de süvarilerin arkasından yola koyuldular.

Gece boyunca at sırtında ilerleyen süvariler üçüncü nöbet değişim saatine doğru, gün doğmadan biraz dinlenmek için mola verdiler. Son günlerin ve olayların yorgunluğuyla bitkin düşen İskender derin bir uykuya daldı. Yaylanın serin havası, doğudan gelen tatlı esinti, ormandaki meşe ve akçaağaçların askerleri örten gölgesi ortama derin bir dinginlik vermişti. Atlar berrak bir derenin kenarındaki çayırlarda otluyorlar, kızılcıkların, salkımsöğütlerin gölgesinde geziniyorlardı. Bukefalos da peşinden koşan Peritas'a aldırmadan keyifle dolaşıyordu. Az sonra başlarına gelecekten habersizdiler.

Gözcülerden bir bölümü denetim amacıyla Kral Yolu yönünde ilerlediklerinde Argos yıldızıyla süslü al sancakların peşinde ilerleyen büyük orduyu görünce şaşkınlığa kapıldılar; bu gelen Parmenion'un ordusuydu!

Dörtnala ilerleyerek orduya ulaşan gözcülerin başı, yürüyüş halindeki ordunun en başındaki askere kendini tanıttı: "Ben Eutidemos, *hetairoi*'lerin üçüncü taburunun sekizinci takımının komutanıyım. Beni hemen General Parmenion'a götür."

"General Parmenion en arkadan geliyor, çünkü yaylada Med süvarileri tarafından rahatsız edildik. Sana General Klitos'u çağırayım."

Az sonra Kara koşarak geldi; yayla güneşi tenini daha da esmerleştirmiş, onu bir Ethiopialıya benzetmişti. "Ne var asker?" diye sordu. "Neredesiniz?"

"Buradan yirmi stadyon uzaklıktayız, Generalim. Pers Kapıları'nı zorlamayı başardık. Kral ve arkadaşları dinleniyorlar, çünkü iki gecedir gözlerini kırpmadılar, ama güneş ufukta görünür görünmez Persepolis'e doğru ilerleyeceğiz. Siz yolunuzda gidebilirsiniz; bizler elimizden geldiğince hızlı olmalıyız. Kral'ın gelişmeleri size açıklayacağından eminim."

"Tamam," dedi Kara. "Kral'a selam söyle ve ona ciddi bir güçlükle karşılaşmadığımızı bildir. Ben General Parmenion'u durumdan haberdar edeceğim. Oğlu Philotas iyi mi?"

"Çok iyi ve çarpışmada hiçbir yara almadan başarı kazandı."

Nöbetçi, atını çevirip adamlarıyla birlikte geri döndü. Ordunun atına atlamış, hareket işaretini vermek üzere olan İskender'i izlemeye hazır olduğunu gördü. O anda yükselen güneş ormanların ardındaki Elam dağlarının doruklarını kızıla boyuyor, yaylalarda göz alabildiğine uzanan tarlaların sarı başaklarını aydınlatıyordu.

Yol boyunca yüklü deve kervanlarını, eşek arabalarındaki sebzelerini satmak üzere pazara giden köylüleri, su almak için dereye giden ve başlarının üstünde dolu testilerle dönen rengârenk giysili kadınları seyrettiler. Öteki günlerden farklı olmayan bir güne benziyordu, oysa dünyanın en güçlü ve büyük kralı, yüreğinden vurulmak üzereydi.

Borazan çaldı ve birlikler yoğun bir toz bulutu kaldırarak yürümeye başladılar. Adım adım ilerledikçe geçtikleri yerlerin görüntüsü değişiyordu; giderek yeşillenen ve güzelleşen toprak değildi değişen, ama insanların davranışları başkalaşıyordu. At üstündeki askerleri görenler kapılarını kapatıyor, yolları boşaltıyor, kent alanları ıssız mekânlara dönüşüyordu. Hakkında pek çok dehşet öyküsü anlatılan fatih *yauna*'nın yaklaşmakta olduğu söylentisi belli ki ortalığı sarmıştı.

Öğle saatlerine doğru, yanında Ephestione ve Ptolemaios ile ordusunun başında ilerleyen Kral'ın gözlerin önüne ansızın tuhaf ve kaygı verici bir sahne serildi: Bir öbek insan onu karşılamak üzere yola çıkmıştı; topallayarak yürüyen, sefil görünüşlü bu kimselerin üzerlerinde yırtık paçavralardan başka bir şey yoktu ve kendilerini göstermek için ellerini, elleri olmayanlar kollarını sallıyorlardı.

İskender, arkasından gelen Eumenes'e dönerek, "Bunlar da kim?" diye sordu. Sekreter kralının yanına gidip insanlara daha dikkatli baktı. "Hiçbir fikrim yok, ama şimdi anlarız," dedi.

Atından indi ve yaklaştıkça sayılarının kabarıklığı iyice belli olan bu zavallı insan yumağına doğru yürüdü. İskender de atından inerek bu insanlara yaklaştı, ama attığı her adımda içini daha derin bir kasvet sarıyordu. Yanları-

na iyice yaklaştığında kulaklarına inanamadı: Bu insanlar Yunanca konuşuyorlardı!

Biraz daha ilerleyince bu garibanların hepsinin bedenlerinin bir bölümünün eksik olduğunu anladı: Kiminin iki eli birden, kiminin bir ya da iki ayağı kesilmişti. Adamların bazılarında bu eksiklerin yanı sıra korkunç deri yanıkları vardı; üzerlerine kaynar sıvı döküldüğü belliydi.

"Kızgın yağ." Zavallı adam, İskender'in gözlerinin yanık izlerinde dolaştığını görünce böyle dedi.

"Sen kimsin?" diye sordu Kral.

"Metonesli Eratostenes, *hegemon*; sekizinci tabur, üçüncü birlik, Spartalıyım."

"Spartalı mı? İyi ama sen kaç yaşındasın?"

"Elli sekiz, *hegemon;* Kral Agesilaos'un ikinci seferinde yirmi yedi yaşımdayken tutsak düştüm. Spartalı bir savaşçının tutsaklığı asla kabul etmeyeceğini bildikleri için bir ayağımı kestiler; tutsaklıktansa, ölümü yeğlerdim."

Eumenes, başını salladı. "Zamanlar değişti, dostum," dedi.

"Ben gene de kendimi öldürmeyi denedim, ama efendim üzerime kızgın yağ döktü. Bunun üzerine durumuma razı olup acı tutsaklığı kabullendim; ama İskender'in buralara geleceğini duyunca..."

"Seni karşılamak için herkes birbirine haber gönderdi." Bunu söyleyen kişinin iki kolu dirsekten kesilmişti.

Kral öfkeden ve üzüntüden titreyen sesiyle, "Neden böyle kestiler ellerinizi, kollarınızı?" diye sordu.

"Ben satraplar savaşında Atina donanmasında görevliydim ve yepyeni, üç sıra kürekli bir gemi olan *Krysea*'da kürek çekiyordum. Tuzağa düştük ve ben tutsak edildim; artık bir Atina gemisinde kürek çekemeyeyim diye kestiler kollarımı."

İskender iki gözü oyulmuş ve başı bir kuru kafaya dönmüş olan adama döndü. "Sana ne yaptılar?" diye sordu.

"Gözkapaklarımı kestiler, gözlerime bal sürdüler ve sonra beni bir karınca yuvasının yanına yatırıp bağladılar. Ben de Atina ordusunda görevliydim; donanmanın geri kalanının nerede saklandığını öğrenmek istiyorlardı, ama ben bunu reddettim ve..."

Yavaş yavaş öne çıkan adamlar, kesilen organlarını, sefilliklerini, bembeyaz saçlarını, dazlak kafalarını, uyuzdan yenmiş ellerini gösteriyorlardı.

"*Hegemon*!" dedi Spartalı yeniden. "Bize İskender'in nerede olduğunu söyle ki, ona bizleri özgürlüğümüze kavuşturduğu için şükranlarımızı sunalım. Burada bulunan herkes, hepimiz Yunanların barbarlarla savaşmasının yıllardır neye mal olduğunun canlı tanıklarıyız."

"İskender benim," dedi öfkeden bembeyaz kesilen Kral. "Ve şimdi sizin öcünüzü almaya geldim."

22

Arkasını dönüp yüksek sesle arkadaşlarına seslendi: "Ptolemaios, Ephestione! Perdikkas!"

"Buyur Kralım!"

"Kraliyet sarayını, hazineyi ve haremi kuşatın; kimse içeriye adımını atmaya cesaret etmesin."

"Baş üstüne!" dediler ve dörtnala birliklerinin başına döndüler.

"Leonnatos, Lysimakhos, Philotas, Seleukos!"

"Buyur Kralım!"

İskender gözlerinin önünde uzanan, bir tepenin üzerine kurulmuş, altın, bronz ve mine süslemeleriyle pırıldayan kenti işaret etti.

"Orduyu alın ve içeriye götürün: Persepolis sizindir; ne istiyorsanız yapın!"

Sonra, arkasına, atlarının üzerinde kımıltısız bekleyen *hetairoi*'lere döndü: "Size söylediğimi anladınız mı? Persepolis sizindir! Ne bekliyorsunuz, alın onu!"

O anda yükselen bir nara ile süvariler ileri atılarak, kapılarını açan kente akın ettiler. Abulites'in onları karşılasınlar diye gönderdiği kent ileri gelenlerini geçerek dünyanın en varlıklı ve büyük kentine, azgın boğa sürüleri gibi daldılar.

Eumenes yerinden kımıldamadı ve şaşkınlıkla İskender'e baktı. "Böyle bir emir veremezsin, tanrılar adına, yapamazsın! Onları geri çağır, zaman varken çağır haydi!"

Kallisthenes de yanlarına geldi, "Elbette yapabilir ve ne yazık ki yaptı bile," dedi.

Onları karşılamak üzere gelmiş olan Yunanlar sanki bu karmaşayı istemeden kendileri yaratmışçasına sakınarak geriliediler. Kral, yüzlerinde beliren şaşkınlığı fark edince Eumenes'e işaret etti.

"Söyle onlara, yurduna dönmek, ailesiyle kucaklaşmak isteyen varsa, her birine üç bin gümüş drahmi ve bir geçiş belgesi verilecektir. Burada kalmak isteyenler de bir ev, köle, tarla ve hayvan sahibi olacaklar. Bu işlerle sen ilgilen."

Sekreter bu bilgiyi oradakilere aktarırken, kendi sesini bile duyamaz oldu, çünkü kenti yağmalayan askerlerin sesi, umutsuzluğa kapılmış, kaçışan yerli halkın çığlıklarına karışıyordu.

Bu arada kente ancak varabilmiş olan piyadeler de süvarilerin kendilerine bir şey bırakmayacakları telaşıyla kente saldırdılar. Parmenion'un artık birkaç stadyon uzaklıktaki ordusuna ulaşan ulaklar, Kral'ın başkenti askerlerine açtığı haberini iletmişti. Disiplin bir anda çözüldü; bütün erkekler sıralarını bıraktılar ve koşarak artık alev dilimlerinin ve dumanların yükselmeye başladığı Persepolis'e daldılar.

Parmenion yanında Kara ve Nearkhos ile atını dörtnala sürerek İskender'in yanına gitti. Kral atının üzerinde bir heykel gibi durmuş, gözlerini uzaklara dikmişti.

Yaşlı General yere atladı ve yüzünde belirgin bir kaygıyla ona yaklaştı: "Neden böyle yaptın efendim? Neden, neden zaten senin olan bir şeyi böyle mahvediyorsun?"

İskender ona bakmadı bile, ama Parmenion, kralının sol gözünde kararmaya başlayan ölüm ve yıkım işaretini görmüştü. Kallisthenes de Kral'a baktı ve işitilmeyeceğini bilerek şöyle dedi: "Başka bir şey sorma, Generalim. Ben şu anda annesi Olympias'ın gizli bir yerlerde kanlı ayinler düzenlediğine ve onun ruhuna egemen olduğuna eminim. Ah, keşke Aristoteles burada olsaydı da, bu karabasanı yok etseydi!"

Parmenion başını salladı, Kara ile Nearkhos'a korkuyla baktı, sonra atına atlayıp oradan uzaklaştı.

Kral ancak gün batarken, bir düşten uyanırcasına kendine geldi, irkildi ve Bukefalos'u mahmuzlayarak kentin

kapısından girdi. Yeryüzünün en sevimli ve güzel yerlerinden biri ve Akhaimenid ideolojisine göre evrensel uyumun en yetkin ifadesi olan kent, sarhoş ve yabanıl bir ordunun ayakları altında kalmıştı: Agrianlar, annelerinin ellerinden koparttıkları kız ve erkek çocuklara tecavüz ediyorlar, Trakyalılar şarap ve kan lekeleri içinde, direnen Perslerin koparttıkları kafalarını taşıyarak gösteriş yapıyorlardı. Makedonlar, Thessalialılar, yardımcı Yunan askerler de onlardan geri kalmıyorlardı; ellerinde ganimetlerle, değerli taşlarla dolu kupalarla, harika şamdanlar, incecik kumaşlar, altın ve gümüş silahlarla deli gibi oradan oraya koşuyorlardı. Kimi zaman bir şey avlayamamış arkadaşlarıyla karşılaşıyorlar, kan dökerek dövüşüyorlar, daracık sokaklarda birbirlerini kovalıyorlardı. Dünya güzeli kadınları ellerine geçirmiş askerleri gören başka askerler silahlarına davranıp kadınlara sahip olmaya çalışıyor, bunu başarırlarsa yakınlarının kanını hâlâ üzerlerinde taşıyan kadınlara oracıkta tecavüz ediyorlardı. Kral bütün bu çığlıkların, bağırışların, kanın, dehşetin ortasından ilerliyor, ama yüzünde hiçbir heyecan belirtisi görülmüyordu. Sanki atının üzerindeki o değil, Lysippos'un yonttuğu heykeliydi. Kulakları analarından kopartılmaya çalışılan çocukların, yavrularının adını haykıran anaların, evlerinin kapısında acımasızca katledilmiş kocalarının bedenlerine kapanmış ağlayan kadınların seslerini duymuyordu. Yalnızca Bukefalos'un yolun taşlarını çiğneyen nallarının sesini işitiyordu.

Bakışları karşıya kilitlenmiş, uçsuz bucaksız kraliyet sarayını seyrediyordu. Olağanüstü güzellikteki bahçelerin, göğe yükselen servilerin, gümüş kavakların, güneşin son ışıklarıyla kızarmış çınarların çevrelediği tanrısal *apadana* karşısındaydı işte. Kral ilerledikçe devasa sütunlarla ayakta duran, kanatlı boğalarla, hayvan yüzleriyle, bu güzelliği yaratan Büyük Kral'ın imgeleriyle süslü yapılar görüyordu. O küçük *yauna,* çiftçiler ve çobanlardan oluşan halkın kralı, buralara gelmiş, devin yüreğini dağlamış, ayaklarının altında can çekişmesini seyrediyordu.

Atıyla geniş merdivenlerden çıktı ve taşa baştan başa kazınmış krallar geçidini, krala yılbaşı armağanı getiren derebeylerin resmini gördü. Medler ve Kissialılar, Ionyalı-

lar, Hintler ve Ethiopialılar, Asurlular ve Babylonialılar, Mısırlılar, Libyalılar, Fenikeliler, Baktrianalılar, Germaniler, Daolar, törensel bir yürüyüşle, saygıyla Dareios'un, Kral'ın, Büyük Kral'ın, Krallar Kralı'nın, Arienlerin Işığı ve Yeryüzünün Dört Köşesinin Efendisi'nin tahtını örten baldakene doğru ilerliyorlardı.

Ve işte taht. Tam karşısındaydı. Kokulu sedir ve fildişinden oyulmuş, üzerine değerli taşlar kakılmış, yakut gözlü, iki kartal başlı aslanın taşıdığı taht, şimdi İskender'in karşısındaydı. Arkada, duvarın üstünde devasa boyutlarda temsil edilmiş olan I. Dareios gösterişli tören giysileri içinde, kötülük ve karanlık cini Ariman'ın enkarnasyonu olan kanatlı bir canavarla dövüşüyordu.

Koskocaman salon boş ve sessizdi, ama dışarıdaki acı okyanusunun yankıları bu cennetin duvarlarına dek ulaşıyordu. Philippos'un cesur ve sadık askerleri, daracık sokaklarda av peşinde koşan, pis ağızlarından her tür müstehcen naralar dökülen, sarayları ve bahçeleri ateşe veren, yüksek Persepolis'in Tanrısı Ahura Mazda'nın tapınaklarını yıkan bir çapulcu sürüsüne dönüşmüştü.

İskender atından indi, tahta doğru yürüdü, basamakları çıktı ve tahta oturup kollarını cilalı mermer kolçaklara dayadı. Tam sırtını dayamak üzereyken kapının boşluğundan uzun bir inilti ve hırıltı duydu, sonra belli belirsiz birtakım karaltılar ilişti gözüne.

"Kim var orada?" diye sordu Kral yerinden kımıldamadan.

"Biziz Kralım!" dedi bir ses. Bu, Persepolis yolunda onu karşılamaya çıkan Yunan kölelerden biriydi.

"Ne istiyorsunuz?"

Adam bu soruyu yanıtlayamadı ama bir kenara çekilip perişan bir yaşlıyı kollarından tutan iki arkadaşını öne geçirdi.

Kenara çekilen adam şu açıklamayı yaptı: "Adı Leokares. Ksenephones'in 'Onbinleri'nden biridir, hatta sanırım, onların içinde hayatta kalan son kişidir. Neredeyse doksan yaşındadır ve yetmiş iki yılını köle olarak hapiste geçirmiştir."

İskender, heyecanını zorlukla yatıştırmaya çalışarak, "Ne istersin, ihtiyar?" diye sordu. "Onbinler'in bir kahramanı için ne yapabilirim?"

Yaşlı adamın mırıldandığı sözleri İskender anlayamadı.

"Bir şey istemiyor. Bugünden önce ölen bütün Yunanların en büyük mutluluğu, seni şu tahtta otururken görme mutluluğunu tadamadıklarını söylüyor. Artık huzur içinde ölebileceğini bilmeni istiyor."

Yaşlı adam heyecandan, sarkık yanaklarını ıslatan gözyaşlarından konuşamıyordu, ama yüzünün ifadesi bin sözcüğün yerine geçiyordu.

İskender başıyla onu selamladı ve neredeyse gözlerine inanamayarak arkadaşlarının kollarında sürüklenerek salondan çıkartılan adamın arkasından bakakaldı. Ardından, tahttan indi, onu avluda bekleyen Bukefalos'un yanına gitti, ama tam dizginlerinden tutacakken, sanki bir düşten çıkmışçasına karşısında beliren Pers savaşçıyı gördü. Adam Ölümsüzlerin üniformasını giymiş, yaldızlı koşumları olan bir ata binmişti.

İskender elini kılıcına attı ama sonra durdu; o anda kara gökyüzünde parlayan bir şimşek bütün sarayı aydınlattı, müthiş bir gök gürültüsü de yeri göğü inletti.

Kral'ın belleğinde çakan bir şimşek de bu askerin kim olduğunu anımsattı: Uzak günlerin birinde onu bir aslanın pençeleri arasından kurtarmış olan, kendisinin de Issos savaş alanında mutlak bir ölümün pençeleri arasından çekip çıkarttığı savaşçıydı o.

Ölümsüz, atını birkaç adım ilerletti, İskender'in tam karşısında yere tükürdü, sonra arkasını döndü, hayvanı mahmuzladı ve boş sarayın uçsuz bucaksız bahçesinde uzaklaştı.

23

"Bütün zamanların en parlak başkenti olması amaçlanarak Persides'in yüreğinde Büyük Kral I. Dareios tarafından kuruldu; on beş yıl boyunca değişik uluslardan elli bin kişi kuruluşuna emek verdi. Kapıların ve tahtaların tavanları için Lübnan Dağı'ndaki bütün ormanlar kesildi, İmparatorluğun dört bir yanından mermerler ve taşlar getirildi, Baktriana ocaklarından en değerli lapislazuliler çıkartıldı, Nubia'dan ve Hint ülkesinden deve sırtında altın taşındı, Paropamisos ve Gedrosia çöllerinden değerli taşlar, İspanya'dan gümüş, Kypros'tan bakır getirtildi. Binlerce Suriyeli, Mısırlı, Yunan yontucu sarayın kapılarında ve duvarlarında bin bir imge yarattılar ve kuyumcular bu imgeleri altınla, gümüşle, sert taşlarla süslediler. En yetenekli dokumacılar yerlerde ve duvarlarda gördüğün halıları ve perdeleri dokudular. Pers ve Hint ülkesinin ressamları iç mekânları süsleyen fresklere can verdiler. Büyük Kral, bu sarayın, uçsuz bucaksız İmparatorluğun bütün uygarlık ve kültür unsurlarını harika bir uyumla yansıtmasını arzuluyordu."

Kallisthenes sustu; bakışları şimdi can çekişen bu muhteşem başkentte, uzak diyarlardan getirtilmiş bitkilerin meşaleler gibi yandığı *pairidaeza*'da, yangınların isiyle kararmış saraylarda ve tapınaklarda dolaşıyordu. Kıyımdan, tecavüzden, oburca yemekten ve içmekten sarhoş olmuş askerlerin dolaştığı sokaklara, hüzünle inleyerek, kanlarını berrak sulara yaymaya devam edermiş gibi görünen cesetlerle dolu çeşmelere; kırık heykellere, yere devrilmiş

sütunlara, yağmalanmış tapınaklara bakıyordu. Sonra Eumenes'e döndü; onun gözlerinde de aynı korku ve karmaşa dolu bakışları gördü.

"Bu yüce saraya," dedi aynı ses tonuyla, "Yılbaşı Sarayı denirmiş, çünkü Büyük Kral yılın ilk gününü, yaz dönencesinin sabahını kutlamak için buraya gelirmiş ve doğudan yükselen o parlak ışıkla yıkanmak, kendi de yeni bir güneşmiş gibi bu ışığı bakışlarından yansıtmak istermiş.

"Bütün gece, sabaha dek rahiplerin ısrarlı duaları yıldızlara yükselir, herkes Büyük Kral'ın, Ahura Mazda'nın yeryüzündeki temsilcisinin ışığının ülkenin üzerinden eksilmemesi için yakarırmış. Bütün bunlar birer simge, bu kentin kendisi, bu sarayda gördüğün resimlerin ve kabartmaların hepsi birer simge."

Eumenes adeta kekeleyerek, "Bir simgeyi... yakıyoruz..." diyebildi.

"Çok daha fazlasını. Bu kent, yetmiş yıl, altı ay önce yaşanan tam güneş tutulmasının ertesi günü tasarlandı; halkın inancının anıtı olacaktı; dünyanın asla karanlığın egemenliğine girmeyeceği inancını simgeleyecekti. Ve işte bak, her yanda boğayı ısıran aslanı, karanlığı yenen ışığı, kendi krallarında bedenlendiğine inandıkları yüce tanrıları Ahura Mazda'nın ışığını görüyorsun.

"O sırada saray henüz karanlıkken yüzlerce yetkili dinsel bir sessizlik içinde ışığın altın ve eflatun salonlarda, geniş avlularda yayılmasını bekliyorlardı. Bunları izleme şansına sahip olmuş Yunan ve Barbar yazarların, Ktesias'ın yazdıklarını, duvarlardaki alçak kabartmaları anımsarsan, bu çok gösterişli bir topluluktu.

"Şimdi bir de şuraya bak: Bu insanlar en büyük dehşeti yaşıyorlar, saygısızlığın en son ve en korkunç haline tanık oluyorlar; onlar için kutsal olan ateş şimdi sonsuz ateşe armağan olarak kurulmuş kenti ve kendi cesetlerini yakıyor."

"Bir zamanlar onlar da vahşetin büyüğünü sergilemişlerdi," dedi Eumenes. "O zavallı insanları gördün, katlanmak zorunda kaldıkları işkenceleri duydun... Bu harika kenti yaratan büyük krallar Dareios ve Kserkses bizim topraklarımızı işgal edip yıktılar, yakarak yok ettiler; Ther-

mopyller'de şehit olan Kral Leonidas'ı çarmıha gerdiler, bütün tanrılarımızın tapınaklarını ateşe verdiler..."

"Elbette ve bunu neden yaptılar biliyor musun? Bak!" derken duvardaki uzun bir kitabeyi gösterdi. "Burada ne yazıyor söyleyeyim mi? '*Daiwa* tapınaklarını yaktım', yani şeytanın tapınaklarını yaktım, diyor. İşte açıklama bu: Bizim tanrılarımız onların gözünde şeytandı ve onların Kötülük Tanrısı Ariman, şeytanı felaket getirsin diye dünyaya salmıştı... Tapınaklarımızı yakıp yıkarken amaçları iyilikte bulunmaktı. Yeryüzünün bütün halkları kötülüğü yabancı halklarda, onların tanrılarında görüyorlar ve korkarım bunun çaresi hiçbir zaman bulunamayacak. Bizim uygarlığımızın en güzel yapıtlarını mahvetmelerinin nedeni buydu. Ve işte bu nedenle bizler onların en güzel yapıtlarını yok ediyoruz."

İki arkadaş söyleyecek başka sözleri olmadığından sustular; ölmekte olan kentten yükselen ağlama ve can çekişme sesleri sessizliği doldurdu.

Ana Kraliçe, Persepolis kentinin uğradığı kıyımı üç gün sonra, karlı yolları hiç durmadan aşıp gelen bir Ölümsüz'den öğrendi. Katliamın, korunmasız bir kentin uğradığı kıyımın, güzeller güzeli yapıtların yok edilişinin ayrıntılarını dinleyince sel gibi gözyaşı döktü.

Savaşçı hıçkırarak Kraliçe'nin önüne diz çöktü: "Büyük Ana," dedi, "beni öldürt, ölümü hak ediyorum. Küçük şeytan *yauna*'yı tanıyorum ve her şeyin suçlusu benim. Uzun yıllar önce Makedonya'da bir aslan avı sırasında onu ölümün elinden ben kurtardım, Issos Savaşı'nda da o canımı kurtarıp beni serbest bıraktığında şeytanların vahşi doğalarını böyle maskelediklerini anlamadım. Hançerimi boğazına dayayacağıma ona teşekkür ettim ve şükranlarımı sundum. Ve işte sonunda bunlar yaşandı. Beni öldürt Büyük Ana, belki benim ölümüm tanrıların öfkesini dindirir, onları bizden yana olmaya çağırır, küçük düşmenin ve yenilmenin karanlıklarından bizleri kurtarır."

Yanakları gözyaşlarından sırılsıklam kesilmiş olan Ana Kraliçe, tahtında oturuyordu. Merhamet dolu gözlerle askere baktı ve şöyle dedi: "Ayağa kalk sadık dostum. Aya-

ğa kalk ve cömertliğinden, cesaretinden şikâyet etmeyi bırak. Demek ki bunları yaşayacakmışız. Kyros, Sardes kentini alıp ateşe verdiği zaman sefalet içine düşen Lykialıların neler hissettiklerini düşün. Aynı kral, Euphrates'in yolunu değiştirip kente el koyduğunda, üstelik krallarını zincire vurduğunda Babylonialılar neler yaşadılar? Bizler de pek çok kenti ateşe verdik, yıktık, isyanları kan göllerinde boğduk; pek çok tapınağı ve kutsal mekânı küle çevirdik. Kambyses Mısır'da Apis boğasını öldürmekle, Mısır halkının gözünde en büyük günahı işledi. Kral Kserkses Atina Akropolü'ndeki tapınağı yaktı, kenti de yerle bir etti; halk ağlayarak evlerini terk ettikten sonra, küçük bir adaya sığınıp sabaha dek kentlerinden yükselen alevleri seyretti. Bana bütün bunları, tarihimizi anlatan kitapları korumakla görevli olanlar aktardılar.

"Şimdi aynı yazgıyı yaşama sırası bize, kentimize, tapınaklarımıza geldi ve bunun nedeni İskender'in kötülüğü değildir. Ben onu çok iyi tanıyorum: Ne kadar duygulu, yüce gönüllü ve iyi yürekli bir insan olabildiğini biliyorum. Orada olsaydım, onu yumuşatabilirdim, Ahura Mazda'nın ışığının Ariman'ın karanlığına karşı zafer kazanmasını sağlayabilirdim. Sen hiç İskender'in gözlerinin içine baktın mı?"

"Evet hanımım ve çok korktum."

Ana Kraliçe birkaç saniye sessizce ağladı, sonra başını kaldırdı: "Şimdi nereye gideceksin?"

"Kuzeye, Ekbatana'ya, Kral Dareios'un yanına gideceğim. Gerekiyorsa onunla savaşıp onunla öleceğim. Ama şimdi senin hayır duanı istiyorum Büyük Ana: Duan beni soğukta ve karda ısıtacak, açlığa, susuzluğa ve yoksunluğa katlanmamı sağlayacak."

Sonra yere diz çöküp başını öne eğdi. Ana Kraliçe titreyen elini onun başına koydu: "Seni kutsuyorum çocuğum. Bahtsız oğluma da onun için dua edeceğimi söyle."

"Söyleyeceğim," dedi Ölümsüz ve yola çıkmak için izin isteyip gitti.

24

İskender, Dareios'un sarayının her yerini ancak ertesi gün gezebildi. Geç kalkmış, sanki bir karabasandan uyanmışçasına çevresine bakınmıştı. Arkadaşları silahlarını kuşanmışlar, emirlerini beklercesine tahtın iki yanına sıralanmışlardı.

İskender, "Parmenion nerede?" diye sordu.

Seleukos, "Kent dışında, yağmalamaya katılmayan adamlarıyla birlikte kendi kampında," dedi.

"Ya Kara?"

"O da. Kendini iyi hissetmediğini söyledi ve burada olmadığı için onu bağışlamanı istedi."

"Beni yalnız bırakıyorlar." Yüksek sesle düşünür gibi mırıldanmıştı.

"Ama biz senin yanındayız İskender!" dedi Ephestione. "Sen ne yaparsan yap, ne olursa olsun, seninleyiz." Sonra arkadaşlarına dönerek, "Öyle değil mi?" diye sordu.

"Öyle," diye yanıt verdi hepsi.

"Şimdilik bu kadar yeter," dedi İskender. "Devriyelerinizi alın ve buyruğumu bütün kente duyurun. Bütün askerler, Yunan, Makedon, Thessalialı, Trakyalı, Agrian ve kalan bütün askerler Persepolis'i terk etmeli ve surların dışındaki kampa çekilmelidirler. Burada yalnızca benim muhafız alayım ve Uç Birliği kalacaktır."

Kral'ın arkadaşları emri yerine getirmek için hemen çıktılar.

İskender, Eumenes ve Kallisthenes, yanlarında bir çevirmen ve hâlâ korku içinde olan bir öbek haremağasıyla

sarayı dolaşmaya başladılar. *Apadana*'dan, ünlü ana taht salonuna geçtiler. Burası iki yüz ayaktan daha geniş ve daha uzun, çok büyük bir salondu; sedir ağacından yapılmış yüz sütun tavanı ayakta tutuyordu. Duvarlar altın ve eflatun renklerine boyanmış, sütun başlıklarıyla tavanlar resimler ve oymalarla süslenmişti. Taht, fildişi kakmalı ahşaptandı ve arkasındaki duvara devekuşu tüylerinden yapılmış, davet günlerinde özel giysili hizmetkârlarca kullanılan gölgelik ve yelpazeler yaslanmıştı.

Sonra anahtarları olan dört haremağası tarafından açılan hazine dairesine geçtiler. Ağır bronz kapılar yavaş yavaş menteşelerinde döndüler ve geniş salon yeni efendisine açıldı. Hiçbir yanda pencere olmadığından İskender ancak kapı boşluğundan sızan ışıkla çevresini görebiliyordu, ama görebildiği kadarıyla bile dili tutuldu. Akhaimenid Hanedanı'nın mührü ve ok atmaya hazırlanan Kral I. Dareios'un resmi binlerce altın ve gümüş külçe karşısında duruyordu. Aynı resim, bu nedenle *'Darik'* denen paraların üzerinde de vardı. Ağzına dek dolu onlarca, onlarca çuval duvarların kenarına, bir o kadarı da raflara sıralanmıştı.

Haremağaları kandilleri getirince düz ya da kakmalı binlerce yüzey ışığın hareketine göre kıvılcımlar saçmaya başladı.

Kral, Eumenes ve Kallisthenes salonun ortasından geçen koridor boyunca ilerlediler; her adımda şaşkınlıkları iyice artıyordu. Burası yalnızca para ve külçe halinde altınların konulduğu yerden ibaret değildi; Indus'tan Istros'a dek uzanan bir imparatorluğu iki yüz yıl boyunca elinde tutan hanedanın biriktirmiş olduğu binlerce değerli eşyanın saklandığı bir başka bölüm daha vardı. Akıl almayacak kadar çok mücevherle, her tür ve renkten değerli taşlarla, beyaz ve kara incilerle dolu sepetlerin; bronzların, şamdanların, heykellerin, antik tapınaklardan gelen adak eşyalarının yanı sıra bir bölüm de silahlara ayrılmıştı. Burada hem savaş, hem de törensel amaçlı her boy ve biçimde silah vardı: Zırhlar, mızraklar, son derece değerli kılıçlar, son derece etkileyici sorguçlarla süslü miğferler, yılan ağızlı ya da düz hançerler, altın ya da gümüş yaldızlı, bronz, fildişi ya da gümüş kakmalı ahşap kalkanlar, göğüslükler, büyük ke-

merler, lapislazuli ve mercanla süslenmiş altın örgülü kılıç kuşakları, mineli altın ya da gümüş sandıklar, fildişi ve abanoz maskeler, gene altın işlemeli Hint, Asur, Mısır göğüslükleri düzenle dizilmişlerdi. Bunun yanı sıra Mısır firavunlarının, Yunan tiranlarının, Skythia reislerinin, Hint racalarının alınlarını süslemiş olan taçlar, hepsi birbirinden güzel yontulmuş fildişi, abanoz, altın, bronz, gümüş, kehribar asalar gözlerinin önündeydi.

Mısır, Suriye keteni, Ionya yünü, Fenike eflatunuyla dokunmuş kumaşlar da özenle dizilmişti. Bunların yanı sıra İskender'in hiç görmediği güzellikte çöllerden ve parlaklıkta ışıl ışıl dokumalar da vardı. Bunların Asya'nın ortasındaki çöllerden ve Paropamisos'un ötesindeki çok uzak bir ülkeden geldiği açıklandı; bunların yanı sıra keten gibi serin tutan, kolay boyanan ama ketenden çok daha hafif olan, Hindistan'dan getirtilen bir başka dokumadan daha söz edildi.

"Bunu üzerine giyen," dedi haremağası, "kendini çıplak gibi hisseder." Adım adım ilerledikçe haremağası tekdüze bir sesle envanter listesini okumayı sürdürüyordu: "I. Dareios hazretlerinin imgesini taşıyan yirmi kova altın Darik; toplam bir talentlik para, Kral Kserkses'in mührünü taşıyan gümüş külçelerden yirmi talent, Taksila racasına ait fildişi ve mercan kakmalı bağa zırh, Skythia Kralı II. Kurban'ın tören kılıcı..."

İskender bütün bu harikaların dökümünün bir ay süreceğini anlamıştı, ama gözlerini bu dinmeyen ışıltıdan, bu göz kamaştıran yapıtlardan, bu görülmemiş süslemelere sahip nesnelerden alamıyordu.

Eumenes ansızın, "Külçelerin ve paraların toplam değeri nedir?" diye sordu.

Haremağası yanıt vermeden önce izin alırcasına İskender'e baktı ve onay gelince alçak bir sesle şöyle dedi: "Yüz yirmi bin talent."

Eumenes'in yüzü bembeyaz oldu. "Yüz yirmi... Yüz yirmi mi dedin?"

Haremağası istifini bozmadan, "Aynen söylediğim gibi..." dedi.

Yeryüzünün en büyük para ve değerli eşya hazinesini görmüş olmanın verdiği şaşkınlıkla dışarıya çıkan Eumenes durmadan tekrarlıyordu: "İnanamıyorum, Olympos tanrıları... gerçekten inanamıyorum. Daha üç yıl önce atlarımıza saman, çocuklarımıza buğday alacak parayı bulamazken..."

"Her birine on mana[1] dağıttır," dedi İskender.

"Ordunun her bir üyesine on mana mı dedin?"

"Öyle dedim. Bunu hak ettiler. Ayrıca, subaylara bir, süvari ve piyade alaylarının komutanlarına beş, generallere on talent ver. Toplam hesabı bana sonra bildir."

Eumenes, "Yeryüzünün en varlıklı ordusu olacak," diye geveledi, "ama en değerlisi olduklarından emin değilim. Doğru yaptığından emin misin?"

"Son derece eminim! Zaten bu parayı harcayacak fazla zamanları olmayacak."

"Neden, gene mi yola çıkıyoruz?"

"En kısa zamanda."

Ama aylarca orada kaldılar. Persepolis'te bulunan arşivleri ve İmparatorluk mühürdarlığını inceleyen Eumenes, İskender'i daha ileriye gitmeden önce o güne dek yapılmış olanların sağlamlaştırılması gerektiğine ikna etti. İnsan ve malzeme ikmali için can alıcı önemi olan yolların ve iletişimin yeniden düzenlenmesi, şimdiye dek ele geçirilmiş kentlerin satraplarına ve valilerine, Makedonya'da bulunan Kral Naibi Antipatros'a hükümet yönetimi ile ilgili yeni yönetmeliklerin iletilmesi için zaman gerekliydi. Eumenes arşivde Kral Philippos'un öldürülmesinde Pers İmparatoru'nun parmağının bulunup bulunmadığına; Kral'ın buyruğu ile hâlâ gözetim altında tutulan ve ordu Anadolu'dayken Dareios ile bağlantı kurduğundan kuşkulanan Lynkestidesli Amyntas'a ilişkin bir ipucu ele geçirmeye çalıştı. Ne var ki arşivin bütünü onlara yabancı bir alfabeyle yazılmıştı ve hizmetlerindeki az sayıda çevirmenle tam bir araştırma yapmaları için yıllar gerekecekti.

Bu arada Eumenes'in tahmin ettiği gibi paranın bolluğu askerlerin ve hatta kendi arkadaşlarının kişiliklerinde

[1] Yüz drahmi, talentin altmışta biri değerinde para. (Çev.)

önemli değişiklikler yaratmıştı; şimdi hepsi onarılmış ve temizlenmiş olan güzel konaklarda krallar gibi yaşıyorlardı. İskender onları at gezintilerine çağırıyor, hareketsiz kalmasınlar diye top oynamaya teşvik ediyordu. Arkadaşları bu çağrılara pek gönülsüzce katılıyor, başta onu hoşnut etmek için biraz oynuyor, ama sonra çocukluklarındaki gibi eğlenmeye başlıyorlardı.

O günlerde sarayın revaklarının altında Pella'daki sarayın avlusundakine benzeyen bağırışlar ve gülüşler işitiliyordu.

"Topu at! Bana at Herakles aşkına!" diye bağırıyordu İskender.

Ptolemaios daha yüksek sesle, "Sana demin attım, ama tutamadın!" diye yanıtlıyordu onu.

"Çene çalmayı bırak da, at çabuk! Ne yapıyorsun, uyuyor musun?" diye bağırıyordu Leonnatos.

İlk su koyveren hep Eumenes oluyordu, çünkü onun savaşçılık eğitimi ve deneyimi yoktu. "Yeter çocuklar, kalbim durmak üzere!"

İçlerinde en becerikli ve hızlısı olan Krateros, "Ne kalbi? Senin kalbinin yerinde hesap defteri var!" diyordu gülerek.

Gene de, bunlar giderek kısalan teneffüslerdi. Oyun bitince üzerlerine gene gücün ve paranın gölgesi çöküyordu.

Günün birinde Eumenes, İskender ile baş başa konuşmak istediği için imparatorluk sarayındaki dairesine gitti.

"Durum günden güne kötüleşiyor," dedi.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu İskender.

"Artık onları tanıyamaz oluyorum. Ptolemaios Kypros'tan ve Arap ülkesinden kızlar getirtiyor; Leonnatos en incesinden Libya kumu yoksa güreşemeyeceğini söyleyerek deve sırtında Mısır'dan kum taşıtıyor; Lysimakhos kendine değerli taşlarla süslü, som altından bir oturak yaptırttı. Düşünebiliyor musun? Seleukos'un sandaletlerini bağlayan, saçlarını tarayan, ona kokular süren ve... neyse boş ver, bir kölesi var. Perdikkas'a gelince..."

"Perdikkas da mı?" dedi İskender şaşkınlıkla.

"Evet, Perdikkas da. Yatağına eflatun çarşaflar serdirdi. Bir de Philotas var... O her zaman kibirli ve kendini be-

genmiş biriydi, şimdi daha beter oldu... Söylentilere bakılırsa..."

Kral sözünü keserek, "Tamam, yeter!" diye bağırdı. "Bana çabuk bir ulak çağır!"

"Ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Beni duymadın mı? Çabuk bir ulak çağır."

Eumenes çıktı ve az sonra yanında bir haberci ile geri geldi.

"Şimdi hemen," dedi Kral ulağa, "Ptolemaios'un, Perdikkas'ın, Krateros'un, Leonnatos'un, Lysimakhos'un, Ephestione'nin, Seleukos'un ve Philotas'ın evlerine gideceksin ve hepsine hemen yanıma gelmelerini söyleyeceksin."

Ulak hemen çıkıp atına atladı ve adı geçen herkesi dolaştı. Evde bulamadıklarının hizmetkârlara haber bırakıyor, Kral'ın öfkesinden söz ediyordu; böylece hizmetkârlar efendilerini aramaya koşuyorlardı.

Merdivenleri birlikte çıkarlarken, Leonnatos, Perdikkas'a, "Gene maç yapacağız herhalde," diyordu.

"Sanmıyorum. Top oynamak için böyle atlı haberci salındığını gördün mü sen hiç?"

O anda yanlarına gelen Lysimakhos, "Bence yeniden savaşa gidiyoruz," dedi.

"Savaş mı? Hangi savaş?" dedi soluk soluğa onlara yetişen Seleukos.

Eumenes, sfenkslerinkini andıran bir yüzle onları karşıladı ve salonu işaret ederek, "Orada," demekle yetindi.

"Sen gelmiyor musun?" diye sordu Ptolemaios.

"Ben mi? Hayır, benim bu konuyla ilgim yok." Sonra kapıyı açıp komutanları içeriye aldı ve kulağını kapattığı kapıya dayayarak dinlemeye başladı. İskender öyle yüksek sesle bağırmaya başladı ki, Eumenes kulağını kapının anahtar kilidinden çekmek zorunda kaldı.

"Eflatun çarşaflar!" diye haykırıyordu. "Som altından oturaklar! Güreşmek için Mısır'dan kum getirtmeler! Neden? Burada kum kıtlığı mı var? Yoksa senin pek hassas kıçına mı batıyor buranın kumları?" diye kükreyerek Leonnatos'a yaklaştı. "Kansızlar! İşte neye dönüştüğünüzü anlayın! Ne sanıyorsunuz, bu hallere düşmenizi görmek için mi getirdim sizleri buralara?"

Ptolemaios onu yatıştırmaya çalıştı. "Bak İskender, dinle..."

"Sen Kypros'tan, Arap ülkelerinden orospular getirtirken, ben neyi dinleyeyim? Ben sizleri buraya dünyayı değiştirmek için getirdim, sefahat içinde boğulun diye değil! Yendiğimiz insanların sefahatini aynen yaşayalım diye mi bunca savaş verdik? Bu nedenle mi bunca yol yürüdük, sıcağa, soğuğa, açlığa, yaralara katlandık? Şu hallere düşmek için mi? Perslerin savaşı bu yüzden kaybettiklerini anlamıyor musunuz? Sizin şimdi yaşadığınız gibi yaşadıkları için kaybettiler topraklarını..."

Perdikkas ağzını açıp, "Peki o halde neden..." diyebildi; "bütün Pers valilerini yerinde bıraktın?" diye sormak istiyordu ama onun sözlerini yarıda kesen Kral, "Sessizlik istiyorum!" diye bağırdı. "Yarından itibaren herkes kampa, eskisi gibi çadırına dönecek. Herkes eskisi gibi kendi atını kendi tımar edecek ve silahını parlatacak. Ve yarından sonraki gün hepiniz benimle dağa aslan avına geleceksiniz; koca poponuzu kaldıramadığınız için kaçamazsanız, sizi kurtarmak için parmağımı bile kımıldatmayacağım, haberiniz olsun! Beni iyi anladınız mı?"

"Anladık Kralım!" diye bağırdılar hep bir ağızdan.

"O halde şimdi toz olun, haydi!"

Hepsi kapıya koşup merdivenlerden yuvarlanırcasına indi. O anda Philotas'ın bulunamadığını, bir süre sonra elbette geleceğini bildiren ulak çıkageldi. Eumenes onu dinledi ve arkadaşlarının peşinden seğirtmek üzereyken, İskender'in kendisini çağırttığını duydu.

"Buradayım," dedi içeriye girerken.

"Philotas'ı göremedim," dedi Kral.

"Onu bulamamışlar. Gene aratmamı ister misin?"

"Hayır, boş ver. Sanıyorum müziğimin ezgileri onun kulağına kadar ulaşır. Ya sen?" diye sordu sonra. "Sen aldığın onca altınla ne yaptın?"

"İyi yaşıyorum, ama abartmıyorum. Geri kalanı yaşlılığım için biriktiriyorum."

"Aferin," dedi İskender. "Hiç belli olmaz. Yarın öbür gün, birinden borç istemem gerekirse, kime başvuracağımı biliyorum."

"Gidebilir miyim?"

"Elbette." Eumenes tam çıkmak üzereyken Kral, "Bir dakika," diye seslendi.

"Ne var?"

"Emrim elbette senin için de geçerlidir."

"Hangi emrin?"

"Kampta, çadırda uyumak konusundaki."

"Elbette," dedi Eumenes ve çıktı.

İskender bir süre sonra yanına çağırttığı sekreterine, kuzeye doğru yürüyüşe geçtikleri zaman hazineyi Persepolis'ten Ekbatana'ya taşıtmayı düşündüğünü söyledi. Eumenes pek gereksiz ve anlamsız görünen bu karara çok şaşırdı; çünkü bu aynı zamanda çok masraflı bir iş olacaktı. Görüşünü dile getirmeyi denedi, ama Kral'ın kararı kesindi.

İki aydan fazla süren bu işlem için beş bin çift katır, on bin deve kullanıldı, çünkü Med dağlarındaki yollar pek engebeliydi.

Eumenes ona tehlikeli ve tuhaf görünen bu kararı bir türlü anlayamıyordu, ama ne zaman bir açıklama istese, İskender'den hiç de inandırıcı olmayan gerekçeler işitiyordu. Sonunda soru sormaktan vazgeçti, ama yüreğinin derinliklerinde, sanki acı olayların yaşanacağını sezmiş gibi, donuk bir tortu kaldı.

25

Bir süre arkadaşları İskender'in emirlerine uydular, ama sonra Ephestione ona yakın olmayı istediğini söyleyerek saraya dönmek istedi. İskender ona hayır, diyemedi. Öteki arkadaşları da şu ya da bu bahaneyle sade bir yaşantı sürdürme sözü vererek kentteki evlerine dönme iznini elde ettiler. Neredeyse bütün ilkbahar böyle geçti. Harabeye dönen kent yavaş yavaş yaralarını sardı, ama gene de asla eskisi gibi olamayacağı belliydi. Bu arada İmparatorluğun hâlâ bağımsızlığını koruyan kuzey eyaletlerinden gelen haberlerden Dareios'un yeni bir ordu topladığını ve Kafkasya dağlarında, Kaspia Denizi çevresinde direnişe geçeceğini öğrendiklerinde İskender artık yeniden yola çıkma zamanının geldiğine karar verdi. Bu dinlenme döneminin kendine yaraşır bir biçimde sona ererek, belleklerde yer etmesi için bir şölen ve şenlik düzenlenmesini istedi.

Büyük sarayın bütün salonları yüzlerce kandille aydınlatıldı; saray aşçıları en lezzetli yiyecekleri hazırlamak için kolları sıvadılar; sarayın hadım edilmiş gençlerinin en yakışıklılarıyla kızların en çekicileri Yunan geleneklerine uygun olarak yemekleri yarı çıplak sunmakla görevlendirildiler; şölen salonunun ortasına yerleştirilen som altından yapılmış devasa *krater*'lere de şaraplar ve baharatlı Doğu içkileri dolduruldu.

Sofralara altın ve gümüş yemek takımları konuldu, vazolar, kentte ezilmeden kalabilmiş tek yer olan saray bahçelerinden toplanmış gül ve zambaklarla dolduruldu.

Şölen gün batar batmaz başladı ve Eumenes, Ephestione'nin *symposiarchos*, 'şölen yöneticisi' seçildiğini fark etti; bu da şarabın Trakya usulünde, yani su katılmadan içileceği anlamına geliyordu.

O anda omuz başında bitiveren Kallisthenes, "Sen şölene katılmıyor musun?" diye sordu.

"Aç değilim," dedi Eumenes. "Ayrıca her şeyin yolunda gitmesinden ben sorumluyum."

"Yoksa gösteriyi kaçırmamak için ayık kalmayı mı yeğliyorsun?"

"Hangi gösteriyi?"

"Eh, bilmem, ama elbette bir şeyler olacaktır. Bu şenliğin bir anlamı yok. Pek tuhaf ve kaba saba görünüyor. Batı kapısından girdiğimde karanlık ve yıkık kentle, tam ortada ışıl ışıl parlayan sarayın büyük bir çelişki oluşturduğunu gördüm. Aylardır buradayız, ama İskender tek bir evin bile onarılmasını istemedi."

"Yenilerinin yapılmasını da engellemedi ama."

"Evet öyle. Ama soyluların ve varlıklıların çekip gitmemeleri için bir şey de yapmadı. Burada kalanlar en yoksullar; bu da kentin ölüme mahkûm edildiğini gösteriyor. Bununla birlikte..."

Eumenes bir karabasan görüntüsünü kovmak istercesine elini kaldırdı: "Seni dinlemek istemiyorum."

Kallisthenes konuyu değiştirmeye çalışarak, "Parmenion nerede?" diye sordu.

"Yok."

"Peki bu sana bir şey ifade etmiyor mu? Ya Kara?"

"Onu da görmedim."

"Ben de. Hatta onun davetliler listesinde olduğunu bile sanmıyorum. Oysa bak, kim geliyor."

Eumenes arkasını dönünce koridorda yürüyen Tais'i, güzeller güzeli Atinalı kızı gördü. Tais, Kral'ın önünde dans ettiği zamanki gibi yalınayaktı, üzerinde de çok açık bir giysi vardı.

"Sanırım İskender ile birlikte uyudu," dedi Kallisthenes, "ve bu bana hiç de iyi görünmüyor."

"Bence de öyle," dedi Eumenes, "ama beterin beteri vardır."

Kallisthenes bir yanıt vermeden, Kserkses Kapısı denilen kapıya doğru yürüyüp arka avluya bakan balkona çıktı. Tam oradan, sarayın arkasında yükselen dağın yamacındaki kaya mezarları görülüyordu. Adak kandilleriyle aydınlatılmış olan Akhaimenid krallarının mezarlığında, III. Dareios da gömülüydü. İçeriden davetlilerin sesleri yükseliyor, şamatanın başladığı belli oluyordu.

Bir süre sonra bir müzik sesinin bu kargaşayı bastırdığı duyuldu; davulların, trampetlerin ritmik vuruşları bir orji dansına tempo tutar gibiydi. Kallisthenes bakışlarını gökyüzüne kaldırıp mırıldandı: "Ah, neredesin Aristoteles?"

Bu arada Eumenes de *apadana*'nın salonundan dışarıya bakıyordu; gelen seslerden şölenin giderek bayağılaştığını hissediyordu. Neredeyse çıplak olan Tais parmaklarına geçirdiği küçük, metal zillerin sesiyle kendinden geçmiş dans ediyordu. Her dönüşünde kısacık *khiton*'u havalanıyor, sütun gibi bacakları, kalçaları, poposu gözler önüne seriliyor, seyirciler çığlık çığlığa edepsiz sözler haykırıyorlardı.

Güzel dansöz ayak parmaklarının üstünde ansızın duruverdi, sonra gene müziğin temposuna uyarak bir kedinin tatlı hareketleriyle yavaşça kıvrılıp bükülmeye başladı. Yeniden ayağa kalktığında sarmaşıklarla sarılı, tepesinde bir kozalak olan, *menad*'larınkilere benzeyen asayı eline alıp havaya kaldırarak kendinden geçmişçesine bağırdı: "*Komos!*"

Ormanın ağaçları arasında gezinen bir *menad* gibi sütunların arasından geçiyor, herkesi orji dansına çağırıyordu. Ona ilk yanıt veren İskender oldu: "*Komos!*"

Ve herkes ona katıldı. Tais öteki eliyle duvarda asılı olan bir meşaleyi kapıp bu çılgın dansı toplantı salonlarına, koridorlara, süslü yatak odalarına taşıdı. Çağrılılar da onun peşinden akıyorlardı: Bu karşı konulmaz uyarı sonucu dimdik olmuş organlarıyla yürüyen erkekler, onları sürekli kışkırtan yarı çıplak kadınlara sarılmışlardı.

"Tanrı Dionysos aramızda!" diye bağıran Tais'in gözlerinde elindeki meşalenin alevleri yansıyordu.

Herkes onu yanıtladı: "*Euoe!*"

"Tanrı Dionysos barbar tanrılardan öcünü almak istiyor!"

Şarap ve arzuya yenik düşmüş kadınlar ve erkekler hep bir ağızdan bağırdılar: "*Euoe!*"

"Savaşlarda ölmüş askerlerimizin, yıkılmış tapınaklarımızın, yakılmış kentlerimizin öcünü alalım!" diye bağırdı genç kız ve İskender'in gözleri önünde elindeki meşaleyi bir kapının yanında asılı olan, ağır eflatun perdeye yaklaştırdı.

Aklı başında değilmiş gibi davranan İskender de bir başka meşaleyi sedir ağacından yapılmış büyük bir mobilyanın altına tutarak, "Evet, onların öcünü alalım!" dedi. Duvarlara sürünerek peşlerinden yürüyen Eumenes çaresizlik içinde bu çılgınlığı durdurabilecek birini arıyor, ama iyice kızışmış bu kadın ve erkek kalabalığının gözlerinde mantıklı bir bakış göremiyordu.

Alevlerin çoğalarak yükselmesiyle salon gündüz gibi aydınlandı. Şeytana tutsak olmuş gibi davranan davetliler, geniş salonlara, bahçelere, avlulara dağıldılar ve alevleri her yana dağıttılar. Kısa süre sonra, muhteşem saray bir ateş yumağına dönüşmüştü. Lübnan sedirinden yontulmuş yüzlerce sütun, meşale gibi tutuştu; tavanları saran alevler, kirişlere yayıldı ve yapı yavaş yavaş çökmeye başladı.

Isı dayanılmaz olunca herkes giristeki büyük bahçeye kaçıştı ve danslarını, şarkılarını ve sevişmelerini burada sürdürdüler. Gördüklerinden dehşete kapılan Eumenes, yan kapılarından birinden çıktı; merdivenleri tırmanırken son olarak Tais'in çırılçıplak giristeki halılardan birine uzandığını, tutkunun sarhoşluğuyla kıvrım kıvrım kıvranıp inleyerek aynı anda hem İskender'e, hem Ephestione'ye haz verdiğini gördü.

Harabeye dönmüş Persepolis'i terk etmemiş olanlar, barınaklarından dışarıya uğrayarak bu korkunç manzaraya bakakaldılar. Büyük Kral'ın yüce sarayı ateşin açlığına yenik düşmüş, yıldızları ve ayı kara dumanlara boğan bir cehenneme dönüşmüştü. Oldukları yerde taş kesilip ağlayarak yangını seyrettiler.

Ertesi gün, bütün dünyanın en güzel sarayı olan yapı, yer yer dört-beş dirsek kalınlığında bir kül yığınına dönüşmüştü; kimi yerlerden kanatlı boğa biçimli mermer sütun başlıkları görünüyordu. Süslü büyük kapılar, seki, temeller, yüce yılbaşı töreninin betimleriyle süslü merdivenler ve bundan sonraki binlerce yıla rehberlik edecek olan, dehşetin dilsiz tanıkları Ölümsüzlerin heykelleri ayaktaydı.

Sabaha doğru yorgun argın, adeta sürünerek kamptaki çadırına gelen İskender, kendini kurşun gibi yatağına atmış, ağır ama huzursuz bir uykuya dalmıştı.

Güneş doğduktan az sonra Kral'ın çadırına gelen Parmenion, Kral'ın özel korumaları olan *pezhetaiori*'lerin çaprazlamasına tuttukları mızraklarla durdurulmaya çalışıldı. Yaşlı General bir aslan gibi kükreyerek: "Çekilin ayak altından Zeus aşkına! Kralı görmem gerekiyor!" dedi.

Leptine de ellerini havaya kaldırarak onu durdurmak istedi, ama General kaba bir hareketle onu da bir kenara itti; havlamaya başlayan Peritas'a da, "Sen de dön bakayım yuvana!" diye çıkıştı.

İskender çatlayan başını iki eliyle tutarak yatağında doğrulmaya çalışırken, "Kim cesaret etti benim..." diye bağırdı.

Parmenion'un sesi onunkini bastırdı: "Ben!"

İskender sanki odasına giren babası Philipposmuş gibi hissederek yatıştı ve başını soğuk suyla dolu tasa batırıp çıkarttı. Sonra çıplak bedenini örtmekle uğraşmadan beklenmedik konuğunun yanına gitti. "Ne var General?"

"Bunu neden yaptın? Neden bu şaheseri yok ettin? Aristoteles sana bunu mu öğretti? Güzele, soylüya saygıyı böyle mi öğrendin sen? Bütün dünyanın gözlerinde kaba ve ilkel bir vahşi, bir tanrı gibi davranma hakkını kendinde bulan kibirli ve sevimsiz bir insan olup çıktın! Ben bütün ömrümü senin ailene adadım, bir oğlumu bu uğurda yitirdim, ordunu bütün savaşlarında yönettim. Sana hesap sormaya hakkım var sanırım!"

"Karşıma dikilip bu sözleri söyleyen başkası olsa canına okurdum, ama seni yanıtlayacağım, General. Bunu neden yaptığımı açıklayacağım. Persepolis'in yağmalanmasına izin verdim, çünkü Yunanların onlar adına intikam al-

dığımı bilmelerini; yüzyıllık bir düelloyu başarıyla sonuçlandıran kişinin ben olduğumu tarihin yazmasını istedim. Ve Dareios'un, Kserkses'in sarayını bir Yunan kızının yakmasını istedim. Öte yandan kent yerle bir olduktan sonra sarayı korumanın ne anlamı vardı ki? Hazineyle arşiv belgelerini Ekbatana ve Susa'ya taşıyana dek sarayı ayakta tuttum."

"Ama..."

"Parmenion, yola çıkmak üzereyiz; imparatorluğunun en uzak köylerine kaçan Dareios'un peşine düşeceğiz. Bu sarayı içindeki hazinesiyle olduğu gibi bıraksaydım herkesin kinini kabartacaktı; hatta buraya bırakacağım Makedon valininkini bile! Orada solunan hava, o salonların genişliği, Akhaimenid Hanedanı'nın anılarının kazındığı duvarlar ve o taht... o boş taht... Onlarca Pers soylusu neye mal olursa olsun bu sarayın efendisi olmak, kanları pahasına o tahta oturmak, o asayı ele geçirmek isteyecekti; bu da kanlı ve sonu gelmez savaşlara yol açacaktı. Buna izin vermemi mi istiyordun?

"Başka seçeneğim yoktu, General, anlıyor musun beni? Leyleğin geri gelmesini istemiyorsan, yuvasını bozacaksın!

"Doğru, bir başyapıtı yok ettim, ama zamanı geldiğinde daha büyük ve gösterişli bir saray inşa etmekten beni kim alıkoyabilir ki? Ben aynı zamanda Pers ülkesinin, Pers krallarının simgesini de yok ettim; Yunanlara ve dünyanın bütün barbarlarına yeni efendinin kim olduğunu gösterdim; geçmişin öldüğünü, kül olduğunu, yeni bir çağın başlamakta olduğunu müjdeledim. Güzeldi, fazla güzeldi General ve bu nedenle onu yerinde bırakmak çok tehlikeli olacaktı."

Parmenion başını öne eğdi: orji, danslar, Tanrı Dionysos naraları, Eumenes ve Kallisthenes'in az önce sözünü ettikleri kutsal coşku... demek bütün bunlar önceden tasarlanmıştı! Pek gerçekçi bir tiyatro temsiliydi, ama yalnızca bir temsildi! İskender bunu da becerebiliyordu; o hayranı olduğu Thessalos'tan daha üstün bir aktördü, üstelik siyasi, askeri ve ideolojik açıdan bakıldığında, dehşeti savunmakta da haklıydı. Bu çocuk artık dünyanın efendisi gibi düşünüyor ve hareket ediyordu!

Kral kitaplığından bir rulo alıp generaline uzattı: "Geceleri oku bunu. Antipatros Spartalılara karşı zafer kazandığını söylüyor. Kral Agis Megalopolis'te savaşırken öldü ve artık Hellen ülkesinde benim Panhellenik birliğin komutanı olmama karşı çıkacak kimse kalmadı. Bana gelince; yapmam gerekeni yaptım: Yunanların yüzyıllık düşmanlarını yenme vaadimi yerine getirdim. Bu da sarayın yakılması anlamına geliyordu. Şimdi yazgımın peşine düşmekten başka bir düşüncem yok."

Parmenion, gözleri pek iyi göremediğinden Antipatros'un mektubuna şöyle bir göz attı ve Kral'ın ne demek istediğini anladı.

İskender bir elini General'in omzuna koydu ve yarı duygulu, yarı sert, askerce bir tavırla, "Hazırlan General!" diye emretti. "Ordunu topla, en sert disiplini yeniden yürürlüğe sok. Yola çıkmak üzereyiz."

26

İlkbahar sonunda ordu yola koyulup kuzeye yöneldi; yaylanın ortasından yürüyüp çölü sağına, tepeleri karlarla kaplı Elam dağlarını soluna alarak ilerledi. Dört aşamada toplam yirmi parasanga yürüyerek bir akşam Akhaimenid Hanedanı'nın kurucusu Büyük Kyros'un antik başkenti olan Pasargade'ye vardılar. Burası küçük, çoğunlukla çobanların ve çiftçilerin yaşadığı bir kentti; tam ortasında türünün ilk örneği olan *pairidaeza*, Kyros'un eski sarayını çevreleyen harika bir bahçe bulunuyordu. Gelişkin bir sulama sistemi, tepelerin altından geçen pınardan aldığı soğuk suyu çimenlere, güllere, servilere, ılgınlara, kokulu katırtırnaklarına, porsuklara, ardıçlara dağıtıyordu. Karşıda, batıya doğru kentin kurucusunun görkemli, ama ıssız gömütü yükseliyordu.

Pers halkının dört yüzyıl önce terk ettiği bozkırlara özgü deriden, kare biçiminde ve aşağı doğru genişleyen bir çadır biçiminde yapılmış olan gömüt son derece sadeydi. Buralara önce Medlerin ve Kralları Astyages'in kulları, sonra da uçsuz bucaksız toprakların fatihleri gelmişlerdi. Ama bu yalın yapı, bir Mezopotamya kulesi gibi, yedi büyük basamakla çıkılan görkemli bir taş kaidenin üstünde, bakımlı porsuk ağaçlarıyla dolu, bir dizi sütunla çevrelenmiş bir bahçenin ortasındaydı.

Gömüt hâlâ bir grup büyücü ve bir rahip tarafından korunuyordu ve her gün Büyük Kral'ın anısına bir ayin düzenleniyordu. İskender'in yaklaştığını gören büyücülerle rahip Persepolis'te olup bitenleri duydukları için telaşlıydı-

lar, ama Kral onları rahatlattı: "Yaşananlar, bir daha yaşanmayacaktır. Size rica ediyorum, bırakın anıtı ziyaret edeyim. Tek isteğim Kyros'un anısını yâd etmektir."

Rahip küçük şapelin kapısını açarak, çevresine sessizce bakan genç Kral'ı içeriye aldı. Kapıdan süzülen bir güneş ışını içeriye uzanıyor, işlemesiz, yalın lahdi ve üzerindeki yazıyı aydınlatıyordu:

BEN KYROS, PERS KRALI
GÖMÜTÜME ZARAR VERMEYİN

Arka duvarda büyük fatihin silahları, kancalara asılı olarak sergileniyordu: balık pulunu andıran demir pullardan oluşmuş bir zırh, tepesi sivri bir tolga, yuvarlak bir kalkan, fildişi saplı demir kılıç...

Yaylaya derin bir sessizlik egemendi; yapayalnız, anıtsal gömütü okşayan rüzgârın hafif ıslığından başka bir ses duyulmuyordu. İskender o anda, insan yazgısının değişkenliğini, olayların gelişmesindeki uçuculuğu ve oynaklığı bir hançer keskinliğiyle yüreğinde hissetti. İmparatorlar yükseliyor, sonra başkalarına yer açmak için devriliyorlardı; sırası gelen büyüyor, güçleniyor, sonra unutulmuş denen karanlığın içinde yitip gidiyordu. Ölümsüzlük yalnızca bir düş müydü? O anda annesinin varlığını öylesine yoğun biçimde hissetti ki, sanki elini tapınağın kuytu köşesine uzatsa ona dokunabilecekti. Ve annesinin sesini duyar gibiydi: "Sen ölmeyeceksin, *İskender*..."

Genç Kral arkasını döndü, basamakların tepesindeki terasa çıktı; geniş yaylanın kuru, mis kokulu havasını içine çekti ve o berrak ışığın, varlığını sarmaladığını hissetti. Aşağıya inerken bakışlarını yere çevirdiğinde, onu bekler gibi görünen Aristandros'u gördü.

"Ne işin var burada, Kâhin?"

"Bir ses duydum."

"Ben de; annemin sesiydi."

Aristandros, "Dikkatli ol *İskender*, Akhilleus'u anımsa," diyerek Kral'ı uyardı. Sonra pelerinini bir bayrak gibi havalandıran rüzgâra kapılarak uzaklaştı.

Ertesi gün, Büyük Kral'ın egemenliğindeki bir kabileye ait topraklardan geçtiler ve onları kendilerine bağladılar; biraz daha ileride Med yaylasının daha yüksek noktalarına tırmanırlarken İskender, Solisli Eumolpos'tan bir mesaj aldı:

Kral Dareios Ekbatana'da İskitlerle Kadusilerden oluşan bir ordu topluyor ve bunun için kraliyet sarayının hazinesini kullanıyor. Haremi Kaspia Kapıları'ndan doğuya gönderdi. Mümkün olduğu kadar çabuk bu kente gelmen gerekiyor, yoksa sonu belli olmayacak çok zor bir savaşa girmek zorunda kalacaksın. İskitlerle Kadusiler yorulmak nedir bilmeyen pek korkunç süvarilerdir. Karşıdan saldırmazlar, arkalardan, dolambaçlı yollardan gelip akınlar yapar, sürekli pozisyon değiştirerek düşmana yönünü şaşırtırlar. Kyros ile Büyük Dareios'un da İskitler tarafından yenildiklerini unutma!

İskender mesajı okuduktan sonra savaş düzenindeki piyadelerini ve süvarilerini yanına alarak hemen yola çıkmaya, yük hayvanlarını ve hazineyi Parmenion'un emrindeki üç *pezhetairoi* taburuyla, Trakyalı ve Triballi hafif piyadelere emanet etmeye karar verdi. Artık fethetmesi gereken tek bir başkent kalmıştı: Bu sonuncusuydu.

Böylece zorlu bir yürüyüşle tepelere tırmanmaya başladılar, aşılması daha kolay olan ırmak vadilerinde ilerlediler. Kapkara kayalıkları olan dağ zincirleri, güneş altında safir gibi parlayan karlarla kaplı tepeler manzaranın görkemini artırıyordu. Aşağıda altın rengi kumlarıyla uzanan çöl, çiftçilerin ve çobanların yaşadığı vaha köyleri görünüyordu. Köylerin bazıları pırıl pırıl suların kaynadığı ya da aktığı derelerin yakınında, yamaçlarda kurulmuşlardı; ordu geçerken köylerin halkı evlerinden, kulübelerinden çıkarak ata pantolonsuz binen, başlarına geniş kenarlıklı tuhaf şapkalar takmış bu askerlere bakıyorlardı.

Yer yer ıssız tepelerde yükselen taş basamaklar ve kuleler görüyorlardı: Bunlar yerli halkın, toprağı ve ateşi kirletmeden, doğanın içinde eriyip yok olması için ölülerini koydukları sessizlik kuleleriydi. Bunları gören İskender Gaugamela Çölü'nün derme çatma bir tümülüsüne emanet

ettiği Barsine'yi, ailenin hayatta olan tek üyesi olan ve dedesiyle Pamphylia'ya dönen Phraates'i düşündü. Şu anda çocuğun zihninden neler geçiyordu acaba? Hayaller mi? İntikam duyguları mı? Yoksa yalnızca öksüz ve yetim bir çocuğun hüznü mü?

Sürekli dikleşen ve geçit vermemekte direnen vadilerdeki yürüyüş on gün sürdü ve sonunda yemyeşil bir vadiyle tepeleri karlı dağların çevrelediği görkemli Ekbatana kenti uzaktan göründü. Surların en üst şeridiyle burçları mavi tuğlalar ve altın varaklarla süslenmişti; bu nedenle bir kraliçenin alnına taktığı mücevherler gibi parlıyorlardı. Saraylarla tapınakların som altınla kaplanmış çatıları ve burçları da güneş altında ışıl ışıl yanıyordu. İskender Pella'daki sarayda ağırladıkları Pers konukların kendisine anlattıklarını masal gibi dinlediği günleri anımsadı. O zamanlar çocukluktan henüz çıkmakta olan Prens, konuğunun kara gözlerine, kara kıvırcık sakalına, som altından töreh kılıcına bakmış ve onun masal ülkesinden gelen gerçeküstü bir yaratık olduğunu hayal etmişti. İşte şimdi bu efsanevi kent gözlerinin önündeydi.

Yanında Babylonia Satrapı Mazaios'un oğlu ile onun anne tarafından kuzeni olan, yeni Kral'ın gözüne girebilmek için yanıp tutuşan bir genç vardı. Genç, atını mahmuzlayıp surlara yaklaşarak nöbetçilerle konuştu. Sonra İskender'in yanına gelerek, artık rahatça anlaşılan Yunancasıyla şöyle dedi: "Büyük Kral Dareios gitti. O savaşmaz, o kaçar ordusu ve hazinesiyle."

"Ne yöne kaçmış?"

"Oraya," dedi genç kuzey yönünü göstererek. "Satrap teslim oluyor."

İskender söylenenleri anladığı belli etti ve orduya o anda açılmakta olan kent kapılarından içeri girilmesini emretti. Sert bir disiplin yürürlüğe konulduğundan ve her türlü saygısızlığa kamçılanma gibi ağır cezalarla karşılık verildiğinden ordu son derece düzenli bir biçimde hareket ediyordu.

Parmenion, birlikleri ve kervanıyla birlikte iki gün sonra, akşama doğru onlara yetişti, ama kentin içine girmeleri, kraliyet hazinesine ait yüz yirmi bin talentten olu-

gün yükü boşaltmaları, yirmi bin yük hayvanını kentin kuzey kapısından çıkartmaları beş gün sürdü. Her hayvan ortalama altı talent taşımıştı; bu da yürüyüş hızlarını oldukça azaltmıştı.

İşler sona erip birlikler kent dışında kurulan kampa yerleşince, İskender yaşlı General'i akşam yemeğine davet etti. Basit değilse de hafif bir yemek yeniyordu ve sofrada şarap yoktu; yalnızca su içiliyordu. Parmenion külde pişmiş ekmeğini dişlerken, 'Persepolis'teki abartılı davranışlarını bağışlatmak istiyor herhalde,' diye düşünüyordu.

İskender, sözlerine, "Kuzenim Prens Amyntas hakkında neler söyleyeceksin?" diyerek başladı. "Ona güvenebilir miyim, yoksa onu gözetim altında tutmaya devam mı etmeliyim?"

"Kraliyet arşivlerinden bilgi edinebildin mi?"

"Kraliyet arşivlerinin elden geçirilmesi, yıllar değilse de aylar alır. Bildiğim kadarıyla Eumenes, babamın öldürülmesine ya da Amyntas'm bu cinayet için Dareios ile işbirliği yaptığına ilişkin bir ipucu ele geçiremedi. Bana kalırsa gene de temkinli olmakta yarar var."

İskender bir yudum su içti, sonra bir yudum daha; ardından konuyu değiştirdi: "Aramızda görüş ayrılıkları olmasına üzülüyorum."

"Ben düşündüğümü söylemekten yanayım efendim, babana karşı da öyleydim."

"Biliyorum, ama şimdi beni iyi dinle." Bu arada aşçı sebze, baklagil ve ekşimik ikram ediyordu. "Elime geçirene dek Dareios'un peşinden gideceğim ve onunla son kez çarpışacağım; ancak o zaman bu İmparatorluğun hepsi bizim olacaktır.

"Bunu yapabilmek için burada, Ekbatana'da güvenle bırakabileceğim, Makedonya ile iletişimimi sağlayacak, oradan gelen askeri bana gönderecek ve en önemlisi kraliyet hazinesini koruyacak birine ihtiyacım var. Benim en güvendiğim insan sensin, General. Yönetime gelince; bu işi Arpalos'a vereceğim. İyi bir çocuk ve Eumenes ona güveniyor. Bu önerime yanıtın ne olacaktır?"

"Anladım, artık çok yaşlandığım için beni savaş meydanında istemiyorsun; beni dinlenmem için buraya bırakıyorsun ve..."

"Elbette yaşlısın General," dedi İskender yüzünde tuhaf bir gülümsemeyle, sonra haykırdı: "Bugün tam yetmiş yaşını doldurdun!"

O anda perdenin arkasından bir erkekler korosu şarkı söylemeye başladı:

Savaşa giden yaşlı asker
Yere düşer, yere düşer!

O anda İskender'in arkadaşları, Philotas, Eumenes, yardımcısı Arpalos ellerinde kızarmış bir dana, şarapla dolu bir *krater*, şişte keklikler, kazlar, tavuklar ve pek çok başka yiyecekle içeriye girdiler. Bu özel gün için Parmenion'un ikinci oğlu Nikanores de yemeğe davet edilmişti.

Leonnatos sofrada bulunan sebzelerle ekşimikleri yere atıp bağırdı: "Atın gitsin şu rezillikleri! Şimdi yemek yeme zamanıdır!"

Parmenion ona böyle zengin bir şölen hazırladıklarını görünce duygulanmış, belli etmemeye çalışarak gözlerini silmeye başlamıştı. İskender elinde mühürlü bir ruloyla onun yanına gitti, "Bu sana yaş günü armağanım General," dedi ve ruloyu yaşlı adama teslim etti.

Parmenion, ruloyu açtı; harfler büyük büyük yazılmış olduğundan kolayca okuyabildi: Kral ona biri Susa'da, biri Babylonia'da, biri de Ekbatana'da olmak üzere üç konak, Makedonya'da, Lynkestides'te ve Eordea'da geniş araziler ve ömür boyu yüz elli talentlik maaş armağan ediyordu. Rulonun ikinci sayfasında oğlu Philotas'ın süvari birliğinin genel komutanlığına getirildiği bildiriliyordu. Hepsinin altında da mühür ve imza vardı: Genel Sekreter Kardialı Eumenes.

Titreyen sesiyle, "Efendim ben..." demeye çalışan Parmenion, Kral tarafından susturuldu: "Tek söz etme General. Sen bundan çok daha fazlasını hak ettin ve biz hepimiz yüz yaşına dek yaşamanı, bu armağanların keyfini sürmeni diliyoruz. Görevine gelince; bu Boğazlar'ın doğusundaki gelmiş geçmiş en önemli ve hassas görevdir; bu konuda senden başka hiçbir kimseye güvenemeyeceğimi bilmeni isterim."

Parmenion, Philotas'ın süvari komutanlığına atandığını bildiren mektubu oğluna uzatıp şöyle dedi: "Gördün mü oğlum, gördün mü? Haydi, al sen de kardeşine göster!"

Kral arkadaşlarının alkışları arasında General'i kucakladı ve şölen gecenin ilerleyen saatlerine dek sürdü. İkinci nöbet değişiminde Parmenion dahil, hepsi zil zurna evlerine döndüler.

27

İskender'e kalsa hemen toparlanıp yola koyulacak ve Dareios'u kovalamaya devam edecekti, ama birkaç parça işini bitirmek, özellikle de mektuplarını yazmak için bir süre daha kentte kaldı. Antipatros'un kendine kötü davrandığından yakınan annesine, Sparta Savaşı'nı kazanan ama Olympias ile bir türlü geçinemeyen Antipatros'a, sonra da bütün satraplarıyla valilerine mektuplar yazdı.

Eumenes, mektubu mühürlerken, "Annen ile Antipatros arasındaki bu anlaşmazlığı nasıl çözümleyeceksin?" diye sordu. "Bunu daha fazla görmezlikten gelemezsin."

"Elbette, ama Antipatros annemin bir gözyaşının bin mektubundan daha değerli olduğunu bilmelidir."

"Bu da doğru değil," dedi Sekreter. "Antipatros'un büyük sorumlulukları var ve bu nedenle huzurlu olmalı."

"Bütün güç onun elinde; annem de eninde sonunda Makedonya'nın kraliçesidir. Onu da anlamak gerekir."

Eumenes yapacak bir şey olmadığını anlayarak başını salladı. Öte yandan Kral, annesini dört yıldır görmüyordu ve onun yalnızca iyi yanlarını anımsıyor olması akla yakındı. Kız kardeşi Kleopatra'yı da çok özlüyor, ona tatlı mektuplar yazmaktan vazgeçmiyordu.

Yazışmaları bitirdiklerinde İskender şöyle dedi: "Yunan müttefik askerlerimizi terhis etmeye karar verdim."

Eumenes, "Neden?" diye sordu.

"Panhellenik birlik, sağlam olarak yeniden elimizdedir ve buradan asker tutacak kadar paramız var. Öte yandan evlerine varan Yunanlar gördüklerini ve yaptıklarını an-

luttıklarında halk üzerinde büyük etki yaratacaklardır; bu, Kallisthenes'in yazmakta olduğu *ARAŞTIRMALAR*'dan daha büyük bir iz bırakacaktır."

"Ama onlar çok iyi savaşçılardır ve...

"Yorgunlar Eumenes ve önümüzde daha çok uzun bir yürüyüş var. Kendilerini evlerinden çok uzakta hissettikleri bir anda bizi tehlikeye atacak yanlış kararlar alabilirler. Bütün bunları önlemeyi yeğlerim. Yarın sabah onları kampın dışında topla."

Yunanlar, önemli bir kararla karşı karşıya kalacaklarını sezmişlerdi: Gün ışımadan toplanmaları, eşyalarını ve yük arabalarını hazırlamaları, zırhlarını ayna gibi parlatmaları istenmişti.

Bukefalos'un sırtında karşılarına çıkan İskender tepeden tırnağa silahlanmış, zırhını kuşanmıştı; iki yanında muhafızları duruyordu. Güneşin ilk ışığı piyadelerin silahlarına vurduğunda, konuşmaya başladı:

"Dostlarım! Zaferlerimize çok büyük, bazı durumlarda belirleyici katkılarınız olmuştur; içimizden hiç kimse Yunan piyadelerinin, Gaugamela'da sağ kanadı tutarak Bessos'un ve onun Med süvarilerinin akınlarına nasıl karşı koyduğunu unutmayacaktır. Panhellenik birliğe ve onun yüce komutanına hizmet etmek için ettiğiniz yemine sonuna dek sadık kaldınız, değerli ve cesur askerler oldunuz. Hiçbir Yunan'ın, hatta Troia savaşındakilerin bile tanımadığı çok büyük bir zaferin parçası oldunuz: Babylonia'yı, Persepolis'i, Ekbatana'yı fethettiniz.

"Şimdi bu uğraşlarınızın meyvesini yeme zamanı geldi: Sizleri terhis ediyorum. Her subaya bir talent, her askere otuz gümüş mana verilecek ve buradan Yunanistan'a dek yapacağınız yolculuğun masrafları ödenecektir. Sizlere teşekkür ediyorum; ailelerinize, oğullarınıza, kentinize dönebilirsiniz!"

İskender sözlerini bitirdiğinde büyük bir sevinç narası ve alkış bekliyordu, ama bunun yerine kalabalıkta bir mırıltı dolaştı, adından coşkulu bir tartışma başladı.

Bunun üzerine Kral araya girerek, "Neler oluyor, askerler?" diye sordu. "Verdiğim parayı mı az buldunuz? Geri dönmek istemiyor musunuz?"

Kırk yaşlarında bir subay olan Eghionlu Eliodoros öne çıkarak söz aldı: "Kralım, biz sana her şey için teşekkür ederiz ve yardımlarımızı değerli bulduğun için çok mutluyuz. Ama senden ayrılmak bizi üzüyor." İskender inanamayan gözlerle subaya bakıyordu. "Senin yanında savaşarak başka kimseden öğrenemeyeceğimiz bilgiler edindik, başka hiçbir askerin tadamayacağı başarıları tattık. Pek çoğumuz bundan sonra ne yapacağını, başka hangi toprakları fethedeceğini, hangi uzak ülkelerin senin sancağının gölgesine gireceğini merak ediyor. Elbette pek çok asker senin çağrına uyacak; bir yandan sevinirken, bir yandan da bunca zamandır seni sevmeyi, sana hayran olmayı öğrendiklerinden hüzünle evlerine döneceklerdir.

"Bazı askerlerin ailesi yoktur ya da varsa bile, onlar senin varmak istediğin yere kadar yanında olmayı, gerek duyarsan canları pahasına senin için savaşmayı yeğlemektedir. Onları istersen, bu adamlar seninle kalmayı yeğlerler."

Sözlerini bitirince askerlerinin yanına çekilip aralarına karıştı.

"Sizin gibi erkekler," dedi İskender, "gerçekten azdır ve ben kalmak isteyenler olursa bundan onur duyarım. Ama burada kalan, artık kentinin gönderdiği bir müttefik asker olarak değil, meslekten asker olarak orduda yerini alacaktır. Onlarla bütün sefer için altı yüz drahmilik bir anlaşma imzalayacağım ve savaşta şehit olmaları durumunda bu para ailelerine teslim edilecek. Orduda kalmak isteyen ilk sıranın üç adım önüne çıksın; ötekiler benim şükran, dostluk ve sevgi dileklerimle istedikleri an yola çıkabilirler."

Askerler Makedon askerlerin yaptığı gibi, mızraklarını uzun uzun kalkanlarına vurarak krallarının adını haykırdılar. Sonra Yunan askerlerin yarısı üç adım öne çıktı!

Aynı gün, eve dönmeye karar veren askerler son selamlama için iki yana dizilmiş olan piyadelerin ve süvarilerin arasından geçerek yürümeye başladılar; borazanlar da veda işareti verdi. Parmenion, "Silah... tut!" diye emrettiğinde

yüzlerce tehlikeye ve dehşete tanık olmuş erkeklerin gözleri yaşla doldu.

Yola koyulanlar ilk dönemecin arkasında gözden kaybolduktan, adımlarına tempo tutan davulların sesi duyulmaz olduktan sonra, İskender borazanları yeniden caldırdı ve ordu toplanarak Büyük Kral'ın izini sürmek üzere yeniden harekete geçti. Kestirme yollar bilen Okshatres, paralı İskit askerleriyle önden gitmeyi önerdi ve dörtnala yola koyuldu.

Ordunun ilerlediği geniş yaylada küçük antiloplar, yabankeçileri geziniyor, geceleri de arada sırada aslan kükremeleri duyuluyordu. Yürüyüşün ritmi dayanılacak gibi değildi: Askerlerin pek çoğu yaralanan ayakları nedeniyle durmak zorunda kaldılar; yük hayvanları yorgunluktan ve sırtlarındaki ağırlıktan çöktü; ama İskender hiçbir bahaneyi kabul etmiyor, Dareios'a zaman tanımamak için, geceleri çadır bile kurmadan, hep daha az uyuyarak olanca hızıyla yürümekte direniyordu.

Eski askerlerine, yalnızca on üç günde Istros Irmağı kıyısından Thebai'ye varışlarını anımsatıyor, geceleri kendi de asker pelerinine sarınıp toprakta uyuyordu. Kimi zaman, Doğu eyaletlerine uzanan yoldaki kervansaraylarda konaklama fırsatını buluyorlardı; ama mekânların küçüklüğü nedeniyle, buralara ancak hasta ve bitkin olanlar girebiliyordu.

Havanın serinliği günden güne artıyor, adeta tenlerini ısırıyordu; Eumenes çok rahat bulduğu için, pantolon giyme alışkanlığı edinmişti. Doğuya doğru, altı günlük çok zorlu bir yürüyüşten sonra karşılaştıkları müthiş heybetli dağ zincirinin zirvesi, şimdiye dek hiç görmedikleri kadar yüksekti ve karlarla kaplıydı. Sonunda Kaspia Kapıları denen geçide vardılar. Burası, dibinde çok coşkulu bir ırmağın aktığı, iki yanındaki duvarlara Agrianların bile zorlukla tırmandıkları bir boğazdı.

"Burada tuzak kurdularsa," dedi Kara, "bizi paramparça ederler."

Kral Dareios'un bu fırsatı değerlendirmemesi olanaksız görünüyordu. İskender dimdik yamaçların tepesinde bir

kartalın havada daireler çizerek uçtuğunu gördü. "Tepede birinin olduğunu mu düşünüyorsun?" diye sordu.

"Bunu öğrenmenin tek yolu var."

"Agrianlar."

"Onları hemen keşfe göndereyim."

Az sonra boğazın girişinde beklemeye geçen askerler başlarını yukarıya kaldırmışlar, Agrianların kaya duvarlara cambaz gibi tırmanışlarını, küçük kazmalarıyla ayaklarını dayayacak gedikler açmalarını, yorulmak nedir bilmeden adeta sürünerek yukarıya çıkışlarını seyrediyorlardı. İçlerinden biri, zirveye varmadan, eliyle bir yere tutunmaya çalışırken ayağını basacağı noktayı bulamadı ve kayalardan aşağıya yuvarlanmaya başladı. Arkadaşları tırmanmayı sürdürdüler, ama bir başka grup vadinin dibinden ayrılarak parçalanmış cesedin iki kaya arasında sıkışarak durduğu yere kadar çıktı. Onu alıp büyük bir tehlikeyi göze alarak vadiye indirdiler; sonra bir tabut hazırlayıp arkadaşlarını içine yatırdılar ve yeniden yürüyüşe geçmeden önce onu peleriniyle örttüler.

Bu arada yaklaşık yirmi kişiden oluşan öteki grup tepeye varmış ve kornolarıyla, askerlere ilerleyebilecekleri müjdesini vermişlerdi. Büyük Kral'ın askerlerinin bir engeliyle karşılaşmayan İskender'in ordusu, ilk molada, şehit düşen arkadaşları için bir cenaze töreni düzenledi. Onu çam dallarından oluşturdukları bir cenaze ateşine yatırıp yürek paralayıcı ağıtlar yakarak alevleri seyrettiler. Külleri, silahları ve pelerininin *fibula*'sını bir kutuya koyduktan sonra, gecenin geri kalanını bol bol içip bağırıp çağırarak geçirdiler.

28

Dördüncü nöbet değişiminden az önce, tavşan uykusunda olan İskender, Peritas'ın hırladığını işitti.

"Bir şey mi duydun? Uslu dur, uslu dur... Ya bir kurt ya da vaşaktır..." dedi. Sonra, gözlerini gökyüzüne çevirdi ve Agrianların, yolun şimdilik açık olduğunu göstermek için tepede yanık tuttukları ateşi gördü. Ardından birtakım ayak sesleri ve karmaşık konuşmalar duydu.

"Ne var?" diye seslendi yüksek sesle.

Ephestione yanına geldi: "Okshatres İskitleriyle geri döndü ve seninle konuşmak istiyor."

"Okshatres mi? Bırak gelsin."

Boğazın dibinden ilerleyen üç süvari yaylarını omuzlarına asmışlardı ve üçü de toz içindeydi. Bitkin görünen Okshatres, atından indiğinde zor ayakta duruyordu. Belki de uzun süre aralıksız ata binmek bacaklarının gücünü kesmişti. "Baktriana Valisi Bessos, Kral Dareios'u yakalayıp tutuklamış."

"Gaugamela'da bizi sağımızdan vurmak isteyen o köpek!" dedi Leonnatos. Okshatres, sözlerinin tam olarak aktarılabilmesi için bir çevirmen istedikten sonra sözlerini sürdürdü: "Kral, altı bin süvari, yirmi bin piyade ve kraliyet hazinesinden aldığı yetmiş bin talentle Ekbatana'yı terk etmişti ve arkasına dönüp bakmaya bile niyeti yoktu. Seni Kaspia Kapısı'nda bekleyecekti; ama onun sürekli kaçtığını gören askerlerinin morali bozulmuştu; aynı zamanda ne İskitlerin, ne de Kadusilerin yardım gücü göndermeyeceklerini öğrenmişlerdi. Pek çoğu geceleyin kampı

terk edip dağların arasında ya da çölde izlerini kaybettirerek ordudan kaçtı. Bizler de onlarla yollarda karşılaştık ve bu bilgileri edindik. Öncü ulaklar, senin ordunla giderek yaklaştığını haber vermiş onlara. Satibarzanes, Barsaentes ve Nabarzanes gibi başka satraplardan da destek alan Bessos, Kral'ı tutukladı, zincire vurdurdu ve bir arabaya kapattı; şimdi en uçtaki Doğu eyaletlerine doğru ilerliyorlar."

"Şimdi nerededirler?" diye sordu İskender. Bu arada arkadaşları da giyinip silahlanmışlardı. Kimileri ateşi körüklemeye başlamış, pek kısa süre sonra eyleme geçeceklerini anlayarak kampı harekete geçirmişlerdi.

"Burasıyla Medlerin başkenti Hekatompylos arasında bir yerlerde olmalılar. Ama boğaz şu anda boş ve süvarilerinle hızlı gidersen onları yakalayabilirsin. O hırslı hainin, ihanetinin meyvesini toplayacak olması düşüncesi beni çıldırtıyor. Onu izlemeyi düşünüyorsan, seninle gelip sana yolu göstereceğim."

"Ata binecek halin olduğunu sanmıyorum," dedi İskender. "Perişan görünüyorsun."

"Birkaç lokma yiyecek verir, bacaklarımı dinlendirecek kadar zaman tanırsan, ayağa kalkarım."

İskender o anda elinde 'Nestor Lokması' ile yaklaşmakta olan Leptine'ye işaret edip yemeği Okshatres'e verdirdi. "Şunu dene," dedi. "Bu ölüyü bile ayağa kaldırır." Sonra arkadaşlarına dönerek, "Bütün süvari birlikleri hemen yola çıkmaya hazırlansın," dedi.

Askerler zaten bu emri bekliyorlardı; kısa sürede toplanma borusu çaldı ve İskender atına atladı. Yanında Okshatres, arkasında Ephestione, Ptolemaios, Perdikkas, Krateros ve ötekiler ile, dörtnala boğaza doğru ilerlemeye başladı.

Atların soluk alması için verilen birkaç kısa mola dışında hiç durmadılar. Boğaz, kente doğru inen vadi yönünde genişliyor, güneş Irkania tepelerinin karlı doruklarını aydınlatıyordu. Okshatres ansızın bağırdı: "Durun!" Ve atının dizginlerini çekti. Terden parlayan hayvan güçlükle durdu; İskender ve arkadaşları da geniş bir yay halinde açılarak ellerini silahlarına attılar. Kral, kılıcını kınından çıkarttı, Leonnatos baltasını çekti ve hepsi bakışlarını birkaç

stadyon ötedeki bir nesneyi işaret eden Pers Prensi'ne çevirdiler.

"Bu kraliyet ahırlarına ait bir arabadır," dedi. "Belki de daha hızlı gidebilmek için bunu terk ettiler."

"İlerleyelim ve daha dikkatli olalım," dedi İskender. "Bu bir tuzak olabilir. Ephestione, sen bu yandan, Ptolemaios sen de şu yandan ilerle! Perdikkas, sen düz git ve köşeyi döndükten sonra ne olduğuna bak! Dikkatli ol!"

İskender, Leonnatos ve Krateros, at sırtında ilerleyen Okshatres'in peşine düştüler.

Kraliyet arabası yolun ortasındaydı ve görünüşte hiçbir zarara uğramamıştı; kapıları kapalıydı.

"Bekle," dedi Leonnatos. "Bırak önden ben gideyim." Sonra atından indi, baltasını aldı ve arabanın kapısını açıp başını içeriye uzattı. "Ah ulu Zeus!" diye mırıldandı.

İskender de onun yanına geldi: Kral Dareios sefer giysisiyle arabanın içinde yatıyordu. Kral olduğunu belli eden gösterişli kara sakalı, lüle lüle kıvrılmış uzun saçları ve kara bıyıkları, ölüm korkusundan bembeyaz kesilmiş yüzüyle tam bir tezat oluşturuyordu. Göğsünde, kemerine dek yayılan geniş bir kan lekesi vardı; Kral'ın elleri zincirliydi. Gösteriş olsun diye ellerini altın bir zincirle bağlamışlardı.

"Reziller!" diye söylendi İskender öfkeyle.

"Çabuk onu dışarıya çıkartalım," diye bağırdı Ptolemaios. "Belki hâlâ canlıdır. Philippos'u çağırtın, haydi çabuk!"

İki asker, Büyük Kral'ın bedenini sarsmadan arabadan çıkarıp yere serdikleri battaniyenin üzerine yatırdılar. Philippos koşarak gelip kulağını hemen Dareios'un göğsüne dayadı.

"Ölmüş mü?" diye sordu Leonnatos.

Philippos eliyle susmasını işaret etti ve dinlemeye devam etti. "İnanılmaz!" dedi. "Hâlâ soluk alıyor."

Herkes birbirinin yüzüne baktı. İskender Philippos'un yanına diz çöktü. "Elinden bir şey gelir mi?"

Hekim başını iki yana salladı, sonra Kral'ın bileklerini bağlayan zincirleri çözmeye koyuldu. "Elimden ancak bu gelir: Onu ölümün ellerine özgür bir insan olarak bırakabilirim. Artık dakikaları sayılıdır."

"Bakın!" diye bağırdı Krateros. "Dudaklarını oynatıyor."

Bu sefer Okshatres Kral'ın yanına diz çöktü, kulağını onun ağzına yaklaştırdı ve yaşlı gözlerle ayağa kalktı.

"Öldü," dedi titreyen sesiyle. "Büyük Kral III. Dareios öldü."

İskender ona yaklaştı. "Bir şey mi söyledi?" dedi. "Son sözlerini işitebildin mi?"

"Evet, 'İntikam!' dedi."

İskender düşmanına, geçmişte kalmış uzak bir günde, Issos'ta bir an karşılaştığı gözlerin şimdi donuk bakışlarına baktı ve birkaç ay öncesine dek dünyanın en yüksek tahtında oturur, milyonlarca kişi tarafından bir tanrı gibi görülürken, kendi arkadaşlarının ihanetine uğrayarak tozlu bir yolda ölüme terk edilmiş bu insana merhamet duydu. Aklına *Ilion'un Ölümü*'nden, Neoptolemos tarafından öldürülen Priamos'un cansız bedenini tanımlayan dizeler geldi:

Asya'nın kralı, orduların güçlü efendisi olmuş kişi yatıyor yerde
Bir yıldırımın çarptığı ağaç gibi
terk edilmiş bir ağaç kütüğü, adsız bir beden...

Sonra şöyle mırıldandı: "Senin intikamını ben alacağım. Yemin ediyorum." Kral'ın cansız gözkapaklarını kapattı.

29

İskender'den Sisygambis'e; Krallığın Büyük Anası, selam!

Oğlun Dareios öldü. Onu ne ben, ne adamlarım öldürdü; kendi arkadaşlarından biri oğlunun canını aldı ve bedenini Hekatompylos yolunun kenarına bıraktı.

Onu bulduğumda hâlâ soluk alıyordu, ama yardım etmek için elimden gelen tek şey, böyle onursuzca ölmesinin intikamını almak için yemin etmek oldu. Şu anda benim için olduğu gibi onun da son düşüncesi sen olmuşsundur eminim. Bu ölüm onu olduğu kadar beni de gücendiriyor, çünkü ikimizin dürüst bir çarpışmada karşı karşıya gelmemize engel oldular; yüz yüze savaşmalıydık, bir yenen, bir yenilen olmalıydı ve yitirenin talihsizliğine üzülmeliydik.

Son bir kez göğsüne bastırabilmen, son yolculuğuna uğurlarken ağlayabilmen için onu sana gönderiyorum. Bedeni bu uzun yolculuğa, öteki kralların yanında kendi mezarını hazırlatmış olduğu Persepolis kayalıklarına dek dayanabilmesi için hazırlandı.

En uygun töreni düzenlemek sana düşüyor. Bana gelince; katilleri yakalayana ve onun ölümünün öcünü alana dek durmayacağım. Bir anne için evladını yitirmekten daha büyük acı yoktur, ama sana yalvarıyorum, benden nefret etme: Tanrılar sana onun arkasından ağlama, onu ataları gibi gömme fırsatını bahşettiler. Beni uzun yıllardan beri bekleyen anneme belki bu bile kısmet olmayacaktır.

Sisygambis mektubu katlayıp odasının yalnızlığında uzun uzun ağladı; sonra haremağalarını çağırarak atları, tahtırevanı, yas giysileriyle cenaze için verilecek kurbanları getirmelerini emretti. Ertesi gün yola koyuldu; topraklarından kopartılmamaları için İskender'e ricada bulunduğu Utiaların köylerinden geçti.

Ana Kraliçe'nin oğlunu gömmek için Persepolis'e gittiği haberi yayılınca, halk yol boyunca toplandı: Kadınlar, erkekler, yaşlılar, çocuklar hüzünlü Kraliçe'ye saygılarını göstererek topraklarının sınırına dek ona eşlik ettiler; yanmış başkentin yıkıntılarının göründüğü yayladan, gündönümü sarayının sütunlarına, aç alevlerin yuttuğu taş sütunlar ormanına hep birlikte baktılar.

Ana Kraliçe yıkık kentin kapısında durup bir çadır kurdurdu ve Ekbatana'dan buraya uzanan yolda, oğlunun cansız bedenini taşıyan arabayı çeken dört kara atı görene dek, oruç tutarak bekledi.

İskender ara vermeden Bessos ile suç ortaklarını kovalamaya devam ederek, bir gün sonra Hekatompylos adındaki kente vardı. Buranın Pers komutanı savaşmadan teslim oldu. İskender, daha sonra Hyrkania topraklarındaki Zadrakartas'a vardı. Ordunun gözleri önünde şimdi uçsuz bucaksız Kaspia Denizi uzanmaktaydı.

Kral atından indi ve dalgaların ıslattığı kıyıda, çakıl taşlarının üstünde yalınayak dolaşmaya başladı. Kuzeye doğru yürüyüşlerine son veren bu engin su karşısında şaşkınlığa düşen arkadaşları bir Kral'a, bir denize bakıyorlardı.

Leonnatos denizin kenarında yürüyen Kallisthenes'in yanına giderek, "Sence dünyanın neresindeyiz?" diye sordu.

"Mızrağını ver bana," dedi Tarihçi.

Leonnatos soru soran gözlerle mızrağını arkadaşına uzattı. Kallisthenes onu düzgün bir toprak parçasına saplayıp gölgesini ölçtü.

"Aşağı yukarı Tyros'un düzeyinde bir yerdeyiz, ama oradan ne kadar uzakta olduğumuzu söyleyemem."

"Peki bu deniz nerede bitiyor?"

Kallisthenes önce batan güneş altında kızıla boyanan sulara, sonra karşıdan gelen ve bu soruyu belki daha doğru yanıtlayabilecek olan Nearkhos'a baktı. Denizci eğildi, yerden bir taş alarak gücü yettiğince uzağa fırlattı. Taş suya düştüğünde oluşan pembe halkalar kıyıya ulaştı. Sonra şöyle dedi: "Bunu kimse bilemez, ama bir donanma kurabilsem bakışlarımızı kilitleyen ufuktan öteye, kuzeye gitmek isterdim. Bu Okeanos'un bir körfezi midir, yoksa pek çok kişinin söylediği gibi bir göl müdür, o zaman anlardık."

Konuşurlarken, kamptan gelen bir uğultu giderek gürültüye, bağırışlara, şamataya, coşkunluğa dönüştü.

İskender arkasına bakıp, "Kampta neler oluyor?" diye sordu.

Mızrağını yeniden eline alan Leonnatos, "Bilemiyorum," dedi.

"O zaman git bak bakalım."

Leonnatos atına atlayıp kampa doğru ilerledi; yaklaştıkça sevinç naraları iyice belirginleşiyordu. Sonra bütün bu neşenin kaynağını anladı: Dareios'un öldüğünü öğrenen askerler savaşın sona erdiğini, eve döneceklerini sanmışlardı. Bu haberi kutluyorlar, içiyorlar, kendilerinden geçmişçesine dans ediyorlar, unuttuklarını sandıkları Makedon türkülerini söylüyorlar, uzun dönüş yolu için eşyalarını topluyorlardı.

Leonnatos atından yere atlayıp karşısına çıkan ilk askeri durdurdu: Bu *pezhetairoi*'lerden bir piyadeydi. "Herakles aşkına, burada neler oluyor?" diye sordu.

"Bilmiyor musun, eve dönüyoruz. Savaş bitti!"

"Bitti mi? Kim söyledi bunu size?"

"Herkes söylüyor: Dareios öldü, savaş bitti. Artık eve dönüyoruz, eve dönüyoruz!"

"Aptal!" diye kükredi Leonnatos askerin yüzüne. "Bütün bu sersemlere sakin olmalarını ve şu gürültüyü kesmelerini söyle! Savaşın bittiğine karar verecek ve bunu söyleyecek tek bir kişi var; o da İskender. Anladın mı? Ve o henüz hiçbir şey söylemedi; sana yemin ederim!" Sonra afallayan askeri kampın ortasında bırakıp kulakları sağır eden bu şamatadan uzaklaşarak Kral'ın yanına seğirtti.

"Neymiş?" diye sordu İskender.

Leonnatos yere atladı ve gördüklerini açıklamaya çalıştı: "İşte, nasıl söyleyebilirim ki?"

"Konuş Herakles aşkına! Kampımda neler oluyor?"

"Nasıl olduğunu bilmiyorum, ama savaşın bittiği ve eve dönüleceği söylentisi yayılmış. Yunanları terhis ettiğinden beri sıranın onlara da geleceğini düşünüyorlardı; hele şimdi Dareios da ölünce, adamlar buna iyice inanmışlar."

İskender zaman yitirmeden atına atlayıp kampa gitti. İçeriye girer girmez bir işaretiyle borazancıları çağırıp iki kez toplanma borusu çaldırdı. Başıbozuk gürültünün yerini büyük bir uğultu aldı; adamlar hemen yerlerine geçerek, krallarının ne söyleyeceğini beklemeye başladılar. Yanına arkadaşlarını alarak yüksek bir yere çıkan İskender'in yüzünden öfke okunuyordu. Sessizliği sağlamak için elini kaldırdı ve konuşmaya başladı:

"Erkekler! Ne yapıyorsunuz siz? Haydi, yanıt verin, komutanlarınızı bana gönderin ve bu kargaşanın nedenini bana açıklayın!"

Uğultu yeniden yükseldi; bu coşkularının hiç de coşkulu olmayan bir tavırla kesilmesinden rahatsız oldukları belliydi. Birliklerin komutanları birer birer öne çıktılar, kürsünün dibinde durup kısa bir süre kendi aralarında konuştular; ardından biri arkadaşlarının adına söz aldı: "Kralım, Yunan müttefikleri terhis etmenden sonra, Thessalialıları da terhis edeceğin söylentisi yayıldı ve onlar eşyalarını toplamaya başladılar. Sonra Dareios'un ölümünü öğrenerek bizleri de evimize götüreceğini düşündük. Bu nedenle adamlar şenlik yapmaya başladılar; hepsi dört yıldır görmedikleri karılarına ve çocuklarına kavuşmak istiyor."

"Doğru," dedi İskender. "Yunanlar gibi Thessalialıları da terhis etmeye niyetim var. Onlar da Panhellenik birliğe bağlı dostlarımızdır ve onların görevi de sona ermiştir. Asya'da bulunan Hellen kentlerini özgürlüklerine kavuşturmaya yemin etmiştik ve bunu başardık. Dört başkenti ele geçirdik, Büyük Kral öldü, ama görevimiz henüz bitmedi." Bu sözleri duyan askerler yeniden kendi aralarında konuşmaya başladılar. "Hayır erkekler, pek çok savaşta benimle omuz omuza kapışan arkadaşlarım! Doğuda isyana kalkı-

şan satraplar bize saldırmaya hazırlanıyorlar, binlerce kişi toplayarak yeni bir ordu kuruyorlar ve saldırmak için onlara arkamızı dönmemizi bekliyorlar.

"Yıldırım gibi hızlı atlarıyla bizi dört bir yandan saracak, gece gündüz bize rahat vermeyecekler; yolumuz üstündeki kuyuları zehirleyecek, ekinleri yakacak, kışın konaklayacağımız köyleri yıkacaklar. Şanımız şerefimizle ele geçirdiğimiz yolumuz dönüşte facialara sahne olacak. Sizin istediğiniz bu mudur?"

Kral'ın aldığı yanıt, hayal kırıklığı ve cesaret kırılması karışımı bir sessizlik oldu. Her zaman cesaretle savaşmış, canları pahasına her türlü tehlikeye gözü pekçe atılmış olan bu erkekler, krallarına olan bağlılık ve hayranlıklarını hep korumuşlardı, ama şimdi kararsız ve kuşkulu bir halleri vardı. Hiç tanımadıkları denizler, topraklar görüyorlardı, göklerin ve yıldızların yerlerinin bile değiştiğini düşünüyorlardı ve artık nerede bulunduklarına ilişkin hiçbir fikirleri yoktu. Ansızın kendilerini evlerine çok uzak hissediyorlar, ilk kez İskender'in ne olursa olsun eve dönmeye niyeti olmadığını, hep daha ileriye gitmek istediğini düşünüyorlardı. Evlerini bir daha asla göremeyeceklerinden korkuyorlardı.

Kral yeniden konuşmaya başladı: "İlerlemeliyiz! Onları yuvalarından çıkartmalı, yenmeli, bir zamanlar Perslerin olan bütün İmparatorluk üzerinde yetkimizi kurmalıyız. Bunu yapmazsak, şimdiye dek harcadığımız tüm emekler boşa gider, kurduğumuz her şey yıkılır ve geri dönmemiz bile tehlikeye girer. Askerlerim! Şimdiye dek güveninizi sarstım mı hiç? Sizi hiç aldattım mı? Çabalarınızın karşılığını vermediğim oldu mu? Ve bu büyük girişimi sonlandırdığımız zaman çok daha büyük bir ödül alacağınızdan kuşku duydunuz mu hiç? Yorgunsunuz, biliyorum, ama dünyanın en iyi askerleri olduğunuzu da biliyorum; sizin gibi değerli ve cesur askerleri bir daha asla bulamam. Ben sizleri zorlamak istemiyorum, dinlenmeyi ve ödüllendirilmeyi ne kadar hak ettiğinizi benden daha iyi kimse bilemez. Bu nedenle sizi tutmuyorum; isteyen şükranlarım ve sevgilerimle evine dönebilir; ama bilin ki, hepiniz Makedonya'ya dönmek için beni terk etseniz bile, ben arkadaşla-

rımla bu girişimi sona erdirene dek ilerleyeceğim; hatta gerekirse... tek başıma gideceğim!"

Sözlerini bitirdikten sonra kollarını göğsünde kavuşturdu. Sonu gelmeyecek sanılan bir sessizlik daha çöktü ortalığa.

Geçmişte kalan bir günde, Illyria'nın karlarında onunla buluşmak için tehlikeleri göze alan ve şimdi arkasında bekleyen arkadaşları, bir emre uyarcasına aynı anda bir adım öne çıktılar, ellerini kılıçlarına koyarak krallarının yanına dizildiler; onlarla birlikte Philotas ve Kara Klitos da bir adım öne çıktı.

Bu sahne üzerine, kampın ortasında çuvalını çoktan sırtlamış Uç Birliği'nden bir asker, çuvalını yere bırakıp kılıcını çekti, hızla kalkanına vurdu; sessizlikte sanki yeri göğü titretmişti. Herkes ona döndü, baktı ve bir başka asker aynı şiddette bir sesle ona katıldı. Bir üçüncü onu izledi; derken, kimi kapının yanında, kimi kazıklı çitlerin başında duran, kimi eşyalarını toplamak üzere kampta bulunan Uç Birliği süvarilerinin hepsi kılıçlarını kalkanlarına vurmaya başladılar; yavaş yavaş sahne biçimindeki yükseltiye yaklaşarak krallarının karşısına dizildiler. Bronz ve demirin kulakları sağır eden gürültüsü hiç kesilmiyordu. Onlardan sonra, süvariler, piyadeler, *phalanks*'lar, akıncılar, Trakyalılar, Agrianlar da saf saf dizilerek Uç Birliği'ne katıldılar ve silahlarını kalkanlarına vurmaya başladılar. İlk taburun sancaktarı Argos yıldızlı al sancağı havaya kaldırınca herkes olduğu yerde donup kaldı. Asker bir adım öne çıktı, sancağını öne eğerek haykırdı: "Emret Kralım!"

İskender bu sahne karşısında gerçekten duygulanmıştı; o da bir adım öne çıktı ve kollarını gökyüzüne kaldırarak onu terk etmeyen askerlerine teşekkür etti. Kral'ın hemen yanındaki Ptolemaios, İskender'in gözlerinden yaşlar aktığını gördü. İskender hiç kıpırdamadan askerlerine bakarken, ordu büyük bir coşkuyla haykırıyordu:

İskender! İskender! İskender!

Kral yanında arkadaşlarıyla kürsüden indi, parlayan mızrakların oluşturduğu çitlerin arasından kampı geçti ve yeri eşeleyerek onu bekleyen Bukefalos'a bindi.

30

Ordu, Hyrkania'nın başkenti Zadrakartas'a ulaştığında, İskender, Bessos'un İmparatorluğun en uzak eyaletlerine çekilirken yanında götürmek istemediği kişilerle karşılaştı; bunlar III. Dareios'un ailesinin üyeleriydi.

Kral kente vardığı zaman, isteyenlerin paralı asker olarak kalmasını önererek Thessalialıları terhis etti; orduya da, doğuya doğru uzun bir yürüyüşe hazırlanmasını emretti. Makedonya'dan Parmenion'un ona göndereceği askerler gelince yeniden yola koyulacaktı.

Saray halkı, kentin bir mahallesinde, haremağalarının gözetiminde yaşıyordu. İskender, kraliyet ailesinin ordunun gözetimi altına alınmasını emretti ve aileden kimlerin burada bulunduğunu öğrenmek istedi.

Saray törencisi olan altmış yaşlarındaki, köse Pratafernes, rapor vermek üzere Kral'ın huzuruna alındı.

"Kral'ın karıları, oğulları ve Prenses Stateira buradadır."

"Stateira mı?"

"Evet efendim."

İskender, Dareios'un ona Euphrates'in batısında kalan toprakları önermek için yazdığı mektubu anımsadı; aynı mektupta kızını İskender'e gelin olarak vermek istediğini bildirmiş, o da Parmenion ile çatışmak pahasına buna karşı çıkmıştı.

"En kısa zamanda Prenses ile görüşmemi sağlamanı istiyorum," dedi. Haremağası izin isteyerek ayrıldı ve öğleden sonra bir ulakla gönderdiği haberde, Prenses'in onu

günbatımından sonra, Parthia Satrapı'nın eski dairesinde bekleyeceğini bildirdi.

Kral, son derece sade, yere kadar uzanan beyaz bir *khiton* ile, altın bir *fibula*'yla omuzlarından tutturulmuş lacivert pelerini giyerek Prenses'in dairesine gitti.

Haremağası onu kapıda bekliyordu. "Prenses yastadır Kralım ve bu nedenle gerektiği gibi süslenemediği için özür diliyor, ama soylu duygulara sahip bir insan olduğunu bildiği için seni seve seve kabul ediyor."

"Yunanca konuşur mu?"

Haremağası başını salladı. "Kral Dareios onu sana vermeyi düşünürken dilini öğrenmesini sağlamıştı, ama sonra..."

"Geldiğimi haber verir misin?"

"Rahatça girebilirsin," dedi haremağası. "Prenses seni bekliyor."

İskender içeriye girdiğinde kendini çiçek, meyve sepetleri resimleriyle süslenmiş küçük bir holde buldu; karşıda, iki aslanın taşıdığı kirişlerin arasında bir kapı daha olduğunu gördü. Kapı açıldı, bir hizmetçi kız Kral'ı içeriye buyur etti ve dışarıya çıkıp kapıyı kapattı.

İskender, şimdi Prenses Stateira ile karşı karşıyaydı; üstünde ruloların ve bozkır atlısı heykelciğinin bulunduğu okuma masasının yanı başında duruyordu. Üzerine fildişi renginde yün bir elbise giymiş, beline deri bir kemer takmıştı, ayağında mavi yünle işlenmiş deri terlikler vardı. Mücevher takmamıştı, ama boynunda Tanrı Ahura Mazda'yı temsil eden küçücük gümüş bir kolye vardı. Yüzünü boyamamıştı, ama güçlü ve belirgin çizgileri, yüzünün gururlu, aynı zamanda hassas ifadesini ele veriyordu. Babasının derin kara gözlerini, sürmeli kirpiklerini almıştı; ıslak, yumuşak ve dolgun dudakları, ince boynu, iri ve dik göğüsleri, uzun ve ince olduğu anlaşılan bacakları annesinin mirası olmalıydı.

İskender bir adım daha ilerledi; kıza iyice yaklaştığında sümbül özlü kokusunu duydu; artık alışmaya başladığı, Doğulu kadınlara özgü o büyülü havaya kapılıverdi.

"Stateira," dedi başını öne eğerek. "Baban Dareios'un ölümünden derin bir üzüntü duyduğumu bildirme ve sana..."

"Oturmaz mısın efendim?" Prenses'in yabancı şivesiyle, ama melodik bir tarzda söylediği bu Yunanca sözler ona Barsine'nin sesini ve konuşmasını anımsattı. Yüreğinin hızla atmaya başladığını hissetti. Kızın karşısına oturdu ve yeniden konuşmaya başladı: "Kral Dareios'un onuruna yakışır bir cenaze töreni yapılması, Persepolis'te bulunan gömütüne defnedilmesi için elimden geleni yaptığımı bildirmek isterim."

"Sana teşekkür ederim," dedi genç kız.

"Ayrıca Baktriana'ya kaçmış olan katil Bessos'u yakalayıp Pers yasalarının kral öldürenlere uygulacığı cezaya çarptırmaya yemin ettim."

Stateira sevimli bir hareketle başını öne eğerek bu sözleri onayladığını belli etti, ama bir şey söylemedi. Bu arada hizmetçi kız, üzerinde iki kupa bulunan tepsisiyle odaya girdi. Kupalarda taze sıkılmış pespembe nar suyuyla karıştırılmış kar vardı. Prenses konuğuna kupalardan birini uzattı, ama yas kuralları gereği kendisi içmedi; sessizce erkeği seyretti. Bu kadar yakışıklı, bu kadar alçakgönüllü ve nazik görünümlü bir delikanlının o ünlü, yenilmez fatih, yeryüzünün en güçlü ordularını alt eden dizginlenemez savaşçı, Persepolis Sarayı'nı yakan, kentin yağmalanmasına izin veren şeytan olmasına olanak yoktu. Karşısında duran, tutsak aldığı bütün Pers kadınlarına saygıyla davranan, düşmanlarını onurlandıran, Ana Kraliçe'nin gönlünü kazanan yakışıklı ve kibar bir erkekti.

İçtenlikle, "Babaannem nasıl?" diyen Prenses, sözlerini hemen değiştirerek, "Krallığın Ana Kraliçesi demek istemiştim," dedi.

"Oldukça iyi. Yazgının darbelerine büyük bir dirençle dayanan soylu ve güçlü bir kadın o. Ya sen Prenses, sen nasılsın?"

"Koşullar göz önünde bulundurulursa, ben de iyiyim efendim."

İskender kızın elini hafifçe okşadı. "Güzelsin Stateira, ve çok sevimlisin. Baban seninle gurur duyuyordu mutlaka."

Kızın gözleri yaşardı: "Öyleydi, zavallı babam. Bugün onun ellinci yaş günüydü. Nazik sözlerin için sana teşekkür ederim."

"Bunlar içten duygularımdı," dedi İskender.

Stateira başını öne eğdi. "Benimle evlenmeyi reddeden gençten bu sözleri duymak çok tuhaf."

"Seni tanımıyordum ki."

"Bu bir şeyi değiştirir miydi?

"Belki. Bir bakış bir erkeğin yazgısını değiştirebilir."

"Ya da bir kadının." Bunu söylerken, Prenses yaşlı gözlerini erkeğin gözlerinin ta içine dikmişti. "Neden geldin buralara? Neden ülkeni bıraktın? Yoksa ülken güzel değil miydi?"

"Ah, elbette çok güzeldi," dedi İskender. "Evet öyleydi. Karlarla kaplı dağlar günbatımında kızıla, ay ışığında gümüş rengine boyanırdı; suları bir kız çocuğunun gözleri kadar saf ve berrak gölleri, çiçekli kırları, mavi çamlarla süslü ormanları vardı."

"Bir annen, kardeşin yok mu? Onları düşünmüyor musun?"

"Her akşam. Yüreğimden yükselen sesleri doğduğum saraya, Pella'ya ve denizin kıyısındaki taş bir yuvada bir kırlangıç misali yaşayan kız kardeşime götürmesi için, batıya esen rüzgâra emanet ediyorum."

"Peki, o halde neden?" İskender, bu tanımadığı genç kızın karşısında ruhunu çırılçıplak bırakmaktan çekindiği için bir an duraksadı; bakışlarını uzaklara, surların ötesindeki ormanlarla ve yeşil çayırlarla kaplı dağlara çevirdi. O anda yoldan mallarını satmaya uğraşan adamların, yün örerek çene çalan kadınların, uzun kervanlarla ilerleyen Baktriana develerinin çirkin sesleri yükseliyordu.

"Sana bir yanıt vermem güç," dedi sanki birden uyanmışçasına. "Bakışlarımın eriştiği ufuktan çok daha uzaklara gitmeyi, dünyanın sınırına, Okeanos'un dalgalarına varmayı hayal ettim her zaman..."

"Ya sonra? Bütün dünyayı fethettikten sonra ne yapacaksın? Mutlu olacağını mı sanıyorsun? Bütün arzularını gerçekleştirmiş olacak mısın? Yoksa bu kez daha güç, daha derin, yenilmesi olanaksız bir iç sıkıntısına mı kapılacaksın?"

"Belki, ama tanrıların insanoğluna gösterdiği sınırlara dek varmadan, asla bu sınırların ne olduğunu öğrenemezsin."

Stateira tek söz etmeden erkeğe baktı; onun gözlerine dalmışken bir an gizemli ve yabancı bir dünyaya, şeytanların ve hayaletlerin yaşadığı bir çöle baktığı duygusuna kapıldı. Adeta başı döndü, ama alt edemediği bir çekime kapılarak gözlerini kapattı.

İskender onu öptü, Stateira'nın saçları, yüzünü ve boynunu okşuyordu. Genç kız gözlerini yeniden açtığında erkek artık orada değildi.

Ertesi gün Kral'ın Genel Sekreteri Eumenes, Stateira'yı ziyaret ederek Kral'ın kendisiyle evlenmek istediğini bildirdi.

31

Düğün Makedon geleneklerine uygun yapıldı: Damat kılıcıyla ekmeği kesip geline sundu ve bunu birlikte yediler. Bu yalın ve anlamlı tören Stateira'nın hoşuna gitti. Makedon tarzında düzenlenen şölende bir orduyu doyuracak kadar yemek vardı, şarap da su gibi aktı; şarkılar, danslar ve gösterilerin ardı arkası gelmiyordu. Stateira hâlâ babasının ölümü nedeniyle yasta olduğundan bu şölene katılmadı ve kocasını sarayın en üst katında bulunan, sedir ağaçlarından yapılmış, Mısır keteni perdelerle çevrelenmiş, kandillerle aydınlatılmış yatak odasında bekledi.

İskender içeriye girdiğinde avludan içkili arkadaşlarının şarkıları geliyordu; ama şamata kesilir kesilmez gecenin sessizliğinde hüzünlü bir ezgi, tatlı bir ağıt, bir bülbül sesi gibi çiçekli ağaçların üzerine doğru yükseldi.

"Bu nedir?" diye sordu Kral.

Stateira saydam bir Hint giysisiyle erkeğe yaklaştı ve başını onun omzuna dayadı. "Bu, memleketime ait bir aşk şarkısıdır: Abrokomes ile Anzia'nın öyküsünü biliyor musun?"

İskender genç karısının beline sarılıp onu kendine çekti. "Elbette biliyorum, ama Yunanca olarak. Bizim yazarlarımızdan biri *Kyros'un Eğitimi* adlı yapıtında anlatmıştır, ama henüz senin dilini anlamıyorsam da, bunun Persçesini dinlemek çok güzel. Harika bir öyküdür."

Stateira sesinin titremesini bastıramayarak, "Ölümden de öteye uzanan bir aşkın öyküsüdür," dedi.

İskender karısının giysisini çıkardı, karşısında duran çıplak bedeni bir süre seyrettikten sonra bir çocuk gibi kucağına alıp yatağa yatırdı. Onu yoğun bir sevgi seliyle, sanki elinden aldığı her şeyi, vatanını, babasını, kedersiz gençliğini ona geri vermeye çalışırcasına sevdi. Genç kadın da ona tutkulu bir aşkla, dokunulmamış çocuk saflığının yanı sıra, binlerce yıldır erkeklerini hayal kırıklığına uğratmamaları için gelinlere kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimlerle sarıldı.

Erkek kollarıyla sardığı, göğüslerini, yumuşak karnını, ince uzun bacaklarını öptüğü kızın haz dolu inlemelerinin giderek yükseldiğini hissediyordu. Birbirine kavuşamayan iki eski sevgili olan Abrokomes ile Anzia'nın türküsü, tatlı ve hüzünlü ezgisiyle çiçek kokulu havada yayılmayı sürdürüyordu.

Erkek onurlu ve güçlü bir damat olarak, karısına tam anlamıyla sahip olmadan önce onu uzun uzun sevdi, öptü, kokladı. Sonunda karısının yanına uzandı ve genç kadının kollarını, göğsünü okşamasına dayanamayarak uykuya daldı. Hüzünlü şarkı da gecenin uzak bir köşesinde sona erdi; *ketra*'ya benzeyen, ama daha bir tatlı sesi olan çalgı bir süre daha çaldıktan sonra sessizliğin içinde yitip gitti.

İskender güneşin ilk ışıklarıyla uyandı. Her zamanki gibi kalkıp Leptine'ye seslenecekti ki, karşısına dizilmiş, sabırla uyanmasını bekleyen birtakım kadınlarla erkekler gördü.

İskender uyku mahmurluğuyla elini kılıcına atmayı düşündü, ama sonra vazgeçti. Başını yatağın başucuna dayayarak hafifçe doğrulup şaşkınlıkla sordu: "Siz kimsiniz?"

Haremağalarından biri, "Bizler senin özel hizmetkârlarınız," dedi. "Ben senin sabah töreninden sorumluyum." İskender kolunu belli belirsiz değdirerek Stateira'yı uyandırdı ve kadın geceliğiyle örtünmeye çalışarak doğruldu. İskender, "Ne yapmalıyım?" diye fısıldadı.

"Hiçbir şey efendim. Her şeyi onlar yapacaklar. Bunun için buradalar."

Az sonra haremağası Kral'a banyonun hazır olduğunu söyledi; sonra yarı çıplak iki hizmetçi kızla, genç ve güzel

bir hadım onu yıkadılar, bedenine masaj yaptılar ve kokular sürdüler. Bu arada Stateira da kendi hizmetçileri tarafından bakıma alınmıştı.

Az sonra genç ve güzel hadım, Kral'a yaklaştı, onu deneyimli ve tatlı tavırlarla, bedeninin hassas bölgelerinde daha ısrarcı bastırarak beceriyle kuruladı. Sonra sıra giyinmeye geldi: Yaşlı haremağasının işaretlerine uyarak, bütün hizmetçiler birer birer gelip deneyimli elleriyle Kral'ı giydirdiler; önce İskender'in o güne dek hiç bilmediği iç çamaşırları, sonra işlemeli keten potur geldi. İskender bu poturu giymeyi kabul etmeyerek el işaretiyle derdini anlatmaya çalıştı.

Haremağası şöyle bir başını salladı ve gardırop sorumlusuyla bakıştı.

İskender, "Ben pantolon giymem," dedi. "Bana *khiton*'umu getirin."

Gardırop sorumlusu olduğu anlaşılan kişi, gerçek ve düzgün bir giysi giymemeyi bir türlü anlayamadığından, "Ama efendim..." diye karşı çıktı.

Yunanca anlamayan bu adama bile, ses tonu ve davranışlarıyla istediğini açıkça belli eden Kral, kararlı bir tavırla, "Ben pantolon giymem!" dedi. Hizmetçi kızlar belli etmemeye çalışarak kıkırdadılar. Haremağasıyla gardırop sorumlusu şöyle bir bakıştıktan sonra, hizmetçilerden birini Kral'ın Yunan *khiton*'unu almaya gönderip üzerine onu giydirdiler. Ne var ki bundan sonra ne giydireceklerini bilemediler. Genç ve güzel delikanlı, işi ele aldı. Hizmetçi kızlardan birinden kralların giydiği geniş kollu bir kaftan olan *kandys*'i isteyip Kral'a gösterdi. İskender bir giysiye, bir de gardırop sorumlusuna baktı; sonra kararsızca da olsa kaftanı giydi. Ardından başına sarmak için uzun bir kuşak getirdiler, bunu hünerli ellerle bir sarığa dönüştürüp gevşek ucunu omuzlarına sarkıttılar.

Bazı başka hizmetçiler Kral'a kokular sürdüler; güzel delikanlı Kral'ın kendini görebilmesi için büyük bir ayna getirerek Yunan dilinde şöyle dedi: "Harika görünüyorsun efendim."

İskender delikanlının Yunan dilini böyle konuşmasına şaşırarak, "Senin adın ne?" diye sordu.

"Efendim, adım Bagoas. Kral Dareios'un kişisel hizmetkârlarından biri ve gözdesiydim. Hiç kimse onu benim kadar mutlu edemezdi. Ve istersen artık sana aitim." Bu sözleri söylerken güzel delikanlının sesi öyle tatlı ve yumuşaktı ki, İskender ister istemez etkilendi. Delikanlıya yanıt vermedi, parlatılmış gümüş yüzeyde kendini seyretti ve aynadaki görüntüden hoşnut kalmışçasına gülümsedi. Tam kendini göstermek için Stateira'nın yanına gidecekti ki, koridorlarda Makedon ayakkabıcıların elinden çıktığı belli olan sandaletlerin sesi yankılandı. Birkaç dakika sonra tepeden tırnağa silahlanmış olan Kara geldi. Daha odaya girmeden, "Kralım sana önemli haberlerim..." diye söze başlamıştı, ama kralını görür görmez yüz ifadesi değişti ve kahkahalarla gülmeye başladı. "Zeus aşkına! Bütün bu insanlar da kim? Bütün bu kadınlar ve kuru taşaklar! Ya sen... sen ne biçim giyindin böyle?"

İskender yanıt vermedi, ama sonra alınmış ve kırılmış olduğunu belli eden bir sesle, "Kes sesini çabuk," dedi. "Benim kral olduğumu anımsamıyor musun yoksa?"

"Kral mı?" dedi Kara. "Hangi kral? Ben seni tanıyamıyorum, sen daha çok..."

"Tek söz daha edersen silahlarını elinden alır, bir yere kapatırım. Bakalım o zaman canın gülmek isteyecek mi?"

Kara başını öne eğdi.

"Bana söyleyeceğin neydi?"

"Bessos'un Baktriana'da kendini Büyük Kral ilan ettiği ve IV. Artakserkses adını aldığı haberi geldi."

"Başka?"

"Makedonya'dan gelen yardımcı güçler, yani yetmiş bin asker Ekbatana'ya varmışlar. Yanlarında soylu gençler de var. Akşam olmadan burada olurlar."

"İyi, gün batmadan onları ben karşılarım. Sen orduyu hazır et."

Kara başka bir şey söylememek ve gülmemek için dudaklarını ısırarak odadan çıktı; az sonra bütün kampta İskender'in bir Pers gibi giyindiği, birtakım kadınlarla hadımlar tarafından kuşatıldığı konuşuluyordu.

Philotas bunları duyunca, "Ciddi olamazsın!" dedi Kara'ya. "Böyle utanç verici bir sahne karşısında, babam gözlerini yumardı."

"Bence de öyle," dedi Krateros. "Persepolis'teki davranışlarımızdan sonra, bizi buraya onlar gibi davranmamız için getirmediğini söyleyen o değil miydi?"

Ephestione de konuşmalara karışarak, "Ben bunda tuhaf bir şey görmüyorum," dedi. "İskender'in Mısır'daykan bir firavun gibi giyindiğini görmemiş miydiniz? Pers ülkesinde neden Büyük Kral gibi giyinmesin ki? Onun kızıyla evlendi ve krallığı devraldı."

"İskender ne yaparsa yapsın, sen onu haklı bulursun zaten," dedi Philotas, "ama Kral Philippos böyle bir şey görseydi dehşete kapılırdı."

"Kes artık!" dedi Ephestione. "Kral o ve canı ne yapmak isterse yapar. Siz de utanmalısınız; sen de Kara, ortalığı karıştıran sensin. Sizlerin her isteğinizi yerine getirirken, çadırlarınızı Pers altınlarıyla doldururken iyiydi değil mi? Sen Philotas, süvarilerin komutanlığına getirildiğinde hoşuna gitmişti değil mi? Şimdi üç paralık giysiler için ortalığı birbirine katıyorsunuz! Beni güldürüyorsunuz doğrusu!"

Krateros, "Seni güldürüyor muyum? Şimdi gülme hevesini kursağında bırakayım da gör gününü!" diye bağırarak yumruğunu havaya kaldırdı.

Ptolemaios hemen onları ayırmak için araya girdi; Seleukos da ona yardım etti. "Durun! Delirdiniz mi siz? Yeter artık! Kesin şu saçmalığı!"

İki arkadaş birbirlerine nefretle bakarak ayrıldılar ve Krateros ona hak verdiğinin anlaşılmasını istercesine Klitos'un yanına gitti.

"Dinleyin!" dedi Seleukos. "Bu gibi saçmalıklar için dövüşmek çok aptalca. İskender, Stateira'nın hoşuna gitmek için ya da meraktan Pers giysileri giymiş olabilir. Birbirimizle hep iyi anlaştık ve dostluğumuz bundan sonra da bozulmamalıdır. Şimdi bize pek yabancı topraklardayız; birbirimizi yemeye başlarsak, buralarda yiter gideriz. Anladınız mı?"

"Bunlar saçmalık değil," dedi arkasından tanıdık bir ses. Seleukos, arkasını döndü, "Kallisthenes!" dedi.

"Tekrar ediyorum, bunlar saçmalık değil. İskender, Makedonya'dan Panhellenik birliğin komutanı olarak ay-

rıldı ve Yunanların yüzyıllık düşmanlarını yok etmek için yola çıktı. Bu onun tek ve gerçek göreviydi; Korinthos'ta bunun yeminini etti."

"Persepolis'i yaktı." Bu sözler o âna dek sessizliğini koruyan Eumenes'e aitti. "Bu sana yetmiyor mu? Dünyanın en güzel sarayını, Panhellenik düşüncenin sunak masasında kurban etti."

"Yanılıyorsun," dedi Kallisthenes. "Bunu yaptı, çünkü başka seçeneği yoktu; bunu çok sağlam bir kaynağa dayanarak söylüyorum. O anda artık ne Hellen ülkesini, ne de Yunanları umursuyordu; korkarım şu anda başka hiçbir şeyi umursamadığı gibi."

O anda borazanlar çaldı ve bir *hetairoi* birliği tören giysileriyle kampın batı kapısından çıkıp giriş yolunun iki kenarına dizildi. Az sonra davulların gümbürtüsü ve yaklaşmakta olan bir ordunun ayak sesleri, silah şakırtıları yükseldi.

"Yardımcı güçler geliyor!" diye bağırdı Ptolemaios. "İskender birkaç dakikaya kadar burada olur. Burada tartışacağımıza hazırlanmaya bakalım."

Kallisthenes bir bağışlama ifadesiyle başını salladı ve uzaklaştı. Ötekiler de zırhlarını giymeye, Makedonya'dan gelen arkadaşlarını karşılamaya hazırlanan askerlerinin başına geçmeye gittiler.

Yeni gelenler mükemmel bir düzen içinde ilerleyerek kampa girerlerken başka borazanlar ve silahlarını kaldıran *hetairoi* birliği onları karşılayıp kral çadırının yanında bulunan büyük kürsünün önünde dizildi. Arkalarında da bütün ordu saflara dizildi. Beyaz pelerinlerine ve kırmızı *khiton*'larına bürünmüş Makedon soylularının oğulları da, bir zamanlar Perdikkas'ın, Ptolemaios'un, Lysimakhos'un ve öteki arkadaşlarının Pella Sarayı'nda Philippos'a hizmet etmeye gitmesi gibi İskender'e hizmet etmek için bu topraklara gelmişlerdi.

Sonra başka borazan sesleri duyuldu ve herkes doğu kapısına döndü: Bu, Kral'ın gelişini haber veren borazandı.

"Ah, tanrılar aşkına!" diye mırıldandı bir elini alnına götüren Ptolemaios. "Üzerinde hâlâ Pers giysileri var."

"Böylece herkes nasıl davranması gerektiğini bilir," dedi Seleukos kayıtsızca. "İnan bana, böylesi daha iyi."

İskender Bukefalos'un sırtında yanlarına geldiğinde, incecik ketenden yapılmış Pers kaftanı rüzgârda bir yelken gibi açılıyordu. Yüzünü çevreleyen ve omzuna sarkan sarık, ona alışılmadık, ama aynı zamanda son derece çekici bir hava vermişti.

Kürsünün önünde atından inen İskender yavaş yavaş platformun basamaklarını tırmandı; sonra bu giysi ve bu tavırla arkadaşlarından en uzaktaki askere dek, herkesin şaşkın bakışları altında Makedon ordusunu, eski ve yeni askerlerini selamladı. Kürsünün tam altına dizilmiş olan çocuklar bile gözlerini kırpıştırarak gördüklerini anlamaya çalışıyorlardı.

"Ordumuza yeni katılan, Antipatros tarafından yanımıza gönderilen bu arkadaşlarımızı ve Makedonya soylularının, kralın yanında değerli ve dürüst savaşçılar olarak yetişsinler diye gönderdikleri gençleri karşılamaya bizzat gelmek istedim. Hayalet görmüş gibi şaşkın bakıyorsunuz; bunun nedenini de biliyorum: Üzerimdeki giysi, *kandys*, başımdaki bu sarık sizleri hayrete düşürdü. Bunlar Yunan savaşçı *khiton*'umun üzerine giydiğim Pers giysileri; bu seçimi bilerek yaptığımı anlamalısınız, çünkü ben artık yalnızca Makedonların Kralı değilim. Ben aynı zamanda Mısır Firavunuyum, Babylonia Kralıyım, Perslerin Büyük Kralıyım. Dareios öldü ve ben onun kızı Prenses Stateira ile evlendim; bu nedenle Büyük Kral'ın tahtının sahibiyim. Eskiden Dareios'a ait olan İmparatorluk'ta egemenlik artık benimdir ve şimdi onun intikamını almak için, nereye saklanırsa saklansın Bessos'u yakalayıp hak ettiği cezayı vereceğim.

"Şimdi yeni gelen arkadaşların armağanlarını dağıttıracağım; bu akşam hepiniz özel bir yemek yiyecek ve bol şarap içeceksiniz. Eğlenmenizi istiyorum, çünkü pek yakında amacımıza ulaşmak için yeniden yola koyulacağız."

Yeterli bir alkış alan İskender, bu alkışı daha hararetli ve coşkulu kılmak için bir şey yapmadı. Adamlarının ve arkadaşlarının ne hissettiklerini, akıllarının ne kadar karışık olduğunu anlıyordu; hele Makedonya'dan gelen soylu

çocukların gözünde o yaşayan bir efsane olmalıydı. Oysa, yendiği barbarların, oldukça kadınsı giysilerini giymiş bir kralla karşılaşmışlardı. Ve daha bitmemişti; işin en kötü yanını bundan sonra göreceklerdi.

İskender, sessizliğin çökmesini bekledi ve yeniden konuştu: "Başarmayı amaçladığımız girişim şimdiye dek karşılaştıklarımızdan daha kolay değildir ve Makedonya'dan yeni gelen askerlerin sayısı da yeterli değildir. Şimdiye dek görmediğimiz ve savaşmadığımız bir düşmanla savaşacağız; onlarca kentte garnizon kurmalı, kalelere kendimizi kabul ettirmeliyiz. Issos'ta ve Gaugamela'da yendiğimizden daha kalabalık ordularla savaşmalıyız..." Kampa egemen olan derin sessizlik, bütün askerlerin tek söz kaçırmamak için dikkatlerini krallarına verdiklerini gösteriyordu. "Bu nedenle sizin hoşunuza gitmeyeceğini, ama gerekli olduğunu düşündüğüm bir karar aldım: Sürekli yeni gelen askerlerle yurdumuzun kanını sonuna dek akıtmamalı, onu savunmasız bırakmamalıyız. Bu nedenle otuz bin Pers erkeğini askere alıp Makedon askeri tekniğiyle eğitmeye karar verdim. Eğitim hemen başlayacaktır; yarından tezi yok imparatorluğun bütün satraplıklarının askeri komutanları kesin yönergeler alacaklar."

Bu sözleri alkışlayan olmadı; kimse söz istemedi, kimse ağzını açmadı. Bu taş gibi sessizlikte Kral, hiç olmadığı kadar yalnız kalmıştı. Yalnızca Ephestione onun yanına geldi, Kral uzaklaşmak üzere atına atlarken, Bukefalos'un dizginlerini tuttu.

32

Eumenes ruloyu sardı ve Kallisthenes'in yüzüne baktı. "Yani sence İskender bu mu?"

Kallisthenes, bakışlarından yansıyan belirgin bir karmaşayla, "Belki, 'Olması gereken İskender bu,' demeliyim," dedi.

"Bir tarihçinin görevi tanık olduğu olayları olduğu gibi ya da tanık olmuş dürüst kişilere danışarak aktarmaktır," dedi Sekreter ezbere öğrendiği bir metni yinelercesine.

"Bir tarihçinin görevinin ne olduğunu bilmiyor muyum sanıyorsun? Ama ben aynı zamanda İskender'in ruhunu ve düşüncelerini yorumlamak, yapıtımı okuyanların onu anlamasını sağlamak zorundayım. Şimdiye dek yazdıklarımı okumana izin verdim, çünkü hem senin desteğine ihtiyacım var, hem sen de düzenli olarak sefer günlüğü tutuyorsun ve asıl..."

"Çünkü artık o senin yapıtında yarattığın çizgilerin dışına taşmaya başladı değil mi?"

"Belki öyle."

"Duruma razı olmalısın. İskender artık tanıdığımız insan değil; belki hiçbir zaman olmadı."

"Yunanların önünde, yüzyıllık düşmanımız Pers ülkesine karşı Panhellenik bir sefere önderlik etmek konusunda yemin etti."

"Bunu yaptı ve savaşı kazandı. Yunanlar arasında bunu ilk ve tek başaran o oldu."

Kallisthenes ansızın sıkıntılı bir tavırla ayağa kalktı: "Evet, ama artık onlardan biri haline gelmeye başladı. Onlar gibi giyiniyor, çevresini gözdeler ve hadımlarla dolduruyor, onlara bizim savaş tekniklerimizi öğretiyor; söylediklerine göre Pers dilini öğrenmek için dersler alıyormuş ve gene söylediklerine göre dün, barbar şenliklerinden birinde, insanların ortasında o... Bagoas'ı dudaklarından öpmüş..."

"Senin gibi düşünen herkesi telaşa düşürmeye karar verdi, hepsi bu," dedi Eumenes. "Artık geri dönülemeyecek bir noktaya geldiğimizi anlamamızı istiyor. Şenliklere gelince; sizinkilerin daha az barbar olduklarını söyleyemeyeceğim. Geçmişi de, bugünü de kabul etmeliyiz, bana inan; kendi huzurumuz için onun hakkında yarattığımız imgeyi de artık unutmalıyız."

"Huzurumuz mu?"

"Evet. Senin *Araştırmalar*'da yarattığın İskender, güven veren, anlaması kolay, iyi eğitimli ve siyasi görüşleri ılımlı bir Yunan'ın sevebileceği bir imgeydi. Ama İskender bundan çok farklı biri."

"Ah, bu konuda kuşkum yok ve her gün bunu anımsatmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor. İnsanların aklı karıştı; yeni gelen askerler ve soylu gençler şoke oldular. Bir kahramanla, bir fatihle, Akhilleus'un ve Herakles'in vârisiyle karşılaşacaklarını umuyorlardı, ama karşılarında kadın giysileri giymiş, her gün yeni bir barbar geleneği, utanç verici, çirkin alışkanlıklar edinen bir erkek buldular."

"Kallisthenes, bunlar yalnızca bizim alışık olduklarımızdan farklı gelenekler. Şimdiye dek hiçbir Yunan'ın ayak basmadığı topraklara getirdi bizi; yaylaları, çölleri aştık, bambaşka göklerin altına geldik. Bizlere Nil, Tigris, Euphrates ırmaklarını aşırttı ve şimdi Indus'un hayalini kuruyor. Hiçbir şey eskisi gibi kalamazdı, bunu anlayamıyor musun?"

"Anlıyorum, ama bunu asla kabul edemeyeceğim."

"Bunu ona söyledin mi?"

"Elbette."

"Peki seni nasıl yanıtladı?"

"'İstediğini yaz, Kallisthenes,' dedi. Artık hiçbir şey, hiçbir şey umurunda değil."

Eumenes başka bir şey söylemedi; arkadaşının çok içlendiğini, hiçbir sözün onun zihninde biçimlenmiş kavramları ve inançları değiştiremeyeceğini anlamıştı. Artık geç olmuştu, gitmek için ayağa kalktı; ama çıkmadan ona bir şey daha söylemeye, belki bir öğüt daha vermeye karar verdi: "İskender sürekli değişiyor, çünkü doymak bilmek bir merakı, sonsuz bir yaşam gücü var. O bir yalıçapkını gibidir, yaşamı boyunca sabit topraklar üzerinde yuva kuramaz, uyurken bile uçar o; kendini rüzgâra teslim etmiştir. Onun arkasından gitme gücünü kendinde bulamıyorsan git Kallisthenes, henüz zaman varken, geri dön!"

Bu sözleri düşünmesini ve kandil ışığında *İskender'in Seferi Hakkında Araştırmalar*'ı okumasını isteyerek arkadaşını yalnız bırakıp dışarı çıktı Eumenes. Bir süre sonra hizmetkârlardan birinin sesiyle kendine geldi: "Efendim, yardımcı güçlerle gelen ve bir süredir seni arayan bir adam var. Seninle konuşmak istiyor."

"Bırak gelsin, bize içecek bir şeyler de getir."

Adam içeriye girip kendini tanıttı: Adı Evonimos idi ve Byzantion doğumluydu, ama Trakya'da Neapolis yakınlarında yaşıyordu. Stagiroslu büyük bilge ona Kallisthenes'e teslim edilmek üzere bir belge emanet etmiş, bir miktar para da vermiş, alıcının da onu ödüllendireceğini söylemişti.

"Kallisthenes benim," derken elini çantasına attı. "İşte nezaketinin karşılığında sana çil çil paralar. Şimdi şu mesajı alabilir miyim?"

Adam paraları cebine atıp belgeleri teslim etti, bir bardak şarap içti ve çıkıp gitti.

Mesajda şunlar yazılıydı:

Aristoteles'ten yeğeni Kallisthenes'e selam!

Umarım sağlığın yerindedir. Ben ne yazık ki omzumdaki bir ağrı yüzünden geceleri rahat uyuyamıyorum. Bu mektubumun seni nerede ve hangi ruh durumunda bulacağını çok merak ediyorum. Bir süredir İskender tarafından gönderilen bitkilerle ender bulunan hayvanları koleksiyonuma ekliyorum; bunlardan anladığım kadarıyla sürekli daha uzak, daha az tanınan ülkelere doğru gidiyorsunuz.

Bana gelince; Akademi çalışmalarından arta kalan zamanlarımda Makedonya ve Trakya'ya giderek araştırmalarımı sürdürdüm. Nikandros diye bilinen ve Philippos'un katlinde Pausanias'ın suç ortağı olduğunu söyleyen adamın adı gerçekte Eupitosmuş; sana daha önceki bir mektubumda söylediğim gibi Trakya'da Salmidessos yakınlarındaki bir Artemis Tapınağı'nda gizlediği bir kızı varmış. Antipatros'un bir subayının yardımıyla kızı buldum ve onu babasının da görebileceği güvenli bir yerde gözaltına alarak kızına yeniden kavuşmak istiyorsa konuşması gerektiğini bildirdim.

Sanıyorum bildiklerini bana söyledi, yani Pausanias'ın Kral'ın katilleriyle anlaşmış olan Epirli bir muhafız tarafından öldürüldüğünü anlattı. Eupitos'un görevi bu muhafızı güvenli bir yerde saklamak, sonra ortadan kaldırmakmış. İzler beni gene Ana Kraliçe'ye götürüyor, ama her şey tam olarak aydınlanmadan önyargılı davranmak istemiyorum.

Bu adam hâlâ sağ ve Phokis'te Aliartos yakınlarındaki bir dağ köyünde gizleniyor. Şu aralar pek kötü olan havalar düzelince ve ağrılarım izin verince ben de oraya gitmeyi umuyorum.

Kendine iyi bak.

Kallisthenes mektubu kapattı, kandili söndürdü, uykusunu getirecek bir şeyler düşünmeye çalışarak yatağına uzandı.

Birkaç gün sonra ordu yeniden yürüyüşe geçti; hareketten önceki akşam İskender'in bütün arkadaşları ve *phalanks*'ların, *hetairoi* süvarilerinin komutanları Kral'dan armağan olarak atlarına gümüş gemler, kantarmalar, kendilerine de eflatun rengi pelerinler aldılar. Hiç kimse, Kara Klitos bile armağanları reddetmeye cesaret edemedi, ama ne o, ne de Philotas bunları kullandılar. Stateira yardımcılarıyla Ekbatana'ya gönderildi; oradan da Persepolis kayalıklarına, babasının mezarını ziyaret etmeye gidecekti. İskender karısından ayrılırken hüzünlüydü.

"Beni düşünecek misin?" dedi genç gelin, hizmetçileri hazırlıkları sürdürürken.

"Her an, sıcak savaşın ortasındayken bile düşüneceğim; takımyıldızların ufukta alçaldığı noktalara vardığımda bile aklımda olacaksın. Ve tatlı Prensesim, sen de beni düşün."

"Bagoas'ı yanına alacak mısın?" diye sorarken Stateira'nın sesinde belli belirsiz bir kırgınlık vardı.

"Evet, dedi İskender. "O beni eğlendiriyor, düşüncelere ve kaygılara daldığımda bile sakinleştirmeyi biliyor. Harika şarkı söylüyor ve dans ediyor."

"Çok da güzel," dedi Stateira. "Genç kızları kıskandıracak kadar mükemmel kalçaları, gül yaprağı kadar pürüzsüz bir teni var. Onu babama ben armağan ettiğime göre, Bagoas'ı benim sana bir armağanım sayabilirsin."

İskender karısına uzun uzun sarıldıktan sonra arabasına binmesine yardım etti. "Gebe olduğunu fark edersen, nerede olursam olayım, bulduğun en hızlı ulakla bana haber ver. Hazinedarım Arpalos'a emrine amade olmasını ve ihtiyaç duyacağın her şeyi sağlamasını yazdım."

"Benim sana ihtiyacım var," dedi Prenses. "Ama insan her şeye birden sahip olamaz. Dikkatli ol, savaşta en önde olmamaya çalış. Seni yitirmeye dayanamam." Güneş Hyrkania tepeleri ardından yüzünü gösterirken kocasını öptü.

O anda binlerce nalın takırtısı, katırcıların bağırışları ve tekerleklerin gıcırtısı duyuldu. İskender arkasına baktığında, sonu gelmez bir arabalar dizisiyle burun buruna geldi; bunlar Stateira'nın arabasına benziyorlardı ve silahlı Pers süvarilerinin eşlik ettiği ordunun peşine takılmışlardı.

İskender, kervana önderlik eden subaya, "İyi ama... bunlar da kim?" diye sordu.

Subay ağzını bile açamadan, Stateira, "Bunlar senin haremin sevgili kocacığım," dedi. "Üç yüz altmış beş kız, yılın günleri kadar kız..."

"Haremim mi? Ama ben savaşa gidiyorum ve..."

"Onlardan ayrılamazsın. Her biri müttefikimiz olan bir kralın ya da bozkırlardaki bir kabile reisinin kızıdır. Onları kendine düşman etmeyi ve Bessos'un tarafına geçmelerini istemezsin herhalde."

"Hayır," dedi İskender büyük bir üzüntüyle, "elbette hayır."

33

Yemyeşil yaylada yürüyüşe geçen ordu bir süre sonra doğuya yöneldi. Prenses Stateira dışında sarayın bütün hareminin ordunun peşinden geldiği haberi askerler arasında hemen yayılarak bocalama, kargaşa ve açıkça alay konusu oldu. Ephestione Kral'ın onurunu korumak için birkaç kez kılıcına davranmak zorunda kaldı, ama Ptolemaios ve Seleukos onun yanından ayrılmayarak, anlaşmazlıkları ve tartışmaları kavgasız çözümleyerek, daha kötü olaylara meydan vermemeye çalışıyorlardı.

Yirmi günlük yürüyüşten sonra rehberler Bessos'un gizlenmiş olduğu Baktriana kentine varmak için kuzeye yönelirken, Areia ve Arakhosia satrapları Satibarzanes ve Barsaentes'in isyan başlattıkları, ayrıca orduyu arkadan vurmak için bir ordu topladıkları haberi geldi.

İskender üzerinde Yunan savaş giysileriyle savaş kurulunu topladı; Argos yıldızlı yüzüğünün yanına Pers kraliyet mührünü taşıyan yüzüğünü takmış olduğu kimsenin gözünden kaçmadı.

"Arkadaşlar," diye söze başladı, "yön değiştirmemiz gerektiğini duymuşsunuzdur: Satibarzanes ve Barsaentes'in ayaklanmasını bastırmak için güneye inmeliyiz. Şimdi şöyle yapacağız: Krateros piyadelerle yola devam ederken ben bütün süvarileri alıp gideceğim. Philotas, Ephestione, Ptolemaios, Lysimakhos ve Leonnatos benimle gelecekler. Perdikkas ve Seleukos, Krateros ile kalacaklar. Biz son hız, yönümüzü değiştirdiğimizi anlamalarına fırsat tanımadan asilere saldırıp onları silip süpüreceğiz. İhtiyacımız olursa,

Krateros da gelince bize yardım edecek. İçinizden birinin daha iyi bir fikri varsa, açıkça söylesin."

Alıştığının tersine, konuşan, gülen, şakalaşan yada tasarıyı onaylayan olmadı. Toplantıya hoşnutsuzluk ve utanç havası egemen olmuştu. Herkes Kral'ın Zadrakartas'ta giysisini eleştiren Klitos'a nasıl davrandığını biliyordu. Kimse ağzını açmıyordu, ama herkes bunca kadının, hizmetkârın, hadımın peşlerinden gelmesinin orduyu hem yavaşlattığı, hem de büyük masraf çıkardığı görüşündeydi. Bunun yanı sıra Makedon ve Pers birlikleri arasındaki bitip tükenmez çekememezliklerden ve çatışmalardan da herkes haberdardı.

İskender dostluk ve anlayış bekleyen gözlerle, tek tek arkadaşlarının yüzüne baktı, ama hepsi, yıllardır ona besledikleri sevgiyi göstermekten utanırcasına başlarını öne eğdiler.

Sesini alçaltan Kral, "Sizleri pek heyecanlı görmüyorum," dedi. "Yoksa sizlere kötü mü davrandım? Sizi hayal kırıklığına mı uğrattım? Haydi konuşun!"

Ephestione söz aldı: "Sana söylemeye cesaret edemiyorlar, ama korkuyorlar. Şunlara bak bir kere. Artık zengin oldular ve yaşamın keyfini çıkartmaya bakıyorlar ya, yüreklerini korku sardı. Gösterişli giysiler giyiyorsun, Pers askerlerini ve onca kızı peşinden sürüklüyorsun diye seni eleştiriyorlar, ama aslında kendileri de aynı şeyi yapmak istiyorlar. Onlar da burasıyla Fenike kıyıları arasında bir yerde, rahat bir sarayda keyif çatmayı istiyorlar. Dünyanın ucu bile olsa, nereye gidersen git seni izleyecekleri konusunda ettikleri yemini unuttular. Öyle değil mi çocuklar? Hey, yoksa öyle dememiş miydik? Haydi, bir şeyler söyleyin, yoksa dilinizi mi yuttunuz?"

"Kes sesini Ephestione!" dedi bunun üzerine Krateros. "Ben şimdi, şurada Kral için canımı vermeye hazırım; arkadaşlarım da öyle. Sorun giysiler ya da kızlar değil: İnsanlar bu savaşın ne zaman biteceğini bilmek istiyorlar. Hedefin neresi olduğunu ve oraya varmak için ne kadar zaman gerektiğini öğrenmeye ihtiyaçları var. Her şeyi yumurta kapıya dayanınca öğrenmekten, yollardan günbegün, aşama aşama haberdar olmaktan yoruldular. Kuzeye mi, ha-

yır, güneye mi, yoksa batıya mı? Seni tanımaya ihtiyaç duyuyorlar İskender, senin her zaman kralları olduğunu bilmeliler. Peşinden gelmeye razılar, ama sürekli belirsiz, umutsuz ve güvensiz günler geçirmek artık onlara ağır geliyor."

İskender tek söz etmeden başını öne eğdi; bir ay önce tahmin bile edemeyeceği bir noktaya gelmişti. Sözü yeniden Ephestione aldı: "Ama sizler, sizler askerlerinize ne söylüyorsunuz? Sen Philotas, artık bütün süvarilerin komutanı olduğuna göre, *hetairoi*'lerine ne söylüyorsun? İskender'in senin ve babanın yardımı olmaksızın hiçbir şey başaramayacağını mı anlatıyorsun? Kansızlık yapan kim? Her akşam tek eğlencesinin kızları çıplak olarak önünden geçirmek ve kuşuyla ilgilenecek olanı seçmek olduğunu mu söylüyorsun? Artık kitaplarını çalışmadığını, ne askerleriyle, ne yazgılarıyla ilgilendiğini mi anlatıyorsun?"

"Yalan söylüyorsun!" diye bağırdı kendini yitiren Philotas. "Ben asla böyle bir şey söylemedim."

"Olabilir," dedi Ephestione. "Ama ortalıkta dolaşan söylentiler bunlar ve Kylikia'da Issos Savaşı'ndan sonra, Mısır'da Amon Vadisi'nden dönerken de bunlar konuşuluyordu."

"Palavra! Yalan! Bana bu sözleri söyleyeni bul getir, cesareti varsa bu sözlerle yüzleşecek tek kişi bul getir, haydi! Dün, kardeşim Nikanores'in Zadrakartas'ta yaralandığını haber aldım; Hyrkania dağlarında devriye gezerken bir okla yaralanmış ve şu âna dek hiçbir tedavi işe yaramamış. Acaba kimse onun hatırını sormayı akıl etti mi? Zaten en küçük evladını yitirmiş olan babam, şimdi ikincisini de mi yitirecek? Ve ben geride kalmak, gidip kardeşimle ilgilenmek için izin mi istedim?"

Ephestione, "Sen süvarilerin başkomutanısın ve bu görevin zavallı Nikanores'i unutturacak kadar ağır bir görev," dedi alaycı bir sesle.

Philotas onun üzerine atılmak için ayağa fırladı, ama Ptolemaios araya girerek onu durdurdu ve gözlerini Ephestione'nin gözlerine dikti. "Kes sesini!" diye bağırdı ona. "Philotas ile böyle konuşman hiç dürüstçe değildi. Nikano-

res ölüyor, az önce, toplantı başlamadan gelen ulaklardan birinden aldım bu haberi. Şu anda belki de..."

Toplantı çadırına bir mezar sessizliği çöktü ve sonu gelmez dakikalar boyunca yaylada dolaşan rüzgârın ıslığından, bu sonsuz yalnızlığın rahatsızlık veren sesinden başka bir şey işitilmedi. Çadırın kapısındaki sancak ısrarla direğe çarpıyordu. Philotas yüzünü ellerine gömdü, Ephestione başını öne eğdi ve söyleyecek söz bulamadı. Seleukos ve Ptolemaios kaygılı gözlerle birbirlerine bakarak, bu dayanılmaz gerilimi azaltacak bir söz bulmaya çalıştılar. İskender'in ayakları dibinde yatan Peritas başını efendisine kaldırdı ve huzursuzca hırladı. Ruhları ezen bu ağırlığı o da hissetmiş gibiydi.

İskender köpeğini okşadı, sonra ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Nikanores için gerçekten üzgünüm, ama ben sizlere güvenip güvenemeyeceğimi bilmeliyim."

Krateros arkadaşlarına bakıp ayağa kalkarak kralını yanıtladı: "Bundan nasıl kuşku duyabilirsin? Bizler her zaman seninle olmadık mı? Canımızı düşünmeden her zaman seninle savaşmadık mı? Her türlü yarayı almadık mı? Tek istediğimiz bizlerden, ama daha önemlisi, seni buraya dek izleyen askerlerinden ne istediğini bilmek."

"Anlaşılmak istiyorum," dedi İskender. "Çünkü ben değişmedim. Yaptıklarım, yapılması gerekenlerdi."

Bunun üzerine, Leonnatos atıldı: "Konuşabilir miyim?"

"Elbette."

"Adamların, senin de Büyük Kral gibi olacağından, onları Persler gibi davranmaya zorlayacağından korkuyorlar."

"Ben Büyük Kral gibi olmak isteseydim, Persepolis sarayını ve taht salonunu yakar mıydım sanıyorsun? Yarın yeniden yürüyüşe geçiyoruz. Solisli Eumolpos'tan aldığım habere göre Satibarzanes, Artakoata'daymış. Şafakla yola çıkacağız. Benimle gelmek istemeyen yarın geri dönebilir, adamlarını da yanında götürebilir."

Leonnatos, "İskender, ama bizler..." demeye çalışıyordu, ama Kral çoktan çıkmıştı çadırdan.

Philotas başını kaldırıp arkadaşlarına baktı. "Bize böyle davranmaya hakkı yok. Hakkı yok," dedi.

O anda İskender kendi çadırına ulaşıp içeri girmişti. İçeride Solisli Eumolpos onu bekliyordu.

Kral kendini bir sandalyeye atarak, "Satibarzanes'ten yeni bir haber var mı?" diye sordu.

"Çarpışmaya hazırlanıyor, ama askerlerinin morali bozuk. Sıkı bir direniş göstereceklerini sanmıyorum. Toplantı nasıl geçti?"

İskender omuzlarını silkti.

"Aldırma; yeniliklere alışmalılar. Onlar geleneklerine bağlı insanlar ve bana kalırsa kıskançlar; senin onlardan uzaklaştığını, seninle eski yakınlığı kuramayacaklarını düşünüyorlar."

"Onları iyi tanıyor gibisin."

"Yeterince."

"Ne demek istiyorsun?"

"Söylemek istediğim şu ki, Issos'ta, senin hizmetinde çalışmaya başladığım zaman arkadaşlarınla da ilgilenmiştim. Kızları onların yataklarına kim soktu sanıyorsun?"

"Sen mi? Ama ben..."

"Ah, ne aptallık! Bizim işi, ya tam yapacaksın ya hiç yapmayacaksın. Kaldı ki yatak odası işlerinde benim üstüme yoktur. Erkeklerin kadınları düzdükten sonra daha rahat konuştuklarını bilmez misin? İlginç değil mi?"

"Kes sesini!"

"Ve kızlar bana her şeyi anlatıyorlardı."

"Arkadaşlarım bana asla ihanet etmezler."

"Belki hayır. Ama bazıları buna ötekilerden daha eğilimli olurlar. Örneğin süvarilerin başkomutanı Philotas: Son derece hassas bir görev yüklenmiş bir adam."

İskender ansızın dikkat kesildi. "Philotas hakkında ne biliyorsun?"

"Pek fazla bir şey bilmiyorum. Ama o dönemde, senin şımarık bir çocuk olduğunu, o ve babası olmasa ne Granikos'ta, ne Issos'ta zafer kazanabileceğini, gene de ona adil davranmadığını söylüyordu."

"Bunu neden bana o zaman söylemedin?"

"Beni dinlemezdin."

"Peki, şimdi neden dinleyeyim?"

"Çünkü şimdi tehlikedesin. Hiç tanımadığın yerlerden geçmek, yabanıl insanlarla karşılaşmak zorundasın. Kime güvenip kime güvenemeyeceğini bilmelisin. Kuzenin Amyntas'a da dikkat et."

"Anadolu'da tutuklattıktan sonra hep gözetim altında tuttum onu. Bana karşı her zaman dürüst ve sadık davrandı.

"Öyle; dürüst ve değerli bir prens. Adamların sana olan güvenlerini yitirdiklerinde, gözlerini kime çevireceklerdir sanıyorsun?"

İskender sessizce karşısındaki adama baktı ve gözlerinde okunan yanıtı Eumolpos seslendirdi: "Argos Hanedanı'nın hayatta kalmış tek prensine elbette. Umarım tanrılar sana bu gece rahat bir uyku verirler. İyi geceler."

Konuk ayağa kalktı, başını öne eğerek Kral'ı selamlayıp Peritas'ın arkasından gelip gelmediğini kontrol ederek, kendi çadırına doğru uzaklaştı.

34

İskender'in ordusu, Asya'nın ıssız, hüzün verici, çorak iç bölgelerinde, kızgın güneş altında yanan, akrep ve yılan yuvası taşları çiğneyerek ilerliyordu. Arada sırada kurumuş dere yataklarının kenarlarında bitmiş kuru çalılıklar görüyorlardı; biraz suyu olan akarsular, en sonunda da, geniş tuz halkalarıyla çevrili bataklıklar vardı. Askerler günler boyunca sığınacak tek bir gölge bulamadan sessizce yürüyorlar, boşu boşuna, havanın sıcaklığını hafifletecek serin bir esinti bekliyorlardı.

Gökyüzü, tunçtan yapılmış bir kalkan gibi kızgın ve boştu; uzakta bir-iki kuşun kanat çırpışı işitilse bile bunların yollarını yitirmiş ya da ıssız taşların arasında can çekişen katırları gözleyen akbabalara ait olduğu anlaşılıyordu.

Amon Vahası'na yapılan yolculuk bile böyle zor olmamıştı: Çölün kumullarının görkemli bir güzelliği vardı; bıçak gibi sırtları, açıklı koyulu çarpıcı renkleri, rüzgârla sürekli değişen biçimleri askerleri oyalıyordu. Çöl, tanrıların bir el işaretiyle dondurduğu altın rengi bir okyanus, az sonra sergilenecek gösterişli bir oyunun sahnesi gibiydi.

Oysa bu topraklar akla ölümden, boş bir yalnızlıktan, yok olmak bilmeyen umutsuzluktan başka bir düşünce getirmiyordu. Bütün askerler, yüreklerinde derin bir sıla hasreti, yürek paralayıcı bir eve dönme özlemi besliyorlardı. Hiçbir amaç bu perişan edici yorgunluğa anlam kazandırmıyordu ve adımları artık bıkkın, daha bitkindi. Bu sonsuz topraklar, yalnızca rehberlik eden yerlilere, pek uzaktaki

ufkun ardında onları bekleyen bir şeyler olduğunu söylüyor gibiydi.

O pek şanlı zaferleri onlara pek uzaklarda kalmış gibi görünüyordu ve krallarının, isteyen evine dönebilir, çağrısına o anda uymadıkları için pişmanlık duyuyorlardı. Denizden böylesine uzak, arada bir çamurdan yapılmış, deve ve koyun pisliğiyle kaplanmış bir-iki kulübeye rastladıkları bu boş topraklarda ne işleri olduğunu bir türlü anlayamıyorlardı. Derken manzara yavaş yavaş değişmeye başladı; rüzgâr daha serin esiyordu; arada sırada yağmurlu tepelerle karşılaşmaya başladılar. Dağınık yeşilliklere, gölge veren ağaçlara ve bunların altında başıboş gezinen atlara rastladılar. Bir ırmak vadisine, geniş bir göle ve gölün sularında yansıyan surlara yaklaşıyorlardı. Artakoata kuleleri, Arienlerin başkenti, Satibarzanes'in kalesi onları bekliyordu.

Kalenin kapıları ansızın açılıp bir süvari birliği çıktı ve naralar atarak, ovada bir fırtına bulutu gibi yayılan kırmızı toz bulutları kaldırarak üzerlerine atıldı. Philotas ve Krateros borazanları çaldırdılar, *Hetairoi*'ler yorgun ve susuz atlarını mahmuzladılar ve ilk anda bu çarpışmayı yitirecekleri duygusuna kapıldılar. Onlar gibi yorgun olmayan bu askerlerle karşı karşıya geldiklerinde gene de cesurca savaşarak gerilemek zorunda kalarak borazanların ısrarla çağırdığı arkadaşlarının yardımını umutla gözlemeye başladılar.

İskender o âna dek geride tuttuğu ve saray arabalarını, kadınları korumakla görevlendirdiği Pers askerlerini devreye soktu. Sıcağa ve yorgunluğa daha dayanıklı olan Parth atları, düşmanlarınınkine yakın bir güç ve hızla atıldılar; Med ve Hyrkania askerleri, Ölümsüzlerin birkaç üyesi, yeni krallarının gözüne girebilmek için düşmanın arasına dalarak onları dağıttılar. Düşman askerleriyle aynı giysileri giydiklerinden savaşın kargaşasında ne olup bittiği anlaşılamadı, ama ilk büyük çarpışmada belirgin bir üstünlük sağladılar. Akının hızı yavaşladı, büyük birlik dağılarak dövüşmekte olan birkaç öfkeli asker öbeğine dönüştü ve o âna dek geride bekleyen Uç Birliği dinlenmiş atlarına binerek bizzat krallarının önderliğinde düşmanın üzerine

atıldı. Satibarzanes'in askerleri böyle bir direnişle karşılaşacaklarını ummadıkları için çok çabuk pes ettiler; Perdikkas o anda bıçaklarını ve palalarını kuşanmış olan Agrianları atlarından indirdi. Büyük toz bulutuyla korunan Agrianlar kurbanlarını tek tek seçerek hayalet gibi ilerliyor ve hiçbir darbeleri boşa gitmeksizin askerleri saf dışı bırakıyorlardı.

Çabasının boşa gittiğini gören Satibarzanes, kornoları çaldırtarak birliklerine geri dönmeyi emretti; canını kurtaran askerler gerisin geriye koşarak kaleye, kent surlarının içine çekildiler. Az sonra şiddetli bir rüzgârın tozu kaldırmasıyla yerlerde yatan yüzlerce ceset, yardım isteyerek inleyen pek çok yaralı ortaya çıktı.

Agrianlar, surların tepesinde saçlarını başlarını yolarak gökyüzüne doğru iç paralayıcı ağıtlar yakan kadınların gözleri önünde, düşmanları tek tek kılıçtan geçiriyor, hepsinin boğazını kesiyor, silahlarını ve süslerini alıyorlardı.

Bu arada Eumenes kamp kurulmasını, çevresine siper kazılmasını ve bir de set yapılmasını emretti; çalışmaların ilerleyişini izlerken, İskender'in Satibarzanes'in ordusuna karşı Pers askerlerini kullanma kararına içerlemiş olan askerlerin homurdandıklarını duyuyordu. "Şu barbarları işin içine katmaya ne gerek vardı?" diyorlardı. "Biz kendi başımıza onların bal gibi haklarından gelirdik. Piyadeler savaş alanına girmediler bile."

"Evet doğru," diye onu onaylıyordu bir başkası. "Kral bizi küçük düşürmek istedi; bunca fedakârlığımızdan sonra bu hiç de adil bir davranış değil."

Askerlerin biri, "Elden bir şey gelmez," diyordu. "O da artık onlardan biri oldu, çevresini Pers muhafızlar sardı, banyosunu ona masajlar da yapan o hadım yaptırıyor, tabii başka neler yaptıklarını bilmiyoruz... Şunca kadını peşi sıra sürüklüyor, bize de onlara muhafızlık etmek kalıyor."

Eumenes sessizce bu sözleri dinlerken yüreğinin sızladığını hissediyordu. Solisli Eumolpos da bu askerlere kulak verenlerin arasındaydı. Hep bir kenarda durmaya ve zamanının çoğunu çadırında geçirmeye özen gösterse de gözlerinden ve kulaklarından pek bir şey kaçmıyordu. Gene de, böyle büyük sürprizlerle karşılaşacağını tahmin edemezdi.

Kamp kurulmuş, adamlar dinlenmeye başlamışlardı. Güneş Artakoata'nın kızıl duvarları arkasında alçalırken, bir kornonun uzun ve dertli sesi havada yankılandı. Ekbatana ve Zadrakartas yolunda İskender'e rehberlik etmiş olan Okshatres, Kral'ın yanına gitti. "Bu bir ulağın geldiğini gösterir," dedi her geçen gün ilerleyen Yunancasıyla. "Satibarzanes'in gönderdiği bir haberci."

"Sen git Okshatres, belki anlaşma yoluna gidip teslim olurlar."

Okshatres atına bindi ve kentin surlarına doğru uzaklaştı; bu arada kale kapısından çıkan bir haberci de ona doğru ilerliyordu. İkisi birkaç söz ettiler ve sonra her biri geldiği yere döndü.

Bu arada birliklerin vermiş olduğu kayıpları bildirmek için Kral'ın çevresinde toplanmış olan askerler, ertesi gün neler yapılacağını konuşuyorlardı. Okshatres bilgi vermek için çadıra girdi. "Satibarzanes hepinizin en güçlüsü kimse, onu teke tek dövüşe çağırıyor. O kazanırsa siz çekip gideceksiniz; o yitirirse, kent sizin olacak."

İskender bu sözleri dinledi; aklına çocukken okuduğu Homeros dövüşleri geldi ve hiç düşünmeden, "Ben gidiyorum," dedi.

"Hayır," diye atıldı Ptolemaios. "Makedonya Kralı bir satrapla dövüşmez. Kendine bir temsilci seç."

Okshatres sözün burasında araya girerek, "Satibarzanes iriyarı ve güçlüdür," dedi. Sonra da onu tanımlamak istercesine kollarını havaya kaldırdı.

"Ben gideyim," diye önerdi Leonnatos. "Ben de oldukça iri ve güçlüyüm."

İskender onu baştan aşağı süzdü, arkadaşlarına baktı. Sonra elini omzuna vurdu ve, "Anlaştık. Git ve onu paramparça et, Leonnatos," dedi.

İki savaşçı ertesi sabah erkenden, açık ve gölgelik bir alanda karşılaştı; ordular yarımay biçiminde sahanın iki kenarına dizildiler. Öneri Makedon askerler arasında hızla yayılmıştı ve bu haberle birlikte müthiş bir heyecan doğmuştu. Herkes Leonnatos'un gücünü ve fiziksel yapısını çok iyi bilirdi; onu pek çok karşılaşmada seyretmişlerdi. O

sabah baştan ayağı zırhını kuşanmış olarak, sol kolunda gümüş Argos yıldızını taşıyan kalkanı, sağ elinde parlak çelik kılıcı ve başında kırmızı sorguçlu tolgasıyla alanın ortasına doğru ilerlediğinde müthiş bir gümbürtü yükseldi ve askerleri ona moral vermek için tezahürat yapmaya başladılar.

Pers askerleri yana çekilip Leonnatos'un rakibine yol verince Makedon askerlerin pek çoğu donakaldı: Satibarzanes adeta bir devdi ve ağır adımlarla ilerliyordu. Sağ elinde uzun ve keskin bir pala, sol kolunda ayna gibi parlayan demir süslemeli tahta bir kalkan taşıyordu. Asur tipi sivri uçlu tolgasının arkası sırtına dek uzanıyor, demir bir zincirle boynuna bağlanıyordu. Kalın, kara kaşları kartal burnunun üzerinde birleşen gür bıyıklı adamın, sert ve yabanıl bir görünümü vardı.

İki rakip karşılıklı dikildiler, tek söz etmeden birbirlerinin gözünün içine baktılar, Pers ve Makedon habercilerinin işaretini beklediler. Çevirmen konuşmaları şöyle aktardı: "Soylu Satibarzanes ölümüne ve kuralsız bir karşılaşma istiyor; değerli ve güçlü olan kazanmalı."

Leonnatos elindeki kılıcı sıkıp ilk hamleye hazırlanarak, "Benim için tamam," dedi.

İki tarafın habercileri, iki taraftan birinin ölümüyle sonuçlanacak çarpışmanın başlama işaretini verdiler.

Leonnatos neredeyse tüm bedenini kalkanının arkasına gizleyen ve kılıcını darbelerden korkmazmış gibi alçakta tutan rakibinin bir zayıf noktasını bulmak için yaklaştı; daha ilk hamlesinde Satibarzanes, Leonnatos'un başına yıldırım gibi bir darbe indirdi ve tolgası parçalanan Leonnatos dengesini yitirdi.

"Geri git!" diye bağırdı İskender telaşla. "Leonnatos, geri git! Kendini koru, koru kendini!" Arkadaşına yardım etmek için alana koşmak geliyordu içinden, ama karşılaşmaya kimsenin karışmayacağına kral sözü vermişti.

Satibarzanes bir darbe daha indirdi, Leonnatos titreyen bacaklarının üzerinde kalkanını zorlukla tutuyordu. Korkunç darbeler karşısında eli kolu bağlı olan ordu, bu sahneyi dili tutulmuşçasına izliyordu. Öte yanda Pers askerleri komutanlarını yüreklendirmek için çığlık çığlığa bağırıyor-

lar, öldürücü darbeyi vurmasını bekliyorlardı. Hâlâ kendini toparlayamamış olan Leonnatos dizlerinin üstüne çökünce rakibinin bir başka darbesi, önce Makedon askerlerinin gözünde müthiş bir uğursuzluk işareti olarak kalkanının Argos yıldızını parçaladı, sonra da omzuna inerek buradan kan fışkırttı.

Bu görüntü üzerine *pezhetairoi* saflarından müthiş çığlıklar yükseldi ve askerler yaşlı gözlerle komutanlarına inecek son darbeyi beklemeye başladılar. Ne var ki bir kamçı gibi inen bu keskin acı Leonnatos'u adeta uyandırdı ve beklenmedik bir enerjiyle ayağa fırlayan Komutan, önce boğazına takılı kalan ve sallanan tolgasını kopartıp attı. Aynı anda kanayan yarasını gördü; gücünü yitirmesine pek az zaman kaldığını fark ederek yabanıl bir narayla ileri atıldı ve kalkanını rakibinin kalkanına dayayıp onu itmeye başladı.

Bu kükremeyle irkilen ve hazırlıksız yakalanan Satibarzanes dengesini yitirdi; Leonnatos da bundan yararlanarak karşılık vermeye çalışan rakibine üst üste şiddetli kılıç darbeleri indirdi. Arkaüstü düşen Pers Satrap'a darbeler indirmeye devam eden Leonnatos'un başına beklenmedik bir şey geldi; kılıcı daha sert olan Satibarzanes'inkine çarpıp kırıldı.

Bundan cesaret alan Satibarzanes yeniden dengesini buldu ve güçsüz rakibinin üzerine atladı. Güneşte pırıl pırıl parlayan palasını kaldırdı, ama tam darbeyi indirmek üzereyken Lysimakhos haykırdı: "Yakala şunu Leonnatos!" Ve ona çift yüzlü baltasını fırlattı. Silahı havada kapan Leonnatos Satibarzanes palasını indiremeden onun kolunu kesti ve acıdan taş kesen rakibinin başını bir darbede uçurdu. Yere düşen kafanın kara gözleri şaşkınlıktan hâlâ faltaşı gibi açıktı!

Makedon askerlerinden yükselen sevinç naraları, yorgunluktan bembeyaz kesilmiş, sürekli kan kaybeden şampiyonu kucaklamaya giden arkadaşlarına eşlik ediyordu. Leonnatos'u hemen Hekim Philippos'un çadırına taşıdılar.

Persler kolu ve başı kopmuş komutanlarının çevresinde toplandılar. Bu onur kırıcı sahneyi düşmandan gizlemek istercesine komutanlarını güzelce tahta bir sedyeye yatırıp

arkalarında uzun bir kan izi bırakarak ağır adımlarla uzaklaştılar.

Gün batmadan Artakoata kenti teslim olmuştu.

35

İskender, kenti, Areia İskenderiyesi adıyla yeniden kurarken Mısır'dan aldığı bir haberle ilk İskenderiye'nin, Mimar Dinokrates'in ırmak kenarında kurduğu ve kendi adını taşıyan kentte ticaretin canlandığı, pek çok yerden insanların buraya göç ettiği, evler satın aldığı, bahçelerin, bostanların arttığı ve artık büyüyen, gürültülü bir kente dönüştüğü haberini aldı.

Areia İskenderiyesi'nin başına Makedon bir vali ve paralı askerlerden oluşan küçük bir garnizon bırakan İskender, askerlere bu uzak topraklara kök salmaları, burayı kendilerine vatan bilmeleri için belli bir maaş, kadınlar ve köleler bıraktı.

Leonnatos'un aldığı yaranın iyileşmesini bekledikten sonra kuzeye doğru yürüyüş emri verdi. Yürüdükleri vadinin ortasındaki büyük ırmak sürekli kollara ayrılıyor, bu kollar birbirleriyle buluşuyor, binlerce yeşil adayı gümüş bir ağ içindeki zümrütler gibi besleyerek kuzeye doğru akıyordu. Bir dağ zincirine doğru yürüyeceklerdi; onlara dünyanın pek çok dağının burada göreceklerinin yanında alçak tepeler gibi kalacağı anlatılmıştı. Bu müthiş zincirin adı Paropaınisos idi; Baktriana'yı okyanus genişliğindeki Skythia Ovası'ndan ayırıyordu.

Sol omzu hâlâ sargılı olan Leonnatos, hizmetkârlarının eşyalarını toplamalarını denetlerken, suratı her geçen gün daha da asılan Kallisthenes'e sordu: "Bu dağların Olympos'tan daha yüksek olmaları mümkün müdür?"

"Kimsenin gözüyle görmediği yerlere, hiçbirimizin tanımadığı halklara yaklaşıyoruz," dedi Kallisthenes. "Bu dağlar dünyanın sınırını oluşturan duvarlar olabilirler; bu nedenle öteki dağlardan daha yüksek olmaları mümkün. Artık her şey mümkün ve aynı zamanda her şey anlamsız."

"Ne demek istiyorsun?"

Tarihçi başını öne eğdi ve bu soruyu yanıtlamadı; Leonnatos da hiçbir şey söylemedi. Askerlerin, zaferin sevincine gölge düşüren hoşnutsuzluğuna alışmıştı; hoşnutsuzluk subaylar arasında da yayılıyordu. Bu sefer, yalnızca Makedonya'dan Kral'a özel hizmet vermek için buraya gelen soylu gençleri heyecanlandırıyordu. Çevrelerine hayran hayran bakıyorlar, bu görkemli ve etkileyici manzarayı seyrediyorlar, günbatımının kızılından, dorukların ak karları üzerindeki göklerin mavisinden, serin gecelerde gökyüzüne yayılan yıldızlardan gözlerini alamıyorlardı.

Hiç durmadan değişen doğa koşulları, hiç görmedikleri bitkiler ve hayvanlar da onları şaşırtıyordu. Çizgili postuyla dikkatlerini çeken ve şimdiye dek yalnızca adını duydukları kaplanı ırmak kenarında ceylanların, kıvrık boynuzlu mandaların peşinde koşarken görmüşlerdi. Bu genç soylular, görevleri nedeniyle ya kraliyet sarayında İskender'in yanı başında ya da arkadaşlarının, subayların yanında bulunuyorlardı. Bu nedenle on beş yaşlarındaki sevimli bir genç olan Kybelinos'un korkunç bir sırrı öğrenmesi zor olmadı. Kral'ı öldürmek için komplo kuruluyordu!

Delikanlı, çadırda birlikte uyudukları, onu daha zorba arkadaşlarından koruyan kendinden biraz büyük Aghirios'a bu sırrı açmaya karar vererek, gece herkes uyuduktan sonra onu uyandırdı... Gözlerini ovuşturarak yatağın kenarına oturan Aghirios bu komplo hikâyesini merak ve kaygıyla dinledi.

"Söylediklerinden tam olarak emin değilsen konuşma; yoksa kelleni kaybedersin," diye öğütledi.

"Elbette eminim," dedi Kybelinos. "*Phalanks*'lardan yüksek rütbeli iki subayı, işin saatini ve gününü tartışırlarken duydum."

Aghirios şaşkınlıkla dinliyordu. "Şuraya geleli daha ne kadar oldu ve ne biçim bir işin içine düştük! Korkunç!"

"Sence ne yapmalıyım? Kral'la konuşmalı mıyım?"

"Hayır, sen deli misin? Kral'la olmaz. Hele kuralların böylesine sıkılaştığı bu günlerde Kral'la doğrudan konuşmak olanaksız. Onun arkadaşlarından biriyle konuşabilirsin; sözgelimi *hetairoi* süvarilerinin komutanı olan Philotas'a söyleyebilirsin, çünkü yarından sonra onun yanında olacağız. Kral'ı o uyarabilir."

"Bu bana da en uygun yol gibi görünüyor," dedi Kybelinos. "İyi bir öğüt verdin."

"Haydi şimdi uyu," dedi Aghirios. "Yarın binicilik çalışmak için erkenden uyandırılacağız."

Çocuk, uyumaya çalışıyordu, ama bu sır ona göz yumdurmuyordu; karanlıkta sırtüstü uzanıp kanlı karabasanı aklından silmeye çalıştı. Öte yandan bu büyük sırrı Kral'a iletince nasıl büyük bir ödül alacağını hayal ediyordu. Memphis, Babylonia, Susa fatihi ve Makedonya Kralı III. İskender, hayatını şu soylu gençlerin en küçüğü, en cılızı ve herkesin alay konusu olanına borçlu olacaktı.

Uyandırma borusu çalmadan kalkıp giyindi ve kahvaltıda Aghirios'un yanına oturdu.

"Hey! Kybelinos dilini yutmuş!" dedi bir arkadaşı.

"Onu rahat bırak!" diye susturdu Aghirios. "Kendinden küçük olanla herkes alay eder."

"Yoksa seninle alay etmemi mi isterdin?"

Aghirios, bu kışkırtmaya kulak asmadı, yemeğini bitirdi ve günlük binicilik dersleri için arkadaşlarıyla birlikte atlarının yanına gitti. Aklı bir karış havada olan Kybelinos defalarca düşüp orasını burasını bereledi, ama arkadaşları bunu onun sakarlığına yorarak önemsemediler. Akşam yemekten önce, arkadaşıyla birlikte zırhını çıkartmaya yardım etmek; silahlarını, göğüslüğünü, kalkanını parlatmak, mızrağını ve kılıcını bilemek için Philotas'ın çadırına gitti.

Ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çabalarlarken, Komutan'la konuşmak için bir fırsat aradılar, ama buna cesaret edemediler. Bu nedenle delikanlı ne o gün, ne de ertesi gün konuyu açabildi. Aghirios onu yüreklendiriyordu: "General seni övecek. Neden korkuyorsun? Zaman geçiyor ve Kral her an öldürülebilir. Haydi, daha ne bekliyorsun?"

Delikanlı karar verdi ve ertesi akşam Philotas çıkmak üzereyken, nihayet ağzını açabildi. "Komutanım..."

Philotas çocuğa baktı, "Ne var oğlum?" dedi.

"Sizinle konuşmam gerekiyor, efendim."

"Şimdi zamanım yok. Neyle ilgiliydi?"

"Çok önemli bir şey. Kralımızın hayatı söz konusu."

Philotas eşikte duraladı ve başını eğdi, ama çocuğa bakmadı.

"Ne demek istiyorsun sen?"

"Kral'ın büyük bir tehlikede olduğunu. Onu öldürmek isteyenler var ve..."

Philotas ansızın kapıyı çarpıp geri döndü. "Lanet olası, deliler!" diye mırıldandı dişlerinin arasında. "Beni dinlemek istemediler..." Delikanlı korkmuş gibi geriledi, ama komutanı onu yüreklendirerek, "Adın ne oğlum?" dedi.

"Adım Kybelinos efendim."

"Tamam. Şimdi otur ve bütün bildiklerini bana anlat. Göreceksin, her şeyi yoluna koyacağız."

36

Hareket günü yaklaşırken, uzun bir ayrılıktan önce bir süre birlikte olabilmek için, İskender, Zadrakartas'tan Prenses Stateira'yı getirtti. Kendisini karşılamak için yola çıkan İskender'i uzaktan gören Prenses, hemen arabasından inip sevgilisine koşan küçük bir kız gibi Kral'a doğru koştu. İskender de atından indi ve onu kucaklayan Stateira'ya tutkuyla sarıldı. Genç kadının bu masum tazeliğine, bu tatlı uysallığına, yazdığı mektuplarda bile hiçbir şeyden yakınmamasına bayılıyordu.

Sonra iki eski dost gibi konuşa konuşa Kral'ın Areia İskenderiyesi kentinde bulunan konutuna doğru yürürlerken, Stateira bu eski kentin bir Hellen kentine dönüştürülmesi için kurulmuş olan şantiyeleri gördü. Kentin en yüksek yerinde tanrılar için bir tapınak, alanın yanına genç savaşçıların alıştırma çalışmaları için bir gimnasyum ve sahne gösterileri için bir tiyatro inşa ediliyordu.

"Beni en çok heyecanlandıran," diyordu Kral, "pek yakında Atina'dan, Korinthos'tan ve Pella'dan bu kadar uzak bu yerde Euripides'in ve Sophokles'in dizelerinin okunacak olmasıdır. Bizim tragedyalarımızdan birini izleme olanağın oldu mu hiç?"

"Hayır," dedi Stateira, "ama onlardan söz edildiğini duydum. Bir olay temsil ediliyor, rol yapan oyuncular, dans eden ve şarkı söyleyen bir koro var; değil mi? Eğitmenim, kıyıdaki *yauna* kentlerinden birinde gördüğü temsili anlatmıştı."

"Aşağı yukarı öyledir," dedi İskender, "ama seyretmek bambaşka bir duygudur. Antik kahramanların ve onların kadınlarının heyecanlarını, duygularını yeniden yaşamak, onları canlı ve gerçekmiş gibi hissetmek harikadır."

Stateira bu sözlerin onu ne denli büyülediğini belli etmek için kocasının kolunu sıkıyordu.

"Tiyatronun tamamlanmasını beklemek isterdim, ama buna zamanım yok. Tahtı eline geçirmek isteyen Bessos, Paropamisos'u geçip büyük ovalardaki İskit kabileleriyle işbirliği yapmaya çalışıyor. Ona yetişip adaleti yerine getirmeliyim; bu nedenle yarınki tiyatro gösterisini ahşap basamakları ve sahnesi olan bir tiyatroda gerçekleştireceğiz. Sonraki gün de yola çıkacağım."

"Bu gece seninle uyuyabilecek miyim?" diye sordu Stateira. Ve sonra kulağına şöyle fısıldadı: "Bu arabanın tepesinde yetmiş parasangayı bunun için aştım, biliyorsun!"

İskender gülümseyerek, "Umarım böyle büyük bir fedakârlığın karşılığını verebilirim. Bu arada, sana yaraşır bir biçimde ağırlanman için elimden geleni yapacağım."

Bu arada eskiden Satrap Satibarzanes'e ait olan saraya gelmişlerdi; kadınlar hemen Prenses'i odasına alarak onunla ilgilendiler. Kral akşama doğru karısıyla buluşmadan önce, yakındaki hareket için son denetlemeleri yapmak üzere kampa gitti. Güneş batar, son ışınlar seyrek bulutları aydınlatırken doğu yönü iyice kararmıştı, ama İskender orada şaşırtıcı bir ışık olduğunu gördü.

"Orada kim var?" diye sordu muhafızlarına.

"Belki uyumadan son yemeğini pişiren bir çoban vardır," dediler. Ama biraz daha yaklaştıklarında akşamın esintisiyle havalanan beyaz bir pelerin gördüler.

"Aristandros," diye mırıldandı Kral ve oraya doğru ilerledi. Muhafızları da peşinden seğirttiler, ama Kral geride kalmalarını işaret edince, buna uydular.

Kâhin taşları üst üste yığmış, üzerlerinde ateş yakmış, gözlerini kuru akasya dallarıyla beslediği alevlere dikmişti. Yaklaşan atın nal seslerini duymamış gibiydi, ama İskender'in sesiyle irkilerek kendine geldi.

Tuhaf bir ses tonuyla, "Çağrımı mı duydun?" diye sordu kâhin.

"Ateşi gördüm."

"Tehlikedesin."

"Her zaman tehlikedeyim. Bedenim yara izleriyle dolu."

Kâhin, Kral'ı yeni görmüş gibi davranıyordu; gözlerini ona dikerek şöyle mırıldandı: "Pek tuhaf, yalnızca yüzü zarar görmüyor, oysa baban öldüğünde yüzünün korkunçlaştığını söylemişlerdi."

"Aristandros, yoksa benim ölümümle ilgili kehanetlerin mi var? Ben önce hayallerimi yerine getirmek ve bir... evlat sahibi olmak istiyorum..."

Kâhin onun sözünü kesti: "Kurtulacaksın, ama genç bir çocuğun sesine dikkat et. Bir çocuk sesi..." diye yineledi. "Başka bir şey söyleyemiyorum, bilemiyorum..." Gözleri nemlenmişti.

"Ya senin karabasanın? Hâlâ cenaze ateşinde yanan o çıplak adamı görüyor musun?"

"Her zaman görüyorum." Bunu söylerken, önünde dans eden ateşi gösterdi. "Ve sessizliği beni ürkütüyor. Sessizliği, anlıyor musun?"

İskender atını yanına aldı ve onu bekleyen muhafızlarının yanına doğru yürüdü. Babasını şu karşısındakiler gibi bir muhafızın öldürdüğünü anımsayınca, eliyle işaret etti: "Gidin, gidin," dedi. "Benim muhafızlara ihtiyacım yok. Askerlerim beni severler, arkadaşlarım da öyle. Gidin haydi."

Gece geç vakit konutundan çıkan Philotas, kentin yüksek kesimine doğru telaşla yürüdü ve süvari subaylarına ayrılmış olan büyük tuğla yapıya girdi. Ay yoktu, ama inanılmaz derecede büyük ve parlak yıldızlar, gök kubbede uzanan gümüşsü Samanyolu, çevreyi aydınlatmaya yetiyordu.

Philotas koyu renk bir pelerine sarınmış, başını ve yüzünü kapüşonuna gömmüş, kimsenin kendisini tanımasına fırsat tanımamıştı. Girişi denetleyen muhafızın önünde yüzünü açtığında asker, mızrağını indirerek onu selamlarken, yüzünde soğuk ifade vardı. Philotas içeriye girdiğinde *pez-*

hetairoi taburunun komutanlarından Simmias ile karşılaştı.

"Ötekiler nerede?" diye sordu.

"Bilmiyorum," dedi subay.

"Elbette biliyorsun. Benim bildiğim gibi sen de biliyorsun. Onları birer birer görmeden buradan ayrılmayacağım... Kral'ın kulağına gitse bile burada bekleyeceğim."

Simmias'ın beti benzi attı. "Kımıldama," dedi. "Bazıları doğu kulesindeler, bazıları da orta avludaki muhafızların arasındalar." Ardından yandaki küçük kapıdan çıktı; Philotas da sıkıntı içinde ellerini ovuşturarak odada volta atmaya başladı.

Sonunda beklenen askerler birer birer gelince Philotas denetleme yaparmış gibi hepsini yan yana dizdi, ama yüzünde bıkkın ve sıkıntılı bir ifade vardı. *Pezhetairoi*'lerin üçüncü taburunun komutanı olan Neapolisli Simmias, *hetairoi*'lerin beşinci taburunun komutan yardımcısı Leukopedionlu Agesandros, Uç Birliği'nin subaylarından Thermeli Hektor, akıncıların komutanı Metoneli Kresilas, Yunan paralı askerlerinin komutan yardımcısı Megalopolisli Menekrates ve 'kalkanlılar'ın komutan yardımcısı Poliakmonlu Aristarkos Philotas'a bakıyorlardı.

Komutanları ağızlarını açmalarına bile fırsat tanımadan saldırmaya başladı: "Siz delirdiniz mi? Bu Kral'ı öldürme hikâyesi de nereden çıktı?"

Simmias, "Yanılıyorsun ama..." demeye çalıştı.

"Sus!" diye bağırdı Philotas. "Sen kiminle konuştuğunu sanıyorsun? Şimdi bu kararı kimin aldığını, ne zaman eyleme geçmeye niyetlendiğinizi ve özellikle de nedenini söylemenizi istiyorum."

"Nedenini biliyorsun," dedi Kresilas. "İskender artık bizim kralımız değil: Barbar gibi giyinen, çevresini barbarlarla dolduran bir barbar kral oldu. Ya bizler? Bir imparatorluğu fethetmiş olan bizler, onunla konuşmak zorunda kaldığımızda, odalarda bekletilerek küçük düşürülüyoruz."

"Ve bu da yetmezmiş gibi," diye araya girdi Simmias, "şu çılgın tasarıları var; hani dünyayı ele geçirme planı. Anlıyor musun? Dünyayı ele geçirmek! Hangi dünya? İçimizde dünyanın nerede bittiğini bilen var mı? Ya hiç bit-

mezse? Şu sefil Artakoata gibi köyleri ele geçireceğiz diye sürekli çöllerde, dağlarda, ıssız çayırlarda mı dolaşıp duracağız?"

"Ve daha bitmedi," dedi Thermeli Hektor. "Şimdi koloniler kuruyor, ama nereye? Kıyıya, ilk İskenderiye'ninki gibi güzel ve uygun yerlere değil; ıssız yerlere, barbar insanların yaşadığı, denizden alabildiğine uzak yerlere kuruyor bunları. Binlerce zavallıyı nefret edilecek yerlerde bırakıyor, mutsuz melez kuşaklar yaratmaları için barbar kadınlarla evlendiriyor."

"Kolonilerdeki bütün Yunanlar barbar kadınlarla birleştiler," dedi Philotas. "Bu onu öldürmek için yeterli bir neden değil."

"İkiyüzlülük etme," dedi Simmias. "Sen her zaman bizden yana oldun, onun arkadaşları arasında, bu işin böyle sürmeyeceğini düşünen bir tek sendin. Adamlarımızın çektiği acıyı, korkularını, vatanlarına dönme arzularını zaten biliyordun ve şimdi, zaten bildiğin şeylere şaşırırmış gibi yapıyorsun."

"Doğru değil!" dedi Philotas. "Aramızdaki anlaşma bambaşkaydı. Zamanı gelince birliklerimiz askeri bir darbe yapacak, onu tasarılarından vazgeçirmeye zorlayacaktı."

"Gerekirse, zor kullanılacaktı," dedi Aristarkos.

"Ama kan dökerek değil," dedi Philotas kararlı bir sesle. "Planımız gerçekleşirse, ordu bütünüyle yabancı topraklarda öndersiz, tahtımız boş kalır."

"Bu doğru değil," diye araya girdi Agesandros. "Bizim bir kralımız var."

"IV. Amyntas," dedi Simmias. "Yasal kralımız III. Amyntas'ın yasal oğlu."

Philotas başını salladı. "Bu olanaksız. Amyntas, İskender'e sadıktır."

"Sen öyle söylüyorsun," dedi Simmias. "Makedonya tacını başına takalım da sen gör!"

Philotas kendini bir divana attı ve birkaç dakika sessiz kaldı. Simmias yeniden konuşmaya başladı: "Sen *hetairoi*'lerin başkomutanısın ve yeni kral sana güvenmek zorunda. Senin ne düşündüğünü bilmek zorundayız."

Philotas içini çekti. "Dinleyin, ben düşünüyorum ki, hatta bundan eminim, ellerimizi, çok şey borçlu olduğumuz İskender'in kanıyla lekelememeliyiz."

"Bize çok şey borçlu olan o," dedi Aristarkos onun sözünü keserek. "Hem öldüğü zaman, onu onurlandırmaktan, adına heykeller, anıtlar dikmekten, onu dünyanın dört köşesinde anmaktan geri kalmayız; hep öyle yapılıyor. Amyntas'a gelince; tahtın vârisi odur ve bize kulak verecektir."

Philotas bu sözleri duymamış gibi konuşmaya devam etti.

"Onu öldürmek istemiyorum. Sizler de onu öldürmeyeceksiniz. Nasıl bir eylemde bulunacağımızı ve zamanını sizlere ben söyleyeceğim." Öyle kararlı konuşmuştu ki kimse karşı koymaya cesaret edemedi. Sonra yüzünü yeniden pelerininin kapüşonuyla örtüp sokağa çıktı.

Simmias ayak seslerinin uzaklaşmasını bekledikten sonra arkadaşlarına dönerek, "İçinizden kim konuştu?" diye sordu.

Hepsi başını salladı.

"Philotas kararımızı biliyordu, demek ki biri konuştu."

"Ben konuşmadım, yemin ederim," dedi Kresilas.

"Biz de konuşmadık," dedi ötekiler hep birlikte.

"Burada kellemiz söz konusu," dedi Simmias. "Ne sevgililerinize, ne arkadaşlarınıza, ne kardeşlerinize ağzınızdan tek söz kaçırmayacaksınız. Philotas gibi başkaları da öğrenebilir."

"Doğru," dedi Aristarkos. "Ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Acilen eyleme geçmeliyiz."

"Kral'ı şimdi öldürmeliyiz mi demek istiyorsun?"

"Olabildiğince çabuk. Philotas'ın duydukları onun da kulağına gittiyse, yandık demektir. İhanet nedeniyle kurulan bir Makedon mahkemesi gördünüz mü hiç? Ben gördüm. Bir de idam gördüm. Suçlu, ordu tarafından paramparça ediliyor. Yavaş yavaş hem de."

"Ne zaman eyleme geçeceğiz?" diye sordu Thermeli Hektor.

"Yarın," dedi Simmias. "Philotas başka şeylerden kuşkulanmadan, hemen. İskender öldükten sonra o artık geri

çekilemez ve kendi sorumluluklarına sahip çıkar. Perdikkas, Ptolemaios, Seleukos ve ötekilere gelince, onlar da duruma göre davranacaklardır; hepsi mantıklı insanlardır. Şimdi beni çok iyi dinleyin, çünkü en küçük yanlışlık, bizim için korkunç bir son anlamına gelir." Sonra kılıcını çekip zemindeki dövülmüş toprağa bir şeyler çizmeye başladı. "Kral yarın yeni tiyatronun açılışını yapacak: Stateira'nın, Thessalos'u *Hiketides (Yalvarıcı Kızlar)* oyununda seyretmesini istiyor. Satibarzanes'in sarayından yola çıkacak ve baharat pazarı mahallesinin yanından geçerek bu yola girecek. Burada, onu selamlayan halk kalabalığından kendisini ayıran *phalanks* askerlerinin arasından tiyatro yoluna girecek. Ve bizim için vakit gelmiş olacak." Sonra kılıcını toprağa batırdı ve birer birer suç ortaklarının gözlerinin içine baktı.

37

Kybelinos, arkadaşı Aghirios ile elini çabuk tutmuş, neredeyse birinci sıradan kendine yer bulmuştu; bir yandan arkadaşlarının arasında ilerlemekte olan Kral'a, bir yandan da savaş birliklerinin komutanlarına ve Prens Amyntas'a bakıyordu.

İskender'in arkadaşlarına defalarca baktıktan sonra, "Komutan Philotas'ı göremiyorum," dedi.

"Sence onu uyarmış mıdır?" diye sordu Aghirios.

"Elbette uyarmıştır," dedi Kybelinos. "Beni dikkatle dinledi ve içimi rahat tutmamı, bu konuyla ilgileneceğini söyledi."

"Peki sence ne zaman olacak bu?"

"Bilmiyorum. Dinlerken yoldan gürültüler geliyordu ve pek iyi duyamadım, ama ordu Baktriana'ya yürüyüşe geçmeden onu vuracaklarını anladım."

"Bak," dedi Aghirios ilerleyen kortejin başını göstererek. "Kral, Prenses Stateira ve arkadaşlarıyla geliyor. Komutan Philotas'ı ben de göremiyorum."

"Belki bugün işi vardı: Öteki Satrap Barsaentes'in, silahlı Skythia ve Gedrosia askerleriyle dağların eteklerinde dolaştıklarını duydum. Belki de onların peşine düşmesi emredilmiştir."

"Belki..."

Kral yaklaşırken, Kybelinos ansızın tüm bedenini sarsan bir titremeye kapıldı.

"Neyin var?" diye sordu Aghirios. "Bir tuhaf oldun."

Tam o anda delikanlı, generallerin birinin dudaklarında yakaladığı, o anda anlamsız bulduğu, ama şimdi zihninde korkunç bir anlam kazanan sözü anımsadı: 'Xsayarsa gadir'; Kserkses Kapısı. Şimdi arkasında, kapının üzerindeki kulede üç okçu yaylarını germiş, Kral'ı hedef almışlardı. Ansızın kendini *pezhetairoi*'lerin oluşturduğu etten duvarın önüne atıp bağırmaya başladı: "Kral'ı öldürüyorlar! Kral'ı öldürüyorlar! Onu kurtarın!"

Oklar aynı anda havada uçtu, ama Leonnatos ve Ptolemaios'un kaldırdıkları kalkanlar demir bir set gibi Kral'ın silahsız ve zırhsız bedenini koruma altına almışlardı. Perdikkas, avazı çıktığı kadar bağırdı: "Yakalayın şu adamları!" Ve sonra Kserkses Kapısı'na bir grup akıncı gönderdi.

Bu sözler, anılarla daha da büyüyerek İskender'in belleğinde yankılanıp uyuyakalmış bir karabasanı uyandırdı: Babası Philippos beline saplanan bir Kelt baltasıyla kan gölü içine yuvarlanmış, yerde yatıyordu. Yanında anlaşılmaz sözler mırıldanan Stateira'nın sözlerini ve sonra birbirine karışan bağırışları, kuru emirleri, silah şakırtılarını, nal seslerini duydu; gözlerinin önünde kandan ve can çekişen Philippos'un bembeyaz yüzünden başka bir şey yoktu.

Ptolemaios'un sesi onu kendine getirdi: "Senin hayatını kurtaran çocuk bu. Cesur ve sadık bir soylu. Adı Kybelinos."

İskender ona baktı: İnce çizgileri, narin bedeni, iri ve açık renk gözleriyle pek gençti. Hâlâ titriyordu ve heyecanını belli etmemek için yere bakıyordu. Kral ona sordu: "Nerelisin, delikanlı?"

"Lynkestides'in bir köyü olan Eunostos'tan geliyorum Kralım," dedi zorlukla konuşarak.

"Hayatımı kurtardın. Teşekkür ederim. Sadakatinin ödüllendirilmesi için emir vereceğim. Ama söylesene, birilerinin beni öldüreceğini nereden biliyordun?"

"Efendim, ben General Philotas ile konuşmuştum ve eminim sana söylemiştir ki..." O anda durdu, Kral'ın ve arkadaşlarının yüzünde beliren anlaşılması güç ifadeye baktı.

Kral'ın Sekreteri Kardialı Eumenes delikanlıya yaklaşarak bir elini omzuna koydu. "Gel oğlum, buradan gidelim. Bana her şeyi en baştan anlatmalısın."

Kral'ın kurtarıcısı rolüyle heyecandan ve mutluluktan titreyen Kybelinos, bu komplo hakkında bildiği her şeyi, Philotas'a, Kral'ı hemen uyarması için bildiklerini söyleyişini tek tek anlattı.

Sözlerini bitirdiği zaman Eumenes dostça çocuğun omzuna vurdu ve şöyle dedi: "Aferin çocuğum, hepimize büyük bir hizmette bulundun. Kral İskender, seni soylu gençlerden oluşan kral yaverleri birliğinin komutanlığına atıyor ve yüklü bir maaş bağlıyor. Bunun yanında ister yanında saklayabileceğin, ister evine gönderebileceğin bir gümüş talent armağan ediyor. Şimdi git ve dinlen; bu hepimiz için fazlasıyla heyecanlı bir gün oldu."

Delikanlı etekleri zil çalarak Eumenes'in yanından ayrıldı ve haberi vermek için Aghirios'a koştu; o güne dek kendine kötü davranan ve alay eden bütün arkadaşlarının nasıl haklarından geleceğini hayal ediyordu.

İskender, Neapolisli Simmias'ın, Thermeli Hektor'un, Metonesli Kresilas'ın, Megalopolisli Menekrates'in, Poliakmonlu Aristarkos'un, Leukopedionlu Agesandros'un yanı sıra, *hetairoi*'lerin Komutanı Philotas ve Prens Amyntas'ın derhal tutuklanmaları emrini imzaladı. Sonra sarayına kapandı ve yalnız kalmak istedi.

Seleukos, Ptolemaios ve Eumenes Kral'ın böylesine dramatik bir anda yanına kabul edeceği tek kişi olan Ephestione ile konuşmaya karar vererek, akşam olunca onun evine gittiler. "Ne yapmaya niyeti olduğunu öğrenmeye çalış," dedi Eumenes.

"Özellikle de Philotas konusunda," diye ekledi Seleukos.

"Konuşmayı denerim. Onu hiç böyle görmemiştim, sürgüne gittiğimizde, her gün açlık ve ölümle burun buruna olduğumuzda bile böyle değildi." Sonra gitmek üzere ayağa kalktığında kapıya vuruldu ve bir haberci, Kral'ın onu hemen yanına çağırdığını bildiren bir mesaj getirdi.

"Gördünüz mü!" dedi Eumenes, "Bizden çabuk davrandı." Dört arkadaş birlikte yürüyerek çıktılar.

"Sence bize ne soracak?" diye sordu Ephestione.

"Besbelli," dedi Eumenes, "bu komploya ilişkin ne düşündüğümüzü ve Philotas'a ne ceza vermesi gerektiğini soracak."

"Ya biz ona ne yanıt vereceğiz?" Seleukos, yüksek sesle düşünüyormuş gibiydi.

O anda Perdikkas yanlarına geldi ve arkadaşlarını görünce atından inip onlarla yürümeye başladı. "Bu olanlara ilişkin ne düşündüğümü söylemektense, çıplak ellerimle bir aslanla dövüşmeyi yeğlerim. Siz ne düşünüyorsunuz?"

Perdikkas, arkadaşlarının gözlerinde rahatsızlık, kaygı ve kararsızlık gördü; kendi bakışlarında da aynı ifade olmalıydı. Sonra başını salladı: "Siz de benim gibi ne diyeceğinizi bilmiyorsunuz, değil mi?"

Pezhetairoi askerleri ile, İmparatorluk muhafızlarından dört Ölümsüz'ün kapısında beklemekte olduğu eski valilik sarayına yaklaşmışlardı. Karşı yönden omzu sargılı Leonnatos, Kara Klitos ve Lysimakhos geliyorlardı.

"Bir tek Krateros eksik," dedi Ptolemaios.

"Ve Philotas," dedi gözlerini yere diken Eumenes.

"Öyle," dedi Ptolemaios. Hepsi konuşmadan birbirlerine baktılar. Az sonra içlerinden birinin, açlıklarını ve tokluklarını, uykularını ve uykusuzluklarını, sevinçlerini ve acılarını, umutlarını ve umutsuzluklarını paylaştıkları arkadaşlarından birinin yaşaması mı, yoksa ölmesi mi gerektiğini Kral'a söylemek zorunda kalacaklardı.

Sessizliği bozan Leonnatos oldu: "Philotas'tan hiçbir zaman hoşlanmadım; kendini beğenmiş, kibirli bir insandı hep; ama askeri bir cezayla canına okunduğunu düşününce başıma ağrılar giriyor. Haydi, şimdi gidelim; bu belirsizliğe daha fazla dayanamayacağım."

İçeriye girdiler ve İskender'in geceleyin gözünü kırpmadığını belli eden kireç gibi bir yüzle tahta oturmuş, onları beklediği kurul salonuna girdiler. Peritas, efendisinin ayakları dibine uzanmıştı ve arada bir, okşanma umuduyla başını havaya kaldırıyordu.

Kral arkadaşlarının oturmalarını bile beklemedi. "Babam öldürülürken hepiniz oradaydınız," dedi.

O cinayeti hâlâ derin bir acıyla anımsayan Eumenes, "Doğru," dedi, "ama o kan dolu sahneyi gözünün önüne getirerek yargılamada bulunursan, büyük bir hata işlemiş olursun. Aynı şey değil, çünkü koşullar aynı değil ve..."

"Değil mi?" diye kükredi İskender ansızın. "Onun belinden baltayı ben çekip çıkartmıştım, onun kanıyla üstü başı ıslanan bendim, son soluğunu verişini ben duydum. Ben, anlıyor musun! Ben!"

Eumenes, artık yapacak bir şey olmadığını anlamıştı: Bir kralın öldürülmesi düşüncesine kilitlenmiş olan İskender, belli ki, bütün gece babası Philippos'un vahşice öldürüldüğü karabasanlarda boğulmuştu. O sırada, Krateros da yüzünde mutsuz bir ifadeyleiçeriye girdi.

Ptolemaios, "Bir karar aldıysan, bizi buraya neden topladın?" diye sordu.

İskender biraz sakinleşir gibi oldu. "Ne bir karar aldım, ne de almaya niyetim var. Eski gelenekler uyarınca, ordu toplanacak ve Philotas'ı yargılayacak."

"Demek ki," dedi Seleukos, "sana pek bir yararımız dokunamayacak..."

İskender onun sözünü kesti: "İstiyorsanız, gidebilirsiniz, sizi burada tutmuyorum. Görüşlerinizi almak ve derdimi paylaşmak için çağırmıştım sizi. En değerli subaylarımızın altısı ve en yakın arkadaşlarımızdan biri, kardeşimiz saydığımız bir insan beni öldürmek için komplo kurmuşlar. Sizler de oradaydınız: Okları gördünüz ve o soylu gencin anlattıklarını dinlediniz."

O âna dek sessiz kalmış olan Kara söz aldı ve, "Dikkat et İskender," dedi. "O çocuğun sözleri dışında elinde Philotas'a ilişkin bir kanıtın yok."

"Yaşamımı kurtaran ve gerçeği söyleyen bir çocuk. Beni vurmakla görevli okçular işkence altında konuştular ve Kybelinos'un anlattıklarını kelimesi kelimesine doğruladılar. Sorgulamalar ayrı ayrı yapıldı, ama sonuç aynı çıktı."

"Peki Philotas hakkında ortaya ne çıktı?" diye sordu Kara yeniden.

"Kuşkusuz biliyordu ve konuşmadı. Anlıyor musun Kara? Ona kalsaydı ben çoktan oklarla delik deşik edilerek ölmüştüm. Bedenim şimdi bir kan gölünün ortasında yatıyor olacaktı." Bu sözleri söylerken Kral'ın gözleri yaşlarla doluydu; arkadaşları onu ağlatanın, bir cinayete kurban gitme olasılığı değil, güvendiği bir arkadaşının, orduda kendininkinden sonra en yüksek görevi verdiği, neredeyse kendi-

ni emanet ettiği kişinin ona ihanet etmesi, onu oklara hedef edip yerde can çekişmesini seyretmek istemesi olduğunu anlamışlardı. Hepsi krallarının gözlerindeki acı dolu bakışları, sesindeki titremeyi, tahtının kolçaklarını sıkan ellerini görüyorlardı.

"Ben size ne yaptım?" diye sordu ağlamaklı bir sesle. "Ne yaptım size?"

Ptolemaios, onu yanıtlamaya çalışarak, "İskender bizler..."

"Onu koruyorsunuz!" diye bağırdı.

"Hayır!" diye karşı çıktı Seleukos. "Her şey ona karşı olsa bile, yalnızca buna inanamıyoruz, o kadar."

Akşamın karanlığı birlikte büyük salona derin bir sessizlik çöktü; kimse bu sessizliği bozmaya cesaret edemiyor, Peritas bile efendisinin yaşlı gözlerine bakarken ses edemiyordu. Kendilerini çok yalnız ve çocukluk günlerinden çok fazla uzakta hissediyorlardı. Ansızın hayaller ve kahramanlıklarla dolu o günlerin yerini kaygı, kuşku; entrikaların dolambaçlı yollarında aranan çıkışlar ve sahtelik almıştı.

"Prens Amyntas'a ilişkin ne öğrendin?" diye sordu Kara.

"Ölümümden sonra yeni kral o olacaktı," dedi İskender boğuk bir sesle. Ve hemen sordu. "Sizce ne yapmalıyım?"

Kara hepsinin yerine yanıt verdi: "Seçeneğin yok. Kralın ordusunun subayları söz konusu olduğuna göre, onları ordu yargılamalı."

Söyleyecek başka söz olmadığından, İskender'i hayaletleriyle baş başa bırakarak birer birer çıktılar. Ephestione bile onun yanında kalma cesaretini kendinde bulamadı.

38

Eumenes ve Kallisthenes gün doğmadan İskender'in yanına gittiler ve onu, üzerinde Makedon *khlamys*'iyle bir taburede otururken buldular. Bütün gece gözünü kırpmadığı belliydi.

"İhanetini kabul etti mi?" diye sordu başını bile kaldırmadan.

"İşkenceye inanılmaz bir cesaretle dayandı. Büyük bir askermiş," dedi Eumenes.

"Biliyorum," dedi donuk ifadeyle İskender.

"Ne söylediğini bilmek istemiyor musun?" diye sordu Kallisthenes.

Kral evet dercesine başını öne eğdi.

"İşkencenin en dayanılmaz ânında şöyle bağırdı: 'Ne söylememi istediğini sorun İskender'e ve bu işi bitirelim artık!'"

Kral, "Her zamanki gibi kibirli; ama soylu bir Makedon'a yakışan bir tavır!" yorumunu yaptı.

"Ama seninkinin boş bir kuşku olmadığını nereden biliyorsun?" diye sordu Kallisthenes.

"Kuşkuya yer kalmadı ki," dedi İskender. "Kiralık katillerin de onayladığı ezici kanıtlar söz konusu."

"Ya Amyntas?" dedi Eumenes kaygıyla. "Hiç olmazsa onu esirge. Onun hakkında hiçbir suçlama yok."

"Bu daha önce de olmuştu. Ve benim öldürülmemden sonra kral o olacaktı. Bu yetmez mi?"

"Hayır!" diye bağırdı Kallisthenes şimdiye dek göstermediği bir cesaretle. "Hayır, yetmez! Nedenini bilmek ister

misin? Dareios'un iki bin talent vaat eden mektubunu anımsıyor musun? O sahteydi! Her şey sahteydi! Mektup, haberci, komplo... Ya da evet komplo doğruydu; ama bunu tezgâhlayan Mısırlı Sisine ile anlaşarak Amyntas'ı ortadan kaldırmak isteyen annendi."

"Yalan söylüyorsun!" diye haykırdı İskender. "Sisine Dareios'un bir casusuydu ve bunun için Issos'tan sonra cezalandırıldı."

"Evet, ama onunla en son konuşan bendim; beni ve Ptolemaios'u da baştan çıkartmak istedi. Ben kabul etmiş gibi yaptım; susmamız ve onun masumluğuna tanıklık etmemiz için bana on beş, Ptolemaios'a yirmi talent vaat etti. Sana bir şey söylemedim ve seni üzmemek için bu büyük sırrı tek başıma yüklendim, çünkü seni annenle karşı karşıya getirmek istemiyordum. Olympias her zaman tahta senden sonra geçecek kişi nedeniyle kaygılandı: Euridises'in bebeğini beşiğinde boğduran da oydu, anımsamıyor musun?"

İskender titredi; tırmalanmış yüzü, dağınık saçlarıyla yüzü gözü morarmış Euridises'in, bebeğinin cesedini göğsüne bastırarak oturuşu gözlerinin önüne gelmişti.

"O seninle aynı kandan bir bebekti," dedi Kallisthenes inatla sözlerini sürdürerek, "yoksa sen gerçekten tanrının oğlu olduğuna mı inanıyorsun?"

İskender sanki kırbaç yemiş gibi ayağa fırladı ve elini kılıcına atarak bağırmaya başladı: "Fazla ileri gittin!" Kallisthenes'in yüzü bembeyaz oldu; sonucuna katlanamayacağı bir öfke nöbetine neden olduğunu anlamıştı. Eumenes ortaya atıldı ve Kral son anda durdu.

"O düşündüklerini söyledi. Onu bunun için mi öldürmek istiyorsun? Sana her zaman hoşuna gidecek şeyleri söyleyen dalkavuklar istiyorsan, bize ihtiyacın yok demektir." Sonra yaprak gibi titreyen, ölü gibi bembeyaz kesilmiş arkadaşına dönüp, "Gel Kallisthenes, gidelim; Kral'ın bugün keyfi yerinde değil," dedi.

Onlar çıkınca İskender ellerini zonklayan şakaklarına bastırarak kendini taburesine attı.

"Kötü olaylar!" dedi arkasından bir ses. "Buna katılıyorum. Ama ne yazık ki çıkış yolun yok. Kuşkuların olsa

da darbeyi indirmelisin. Belki Philotas seni öldürmek istemiyordu; belki seni himaye altına aldırmak ya da kendinin ve babasının konumundan yararlanarak onun gibi davranmanı sağlamak istiyordu, ama kesinlikle komploculardan biriydi ve bu da yeter." Solisli Eumolpos karanlık salonda ilerleyip Kral'ın karşısındaki tabureye oturdu.

"Kallisthenes'in anlattığı öteki şeyleri de dinledin mi?"

"Amyntas hikâyesini mi? Evet. Ama burada da, nasıl güvenebilirsin ki; başka tanığı yok. Amyntas kesinlikle bir tehlike oluşturuyor; Pers sarayında yaşasaydı, ilk günden öldürülürdü. Ve sen, unutma ki, artık Perslerin de kralısın. Sen Krallar Kralısın. Ama sanırım kendini ortaya atmana gerek yok. Kurul bir mahkûmiyet kararı verecektir. Senin bütün yapman gereken, bağışlanmak isteyen olursa, geri çevirmektir."

O sırada Kral'ın silahlarını taşıyan bir yaver, iki soylu gençle salona girdi.

"Efendim," dedi. "Vakit geldi."

Ordu meclisinin önünde askerleri yargılamak, eski ve korkunç bir gelenekti; Kral'ın atalarının amacı hainlere en büyük acıyı ve utancı yaşatmak olmalıydı. Yargıya Kral başkanlık ediyor, mahkeme süvarilerin, piyadelerin, yardımcı güçlerin generallerinin ve bütün askerlerin huzurunda yapılıyordu. On yargıç, en yaşlı askerlerle en yüksek rütbeli subaylar arasından seçilmişti.

Ordu bıçak gibi keskin, uzun, tekdüze bir borazan sesiyle çağrılarak, seherden önce geniş ovaya dizildi. *Pezhetairoi*'ler yedi sıra oluşturuyorlardı, baştan ayağa zırhlarını kuşanmış, ellerine *sarissa*'larını almışlardı. Karşılarında *hetairoi* süvarileri vardı. Yanda iki uzun sıra halinde dizilmiş ve alanda bir dikdörtgen oluşturan akıncı piyadeleri, 'kalkanlılar', Kral'ın, yargıçların ve tutukluların girecekleri kadar bir boşluk bırakarak yerlerini almışlardı. Paralı asker olan Yunanlar, Trakyalılar, Agrianlar bu alanda yoktu, çünkü Makedonları yalnızca Makedonlar yargılayabilirlerdi.

Hetairoi'ler sırasının ortasında yerden biraz yükseltilmiş bir podyum vardı ve Kral'ın tahtı ile yargıçların iskemleleri oraya dizilmişti.

Gün dağların arkasından yükseldi; güneş ışınları önce *sarissa*'ların uçlarına çarpıp dört bir yana yansıdı; sonra, çelik kabukları içinde taş gibi kımıldamadan duran askerlerin, rüzgâr ve soğuğun etkisiyle kızaran yüzlerini aydınlattı.

Üç kez çalan borazan Kral'ın gelişini haber verdi; az sonra yargıçlarla onların peşinden zincirlenmiş olarak yürüyen tutuklular da gelerek yerlerini aldılar. İşkencenin izlerini taşıyan Philotas ve duygularını belli etmemeye çalışan Amyntas öteki subayların arasında dikkat çekiyorlardı.

Kral ve yargıçlar yerlerini aldıktan sonra en yaşlı üye suçlamayı okudu. Tanıklar ortaya çıktılar ve habercilerden biri bütün askerlerin duyabilmesi için her söyleneni yüksek sesle yineledi. Sonunda mahkeme üyeleri oylarını kullandılar; bütün yargılananlar hakkında şu karar ilan edildi: "Suçlu bulunmuşlardır."

"Şimdi!" diye bağırdı yaşlı yargıcın söylediklerini yineleyen haberci, "Şimdi kurul oy versin; her suçlu için ayrı ayrı karar verilecektir. Karara karşı olan kılıcını yere bıraksın ve kılıçların sayılabilmesi için on adım gerilesin."

Yaşlı yargıç birer birer suçluların adlarını söyledi ve her defasında savaşçılar kılıçlarını yere bırakarak geri adım attılar. Mahkûmlar bakışlarını önce piyadelerden, sonra süvarilerden yana çeviriyor, birlikte savaştıkları askerlerin kendilerini kurtarmaları umuduyla onlara bakıyorlardı, ama her seferinde yerde pek az kılıç parlıyordu. Sıra Philotas'a gelince, özellikle *hetairoi*'lerden pek çok kılıç bırakan oldu, ama sayı gene de yeterli değildi. Kibirli bir insan oluşu ve piyadelerce pek iyi tanınmaması nedeniyle, Kybelinos'un herkesçe duyulan tanıklığı etkisini göstermişti.

Philotas ötekilerin tersine, kılıçlara başını bile çevirmedi; gözlerini İskender'e dikmiş, içinden yükselen tepkinin duyulmaması için dişlerini kenetlemişti; idam edilmek üzere onu direğin önüne götürdüklerinde bile gözleri İskender'e kenetlenmişti. Cellatlar ellerini ve ayaklarını bağlamak için yanına geldiklerinde gururla onlara karşı koyup göğsünü onu vurmakla yükümlü olan okçulara gerdi. Okçu-

ların komutanı olan subay geleneklere uyarak Kral'ın yanına çıktı ve kurbanı bağışlayıp bağışlamayacağını öğrenmek istedi.

İskender emretti: "Yüreğine, tek vuruşta. Bir an bile acı çekmesini istemiyorum."

Subay emri alıp birliğinin askerlerinin yanma gitti ve birkaç söz etti. Sonra yüksek sesle emir verdi ve okçular nişan aldılar. Savaşçılarla dolu geniş ovaya kurşun gibi ağır bir sessizlik çöktü; süvari birliklerinin askerleri, onlara *hetairoi*'lerin nasıl öleceğini öğretmiş olan komutanlarının, Philotas'ın, işkenceye de katlanmış olan bedeniyle ölüme nasıl karşılık vereceğine bakıyorlardı.

Subay yayların gerilmesini emretti, ama Philotas, oklar yüreğini delmeden avazı çıktığı kadar bağırmaya fırsat buldu:

Alalalái!

Ve bir an sonra, tozlu zemine, kendi kan gölünün içine yuvarlandı.

En son Prens Amyntas öldürüldü; hazır bulunanlardan pek çoğu, bu genç yaşında önce tahttan, sonra yaşamından olan değerli ve soylu gencin bahtsız sonunu seyrederlerken gözyaşlarını tutamadılar.

İskender, sarayına mutsuzluk ve hüzne gömülmüş olarak döndü; az önce tanıklık ettiği sahneden çok onu asıl yaralayan, çocukluk ve gençlik arkadaşının, bütün girişimlerinde onun yanında olmuş, en büyük sorumluluğu vererek onurlandırdığı kişinin kendisine sırt dönmesi, ona tuzak kurması ve ikisinin böyle bir sonla ayrılmaları olmuştu. Ne var ki kan ve ihanet günleri sona ermemişti: Şimdi çok daha korkunç bir karar daha alınmalıydı.

Arkadaşlarından oluşan kurulu, kırların ortasında, ıssız bir yerde kurulmuş olan çadırına çağırdığında güneş batıyordu. Mahkûmların cenazeleriyle ilgilenmek zorunda olduğundan Klitos gelmemişti, ama Eumenes toplantıda hazırdı. Girişte muhafızlar, çadırın içinde tabureler, masalar, kilimler yoktu. Çıplak toprağın üzerinde birkaç kandil yanıyordu. Kimse yemek yememişti; hepsinin yüzünde acı ve mutsuzluk vardı.

"Bu davranışı sizlerden beklemezdim, diye söze başladı İskender. "Hiçbiriniz Philotas'ı kurtarmak için bir girişimde bulunmadınız."

"Ben Yunanım," dedi Eumenes hemen. "Benim söz hakkım yoktu."

"Biliyorum," dedi İskender, "yoksa benim yanımda konuştuğun gibi askerlerin karşısında da konuşurdun; ama dava artık yargıçlardan çıkmıştır, karar alınmış ve uygulanmıştır. Olan olmuştur."

"O halde neden çağırttın bizi?" diye sordu titreyen sesiyle Leonnatos. Bu dev gibi adamın gözlerinin yaşlı olması hiç alışılmış bir durum değildi.

"Çünkü daha bitmedi, yanılıyor muyum?" diye söze karıştı Eumenes. "Başlanan bir işi sonuna erdirmek gerekir."

Ptolemaios kaygıyla, "Başka ne gibi komplolar yakaladın?" diye sordu.

Kral bunca güçlükle, böylesine katlanılmaz bir görevle nasıl başa çıkacağını bilemezmiş gibi, donuk bakışlarını arkadaşına çevirdi ve alçak bir sesle konuşmaya başladı: "Bugün, idamlardan sonra daireme döndüğümde, masamın başına oturdum ve General Parmenion'a bir mektup yazmaya başladım..." Ağzından çıkan bu ad, tek başına, bu sessiz ortamda yaşanmakta olan trajedinin ağırlığını ortaya koyuverdi; herkes Kral'ın almak zorunda kaldığı kararın dramatikliğini kavradı. "Oğlu Philotas'ın ölüme mahkûm olduğunu ve kararın ordu meclisince alındığını benden öğrensin istedim. Kral olarak bu kararı uygulamak zorunda kaldım, ama insan olarak ona böyle bir acı yaşatmaktansa kendim ölmeyi yeğlerdim, demek istiyordum." Eumenes, Kral'a baktı ve konuşurken yanaklarından süzülen gözyaşlarını gördü; şu anda yaşlı General'in çekeceği acıyı yaşadığı belliydi. "Ama elim çok çabuk pes etti. Yüreğimdeki acı, bu mektubu sürdürmemi engelledi ve bu yüzden sizleri yanıma çağırdım. Bir karar almadan hiçbiriniz yanımdan ayrılmayacaksınız."

Eumenes bir kez daha sözünü sakınmadan atıldı: "Parmenion nasıl bir tepki gösterecek: Senin yüreğini daraltan düşünce bu değil mi?"

"Evet," dedi İskender.

"İki oğlunu zaten senin uğruna feda etmişti," dedi Eumenes. "Hektor Nil'de boğuldu, Nikanores ölümcül bir yara alarak öldü. Ve sen şimdi üçüncüsünü işkenceden geçirtip öldürttün; hem de en büyük ve en çok gurur duyduğu oğlunu!"

"Ben yapmadım!" diye bağırdı İskender. "Ben ona kendiminkinden sonraki en yüksek rütbeyi vermiştim. O yaptığı yanlışlık yüzünden yargılandı." Uzun, sonu gelmek bilmeyen bir an boyunca başını öne eğdi. Sonra yeniden konuşmaya başladı: "Uçsuz bucaksız, tanımadığımız topraklarda yalnız, yapayalnızız; sona erdirmeye yemin ettiğimiz bir görevin peşinden gidiyoruz. Herhangi bir yanlış, hepimizi mahvedebilir; bizimle hesaplaşmak için fırsat kollayan düşmana koz verebilir ve bütün seferin boşa gitmesine neden olabilir. Arkadaşlarımızın öldüğünü, tutsak olduğunu, işkence görerek öldürüldüğünü ya da dönüş umudu olmayacak uzak yerlere satıldığını görmek istiyor musunuz? Yurdumuzun yabancı ellere geçmesini, işgal edilmesini, ailelerinizin yok olmasını, evlerinizin azgın düşmanlarca yakılmasını istiyor musunuz? İskender yenilirse, bütün dünya dehşet verici bir kargaşa içine sürüklenir; bunun farkında değil misiniz? Senin isteğin bu mudur Kardialı Eumenes? Hepinizin isteği bu mudur? İkinci kez düşünmeden, her türlü duyguyu, sevgiyi ve... merhameti göz ardı ederek, darbeyi indirmek zorunda kaldım."

İskender çakmak çakmak yanan yaşlı gözleriyle, ruhunu paralayan tutkunun kırdığı sesiyle konuşurken, arkadaşları ona karşı eskiden beri besledikleri, ama son zamanlarda unutmaya başladıkları sevgiyi anımsadılar. Sanki onun soluğu kendi göğüslerine girmişti, onun gözyaşları kendi yanaklarından iniyordu, onun kuşkuları ve kaygıları kendi ruhlarını yakıyordu.

Kral birer birer yüzlerine baktıktan sonra şöyle dedi: "Ve şimdi sıra en zor işe geldi."

Eumenes titreyen sesiyle, "Parmenion'u öldürtmek mi?" diye sordu. İskender onayladı. "Philotas'ın öldürüldüğünü öğrendiği zaman ne yapacağını bilemiyoruz. Ama öç almaya kalkışırsa, hepimiz bittik demektir. Bütün silahlarımızı satın alacak kadar parası var, yolların denetimi

onun elinde ve sürekli ihtiyaç duyduğumuz taze güçleri istemek için Makedonya ile iletişimde. O kapıları yüzümüze kapatıp bizi yazgımızla baş başa bırakabilir. Bessos veya bize düşman olan her kimse, onunla işbirliği yapabilir; böylece bizi ezer geçer. Bu tehlikeyi göze alabilir miyiz?"

"Tek bir söz edeceğim," dedi Krateros. "Sen Parmenion'un bu komplodan haberi olduğuna ya da buna ortaklık ettiğine inanıyor musun? Philotas onun oğluydu; babasına olup biteni çıtlatmış olması akla yakın gelebilir."

"Sanmıyorum, ama göz önüne almak zorundayım. Kral benim ve hiçbir şey, hiç kimse bana yardım edemez. Böyle korkunç kararları alırken yalnızım. Kaygımı dindiren tek şey arkadaşlıktır: Siz olmadan ben bütün bunları yerine getirecek gücü, isteği bulamam. Şimdi beni dinleyin: Yalnızca kendi taşıyacağım vicdan azabının yükünü size de yüklemek istemiyorum; ama her şeyin bir çılgınlık olduğunu, benim bir insanoğlunun sınırlarını zorladığımı, bu yaptığım işin nefret edilesi bir tirana yakıştığını düşünüyorsanız, beni şimdi öldürün. Şimdi! Sizin elinizden olunca, ölüm bana o kadar korkunç gelmeyecektir. Sonra, benim çocuğum olmadığı için aranızdan en iyi olanı seçin ve Parmenion ile anlaşarak geri dönün." Bunu söyledikten sonra İskender zırhını çıkartıp yere attı ve savunmasız göğsünü gösterdi.

"Ben seni son âna dek izlemeye yemin ettim," dedi Ephestione. "İyiyi kötüden ayıran sınırın ötesinde de yeminim geçerlidir." Sonra arkadaşlarına dönerek, "İskender'i öldürmek isteyen biri varsa, beni de öldürsün," dedi. O da zırhını çıkartıp yere bıraktı ve Kral'ın yanına geçti.

Hepsinin gözleri yaşarmıştı, ellerini yüzlerine kapatmış ağlıyorlardı. İskender arkadaşlarının onu dünyada hiçbir neden uğruna terk etmeyeceklerini bilsin diye, korkunç tipiye aldırmayarak, ötekilerle birlikte Illyria'mn tepelerine tırmandığı o çok uzak günü anımsayan Krateros boğuk sesiyle bağırdı: "İskender'in Birliği!"

Ve hepsi, bir ağızdan yanıtladılar: "Burada!"

39

Solisli Eumolpos, satrapın sarayının eski silah salonuna girince, öteki adam ayak seslerine dönüp baktı.

"Adın nedir?" diye sordu casusa Eumolpos. "Ve hangi bölüktensin?"

"Adım Demetrios. Akıncıların üçüncü taburunun beşinci bölüğündenim."

"Kral adına sana bir görev vereceğim." Ona Argos yıldızının işli olduğu bir levha gösterdi. "Bunu tanıyor musun?"

"Kraliyet mührü."

"Evet. Bu mührün onuruna, benden almakta olduğun görev, sana doğrudan İskender tarafından verilmiştir. Kolay olmayan ve büyük bir sorumluluk isteyen bu görevi sana veriyorum, çünkü bundan önce de zor işleri kesin, çabuk ve doğru biçimde başarmıştın."

"Kimi öldüreceğim?" diye sordu Demetrios

Eumolpos doğrudan askerin gözlerinin içine baktı. "General Parmenion'u." Asker, kirpiklerini kırpıştırarak kendini ele veren, belli belirsiz bir tepki gösterdi. Eumolpos gene gözlerinin içine bakarak, sözlerini sürdürdü: "Emir sözlüdür ve bunu bilen bir tek sensin. Başka hiç kimse, hatta Kral bile, bu görev için yola çıkanın sen olduğunu bilmiyor. Çok güvenilir iki yerli rehberin olacak ve Satibarzanes'in ahırlarından alacağınız en hızlı, en güçlü atlarla yola çıkacaksınız. Philotas'ın ölümüne ilişkin bilgiler Ekbatana'ya sızmadan, sen orada olmalısın." Sonra askere bir rulo verdi. "Bu, seni kraliyet habercisi olarak gösteren belgedir, ama

sözlü mesajı Parmenion'a iletebilmek için yalnız Kral'ın ve Parmenion'un bildiği bir parolayı kullanacaksın."

"Nedir parola?"

"Çocukların söylediği eski bir Makedon tekerlemesidir. Belki sen de bilirsin. Şöyle:

Savaşa giden yaşlı asker..."

Kiralık katil, gözlerinde alaycı bir ışıkla, tekerlemenin ikinci satırını söyleyiverdi:

Yere düşer, yere düşer.

"Aynen öyle," dedi Eumolpos heyecanını belli etmemeye çalışarak. "Bu görev için ödül yok, ama benim cebimden bir gümüş talent alacaksın."

"Buna gerek yok," dedi asker.

"İşine yarayacaktır. Hançer kullanacaksın ve kalbinden vuracaksın. Makedonya'nın en büyük askeri asla arkadan vurulmamalı."

Demetrios bunu kabul ederek, "Başka bir şey var mı?" diye sordu.

"Onu bir anda vurmalısın. Hareketini fark ederse, yandın. Yetmiş yaşında olmasına güvenme. Bir aslan her zaman aslandır."

"Dikkatli olacağım."

"O halde hemen yola çık. Yitirecek tek bir dakikan bile yok. Rehberlerin aşağıda, ahırlarda seni bekliyorlar. Paranı Ekbatana'da, güney kapısının dışında bulunan, Kaldelilerin Eshmun Tapınağı'ndan alacaksın. Hemen ardından, bir daha buraya dönmemek üzere gideceksin."

Adam ona gösterilen yan kapıdan çıkıp merdivenlerden inerek ahırlara ulaştı ve rehberlerle birlikte batan güneşe doğru ilerlemeye başladı. Kulenin tepesinde bulunan İskender, solgun yüzüyle onlara bakıyordu; atlar çölün dalgaları arasında gözden yitene dek yerinden kımıldayamadı.

Demetrios, Zadrakartas'a varmak için altı gün, beş gece yol gitti; geceleri yalnızca birkaç saat uyudu; karnını at sırtında doyurdu. Hızlarını sabit tutmak için, her gün o ve

rehberleri atlarını değiştiriyorlardı. Bu sistemle çok kısa sürede aldıkları yolun uzunluğu şaşırtıcıydı. On üçüncü gün, güneş batarken Ekbatana'ya vardılar ve Demetrios hemen valilik sarayının kapısına gitti.

"Kimsin, ne istiyorsun?" diye sordu nöbetçi.

Demetrios, kraliyet mührünü taşıyan belgeyi gösterdi: "Kral'ın ulağı, acil görüşme istiyor. Sözlü mesajdır, kişiseldir ve General Parmenion'a iletilecektir," dedi.

"Bir parolan var mı?"

"Elbette."

"Bekle," dedi nöbetçi. Muhafız alayının yanına gidip komutanı çağırttı, ortaya çıkan kişi, Demetrios'a seslendi:

"Benimle gel."

Girdikleri büyük avlunun ortasında büyük bir kuyu vardı ve hizmetkârlar konuklarla atları için buradan su çekiyorlardı. Avluyu baştan başa geçtiler. Avlunun epey karanlık olan batı köşesinde, üst katlara çıkan bir merdiven vardı. Birkaç *pezhetairoi*'nin beklediği koridorların sonuna dek yürüdüler. Subay kapıya vurup bekledi. Az sonra ayak sesleri ve, "Kim o?" diyen bir ses duyuldu.

"Muhafız!" dedi subay. "Kral tarafından gönderilmiş, acil olduğu söylenen sözlü bir mesaj getiren bir haberci var."

Kapı açıldı ve elli yaşlarının üzerinde, sol kolunun altında yazı tahtası, sağ elinde kalemi olan bir kişi göründü. "Ben posta işini yürüten sekreterim," dedi. "Benimle gel: General seni hemen kabul edecek. Mektupları yanıtlamayı şimdi bitirdi ve akşam yemeğinden önce yıkanmaya hazırlanıyordu. Umarım ona iyi haberler getirmişsindir. Nikanores'in ölümü onu hâlâ üzüyor; hem Kral için, hem de hayatta kalan son oğlu için ister istemez kaygı duyuyor; zavallı adam!" Bunları söylerken gözünün ucuyla ulağa bakıyor, onun ne gibi haberler getirmiş olabileceğini tahmin etmeye çalışıyordu. Ne var ki askerin ifadesinden sevinçli bir haber vermeyeceği belliydi.

Bir başka kapının önünde durdular. Adam şöyle dedi: "Beni burada bekle: General'in huzuruna kabul edilmeden önce uygulanan bir formalite vardır."

Demetrios üzerinin aranacağından korkarak pelerinin altındaki hançerini sıkı sıkı tuttu. Sessiz bir bekleyişin ardından, sekreter elinde bir tepsiyle dışarı çıktı. İçinde bir dilim ekmek, bir tas tuz ve bir kadeh şarap vardı.

"General Parmenion, evine giren herkesin onun konukseverliğini tatmasını ister. Bunun uğur getirdiğine inanır. Buyur."

Kiralık katil, elini hançerinden çekerek tepsiye uzattı. Ekmeği aldı, tuza bandı ve yedi. Sonra da bir yudum şarap içti.

"General'e benim tarafımdan teşekkür et," dedi elinin tersiyle ağzını silerken.

Sekreter başını eğdi; tepsiyi bir masaya bırakıp Parmenion'un çalışma odasına açılan kapıya kadar konuğa eşlik etti. Burada kısa bir süre daha beklemesini istedi. Demetrios, kapı aralığından iki adamın konuşmalarını işitiyordu. Sonunda sekreter çıktı ve girebileceğini bildirdi. Demetrios içeriye girip kapıyı kapattı.

Parmenion yazı masasının başına oturmuştu. Arkasındaki raflarda her biri ayrı ayrı etiketlenmiş rulolar vardı ve yanındaki şövaleye, Pers İmparatorluğu'nun Halys Irmağı'nın doğusunda kalan topraklarını gösteren bir harita asılmıştı. Parmenion, ulağın içeriye girdiğini görünce ayağa kalkıp ona doğru yürüdü. Üzerinde, gövdesini dizlerine dek örten asker *khiton*'u vardı; ayaklarına da, neredeyse dizlerine kadar yükselen Makedon tarzı deri çizmeler geçirmişti. Son derece sağlam yapılı bir insandı; duvardaki bir çengelde asılı duran demir ve deri zırhı, kalkanıyla birlikte bir talent ediyor olmalıydı. General şu anda silahsızdı. Eski yapım kılıcı da aynı kancaya asılmıştı.

Parmenion, nezaketle bir iskemle gösterdi. "Otur asker."

"Yorgun değilim," dedi kiralık katil.

"Cehennemi aşıp da gelmiş gibisin," dedi Parmenion. "Korkunç görünüyorsun. Haydi, otur."

Demetrios kuşku uyandırmamak için oturup General'in kendisine yaklaşmasını bekledi ama oturunca pelerinin altındaki hançer kendini belli etti; o anda Parmenion da kendi silahına doğru geriledi.

"Kimsin?" derken elini kılıcının kabzasına atmıştı. "Bana söylediklerine göre, parolayı biliyormuşsun."

Adam ayağa kalktı. "Savaşa giden yaşlı asker..." derken elini hançerine attı. Bu sözler üzerine Parmenion eline almış olduğu kılıcı yere atarak, gözlerinde şaşkın, ama kederli bir ifadeyle katiline yaklaştı. "Kral..." dedi kulaklarına inanamayarak. "Bu nasıl olabilir?"

Kiralık katil, o anda hançerini yaşlı askerin göğsüne sapladı ve onun tek bir inilti bile çıkarmadan yere devrilişini seyretti. Geniş bir kan lekesi yere yayılmıştı bile. Asker, onun can vermesini seyrederken, sönmekte olan gözlerde ne nefret, ne isyan gördü. Yalnızca gözyaşları vardı. Ve sanki dudaklarında son soluğuyla fısıldamaya çalıştığı sözler... belki de tekerlemeyi yineliyordu.

Sağ duvardaki bir başka kapıdan çıkan katil, sarayın dolambaçlı koridorlarından uzaklaştı. Az sonra günbatımının huzurunu bozan bir çığlık duyuldu.

On üç gün sonra İskender, Parmenion'un öldürüldüğü haberini aldı ve kendi emri olmasına karşın bu haber onu derinden yaraladı; sanki gizliden gizliye, tanrıların yazgıyı değiştireceklerini ummuştu. Günlerce yoğun bir kederle çadırına kapandı, kimseyi görmek istemedi; ne yemeğe, ne suya dokundu. Leptine defalarca yanına girmek istedi; güneşin ya da yağmurun altında, kralının onu içeriye çağıracağı anı beklemek için, ağlayarak çadırın önünde yattı. Sık sık çadırın yakınına gelip krallarının hayat belirtisi verip vermediğini görmek isteyen arkadaşları, onun boğuk ve çatlak sesiyle hiç durmadan Makedon çocuklarının söylediği bir tekerlemeyi söylediğini işitiyor, başlarını sallayarak çadırdan uzaklaşıyorlardı.

Eumenes *Günlük*'lerinin dördüncü kitabı, şu sözlerle sona eriyordu:

> *Pianepsion ayının yedinci günü General Parmenion, Kral'ın emriyle suçsuz yere öldürüldü. Değerli bir adamdı, her zaman onurla savaşmıştı ve ileri yaşına karşın bir genç gibi dövüşmüştü. Anısı hep lekesiz kalacaktır; o hep anılarımızda yaşayacaktır.*

40

Günler sonra İskender bakımsız sakalı, kirli saçları, zayıflamış bedeni, gözlerinde donuk ve kaçamak bakışlarla sarayına döndü. Stateira onu kollarının arasına aldı; geceleri ayaklarının dibinde oturup, şarkılar söyleyip, Babylonia arpını çalarak acısını dindirmeye çalıştı.

Kral ordusunu toplayıp hareket gününü belirlediğinde yaz sonuydu. Yürüyüşten sorumlu subaylar yerli rehberlerle görüştüler, yüklerin taşınmasından sorumlu kişiler arabaları ve yük hayvanlarını hazırladılar, taburların komutanları Paropamisos Geçidi'ne dek sürecek uzun yürüyüşe alıştırmak için uzun süredir dinlenen askerlerini yürüyüşlere çıkartmaya başladılar. Askeri etkinliklerin yeniden başlaması kampta genel bir heyecan yarattı. Savaşçılar bunca acı olaya tanık olmak zorunda kaldıkları bu uğursuz yerden ayrıldıklarına seviniyorlardı; cılız bir gölün kenarında yer alan, adı artık Aryan İskenderiyesi olan Artakoata kentinde geçen aylaklık ve kan dolu günler geride kalıyordu.

Bu arada, Prenses Stateira, bebek beklediğini anladı ve bu haber Kral'a sevinç kaynağı oldu. Arkadaşları da uzun bir süreden sonra aralarında yeni, minik bir İskender görecekleri için neşelenmişlerdi. Kuzeye yapılacak yürüyüş bu durumdaki bir kadın için fazlasıyla çetin olduğundan, İskender ondan geri dönüp saraylarından birine yerleşmesini istedi. Stateira bu isteğe uyarak Zadrakartas'a doğru yola çıktı; Ekbatana ya da Susa'da annesiyle buluşmayı umut ediyordu.

Pırıl pırıl bir güz sabahında çalan hareket borusuyla Kral, en parlak zırhını giymiş olarak, şanlı günlerinde olduğu gibi Bukefalos'una binip ordusunun başına geçti. Ephestione, Perdikkas, Ptolemaios, Seleukos, Leonnatos, Lysimakhos ve Krateros da demir zırhlarını giymiş, güneşte parlayan tolgalarını takmış ve Kral'ın yanı başındaki yerlerini almışlardı.

Bin bir kollu ırmağın açtığı vadi boyunca ilerlediler ve kayda değer bir olayla karşılaşmadan pek çok köyden geçtiler. Bu sefere kendi birlikleriyle katılan Pers soyluları yerli halkla konuşuyor, bu devasa kara atın üzerindeki parlak gencin yeni Krallar Kralı olduğunu söylüyorlardı; bazen de insanlar söğüt dallarıyla onu selamlamak için yollara çıkıyorlardı. Gökyüzü geceler ilerledikçe durulaşıyor, yıldız sayısı her gece artıyordu; yıldızlar sanki ilkbaharda açan çiçekler gibi doğuyorlardı. Kallisthenes bu yükseklikte buhar ve duman olmadığından havanın daha duru olduğunu, bu nedenle yıldızların daha iyi görülebildiğini açıklıyordu, ama pek çok asker gökyüzünün de yeryüzüyle birlikte değiştiğine inanıyordu; böyle uzak topraklarda artık hiçbir şey insanı şaşırtamazdı!

Her akşam ırmak kenarına kamp kuruluyor, ateşler yakılıyordu; var olan asker kalabalığına yerli kadınlar, satıcılar, hamallar, çobanlar, hayvancılar ekleniyordu. Bunca insan ve hayvanın oluşturduğu kamp, hareket eden bir kente benziyordu.

Günün birinde bin bir kollu ırmağın vadisi, ansızın, göz alabildiğine uzanan, bir bölümünün dorukları karlı çok yüksek dağ zincirleriyle sınırlanan çok geniş bir ovaya açıldı. Güneşin altında elmas gibi parlayan karlı zirveler gökyüzüne uzanır gibiydiler.

Böyle müthiş bir güzellik karşısında heyecanlanan Eumenes, "Paropamisos!" diye bağırdı, ama Kallisthenes ona karşı çıktı: "Son zamanlarda Aristoteles Amcamla yazıştım ve onun görüşüne göre bu bölgede görmemiz gereken, Kafkasya dağ zincirinin son kolu ve dünyanın en yüksek dağıdır."

"Biz de oraya kadar tırmanacak mıyız?" diye sordu Leonnatos yeryüzü ve gökyüzü arasında asılı olan geçide bakarak.

"Elbette," dedi Ptolemaios. "Bessos'un, Baktrianalı, Sogdianalı ve İskit askerlerle öte yanda olduğu kesinleşti; İskender de her ne pahasına olursa olsun onu yakalamaya kararlı."

Leonnatos elini alnına siper ederek, buzlu ve karlı tepeleriyle, gözleri kamaştıran bu dağ zincirine baktı, sonra gitti.

Kallisthenes'in coğrafi savı İskender tarafından da kabul edilince, Kral bu bereketli vadide yeni bir kent kurmaya ve yürüyüş halindeki orduyu izleyen kalabalığın bir bölümünü buraya yerleştirmeye karar verdi. Buraya Kafkasya İskenderiyesi adını vererek yaklaşık bin kişiyi, dağlara çıkmaktansa burada kalmayı yeğleyen iki yüz kadar paralı askerle birlikte buraya bıraktı.

Bu dupduru havada, bu alacalı göklerin altında, bu zümrüt yeşili çayırlarda, gümüş gibi akan ırmağın kenarında Artakoata'nın hayaletleri unutulur gibi oldu, ama Parmenion'un kanlı gölgesi İskender'in gecelerine huzur vermiyordu. Günün birinde, güneş batarken, çevresini saran gölgelerin verdiği rahatsızlıkla Aristandros'un çadırına giden Kral, "Bir at al ve beni izle!" dedi.

Kâhin, kralının sözünü dinledi ve bir süre sonra korumaları atlatarak dağların gölgeleri arasında ilerlemeye başladılar.

"Ne yapmak istiyorsun?" diye sordu yaşlı Kâhin.

İskender çakmak çakmak gözleriyle, "Parmenion'un ruhunu çağırmak," dedi. "Bunu benim için yapabilir misin?"

Kâhin, peki dedi. "Hâlâ bu topraklarda dolaşıyorsa, onu sana getiririm, ama Hades'e indiyse, ölmeden onun yanına ulaşamam."

"Önceki gece, onun yalnız başına şu vadiyi tırmandığını gördüm düşümde. Sanki ağır bir yük taşır gibi omuzları çökmüştü; beyaz saçları da karların beyazına karışıyordu. Arada sırada eliyle onu izlememi işaret ediyordu... o yaşlı, nasırlı, savaşçı eliyle... Ansızın bana dönünce göğsündeki yarayı görebildim; ama bakışlarında ne nefret, ne gücenme, yalnızca sonsuz bir hüzün okunuyordu. Onu çağır, Aristandros, sana yalvarıyorum."

"Onu dağın neresinde gördüğünü anımsıyor musun?"

"Şurada," diyen İskender dağın taşlarının karlarla örtüldüğü bir yeri gösterdi.

"O halde gece karanlığında yolumuzu yitirmeden, beni oraya çıkart."

Önce atla, sonra patika daralıp dikleşince yaya olarak devam ettiler. Gece yarısı olmadan karların başladığı sınıra ulaştılar ve doruklara dek uzanan engin kar denizinin önünde durdular.

"Hazır mısın?" diye sordu Aristandros.

"Hazırım," dedi Kral.

"Neye?"

"Her şeye."

"Ölüme de mi?"

"Evet."

"Soyun öyleyse."

İskender soyundu.

"Karın içine uzan."

İskender karın temasından titrese de, karların içine yattı; Aristandros yanına diz çökmüş, topukları üzerinde ileri geri sallanarak baygın bir ninni söylemeye, sonra barbar dilinde anlaşılmaz sözler savurmaya başladı. Ninni donuk ve uzak gökyüzüne yükselirken, İskender'in bedeni de yavaş yavaş karların içine gömülüyordu.

Binlerce buz iğnesinin bedenini delerek yüreğine, beynine ulaştığını, acının her geçen an daha dayanılmaz olduğunu hissediyordu. Bir an kendisinin de Aristandros ile birlikte, barbar dilinde küçük çığlıklar attığını fark etti; önüne diz çökmüş olan Kâhin'in gözleri, yağmurla renkleri akmış mermer bir heykel gibi ak ve ifadesizdi.

Konuşmaya çalıştı, ama başaramadı; kalkmayı denedi, ama gücü yoktu. Gene bağırmak istedi, ama artık sesi çıkmıyordu. Kara battıkça batıyor ya da belki de duru ve donuk havada dalgalanıyor, dağların sivri tepelerinde uçuyordu. Bir düşteymiş gibi çocukluğunu gördü; sarayın merdivenlerinde koşuyor, yaşlı Artemisia da soluk soluğa peşinden gidiyordu. Ve işte ansızın büyük kurul salonunda, babası Kral Philippos'un generalleriyle toplandığı eski silah salonundaydı; parlak kınlarında duran gösterişli kılıçlara

bakıyordu. Tam o sırada yandaki bir koridordan bembeyaz saçlı bir adamın yaklaştığını gördü: Krallığın Başkomutanı; General Parmenion!

Ona gülerek bakıyor ve şöyle diyordu: "Nasıldı o tekerleme, küçük Prens, nasıldı? Savaşa giden yaşlı askerin için onu bir kez daha söylemez misin?"

Ve İskender herkesi güldüren o tekerlemeyi söylemeye uğraşıyor, ama bir türlü beceremiyordu; boğazına bir yumru takılıyordu. Sonra odasına gitmek için geri döndü, ama karşısında karlı manzara, bembeyaz gözleriyle heykel gibi diz çökmüş Aristandros vardı. Karların üzerine attığı pelerinini almak için son bir çaba gösterdi, ama büyük bir güçle başını o yana çevirmeye çalışırken, şaşkınlıktan donakaldı: Parmenion karşısında duruyordu; ayın altında solgundu, zırhını kuşanmış, en güzel kılıcını beline takmıştı.

"Yaşlı... yiğit... asker... bağışla beni..." diye mırıldanırken İskender'in gözleri yaşla dolmuştu.

Parmenion hüzünlü bir gülümsemeyle ona bakıp yanıt verdi: "Şimdi oğullarımla birlikteyim. Hepimiz çok iyiyiz. Elveda *İskender*. Yeniden görüştüğümüzde seni bağışlayacağım. Ve buna da fazla zaman kalmadı." Sonra ağır adımlarla, karın içinde, bata çıka uzaklaştı.

İskender ansızın bilincini kazandığını hissetti ve elinde peleriniyle karşısında duran Aristandros'u gördü. "Şuna sarın, çabuk, kalk," diyordu. "Ölüme çok yaklaştın."

İskender kalkıp pelerinine sarınmaya çalıştı; yünün sıcaklığı onu yavaş yavaş kendine getirdi.

"Ne oldu?" diye sordu Aristandros. "Ruhumun olanca gücünü harcadım, ama hiçbir şey anımsamıyorum."

"Parmenion'u gördüm. Zırhını giymişti, yaralı değildi ve bana gülümsedi." Başını kederli bir tavırla öne eğdi. "Ama büyük bir olasılıkla bu yalnızca bir hayaldi."

"Hayal mi?" dedi Kâhin. "Belki de değildi. Şuraya baksana."

İskender döndü ve karların üzerinde, taşlara dek uzanan ayak izleri gördü. Sanki yürüyen kişi sonradan havaya karışmıştı. Eğilip bu izlere parmaklarıyla dokunmak istedi; sonra Aristandros'a dönerek büyük bir şaşkınlıkla, "Make-

don çizmeleri... kabaralı... Ah ulu Zeus... Bu nasıl olabilir!" dedi.

Kâhin gözlerini ufka dikmişti. "Dönelim," dedi. "Geç oldu. Bizi şu âna dek koruyan yıldızlar kaybolmak üzere."

41

İskender yeni kentinin kuruluşunu kurbanlar vererek, gösterişli törenlerle başlattı ve jimnastik oyunları, sahne gösterileri ve ozanların yarışmalarıyla sürdürdü. En iyi tragedya aktörleri en zor rolleri üstlenerek, birinciliği efsanevi Thessalos'un elinden almak için uğraştılar; ama yayla iklimi Thessalos'un sesine daha üstün bir güç ve renk kazandırmış gibiydi.

Tragedyalara ayrılan günlerde, en büyük coşku *Thebai'ye Karşı Yediler* oyununun sahneye konulmasıyla yaşandı; bu oyunda Mylasa kökenli genç bir oyuncu dişlerini Melanippos'un kafatasına geçiren Tydeus rolünü etkileyici bir gerçeklikle oynadı. Ama en iyi yorumcu ödülünü, *Agamemnon*'daki rolüyle üstün bir oyun sergileyen Thessalos aldı.

Kutlamalar yedi gün sürdü. Sekizinci gün ordu yerli rehberlerin önderliğinde geçide doğru yürümeye başladı. İki aşamadan sonra askerler kendilerini kalın karların içinde ilerlemeye çalışırken buldular; çevrenin ıssızlığı da onları ürkütmeye başladı. Geçide uzanan patikalar öyle dik ve kayalıktı ki, her zamankinin yarısı kadar yüklenmiş olan yük hayvanlarının da zorlanması yüzünden ordunun yürüyüş yeteneği ve hızı son derece sınırlanmıştı. Rehberler onlara çevrede köyler, yiyecek ambarları olduğunu, ama kara gömülmüş olduklarından görünmediklerini anlatmaya çalışıyorlardı. Bu evlerin yerini bulmanın tek çaresi akşamı beklemek ve yemek pişirmek için ocaklarını yakan ailelerin bacalarından çıkan dumanı görmekti. Ordunun

karnını doyurabilmesi için bu zavallı ailelerin ellerinde ne varsa alındığı için, onlar da yaşamlarını sürdürebilmek için daha aşağılarda bulunan bölgelere göç etmek zorunda kaldılar.

Yürüyüş çok büyük zorluklarla sürerken, pek çok adam bembeyaz kardan yansıyarak gözleri kamaştıran güneş ışınları nedeniyle görme rahatsızlıkları çekmeye başladılar.

İskender günbatımından sonra Hekim Philippos'u çadırına çağırıp ona 'Onbinlerin Dönüşü'nden bir bölüm gösterdi. Ksenephones de, adamlarıyla Ermenistan karları üzerinde yürürken aynı sorunla karşılaşmış olduğunu, hatta pek çok askerinin bu nedenle kör olduğunu anlatıyordu.

"Askerlere gözlerini bağlamalarını, ancak önlerini görebilecekleri kadar küçük bir delik açarak oradan bakmalarını söyledim," dedi Philippos. "Bu onların gözlerini kurtarabilir. Bundan fazlası elimden gelmez; bunca insan için yeterli önlem alamam. Senin doğumunu da yaptırmış olan öğretmenim Nikomakhos'un dokulardaki yanmaları söndürmek, kanamaları durdurmak ya da yavaşlatmak için kar kullandığını anımsıyorum. Burada savaşçılarımız üzerinde bu denemeyi yaptım ve iyi sonuçlar elde ettim. Bu durumda yaralayan şeyin aynı zamanda şifa da verdiğini öğrendik. Ya sen, sen kendini nasıl hissediyorsun, efendim?" dedi kralını üzgün gören Hekim.

"Benim acılarım senin iyileştirebileceğin türden değil, sevgili dostum Philippos; bazen şarap dindirebiliyor, o kadar! Bir kralın yalnız olduğunu söylerken babamın ne demek istediğini şimdiki kadar iyi anlamamıştım."

"Uyuyabiliyor musun?"

"Evet, kimi zaman."

"O halde, şimdi yat dinlen. Tanrılar sana huzurlu bir gece versinler."

"Sana da *iatre*."

Philippos gülümsedi: Kral, hizmetlerinden özellikle hoşnut kaldığında ona *hekim* sıfatıyla seslenirdi. Kralını selamlayarak, yıldızlı geceye çıktı.

Ertesi gün dimdik ve çok yüksek bir kayayla karşılaştılar. Kallisthenes, kayayı uzun uzun inceledikten sonra, bir

grup Agriandan onu kayanın altına götürmelerini istedi. Kayanın bir yanındaki yarım daire çıkıntı, dev bir kuş yuvasını andırıyordu; kayanın öteki yanında, yamacın tam ortasında ise, halka biçiminde pas rengi gölgeler ve lekeler vardı. Ve bunların ortasında inanılmaz büyüklükte ve ölçülerde de olsa bir insan bedenini andıran bir şekil dikkat çekiyordu. Hemen Aristandros'u çağırttı.

"Bak," dedi ona. "Olağanüstü! Prometheus'un zincirlendiği kayayı bulduk. Şu," diyerek çıkıntıyı gösterdi, "onun karaciğerini yiyen kartalın yuvası olabilir ve şunlar," dedi paslı gölgeleri işaret ederek, "Titan'ın bağlanmış olduğu zincirin halkalarıdır. Ve işte bedeninin bırakmış olduğu iz... Tahmin ettiğim gibi Amcam Aristoteles haklı; burası Kafkasya, bu da Prometheus kayalığı."

Haber askerler arasında hızla yayıldı: Pek çok asker bu kayayı görmek için oraya gitti ve baktıkça Kallisthenes'in sözlerine daha çok inandı. Manzaranın görkeminden etkilenen Thessalos da oraya geldi ve duygulanarak Aiskhylos'un *Prometheus* tragedyasının en dokunaklı satırlarını okumaya başladı: Kayalıklara zincirlenmiş titanın yakındığı salıneydi bu. Oyuncunun etkileyici sesi kayalıklarda yankılanıyor, büyük ozanın dizeleri bu uzak barbar diyarlarda dondurucu soğuğu kırıyordu:

Yüce gökler, tez kanatlı yeller,
Irmakların akıp giden suları,
Denizlerin kıvrım kıvrım sonsuz gülüşleri!
Toprak, varlıkların anası,
Ve sen, Güneş, her şeyi gören koca toparlak!
Sesleniyorum size, gelin görün
Bir tanrıya neler çektiriyor tanrılar!

Görün başıma gelenleri
Yıllar yılı çekeceklerimi
Bu çileyi layık gördü bana
Tanrıların başına geçen.

Olduğu yerde donup kalan Kral da bu eşsiz dizelere kulak kabarttı; aynı anda Kallisthenes de titanı zincire vur-

mak zorunda olan *Hephaistos*'u canlandırarak oyuncuya seslendi:

Bu belalı kayalıkta nöbet bekler gibi
Hep dimdik ayakta duracaksan,
Uyku uyuyamaz, dizlerini bükemezsin
Ne kadar ağlayıp sızlansan
Ne kadar yanıp yakılsan, boşuna!
Zeus'un yüreği yumuşamak bilmez:
Gücü yeni elde eden, sert olur![1]

Adeta kendisi için söylenmiş olan bu dizeler İskender'i derinden yaraladı.

O anda yüksek mi yüksek tepelerin birinden havalanan kartal sonsuz boşluğu çığlıklarıyla doldurdu; yavaş yavaş buzlu topraklara alçalırken sanki Zeus'un ölümlülerin sözlerine alındığını dile getirmek istiyordu.

Kallisthenes başını çevirdiğinde Kral'la göz göze geldi. "Harika dizeler değil mi?" dedi.

"Öyle," dedi İskender. Ve yeniden yürümeye başladı.

On altı günlük yürüyüşle ordu, engin dağ zincirini bir uçtan öteki uca aştı ve her türlü zorluğu tadarak, açlığa ve yorgunluğa meydan okuyarak Skythia Ovası'na inmeyi başardı. Bu müthiş engeli aşabilmek için yük hayvanlarından bazılarını öldürmek zorunda kaldılar, ama sonunda İskender, uçsuz bucaksız krallığının yeni eyaletini görebildi.

Vardıkları son tepeden geniş bozkırlara bakarken askerler ister istemez bu tekdüze ve sonsuz yaylaya hayran kaldılar; onları en çok etkileyen ise bitip tükenmeyecek gibi görünen kar ve buzun bir anda sona erip yerini güneşin kavurduğu bozkırlara bırakmasıydı.

İskender'in izinde olmak, onlara yeniden baş döndürücü bir anafora kapıldıkları, karşı konulmaz bir güce yenik düştükleri duygusunu tattırdı. Dünyada başka kimsenin yaşayamayacağı bir serüvenin parçası olmak, –eğer varsa benzeri– bir insanla tanışmanın mutluluğunu yaşamak, karşılaştıkları tüm zorluklara katlanma gücü veriyordu.

[1] *Zincire Vurulmuş Prometheus*: Azra Erhat-Sabahattin Eyuboğlu; Bilgi Yayınları; 1968. (Çev.)

Ordunun peşinden gelenlerin pek çoğu, en uzak noktadan bile görülen parlak gümüş zırhının içinde, altın Argos yıldızlı al sancağının yanında ilerleyen bu kralı, insanüstü bir yaratık olarak algılamaya alışmışlardı.

Geniş düzlüğe indiklerinde, bölgenin başkenti olan ve bir vahanın ortasında gururla yükselen Baktria kentine yöneldiler. Kent savaşmadan teslim oldu; İskender yaşlı Satrap Artaozos'u görevinden almadı. Satrap, Kral'ı sarayında ağırladı ve ona Bessos'un geçtiği yerleri yakıp yıkarak daha uzaklara kaçtığını haber verdi.

"Bu kadar çabuk gelebileceğini, karları ve açlığı yenerek geçidi bu kadar hızlı aşabileceğini düşünmüyordu. Ama yeterince kalabalık bir ordu toplayamadığından seninle ovada savaşamayacağını anladı; bu nedenle dağlarımızdan inen ırmakların en genişlerinden olan Oksus Irmağı'nın karşısına geçti, arkasındaki köprüleri yaktıktan sonra müttefiki olan kente sığındı."

Kral bu haber üzerine daha fazla oyalanmak istemedi ve ırmağı kendi olanaklarıyla geçmeye karar verdi. Oksus Irmağı'nın kıyısına vardıklarında Başmühendis Diades'i çağırarak karşı kıyıyı gösterdi. "Bir köprü kurman ne kadar sürer?"

Diades askerlerin birinden aldığı mızrağı dibe batırdı, ama akıntı onu suya yatıracak kadar eğdi. "Kum!" diye bağırdı mühendis. "Yalnızca kum!"

"Peki sorun nedir?" diye sordu Kral.

"Şu mızrak dik duramıyorsa, kazıklar da duramayacaklar demektir." Sonra çevresine bakınan Diades, "Zaten kullanabileceğimiz kadar ağaç da yok."

"Adamları yeniden dağa gönderir, ağaç kestiririm."

Diades başını salladı. "Efendim, bilirsin hiçbir şey beni durduramaz ve bugüne dek olanaksız olduğunu söylediğim hiçbir iş olmamıştır; ama bu ırmak beş stadyon genişliğinde ve son derece güçlü bir akıntı var; dibi ise tümüyle kum. Buraya kazık çakılamaz, kazık çakmadan da köprü kurulmaz. Bence suyun sığlaştığı bir noktayı aramak daha uygun olur."

O sırada Okshatres, yarım yamalak Yunancasıyla ortaya çıkarak, "Sığ yer hayır," dedi.

İskender, ırmağın kenarında ileri geri yürüyor, düşünüyordu; ne yapılacağını kestiremeyen arkadaşları ve ordusu onu seyrediyordu. Sonra ırmak boyunca uzanan tarlalarda çalışan bazı çiftçilerin hareketi dikkatini çekti. Havanın rüzgârından yararlanarak, yabalarla havaya savurdukları kepekle samanı birbirinden ayırıyorlardı. Samanlar biraz ileriye düşüyor, daha hafîf olan kepek havada uçuşarak tarlaların öteki ucuna konuyordu. Bu harika bir manzaraydı, çünkü binlerce altın kıvılcımı havada hoş bir anafor oluşturuyordu.

Bu yakışıklı gencin kendilerine yaklaştığını gören çiftçiler, onun durup yerden bir avuç kepek alışına hayretle baktılar.

İskender, az ileride başka kazıkları, mızrakları kuma batırıp eğilişlerini umutsuzca seyreden Diades'in yanına giderek, "Çözümü buldum," dedi.

"Karşıya geçmenin yolunu mu buldun?" diye sordu Mühendis ellerini iki yana açarak. "Nasıl peki?"

"Bununla."

"Kepekle mi?"

"Aynen öyle. Getaların Istros üzerinde öyle yaptıklarını görmüştüm. Öküz derilerini kepekle doldurmuşlar, dikip suya koymuşlardı. Saman çöpleriyle kepekler arasında sıkışıp kalan hava sayesinde, bu yastıklar karşıya geçmeye yetecek kadar bir süre suda yüzüyorlardı."

"İyi ama bütün adamlarımızı karşıya taşımaya yetecek kadar derimiz yok."

"Yok, ama küçük bir köprü yapmaya yetecek kadar vardır sanırım. Çadırların derilerini kullanmaya ne dersin?"

Diades, faltaşı gibi açılmış gözleriyle Kral'a baktı. "Dâhice bir düşünce. Onları su geçirmemeleri için kuyruk yağıyla yağlayabiliriz."

Kral'ın arkadaşlarına da danışıldı ve görev dağılımı yapıldı: Ephestione saman çöpü ve kepek toplamakla, Leonnatos çadırların kullanılabilecek olanlarını derleyip yerli halktan öküz derisi bulmakla görevlendirildi. Savaşta kullanılan saldırı aygıtlarının düz yüzeyleri köprünün basma

noktalarını oluşturacak, halatlarla bağlanan kayalar ve taşlar da çapa olarak suyun altına indirilecekti.

Akşama doğru bütün malzemenin bir araya getirilmesinden sonra İskender ordusunu denetlemeye çıktı; yaşlı ve deneyimli askerler bölüğüne geldiği zaman bu insanların dağları aşarken ne denli yorulduklarını anlayarak, ilk kez görüyormuşçasına merhametle baktı. İçlerinden pek çoğu artık altmışına ulaşmıştı. Daha yaşlı olanları da vardı ve hepsi bunca savaş, yara ve yorgunluktan bitap durumdaydılar. Krallarını nereye giderse gitsin izlemek istedikleri hissediliyordu, ama yüzlerinden, öküz derisi yastıklar üstünde bu ırmağı aşıp sonra çölde yürümeye güçleri olmadığı okunuyordu.

İskender bunun üzerine Krateros'u çağırdı ve güneş batar batmaz hepsini çadırının önüne toplamasını istedi; bu askerlere veda etmenin zamanı gelmişti. Krateros yaşlı askerleri topladığında, İskender yüksek bir yere çıkıp onlara hitap etti:

"Kıdemli ve emektar askerlerim! Kralınıza ve ordunuza onurla hizmet ettiniz; her türlü yorgunluğu ve zorluğu yakınmadan aştınız. Yeryüzünde var olan en büyük imparatorluğu ele geçirdiniz ve insanoğlunun dinlenmeyi hak ettiği, onurla savaşarak elde ettiği ayrıcalıkların tadını çıkartacağı yaşa geldiniz. Sizleri ettiğiniz yeminden azat ediyor, evlerinize geri gönderiyorum. Kişisel armağanım olarak her birinize iki yüz gümüş stater verilecek ve Makedonya'ya dönene dek maaşlarınız ödenecek. Vatanıma benden selamlar götürün ve bundan sonraki ömrünüzü huzur içinde yaşayın. Bunu hak ettiniz."

Askerlerin kendisine coşkuyla karşılık vereceklerini sanıyordu, ama aralarında mırıltılar, fısıltılar dolaştı; sonunda yaşlıların biri söz alarak şöyle dedi: "Neden artık bizi istemiyorsun Kralım?

"Senin adın ne asker?" diye sordu İskender.

"Adım Antenores efendim."

"Aileni yeniden görmek istemiyor musun?"

"Elbette istiyorum."

"Yeniden evinde olmak, biraz huzur içinde oturup, yemek yiyip, şarap içmek istemiyor musun?"

"Elbette."

"O halde için rahat olarak yola çık ve yerini pek yakında gelecek olan gençlere bırak. Siz üzerinize düşeni yaptınız."

Adam yerinden kımıldamadı.

"Başka ne var asker?"

"Düşünüyorum da, ilk gün güzel olacak; karımı, çocuklarımı göreceğim, arkadaşlarıma, evime kavuşacağım. Yeni giysiler ve bol bol yiyecek satın alacağım. Ama ondan sonra gelecek olan gün beni ürkütüyor, Kralım. Anlıyor musun?"

"Seni anlıyorum. Ertesi gün herkesi korkutuyor, beni de korkutuyor. Bu nedenle durmuyorum, asla... O günü yakalamak için koşmalıyım ve onu aşmalıyım..."

Yaşlı asker bu sözlerden pek anlam çıkartamasa da başını öne eğdi ve şöyle dedi: "Sen haklısın, Kralım; sen gençsin, bizler yaşlıyız. Eve dönme zamanımız geldi, ama hiç olmazsa..."

"Ne?"

"Bütün arkadaşlarım adına seni bir kez kucaklayabilir miyim?"

İskender eski bir dost gibi bu yaşlı askere sarıldı ve o anda bütün askerler kralları kendilerine de sarılmış gibi sevinç gösterdiler; hepsinin gözleri dolu dolu oldu.

O akşam Kallisthenes amcası Aristoteles'e uzun bir mektup yazarak, Stagiros yakınlarında yaşayan yaşlı askerlerden birine teslim etti. Bunun karşılığında ona Philippos'un bastırmış olduğu ve üzerinde, onun için artık uzun zamandan beri var olmayan bir İskender'in resmi bulunan gümüş bir stater verdi. Emektar askerler sabah askerlerin selam duruşları ve borazan sesleri arasında yola koyuldular ve Zadrakartas yönünde dağ sırasını izleyerek batıya yöneldiler.

Yürüyüşe tempo tutan davulun sesi daha dinmeden, Diades köprü parçalarının birbirlerine bağlanma işini hızlandırdı. Kısa süre sonra köprü hazırdı: Önce atlarını yularlarından tutarak yürüyen *hetairoi*'ler, sonra da piyade birlikleri karşıya geçtiler.

Öğle olmadan bütün ordu karşıya geçmişti; ardından, gün batana dek malzemenin karşı kıyıya aktarılması için uğraştılar. Adamlar çadırları kurmaya çalışırlarken Oks-

hatres ve atlıları çevreyi keşfetmek için geniş bir tur attılar ve sonra İskender'e pek çok at izi gördüklerini, bunun hain Bessos'un ordusuna ait olabileceğini düşündüklerini söylediler.

Kral hemen Kara Klitos'u, arkadaşlarını ve son günlerde öne çıkan bazı komutanları topladı. Okshatres'i ve Pers süvari komutanlarını da toplantıya kabul etmesi, Klitos ve arkadaşlarında buz gibi bir etki yarattı.

İskender sözlerine, "Pers dostlarımız düşmanın izlerini saptayarak bize büyük yardımda bulundular," diyerek başladı. "Şimdi Bessos'un hangi yöne gittiğini ve nasıl bir eylem planı yapabileceğimizi biliyoruz. Onu ya şimdi yakalayacağız ya hiç. Ptolemaios, Uç Birliği'ni, *hetairoi*'lerin bir taburunu ve hafif akıncıların iki taburunu kumandası altına alarak, son hız ilerleyecek. Okshatres de kendi birliğiyle sizi izleyecek." Ptolemaios'un bundan pek hoşnut olmadığı İskender'in gözlerinden kaçmadı. "Bir itirazın var mı Ptolemaios?" diye sordu.

"Hayır," dedi Komutan.

"O halde karar verilmiştir. Hemen yola çıkıyorsunuz. Rehberleriniz karanlıkta da yol bulmayı biliyorlar."

Ptolemaios tolgasını takıp kurulda bulunanlarla birlikte çadırdan çıktı. İçeride bir tek Kara kaldı.

"Şu barbarları Ptolemaios ile birlikte göndermen gerekli miydi?" diye sordu Kara. "Şimdiye dek hep yalnız başımıza başarmadık mı?"

İskender gözlerini Kara'nın gözlerine dikti. "Evet ve bunun iki nedeni vardı: Birincisi onlar bu toprakları hepimizden iyi tanıyorlar, ikincisi bir süre sonra onlar da ordumuzda kendi piyadelerimiz ve süvarilerimizle aynı düzeyde görevler alacaklar."

Klitos acı bir lokmayı yutmak zorundaymış gibi başını öne eğdi. "Bu yaptığın çok yanlış İskender," dedi.

"Neden?"

"Çünkü eninde sonunda seçim yapmak zorunda kalacaksın... Ya bizi ya onları."

Kral'ı selamlamadan çıktı. Az sonra Ptolemaios, toplanma borusu çaldırıyordu.

42

Okshatres işe yaradığını çok çabuk belli etti. Tabaklanmış deriden İskit tarzı pantolon giymiş, belden yukarısına demir plakalarla güçlendirilmiş deri bir göğüslük takmıştı; oku ve yayı omzunda, uzun Hyrkania kılıcı belinde asılıydı. Küçük, ama müthiş dayanıklı bir bozkır atına binmişti.

Herkesin yanına meşaleler almasını istedi, kendisininkini yaktı ve Ptolemaios'un yüzüne anlamlı bir bakış fırlattı. Sanki, 'Bakalım görünmek istediğin kadar güçlü müsün?' demek istiyordu. Sonra yolun aydınlanması ve peşindekilerin kendisini kolayca görmesi için meşalesini havaya kaldırarak atını dörtnala sürmeye başladı. Akşam ilerledikçe, meşalelerin parlaklığı artıyordu.

Ptolemaios, Asyalı süvarilerin hiç durmadıklarını, çişlerini bile atın üstünden yaptıklarını fark etti. Sonunda hayvanları dinlendirip adamlarını birkaç saat uyutabilmek için mola emri verdiğinde Okshatres buna gerek olmadığını ifade eden bir işaret yaptı ve Baktrialı, Hyrkanialı süvariler gibi, atının boynuna uzanarak uyuklamaya başladı. Ötekiler pelerinlerini henüz yere serip uzanmışlardı ki, dizginleri ele alarak şöyle dedi: "Geç oldu; Bessos bizi beklemiyor." Birinci meşalesinin tüten ucundan ikinci meşalesini yaktı ve adamlarıyla dörtnala yola koyuldu. Gün doğmak üzereyken durdu, atından inip yerdeki pisliği topladı ve bunu Ptolemaios'a gösterdi. "Taze bunlar. Demek ki Bessos'u yarın yakalayabiliriz."

Uç Birliği'nden bir asker, "Daha önce ölmezsek tabii," dedi.

Pers'ten daha zayıf görünmek istemeyen Ptolemaios, "Erkekler, haydi atlarınıza! Kim olduğunuzu gösterin!" diye bağırdı.

Gurur ve kendilerine olan güvenleri, yorgun süvarilerin bedenine biraz daha enerji verdi, ama Ptolemaios bir süre sonra bazı süvarilerin bacaklarının iç yüzlerinin kanamaya başladığını gördü.

"Onlar neden pantolon giyiyor, anladınız mı? Haydi, hareket edelim şimdi!"

Az sonra doğan güneş, geniş ovaya yayıldı; sonra karanlıktan kurtulan ıssız topraklar renklerine kavuşurken bu dingin ve sessiz kırlar pek sevimli görünmeye başladı. Küçük sarı papatyalar, eflatun devedikenleri açmış, gümüş renkli bazı çalılar da bozkırın sarı renginde parlamaya başlamıştı. Bir süre sonra sesleriyle ovayı dolduran, çift hörgüçlü, kıllı, kocaman Baktriana develerinden oluşan uzun bir kervana rastladılar.

"Bunlar Smyrna'ya gidiyorlar," dedi Okshatres gülerek. "Siz de gitmek ister misiniz?"

Ptolemaios başını sallayarak yolu gösterdi. Gözleri yorgunluktan yanıyordu, her yanı yara olmuştu, ama dinlenmeyi istemektense ölmeyi yeğlerdi. Adamlarının bir bölümü çoktan durmuş ya da yorgunluktan yere devrilmişlerdi. Dönüşte alabileceğini düşünerek onları oldukları yerde bıraktı. Bu arada güneş iyice yükselmiş, sıcaklık neredeyse dayanılmaz hale gelmişti. Kimbilir nereden gelmiş karasinekler, atsinekleri sürü halinde atlara ve adamlara konuyor, atların acıyla kişnemelerine, çifte atmalarına neden oluyorlardı. Ptolemaios, Pers atlarının kalın ve sık kılları sayesinde bu sineklerden rahatsız olmadıklarını, yere dek uzanan uzun kuyruklarını kullanarak bütün haşaratı yok ettiklerini fark etti. Ptolemaios barbarların yeteneklerine, bölgeyi ve halkı tanımalarına saygı duyan İskender'e hak verdi.

Tam bu düşüncelere dalmışken, Okshatres'in sesiyle irkildi: "İşte kent göründü!" Kent, alçak, boz rengi evlerden oluşuyordu; onlardan biraz daha yüksek olan yöneticinin evi, tuğla bir duvarla çevrilmişti; kent dedikleri bu kadardı işte. Süvariler, Ptolemaios'un bir işaretiyle, geniş bir yay

halinde dizildiler; böylece kente giren çıkana karşı bir denetleme çemberi kurdular. Okshatres, düşman kentin yöneticisiyle görüştükten sonra Ptolemaios'un yanına döndü: "Bizi gördüklerine çok şaşırdılar ve cesaretlerini yitirdiler. Onları serbest bırakmaya söz verirsek, iki satrap bize aradığımız kişiyi teslim edecekler."

"Kim bunlar?"

"Spitamenes ve Datafernes."

"Peki şu anda neredeler?"

"Kentin içinde. Bessos da yanlarında."

Ptolemaios ne karar vereceğini düşünürken, otlaklardan dönen sürüler kente giremediklerinden, süvarilerin oluşturduğu yayın dışında beklemeye başlamışlardı. Toz içindeki koyunlar, kulakları sağır edercesine meliyorlardı. Komutan sonunda kararını açıkladı: "Tamam, kabul ediyoruz. Onlara teslimin nerede yapılacağını sor. Herhangi bir sürprizle karşılaşmamak için birliklerin büyük bölümünü burada bırakacak, biz de buluşma yerine gideceğiz."

Okshatres geri gitti, bir süre daha konuştu ve sonra anlaştığını belli etmek için Ptolemaios'a işaret etti. Komutan sürülerin geçmesine izin verince, hayvanlar çobanlarıyla kentin kapısından girmeye başladılar. Az sonra kalenin burçları insan kaynamaya başlamıştı: Kadın, erkek, yaşlı, genç herkes madenlerle kaplı, başlarında sorguçlu tolgaları olan ve iri, parlak atlara binmiş *daiwa*'ları görmek istiyordu. Elleriyle birbirlerine onları gösteriyorlar, sonra uzakta batan güneşin renklerine boyanan dağları işaret ederek adamların yırtıcı kuşlar gibi yukarıdan iniverdiklerini söylüyorlardı.

Okshatres anlaşma koşullarını bildirdi: Teslim, akşam vakti, üç stadyon uzaklıkta yapılacaktı. Karanlık çöker çökmez, Sogdianalı süvariler tutukluyu teslim edecekler, bu arada Spitamenes ve Datafernes önü açık tutulacak doğu kapısından kaçarak uzaklaşacaklardı.

Öteki iki satrapı değil, Bessos'u yakalama emri aldığını düşünen Ptolemaios, adamlarına, yere çöküp bir şeyler yiyip içmelerini söyledi; hava kararınca da doğu kapısının önünü açmalarını emretti.

Buluşma yerine giderlerken, Ptolemaios kaygılanarak, "Anlaşmaya uyup uyacaklarını nasıl anlayacağız?" diye sordu.

"Doğu kapısının önüne Bessos'u tanıyan birkaç adamımı bıraktım. O geçerse fark ederler." Patikanın kenarında kuru bir akasya ağacı gören Okshatres, "Buluşma noktamız burası. Şimdilik yalnızca bekleyeceğiz," dedi.

Güneş alçalırken, geniş ova derin bir sessizliğe büründü, ama zaman geçtikçe, ağustosböceklerinin sesine, çakalların uluyuşu eklendi. Neredeyse bir saat sonra önce bir köpek havlaması, sonra da nal sesleri işitildi. Okshatres toparlandı. "Geliyorlar," dedi. Ve avının kokusunu almış yırtıcı bir hayvan gibi dikildi. Bir öbek atlı, bozkırın karanlığından sıyrıldı: On kadar Sogdiana süvarisi, başlarında Pers bir subayla geliyorlardı; yanlarında da zincire vurulmuş bir tutuklu vardı. Okshatres meşalesinin tam sönmemiş ucuna üfleyerek alevleri canlandırdı. Sonra ateşi, zincire vurulmuş tutuklunun yüzüne yaklaştırdı, onu tanıyınca yüzünde kurtlarınkine benzer iğrenç bir sırıtma belirdi. Bessos'u getirmiş olan süvariler hemen uzaklaşıp gözden kayboldular.

Okshatres adamlarından birine meşalesini yaklaştırmasını, öteki ikisine de tutukluyu sıkıca tutmalarını söyledi.

"Ne yapıyorsun?" diye bağırdı Ptolemaios. "O İskender'in tutsağıdır."

"Önce benimdir," diyen Pers, öyle korkunç bir bakış fırlattı ki, Ptolemaios tepki gösterecek cesareti kendinde bulamadı. Adam ustura gibi keskin hançerini çekti, en azılı düşmanının eline düşmüş bir adamın çekebileceği tüm acıyı göğüslemeye hazırlanarak dişlerini sıkan tutukluya yaklaştı.

Okshatres önce giysilerini keserek onu çırılçıplak bıraktı: Bu bir Pers için en onur kırıcı hakaretti. Sonra onu saçlarından yakalayıp burnunu, kulaklarını kesti. Bessos bu dehşet verici acıya, ağlamadan ve bağırmadan dayandı; paramparça olmuş, kan içinde kalmış yüzü, taş kesilmiş duran çıplak bedeni ile dramatik ve korkutucu bir onur heykeli gibiydi.

"Artık yeter!" diye bağırdı bu vahşete dayanamayan Ptolemaios. "Yeter dedim!" Sonra atından yere indi, Okshatres'i geriye itti ve bir cerrah çağırarak adamın daha fazla kan kaybetmemesi için yaralarını sarmasını emretti.

Cerrahlar kanamayı durdurmak için tutuklunun yüzünü olduğu gibi sarmak zorunda kaldılar. Bessos yalınayak çakıl taşlarının üzerinde yürürken, düşmanları onu boynuna taktıkları bir iple çekiyorlardı. Bu iğrenç sahne Ptolemaios'a, çocukken doğduğu kente gelen gezgin bir tiyatroda seyrettiği *Kral Oidipus* tragedyasından, grotesk bir parodiyi anımsattı. Oidipus da iğneyle gözlerini deldikten sonra böyle yüzü sarılı olarak yürüyordu.

Gece boyunca ve ertesi gün böyle yürüdüler; üçüncü gün ordunun geri kalanıyla birlikte ilerleyen İskender'le buluştular. Kral, arkadaşları ve bir öbek Pers subayıyla öne çıkarak rakibine, kendini IV. Artakserkses ilan eden kişiye baktı. Kral Dareios'a bağlılıklarını sürdürmüş olan Persler onu tükürüğe, tekmeye boğdular, hâlâ açık yaralarına vurarak, yüzünü kanayan bir maskeye çevirdiler.

İskender tek bir söz etmedi, çünkü o anda Dareios'un öcünü, onun tahtının tek ve yasal sahibinin almış olduğunu düşünüyordu. İnsanların öfkelerini çıkartmalarını bekledi, sonra Okshatres'i çağırdı. "Artık yeter," dedi. "Onu Baktria'ya gönder ve oraya ulaştığımda bir mahkeme kurulmasını sağla. O zamana kadar da başına bir şey gelmesin." Sonra Ptolemaios'a dönüp, "Harika bir iş başardın. On günlük yolu üç günde aldığını öğrendim. Bu akşam bana yemeğe gelir misin?" diye sordu.

"Gelirim," dedi Ptolemaios.

Gece çökerken İskender Leptine'nin banyosunu hazırlamakta olduğu çadırına girdi. Tam küvete girerken hekimi Philippos'un geldiği haber verildi.

"Gir," diye seslendi İskender. "Banyo yapacaktım. Yoksa iyi olmayan biri mi var?"

"Hayır, efendim. Herkes iyi sayılır, ama sana kötü bir haberim var: Prenses Stateira bebeğini düşürmüş."

İskender başını öne eğdi. "Erkek miymiş?" diye sordu boğuk sesiyle.

"Bana söylendiği kadarıyla öyleymiş," dedi Philippos. Kral başka bir şey sormadı, çünkü boğazında kocaman bir düğüm vardı. Philippos yalnızca şunu ekledi: "Üzgünüm... çok üzgünüm." Ve çıktı.

43

Kral'ın ordusunun ardına takılan kafile, kimi zaman birkaç gün geride kalsa da, giderek kalabalıklaşıyordu. Adaleti sağlayan bir mahkemesi, gerek yerli halkın sevdiği temsilleri, gerekse Yunan tragedyalarını sergileyen gezgin tiyatroları, her türlü malı alıp satan tacirleriyle bu ordu, hareket eden bir kenti andırıyordu.

Makedon askerlerle yerli kızların birleşmelerine çok sık rastlanıyor, pek çok melez bebek doğuyordu. Bütün bu insanlar için genç kral artık her bakımdan bir tanrıydı; göz kamaştırıcı güzelliği, en yüksek dağlardan en geniş ırmaklara dek her türlü doğal engeli yenme yeteneği nedeniyle, bu sıfatı yakıştırıyorlardı ona.

Ne var ki İskender, peşindeki bu güruhun zaman içinde ordunun atıllaşmasına neden olduğunun bilincindeydi; hareket yetenekleri ve saldırı hızları salt bu nedenle düşüyordu. Bu nedenle ordunun bir bölümünü Krateros ile Oksus Irmağı kıyısına göndermeye ve orada yeni bir İskenderiye kurmaya karar verdi. Oraya yerleşen birkaç yüz kişiye, peşlerindeki kadınlarla evlenmiş olan askerleri bırakırken, onlara bir Yunan kentinin bütün özelliklerini, seçim ve adalet kurallarını öğretip benimsetti. Daha sonra ordu, kuzeye doğru yürüyüşünü sürdürerek çorak toprakları geride bırakıp Oksus Irmağı'nın kollarından biri olan, yerlilerin 'Çok Saygın' diye adlandırdıkları bir ırmağın kenarına ulaştı; ırmağa Hellen dilinde de aynı adı taktılar: Politimetos. Bu ırmağın kenarında Marakanda adında güzel bir kent kurulmuştu. Irmağın ötesindeki uçsuz bucaksız top-

raklardan gelen Sogdianlar ve İskitler kent pazarına kendi ürünlerini getiriyorlardı. Deri, hayvan, sert taşlar, altın tozları ve bazen de uzak topraklardan gelen köleler... Hindistan'dan yola çıkan kervanların, yüksek dağları aşarak buraya indiği de oluyordu.

İskender bu kentin doğusuna doğru ilerleyerek Perslerin bile ayak basmadıkları topraklara ulaştı. Burada Iaksartes Irmağı üzerine, bizzat Büyük Kyros tarafından kurulmuş bir kent vardı; adı Kurushkat'tı; anlamı Kyropolis, yani Kyros'un kenti idi. Son dönemde iki isyankâr satrapla güç birliği etmiş olan asilerin elindeydi; bu iki satrap Spitamenes ile Datafernes'ten başkası değildi. Yeni kralın emri altına girmeyi reddederek başını kaldıran herkesi yanlarına toplayarak, Bessos'u Ptolemaios'a teslim ettikten sonra bu kaleye egemen olmuşlardı.

Kentin tuğlalardan örülmüş eski kulesi, yağmurlardan, rüzgârdan harap olmuştu. Tahta gözcü kulübelerinden, yedi küçük kent daha görünüyordu. Bir ay içinde bütün bu kentler işgal edilerek Makedon egemenliği altına alındılar.

Sonunda İskender kazandığı zaferi büyük bir şölenle kutlamak için bütün arkadaşlarıyla üst düzey subaylarına bir çağrı gönderdi.

Kral konukları eşikte karşılayıp birer birer yanaklarından öptü ve sonra sofraların, içki sürahilerinin, kadehlerin hazır olduğu salona aldı. Herkes yerini aldıktan sonra başka konuklar geldi; içeridekilerin meraklı bakışları altında salona giren bu konuklar, geleneksel giysileri içindeki Okshatres ve soylularıydı. Onlar da kendilerine gösterilen yerlere oturdular. İsyankâr kentlerin ele geçirilmesinde büyük rol oynadıklarından, Kral onları da şölenine davet etmişti.

Daha önce gelen konuklar önce şaşkınlıkla onlara, sonra da tek söz etmeden birbirlerine baktılar. Bu utanç dolu sessizlikte İskender konuşmaya başladı: "Dostlarım, Ptolemaios'un birliği ve Pers arkadaşlarımızın çabalarıyla Bessos'u yakaladık ve başkaldıran kentleri ele geçirdik. Şimdi sizlere önemli bir haberim var: Yarın Thessalialı emektar

süvarilerimi terhis etmeye karar verdim. Yalnızca son tertipte gelen en genç askerleri yanımda tutacağım."

Klitos şaşkınlıkla, "Thessalialıları terhis mi ediyorsun?" diye sordu. "Ama Gaugamela'da bizi yenilgiden onlar kurtardılar, unuttun mu?"

Kral tarafından daha önce konudan haberdar edilmiş olan Thessalia birliğinin komutanı, ağzını bile açmadı.

"Onları göndermek istemiyorum, ama pek çoğu yorgun; ailelerine kavuşmak istiyorlar; savaşla geçen uzun yıllardan sonra, planladığımız İskit seferine katılma gücünü kendilerinde bulamıyorlar."

"İskitlere karşı mı?" diye sordu Krateros. "İskitlerin üzerine mi yürüyeceğiz? Ama... şimdiye dek kimse onları yenmeyi başaramadı; Büyük Kyros yaşamını yitirdi, Dareios'un ordusu darmadağın oldu. Kaç kişi oldukları, nerede bulundukları ve topraklarının nerede başlayıp nerede bittiği bile bilinmiyor. Bence bu... hiçliğin içine atılmak gibi bir şey."

"Olabilir," dedi İskender sakin bir sesle. "Gene de ben bunu denemeye niyetliyim."

"Ben de seninle birlikteyim," dedi Ephestione. Krateros başka söz etmeden önündeki manda etini keyifsizce dişlemeye başladı.

Birkaç dakika süren sessizlikte, yalnızca kendi aralarında mırıldanarak konuşan Perslerin sesi duyuldu.

Sonra Klitos söz aldı: "Peki; üç harika Thessalia taburunun yerine ne koyacaksın?"

"Bizim yöntemlerimizle eğitilmiş iki bin Pers süvarisi geliyor," dedi Kral gözlerini arkadaşının gözlerine dikerek. "Onlara Halefler adını verdim."

Bu sözleri duyan Kara donup kaldı; gözleri öfkeden çakmak çakmak olmuştu. Ayağa kalkarak, "Anladığım kadarıyla bana artık gereksinmen kalmadı," dedikten sonra pelerinine sarınıp dışarıya çıkmaya yeltendi.

"Dur Kara! Dur! Bana kafa tutmaya kalkışma! Kara!" diye bağırdı Kral.

Klitos arkasına bile bakmadan yürüyüp gitti. Başkaları da yemeklerini bırakarak kalkıp çıktılar: Thessalialıların komutanları, sonra Meleagros ve Polyserkhon taburla-

rının komutanları; derken bütün *hetairoi* süvarilerinin komutanları teker teker yemeği terk ettiler.

"Siz de gitmek istiyor musunuz?" dedi İskender arkadaşlarına dönerek.

Her zamanki gibi soğukkanlılığını koruyan Seleukos konuşmaya cesaret etti: "Üstüne alınma. Kaygılanacak bir şey yok. Seninle dünyanın ucuna dek gelmeye yemin eden bizler, buradayız. Ötekiler istediklerini yapabilirler, onlara ihtiyacımız yok."

"Doğru!" Az önce, konuşulanlara pek inanır gibi görünmeyen Leonnatos şimdi arkadaşına hak veriyordu. "Eninde sonunda, bu İskitler de kemikten ve etten yapılmış. Ben onları gördüm, biliyor musunuz? Atina'da kamu düzenini korusunlar diye onlara para veriyorlar, onlar da ellerinde tahta değnekler, omuzlarında yayla dolaşıyorlar. Bana hiç de özel insanlar gibi görünmediler."

Arkadaşının yanına gelip onun saçlarını karıştıran Ptolemaios şöyle dedi: "Aferin Leonnatos, haklısın. Ama unutma ki buradakiler başka bir hamurdan yoğrulmuşlardır. Krateros'un söylediği kelimesi kelimesine doğrudur: Onlar Büyük Kyros'a toz yutturmuş, I. Dareios'u dize getirmiş askerlerdir. Uçsuz bucaksız topraklarında büyük ordular yok olmuş, geriye yalnızca anıları kalmıştır."

44

Ayrılık gününde Thessalialılar armağanlara boğuldular; ayrıca, öteki emektar askerlere yapıldığı gibi, onlara da yol boyunca alacakları iyi bir maaş verildi; İskender'e olan kırgınlıklarını biraz olsun bununla dindirebilirlerdi. Gerçekten de krallarıyla vedalaşırken duygusal sahneler yaşandı. Granikos'tan Artakoata'ya dek bütün savaşlarda yer alan bir asker ona yalnızca şöyle dedi: "Kendi birliklerinin yanında barbarları savaştıracağını, onları senin subaylarının kumandasına vereceğini öğrendim. Bunun iyi bir seçim olduğunu sanmıyorum, ama gene de biliyorum ki, ne zaman senin kararlarını beğenmeyip söylendiysek, bize çılgınca görünen her eyleminde, hep sen haklı çıktın.

"Ailelerimizle buluşmak, kentlerimizi, köylerimizi yeniden görmek istiyoruz ve doğrusu sonu olmayan, ne zeytin, ne asma yetişen bir çayırda, yüz gün yürüsen bile bir köy göremediğin topraklarda İskitleri kovalamak pek hoşumuza gitmeyecekti. Gene de arkadaşlarımın büyük bölümünün adına şunu söylüyorum ki, senden ayrılmak bize zor geliyor Kralım. Senin bu ıssız topraklarda, önünün arkanın barbarlarla çevrili olduğunu bildiğimiz sürece geceleri rahat uyku uyuyamayacağız; ama sanıyorum hiçbir şey senin yazgını değiştiremeyecektir. Senin yanında savaşmak muhteşemdi. Kendine iyi bak *İskender*, elveda!"

İskender atı Bukefalos'un sırtında askerlerin önünden geçti, her birine tek tek gülümsedi, eliyle selam verdi, tanıdıklarının, cesaretle savaştığını anımsadıklarının elini sıktı. Sekizerli sıraya girip batının kızıl gökyüzünde alev alev

yanan güneş topuna doğru yürüdüklerini gördüğü zaman yanaklarından süzülen yaşlar, kesinlikle sahte değildi.

Ertesi gün Makedon tekniklerine göre eğitim almış Pers süvarilerinin ilk bölümü Makedon silahlarını kuşanmış olarak İskender'in kampına vardılar. Öteki askerlerden fiziksel olarak, gür bıyıkları, süslü saçlarıyla ayrılıyorlar, kıyafet açısından da, pantolonlarıyla dikkat çekiyorlardı. Kral Dareios'a gösterdikleri törensel tavırları İskender ile konuşurken de uyguluyorlardı; Kral'ın önünde iki büklüm eğiliyorlar, ona uzaktan öpücük gönderiyorlardı. Makedonlar ve Yunanlar, yerlere kapanarak verilen bu selama *proskynesis* adını veriyorlar, bunu özgür insanlara değil kölelere yaraşır, barbarca bir tavır olarak niteliyorlardı. Ama İskender, kendini Akhaimenid Hanedanı imparatorlarının devamcısı olarak gördüğünden, bu selamlama tarzına karşı çıkmıyordu.

Kyropolis'in ötesinde akan büyük Iaksartes Irmağı, Perslerin kuzeye uzanan topraklarının sınırını oluşturuyordu. İskender bir günlük yürüyüşten sonra ırmağa vararak kampını su kenarına kurdurdu. Çok geçmeden karşı kıyıda boy gösteren, pırıl pırıl giyinmiş ve silahlanmış İskitler belirerek, onları sözle kışkırtmaya, hatta karşı kıyıya oklar atmaya başladılar.

Önderleri olduğu anlaşılan kişi karşı kıyıdan bile dikkat çekiyordu: Gür ve kıvırcık sakallı, uzun kara saçları kırmızı bir bezle bağlanmış, iriyarı bir adamdı bu. Uzun kollu bir tunik ile aynı renkte bir pantolon giymiş, beline altın işlemeli bir kuşak bağlamıştı. Göğsü, balık pulu biçimindeki maden parçalarıyla kaplı bir göğüslükle, bacaklarının altı Hellen tarzı dizliklerle korunmuştu. Belindeki kayışa bir kılıç, omzuna yayını asmış, sadağı atının koşumlarına geçirmişti. Bütün atların dövülmüş demirden alınlıkları ve boyunlarının alt bölümünü koruyan, altın işlemeli deri göğüslükleri vardı.

"Ne diyorlar?" diye sordu İskender çevirmenine.

"Senin ödlek ve kalleş olduğunu söylüyorlar," diye atıldı, onların dilini anlayan Okshatres. "Onlara haraç bıraktıktan sonra buradan çekip gitmeni istiyorlar. Söylediklerine göre bu haraç yüz gümüş talent olmalıymış."

Çılgınca öfkelenen İskender, Bukefalos'u iyice ırmak yatağına indirdi, Leonnatos ve Ptolemaios onu kalkanlarıyla korumaya uğraşırlarken, karşıdan yağan oklara aldırmadan haykırdı: "Sizden korkmuyorum! Irmağı geçeceğim ve Kuzey Okeanos'un kenarına kadar kaçsanız da sizi kovalayacağım!"

"Seni anlamışlar mıdır?" diye sordu Seleukos her zamanki alaycı tavrıyla.

"Herhalde hayır," dedi İskender, "ama pek yakında anlayacaklar. Lysimakhos'a söyle, bütün mancınıkları kıyıya indirip onları vursun. Yarın karşı kıyıya geçeceğiz ve orada bir kent kuracağız: Son İskenderiye."

Lysimakhos yirmi mancınığı iki sıra halinde dizdi. İlk sıradaki mancınıkla zıpkın atılırken, ikincisi dolduruluyordu. Böylece de atışlar sürekli ve ölümcül oluyordu. Onlarca kişi tam isabet alıp öldüler, ötekiler de şimdiye dek görmedikleri bu silahtan korkup kaçtılar. Bunun üzerine İskender, Agrianlarla akıncıların yüzerek karşıya geçmelerini ve karşı kıyıda bir köprü başı kurmalarını istedi. Öğle olmadan köprünün karşı kıyıdaki ayağı yere dikilmişti; Larissalı Diades de, Oksus Irmağı üzerinde yaptığı gibi, kepek ve saman çöpü dolu deri yastıklarıyla tahta kalasları suya atmaya başlamıştı bile.

Günbatımına doğru Uç Birliği karşı kıyıya geçmişti; İskender çadırını kuzey kıyıya kurmak istediyse de, Aristandros kurban verirken uğursuz işaretler aldığını ileri sürerek buna engel oldu.

Kâhin, gecenin geç saatinde geldiğinde, son derece keyifsiz görünüyordu; canı kraliyet çadırındaki yemeğe katılmak istemedi. Bu arada meşalelerin ışığında ordunun geri kalanı karşıya geçmeyi sürdürüyordu. Tam o anda, *hetairoi*'ler, Medler, Hyrkania ve Baktrianalardan oluşan bir Pers süvari taburu ırmağı aşıyordu. Kıyıda kalan az sayıdaki yerli, etkileyici bir gösteriye tanık oluyorlardı. Sonu gelmek bilmeyen atlar ve atlılar, önce buğday tarlalarını, sonra ırmağın ışıldayan sularını aşarak ilerliyorlardı.

Ertesi sabah mühendisler Son İskenderiye'nin sınırlarını belirlemeye uğraşırlarken, inanılmaz genişlikte bir

toprak parçasına yayılmış olan binlerce, on binlerce atlı, yavaş yavaş onlara doğru ilerlemeye başladı.

"İskitler!" diye bağırdı Leonnatos. "Alarm! Alarm!"

Borazanlar çaldı, ağır piyadeler çizilmiş kent sınırlarının çevresine kare biçiminde dizilirlerken, süvariler en öne geçtiler.

"Ne yapalım?" diye sordu Krateros.

Bir zamanlar Philippos ile birlikte savaşmış olan Trakyalı bir komutan öne çıktı ve İskender'e bakarak, "Konuşabilir miyim?" diye sordu.

Kral, gözlerini karşıdan gelen tehlikeden ayırmadan, "Elbette," dedi.

"Dinle, ben Istros'ta babanla birlikte İskitlere karşı savaştım; o savaşı hâlâ anımsıyorum. Kendi toprağından ayrılarak onların topraklarına giren, yanmış demektir. Şu çayıra bak: Istros'a dek, öteki ırmaklar dışında hiç kesintiye uğramadan Makedonya sınırına dek uzanıyor. Ve şunlar," diye metal pullu zırhları içinde parlayan savaşçıları göstererek sözlerine devam etti: "bu dümdüz ovada, denizdeki balıklar gibi ilerlerler; binlerce stadyon boyunca tek bir ağacı, tek bir kulübeyi bile kerteriz almadan yönlerini bulabilirler. Şimdi onları enlemesine dizilmiş olarak görüyorsun, ama böyle saldırmayacaklar. Biz yerimizden kımıldadığımız anda, çevremizde daire oluşturacak, ama asla bir ok atımı mesafesinden çok yaklaşmayacaklar ve o uzaklıktan bizi kargı yağmuruna tutacaklar... Bu taktiğin etkisiyle yüzlerce adamımız hafif de olsa yaralanacak ve sakatlanmasa da çarpışma dışı kalacak.

"Saldırı tepkiye yol açar, ama onlar dövüşmeyi kabul etmeyerek gerilerler; kaçarmış gibi yaparken seni uzaklara çeker, sonra hayaletler gibi karşına dikilerek çevreni sarıp ok yağdırmaya başlarlar. Ordunu serseme çevirdikleri zaman ayakta kalanları devirmek için tam karşıdan saldırır, herkes öldükten sonra da ölüleri dolaşırlar; zafer işareti olarak kafaları keser ya da mızraklarını düşmanın saçıyla süslemek için, hançerleriyle kafa derilerini yüzerler."

"İlginç bir alışkanlık!" dedi Seleukos bir elini saçlarının arasından geçirerek.

İskender çevresine bakındı ve az ileride çadırları kurmakta olan adamların başında duran Kara'yı gördü. Kyropolis'te Kral'ın şölenini terk ettiğinden beri, ondan uzak durmaya, olabildiğince az konuşmaya özen gösteren Kara, Kral onu eliyle çağırınca yanına gitmemezlik edemedi.

"Emret Kralım!" dedi askerce bir tavırla.

"Benim emredecek bir şeyim yok," dedi İskender. "Yalnızca Istros üzerinde İskitlerle savaşmış olan bu arkadaşa kulak vermeni istiyorum."

"Onlarla ben de savaştım," dedi Klitos.

"Peki o halde önerin nedir?"

"Geri dönmek."

İskender bozkırın ortasında, geniş bir alana yayılmış bekleyen düşmanlara baktı. "Deneyimin ve değerin bana her zamankinden daha fazla gerekliyse de bunu yapmakta serbestsin, ama ben açık alanda karşıma çıkmış bir düşmandan asla kaçmam."

Trakyalı yeniden söz alarak, "Size bir öneride bulunabileceğimi sanıyorum," dedi.

"Nedir?" dedi istemeyerek de olsa kendini konuşmanın içinde bulan Kara.

"Bin kadar askerden oluşan güçlü bir orduyu karşıya gönderelim, sanki ortalarına saldıracakmış gibi onların sağına dizilsinler; biz de küçük bir haberci ekibiyle onların davranışlarını gözleyelim, sözgelimi her beş stadyonda bir, bir süvari dizelim. Yerlerinden kımıldamazlarsa, ikinci haberci ekibiyle, ikinci bir ordu gönderelim."

"Anladım," dedi İskender. "Saldırmaya karar verdiklerinde, haberciler bizi uyarsınlar ve biz de elimizde kalan güçle onlara arkadan saldıralım."

"Ve olanca hızımızla," dedi Trakyalı. "Ayrıca, duruma bakılırsa, şunlar çok işimize yarayacaklardır," dedi Pers ordusunun süvarilerini göstererek.

Kara yüzünü buruşturdu, ama tek söz etmedi.

"Söyle bakalım Kara, bizimle kalıyor musun?" diye sordu Perdikkas.

"Nereye gitmemi istiyordun ki?" dedi Kara, suratını asarak.

"O halde önden kim gidiyor?" diye sordu İskender.

"Yem olmaya mı? En iyisi ben gideyim, çünkü yutulması en zor lokma benim," dedi Klitos. Kendi taburuna toplanma emri vererek ilerlemeye başladı. Dörderli dizilmiş *hetairoi*'ler, yeşil çayırların ortasında, davulların ritmiyle hareket eden, kara, ama güneşte parlayan bir leke gibi ilerliyorlardı. Leke yavaş yavaş küçülüyor, ama bir haberci hep görüş mesafesinde kalıyordu; bu sırada İskit süvarileri bu manevra karşısında şaşırmış, ne yapacaklarını bilemez gibiydiler.

"Yerlerinden kımıldamıyorlar, lokmayı yutmuyorlar..." dedi Ptolemaios, başını sallayarak.

"O halde ikinci bir tabur daha gönderelim," dedi İskender. "Perdikkas; şimdi sen elinden geldiğince hızla Kara'nın yanına git. Ne kadar çabuk varırsan o kadar iyi olur. Onları da yanına al." Bunu söylerken kampın kenarında emir bekleyen Pers ordusunu gösteriyordu. Okshatres anladığını işaret etti ve borazanlar çalınıp Perdikkas'ın askerleri öne atıldığı anda, o da bozkır süvarileriyle ona katıldı.

İskitler bu kez de tepki göstermeyecek gibiydiler, ama sonra sanki aldıkları bir işaretle arkalarını dönüp kısa sürede dalgalı bozkır arazisinde gözden kayboldular.

İskender geri kalan bütün güçlerin toplanmasını buyurarak herhangi bir işaret beklemeye başladı.

Bu arada gökyüzü tuhaf bir pusla karardı; güneş ışıkları kumlu bir gölgenin arkasında kaldı; uzaklık ve derinlik duygusu kaybolmuş gibiydi.

Leonnatos birdenbire bağırdı: "Bak! Habercilere bak! Saldırıyorlar!"

45

İskender geriye kalan süvarileri topladı, taburları ve yardımcı güçleri Ptolemaios'la ötekilerin emrine verdi ve imparatorluk ordusunda bir zamanlar paralı asker olarak görev yapmış birkaç yüz İskitten oluşan Okshatres'in ikinci bölüğünü de peşine takarak dörtnala harekete geçti.

Yaklaşırken görünmek istemiyor, habercilerle de bağlantısını kesmiyordu; sonunda düşman ordunun Perdikkas ve Klitos'un ordularına saldırdığı haberini aldı.

"Nasıl dizilmişler?" diye sordu Kral.

"Bu tam ve gerçek bir dizilme değil. Bizim bölüklerin çevresinde koşup onları ok yağmuruna tutuyorlar. Bizimkiler şimdiye dek kendilerini kalkanlarıyla savundular, ama böyle devam edemezler."

"Böyle devam edemez," diye tekrarladı İskender. Arkadaşlarını çevresine topladı. "Yanlarına varana dek yavaş yavaş ilerleyeceğiz. Görüş mesafesine girdiğimiz anda, borazanlar sinyal verecekler: Klitos ve Perdikkas öndeki çemberi kırıp yelpaze gibi açılacaklar; bize doğru manevra yaparlarken biz de ters bir manevrayla İskitleri arkadan saracağız. Açık yanlardan bile kaçmaya fırsatları olmayacak. Teslim olduklarını söyleyene dek aramızda hapis kalacaklar. Haydi şimdi atlara!"

İskender yanında sancaktarıyla birlikte atma atladı; ötekiler de dörderli sıralar halinde ovada ağır ağır ilerlemeye başladılar.

İskitler parlak giysileri, metal zırhlarıyla göründükleri anda, Kral'ın borazancılara emir vermesiyle önceden belir-

lenen sinyal çalındı. Klitos ve Perdikkas o anda adamlarını üçgen biçiminde dizip çemberi kırdılar ve en son adamları da çemberden çıkana dek düz çizgi halinde koştular. Sonra ikiye ayrıldılar, her biri geniş bir yelpaze oluşturdu; en sonunda tek bir cephede toplanarak arkaya döndüler ve mızraklarını topluca alçalttılar.

Aynı anda tam karşıdan İskender ve saldırı pozisyonu almış ordusu göründü. Habersiz yakalanan İskitler, tam ortada, daracık bir alanda sıkışarak göğüs göğüse çarpışmak zorunda kaldılar; kenarlardan bile kaçacak yer bulamadılar. Ağa takılmış balıklar gibi bu engin ovalarında böyle bir tuzağa düşürülmüş olmak onları gerçekten öfkelendirmişti; çemberi kırmak için ellerinden geleni yapıyorlardı, ama dümdüz toprak, Makedon süvarilerine tam bir cephe oluşturma fırsatı ve ağır silahlılara üstünlük sağlıyordu.

İskitler büyük kayıplar vererek vahşice savaştılar; öğle vakti büyük bir kıyıma uğrayacaklarını anladılar; bir anlığına açılmış bir gediğe hep birden yüklenerek kurtulabildiler ve şeflerinin önderliğinde arazide kayboldular.

Makedon askerleri mızraklarının uçlarını göğe kaldırarak zafer naraları atarken, Kral onları durdurdu: "Henüz bitmedi," dedi. "Şimdi onları köylerine dek kovalayacak, İskender'i ve *hetaiori*'leri sonsuza dek unutmamalarını sağlayacağız." Ama tam hareket buyruğu verecekken kamptan gelen haberciler, piyadelerin komutanından bir mesaj getirdiler.

"Kralım, Satrap Spitamenes, Baktrianalıları ve Sogdianları kışkırtmış, hep birlikte Marakanda'ya saldırmışlar. Komutanlar ne yapmaları gerektiğini soruyorlar."

"Yeni kentte bir garnizon bırakıp derhal Marakanda'ya dönün. Akın biter bitmez size yetişeceğim."

Haberciler gittiler; İskender de Okshatres'in önderliğinde ovada ilerlemeye başladı. Kaçan İskitlerin nal izlerinin peşinden gidiyorlardı. Bu uçsuz bucaksız topraklar onları büyük bir şaşkınlığa sürüklüyordu. Karşılarında ne bir ağaç, ne bir taş, ne bir tümsek vardı ve arkalarında kalan Paropamisos dağları, batan güneşin ışıklarıyla alev alev yanıyordu.

Ptolemaios, kendi kendine konuşurcasına şöyle dedi: "Eubea Adası'nda, Khalkydikia ve Erethria kentlerinde, elli yıldır, otuz beş stadyon genişliğindeki bir ova uğruna savaşılıyor."

"Evet," dedi Perdikkas, "ve burada insanın gözleri ne bir engel, ne insan elinden çıkma bir iz görmeden ufka varıyor."

"Gene de havaya uçmuş olamazlar," dedi Ephestione. "Hayalet değiller ya."

"Bunlar göçebeler," dedi arkalarından gelen Okshatres. "Öküz arabalarında karılarını, ihtiyarlarını, çocuklarını taşıyarak sürekli dolaşırlar. Süt ve etle beslenirler, günlerce ve gecelerce hiç durmadan yol alabilirler, çünkü atları inanılmayacak kadar dayanıklıdır."

"Toprakları nereye dek uzanıyor?" diye sordu Istros'un ötesinde, İskitlerle savaşının anılarını anlatan babasını anımsayan İskender.

"Bunu kimse bilmiyor," dedi Pers.

"Bazılarına göre," dedi Seleukos, "kuzeyde Hiperborelerle, doğuda yalnızca at sütüyle beslenen Issedonlarla sınır komşusudurlar."

Leonnatos, bakışlarını engebesiz ovada dolaştırarak, "Yolumuzu yitirme olasılığımız var mı?" diye sordu kaygıyla.

"Bu olanaksız," dedi Seleukos. "Arkamızda dağlar, solumuzda Iaksartes var. Ben gene de geri gidip Marakanda'da olup bitenle ilgilenmeliyiz, derim."

İskender sessizce atını sürüyordu. Bu onları deneme, bilinmezliğe meydan okuyarak, dostluklarını, bağlılıklarını nereye dek sürdürebileceklerini ölçme yöntemiydi. Bir noktada, İskit atlarının izleri sanki havaya uçmuşlar gibi bütünüyle yok oldu.

"Zeus aşkına!" diye haykırdı Perdikkas.

Okshatres atından inip toprağı inceledi. "Atların ayaklarına bez dolamışlar, bu da otlar üzerinde iz kalmamasını sağlamış. Ama benim İskitlerim onların nereye gittiklerini biliyorlardır."

"O halde önden onları göndereli m," dedi Kral.

Yürüyüş karanlık bastırana dek sürdü; Okshatres'in İskitleri bile hiçbir şey göremedi. Bunun üzerine İskender dur borusu çaldırdı; herkes pelerinini yere serdi, heybesinden biraz ekmek ve kuru et, matarasından su çıkartıp uzun zamandan beri sofrada gördükleri en zayıf yemeklerini yedi. Buna karşın ortalıkta derin bir dinginlik vardı: Ay dağların arkasından doğarken geniş ovayı aydınlatıyor, ırmağın sularını billur gibi ışıldatıyor, en parlak yıldızlar art arda bulutsuz gökyüzünde yanıp sönmeye başlıyorlardı. Yalnızca doğuya doğru, tepelerin ardında şimşekler çakıyordu. Bunun dışında dünya akşamın sessizliğine gömülmüş gibiydi. Asyalı savaşçılar çember halinde oturmuşlardı, bazıları ateş bile yakmayı becermişti.

İçin için üşüdüğünü hisseden Ephestione, "İyi ama bunu nasıl başarıyorlar?" diye sordu. "Yüz stadyondan beri tek bir çalı bile görmedim."

Okshatres, ortalama Yunancasıyla, "Hayvan pisliği," dedi, yüzünde bir tiksinme belirtisiyle.

"Hayvan pisliği mi?" diye sordu Seleukos kaşlarını kaldırarak.

"Koyun, at, keçi pisliği. Onlar bunu çuvallara doldurur, kuruyunca yakarlar."

"Ah!"

"Bizim kutsal saydığımız ateşe saygısızlıktır bu. Pers ülkesinde bunun cezası ölümdür, ama onlar..." Yunan dilinde barbar anlamına gelen bir sözcük söyledi.

"Bunun gene de lezzetli bir yemek olduğu fikrinde değil misiniz?" dedi İskender konuyu değiştirerek.

"İnsanın karnı aç olunca..." dedi Ephestione.

"Ve bu yer... Hiç böyle bir şey görmemiştim. Göz alabildiğine topraklarda tek bir ev bile yok." Sonra Okshatres'e döndü: "Ne diyorsun, Son İskenderiye lyaşayacak mı?"

Pers savaşçısı, "Yaşayacak," dedi. "Askerler gittiği zaman tacirler gelir, böylece kent insan, hayvan ve canla dolar. Yaşayacaktır."

Bütün gece ay ışığında çift sıra halinde bekleyen nöbetçilerin dışında herkes uyudu, sabah güneşin doğuşuyla uyanıp yeniden yola düştüler. Üç gün sonra araba izleri buldular, az sonra da, savaştan kaçan İskit şefinin köyünü ele ge-

çirdiler: Tabaklanmış derilerle kaplanmış, iç içe geçmiş üç halka halinde dizilmiş arabalardan oluşuyordu bu köy.

Okshatres en baştaki arabaya takılı işaretten onları tanıdı: Bronzdan yapılmış, birbirleriyle çarpışan iki dağ keçisi, tahta bir levha üzerine çakılmıştı. "Bu bir kral," dedi. "Belki de başında kırmızı şerit olandır. Artık kurtuluşu yok. Şu anda şöyle düşünüyor olmalı: 'Benim ovamın ortasında, böyle dümdüz bir toprakta beni nasıl ele geçirdin?'"

İskender'in arkadaşlarına verdiği işaret üzerine, hepsi kendi birliğiyle köyün çevresini sardı. Atlarının üzerinde dimdik oturan süvariler ellerinde uzun mızraklarıyla bu ıssız topraklarda insanüstü yaratıklar gibi görünüyorlardı. Kasları pırıl pırıl parlayan atları, sivri uçlu mızrakları, tolgaları, esintiyle dalgalanan sorguçlarıyla karşı konulması olanaksız bir dayanıklılık simgesiydiler sanki.

Sabah saatlerinin gerçeküstü sessizliğinden, sonra ansızın ovaya dağılan bir korno sesi duyuldu. Ardından, İskit kralı adamlarının ufak atlarına benzemeyen benekli, harika bir at üzerinde ortaya çıktı; bu, belki ona komşu krallıklardan armağan edilmiş, melez bir hayvandı. Adamın üzerinde savaş giysisi, kızıl tacı, göğüslüğü, balık pulu gibi metalleri olan zırhı vardı. Yürüyerek arkasından gelen karısı altın yaldızlı, yatay çizgili çok yüksek bir şapka takmış, uzun kızıl bir tüle bürünmüş, kenarlarında altın parçacıkları işli uzun, al bir tunik, altına da yün terliklerini bile örten upuzun bir etek giymişti. Elini tuttuğu on iki yaşlarındaki kız, yüzlerinin benzerliğine bakılırsa onların çocuğu olmalıydı.

İskit Kralı, yoktan var olmuşçasına karşısında beliren zırhlı savaşçılara şöyle bir baktı, sonra emin adımlarla İskender'in yanına gelip konuşmaya başladı. Okshatres, paralı İskit askerlerinden birini çağırtmıştı; asker sözleri Pers diline aktarıyor, Okshatres de Yunanca'ya çeviriyordu: "İnsan belleğinin anımsadığı hiç kimse, İskit topraklarının bu kadar içine sokulmaya cesaret edemedi. Şimdiye dek hiç kimse onları yenemedi ve onları kendi topraklarının tam ortasında ele geçiremedi. Ve duyduğuma göre sen Parthların kralını da yenmiş, krallığını elinden almışsın. Demek ki ya sen tanrısın ya tanrı senden yana. Seninle sa-

vaştım ve yenildim, en iyi savaşçılarımı kaybettim, canımı zor kurtardım. Sana barış önermeye geldim; bu anlaşmanın işareti olarak da kızımı sana gelin veriyorum."

Bu sözleri duyan Kraliçe, gönülsüzce küçük kızı öne itti. İskender kızın kara kaşlarıyla kirpikleri arasından gözyaşlarının süzüldüğünü gördü.

Atından inip kıza baktığında, yüzü karşısında duygulandı: Kardeşi Kleopatra'nın bu yaşlardaki hali ve kendisi Mieza'ya eğitime giderken arkasından ağlarkenki yüzü aklına geldi... Bu kaç yıl önceydi?

"Kızının daha anne sevgisine ve bakımına gereksinmesi var ve ben onu alıp götürmek istemiyorum," dedi. "İki kralın aralarında anlaşması için, bütün insanların başının üzerindeki gökyüzünün ve günün birinde hepimize kucağını açacak olan toprağın tanıklığı ve el sıkışmak yeter."

Çevirmenin sözlerini aktarmasını bekledi; sonra elini İskit Kralı'na uzatıp onun elini sıktı; bunu yaparken öteki elini gökyüzüne kaldırmış, sonra elinin ayasını yere, toprağa çevirmişti.

Kral gözlerini bu altın saçlı ilahtan ayıramadan, "Adım Dravas," dedi. "Senin adın ne?"

Yanıt, "*İskender*," oldu. "Her an, her yerden dönüp buraya gelebilirim." Ve bunu söylerken gözlerinde ve sesinde öyle bir ifade vardı ki, İskit Kralı bir an bile bu sözlerin doğruluğundan kuşku duymadı.

46

Ertesi sabah Iaksartes Irmağı'nı bulmak için batıya doğru yürümeye başlayan ordu, kendini kızgın güneş altında ve çöl topraklarında buldu; askerlerin mataralarındaki su kısa sürede tükendi. Uzun mesafe keşiflerinde yıpranan hafif süvarilerle muhafızların suyu daha önce bitmişti ve İskender onlara kendi suyundan verilmesini emretti. Böylece bir gün daha ilerlediler, ama sonunda susuzluk dayanılmaz hale geldi. Kral, bir birikintinin içindeki sudan içti; ama akşam olmadan karın ağrısıyla kıvranmaya başladı, ateşi yükseldi ve şiddetli bir dizanteri başgösterdi.

Ephestione onun için bir sedye yaptırttı ve iki gün, kendini bilmeden yatan, sürekli sıvı kaybettiği için susuzluktan yanıp kavrulan, temizlenme olanağı olmadığı için kendi pisliğine batan Kral'ı, sinek bulutları içinde taşıttı.

"Irmağı bulamazsak ölecek," dedi Okshatres. "Ben önden gidip ırmağı arayacağım. Siz benim izimden gelin. Yabani hayvan vurursanız, etini çiğ yiyin. Ama kimse, İskit askerlerinin içmediği suyu içmesin; onlar suyu tanır."

Sonra sıcağa ve susuzluğa en dayanıklı askerler olan bir grup Sogdianlıyla batıya doğru uzaklaştı; ordu da kızgın güneş altında yavaş yavaş onu izledi. Gecenin ilerleyen saatlerinde geri gelen Okshatres hemen Kral'ı sordu: "Nasıl?"

Ephestione, bir yanıt veremeden başını salladı. İskender yerde, kendi pisliğinin içinde yatıyordu ve çatlak dudaklarının arasından zor soluk alıp veriyordu.

"Suyu buldum," dedi Okshatres. "Yıkanacağı kadar değil, ama içeceği kadar su da getirdim."

İskender içtikten sonra kalan su, onun kadar perişan olanlara verildi; ötekiler de harekete geçerek günün ilk ışıklarıyla Iaksartes'e kavuşmak için yürümeye başladılar.

Kral hemen soğuk suya batırılarak bedeninin ısısı düşene dek suda tutuldu. Sonra yavaş yavaş bilinci yerine geldi ve, "Neredeyim?" diye sordu.

"Irmağa geldik," dedi Okshatres. "Burada taze balık ve pişirmek için odunumuz da var."

İskender, "Yunancan ilerliyor," yanıtını verecek gücü kendinde bulabildi.

Ordunun geri kalan bölümüyle Marakanda'da buluştular, ama onları burada bekleyen acı bir sürpriz vardı. *Pezhetairoi*'lerin komutanları, Spitamenes'in birliklerine Politimetos Irmağı kıyısında düşüncesizce saldırmış ve ağır bir yenilgiye uğramışlardı. Neredeyse bin asker ölmüş, yüzlercesi yaralanmıştı; cenaze ateşi günler boyunca yandı; günler boyunca duman ve pus gökyüzünden eksik olmadı.

Leptine, kralını bu sefil koşullarda görünce ağlamaya başladı. Onu yıkadı, üzerine en temiz giysilerini giydirdi ve gece gündüz onu yelpazeleyecek adamlar çağırdı. Başucuna koşan Philippos, ateşi hâlâ yüksek olan Kral'ın her akşam güneş batarken kendinden geçtiğini, sayıklamaya başladığını fark etti. Öğretmeni Nikomakhos'tan öğrendiği bilgilere dayanarak Hyrkania atlılarını dağlardan kar toplamaya yolladı. Ateşi yükselmeye başladığında Kral'ın bedenini karla örtüyor, Leptine de gece boyu alnındaki ıslak bezi değiştiriyordu. Philippos ayrıca, ishali durana dek onu kuru ekmek ve ekşi elmayla besledi.

Ateşi düşüp yüzüne biraz renk geldiğinde, hekimi, "Belki bu sefer de kurtulacaksın," dedi, "ama böyle düşüncesizce davranmayı sürdürürsen, ölüleri canlandırdığı söylenen Asklepios'un kendisi de gelse seni kurtaramayacak."

Uyuyakalmadan önce krallara özgü sabırlı tutumu takınan İskender, "Bence sen Asklepios'tan da iyisin *iatre*," dedi.

Emirler yağdırma gücünü kendinde bulduğunda, İskender, Politimetos Savaşı'nda canını kurtaranların, cesaretsizlik yaymamak için başkalarıyla konuşmalarını yasakladı; ardından Perdikkas, Krateros ve Ephestione'yi Spitamenes'in güçlerine saldırmaya, isyancıları dağlara sıkıştırmaya gönderdi, ama sonbahar da ilerlediğinden onları dağ yollarında kovalamak delilik olacaktı. Bu nedenle Bessos'un tutuklu olduğu Baktria'ya dönmeye, İmparatorluğun kuzey sınırı boyunca yürüyerek egemenliğik alanlarını kontrol edip Skythia topraklarının o yönde de böyle geniş ovalar halinde uzanıp uzanmadıklarını öğrenmeye karar verdi.

Yastıklardan yapılmış köprü üzerinden Oksus'u aştı, gene büyük bir bölümü çöl olan, geniş ve dümdüz bir arazide ilerlemeye başladı; kuzeye uzanan ufuk sisliydi. Arada sırada Baktriana'dan gelip batıya giden uzun kervanlara rastlıyorlardı. Kimi zaman da az ya da çok sayıda İskit süvarisi tarafından uzaktan izleniyorlardı. Bu adamlar, renkli giysileri, süslü pantolonları, balık pulu gibi demirlerden oluşmuş tipik zırhlarıyla hemen tanınıyorlardı. Bir gün, günbatımına doğru kamp kurmaya hazırlanırlarken, keşfe çıkan muhafızlardan biri, ilginç bir haberle geri geldi: "Amazonlar!"

Seleukos kıkırdadı: "Suyumuz böyle kıtken, askerlere şarap içirdiğini bilmiyordum."

"Ben sarhoş değilim!" diyen asker ciddi olduğunu kanıtlamak istiyordu. "Tam karşımızdaki şu alçak tepelerde kadın savaşçılar dizilmişler."

"Ben kadınlarla savaşmam," dedi Leonnatos. "Yalnız..."

"Ama saldırmaya niyetleri yok," dedi asker. "Bize gülümsediler ve başları olduğu anlaşılan kadın çok güzeldi, üstelik..." Kralına kadınlarla karşılaştığı yeri göstermek için arkasını döndüğünde, neredeyse bir stadyondan daha az bir uzaklıkta, dört Amazon'un durduğunu gördü.

İskender, sanki toparlamak istermişçesine bir elini saçlarının arasında dolaştırdı ve, "Bırak gelsinler," dedi. "Belki de gerçekten Amazonların toprağına girmişizdir."

Bu arada güzel savaşçı, kız arkadaşlarıyla birlikte atından inmiş, onlara doğru ilerlemeye başlamıştı. Belli bir uzaklıkta başka kızların bir çadır kurmakta oldukları görülüyordu. Bunca geniş bir arazide tek bir çadır.

Kral, yanında Ephestione ve Krateros ile kızlara doğru yürürken, arkadan askerlerle ötekiler arasında yükselen uğultuyu duyuyordu. Kallisthenes haberi alır almaz neredeyse emekleyerek onlara doğru yaklaşmış, bu tuhaf olayı merak eden Leptine de onu izlemişti.

Savaşçı kraliçe, şimdi tam İskender'in karşısında durmuş, yanaklarını da koruyan deri bölümleri olan sivri tepelikli tolgasını başından çıkartıyordu; ortaya çıkan olağanüstü güzellikteki kara, parlak saçları, kalın bir örgü halinde, beline dek iniyordu.

Yirmi yaşlarında görünüyordu ve herkesin hayalindeki Amazon tipinden çok farklıydı; onlar Amazonları Halikarnassos *Mausoleion*'u üzerindeki Skopas ve Briaksis'in kabartmalarından ya da Atina'da Zeusis ve Parrhasios'un fırçasından çıkmış 'Süslü Revak' resimlerinden tanıyorlardı ve bu resimlerde Amazonlar hep harika bir çıplaklık içinde resmedilmişlerdi. Oysa bu kızların zeytuni esmer yüzlerinin dışında, bedenlerinin her yanları örtülüydü. Kırmızı işlemeli mavi yünden pantolon giymişlerdi; üzerlerindeki tuhaf deri tuniğin sımsıkı olan beli dizlerine doğru bollaşıyordu. Kraliçe olduğu sanılan kızın belinde bir kılıç ve su matarası; göğsünde ise çaprazlamasına geleneksel silahları olarak bilinen okları ve yayı asılıydı, ama hilal biçimindeki kalkanı yoktu.

Amazon kara gözlerini İskender'in gözlerine dikerek bir şeyler söyledi, ama kimse söylediklerini anlamadı.

İskender Okshatres'e dönerek, "Sen anladın mı?" dedi.

Adam başını salladı.

"Ya senin İskitlerin?"

İskitler de biraz konuşmaya çalıştılar, ama anlaşıldı ki, onlar da bu dili bilmiyorlardı.

İskender, çocukluk hayallerini süslemiş olan bu mitolojik yaratıklarla karşılaşıp tek söz konuşamamanın gönül kırıklığı içinde kıza gülümsedi ve, "Seni anlamıyorum," dedi.

Genç kız da ona gülümseyerek el hareketleriyle derdini anlatmaya çalışıyordu, ama gene bir sonuç alınamadı.

İskender'in arkasından gelen bir ses, "Ben onu anlıyorum," dedi. Kral heyecanla arkasını döndü, çünkü duyduğu bir kız sesiydi: Bu Leptine'ydi!

Leptine öne çıkıp herkesin şaşkın bakışları altında genç savaşçı kızla konuşmaya koyuldu.

"İyi ama bu nasıl olur?" dedi bu mucizevi olay karşısında ne diyeceğini bilemeyen Kallisthenes. Ne var ki İskender, belleğinin küllenmiş anıları arasından, Aigai'de geçirdiği bir kış gecesinde, Leptine'nin uykusunda anlaşılmadık bir dilde sayıkladığını bulup çıkarttı. Sonra da Leptine'nin omzundaki dövmede, Amazon kızın boynundaki altın levhanın üzerindeki işaretten olduğunu fark etti. Bu, çatal boynuzlu bir geyikti!

"Bu bazen olur," dedi Hekim Philippos. "Benzeri bir olay anlatan Ksenephones, Ermeni topraklarında bir kölenin hiç tanımadıkları 'Çalibi'lerin dilini anladığını söyler."

Bu arada önce çekingen davranan Leptine, sonra belleğinin derinliklerinden çekip çıkarttığı sözcüklerle güven kazanarak, konuşmayı sürdürüyordu. İskender ona yaklaştı ve kızın omzundaki dövmeyi açarak genç savaşçıya gösterdi. "Onu tanıyor musun?" diye sordu. Ve kızın yüzündeki şaşkın ifadeden bu dövmeyi tanıdığını, bu imgenin onun için olağanüstü değerli bir şey olduğunu anladı.

İki kadın esrarengiz dillerinde bir süre daha konuştular; sonra Amazon, Leptine'nin elini sıktı, yabancı kralın gözlerinin ta içine bakıp çadırına döndü.

İskender yalnız kalır kalmaz, "Sana ne söyledi?" diye sordu merakla. "Sen de onlardan birisin, değil mi?"

"Evet," dedi Leptine, "Onlardan biriyim. Dokuz yaşımdayken Kimmer savaşçıları tarafından kaçırıldım ve beni Pontos imparatorluklarından birindeki köle tüccarına sattılar. Annem, bu savaşçı kadınlar kabilelerinden birinin kraliçesi, babam da Tanais boyunda yaşayan İskit soylularındandı."

İskender kızın ellerini ellerine alarak, "Bir prenses... Sen bir prensessin!" dedi.

"Bir prensestim," diye düzeltti onu Leptine. "Ama artık o dönemler sonsuzluğa gömüldü."

"Bu doğru değil. Şimdi kendi halkın arasına dönebilir, seni bekleyen yeri alabilirsin. Özgürsün, sana zengin bir çeyiz vereceğim; istediğin kadar altın, hayvan, at..."

"Beni bekleyen yer, efendim, senin yanındır. Benim dünyada senden başka kimsem yok ve o kadınlar benim için yalnızca yabancılar. Beni istemiyorsan onların yanına giderim, ama ancak sen beni buna zorlarsan yaparım bunu."

"Seni istemediğin bir şeye asla zorlamayacağım ve istediğin buysa, ömrüm olduğu sürece seni yanımda tutacağım. Ama söylesene bana: O genç kız neden buraya kadar geldi? Neden oraya çadır kurdu?"

Leptine bu soruya yanıt vermekten utanıyormuşçasına başını önüne eğdi, ama sonra şöyle dedi: "O, Kaspia Denizi ile Oksus Irmağı arasında yaşayan savaşçı kadınların kraliçesi olduğunu söyledi. Senin dünyanın en güçlü ve kudretli insanı olduğunu duymuş ve ona layık tek insanın sen olduğunu düşünüyormuş. Umuyor ki... Sen ona gidersen, günün birinde asasını devredebileceği bir kız ya da erkek evlat sahibi olacağını umuyor."

Sonra yüzünü elleriyle örtüp hıçkırıklar içinde uzaklaştı.

47

İskender kırların ortasına kurulmuş, karanlıkta belli belirsiz görünen tek çadıra bakıyor, Leptine'nin içli hıçkırıklarını duyuyor, bu gizemli toprakların ona hazırlamış olduğu çifte mucizeyi düşünerek derin bir heyecan fırtınasında çalkalanıyordu. Söylencelere göre, onların toprağında akan Termodontes Irmağı'ndan bunca uzak bir yerde karşısına çıkan bir öbek Amazon kadını ve Leptine'nin zihninde ansızın yeşeren anadili onu nasıl da şaşırtmıştı. Ortaya çıkaracak ne çok şey, sırrı çözülecek ne çok gizem, keşfedecek ne çok toprak vardı ve insan yaşamı ne kadar da kısaydı!

Birbirinden bunca değişik ve uzak iki yaşantının beraberinde getirdiği duygular şimdi Leptine'nin ruhunda çatışırken ona yardım edebilmeyi çok isterdi; ama gecenin gölgesiyle örtünmüş bu bozkırın ortasında onu bekleyen gizemli kadını tanıma merakından kurtaramıyordu kendini. Atına bindi, yanına yalnızca kılıcını alarak çadıra yöneldi. Ephestione onu gördü ve Uç Birliği'nden bazı adamlara yaklaşmalarını işaret etti. "Kendinizi belli etmeden çadırın çevresini sarın," diye emretti, "ve en ufak bir kuşkuda hemen Kral'a yardıma koşun. Peritas'ı da yanınıza alın; bir tehlike durumunda o herkesten hızlı davranır."

Adamlar bu sözler üzerine karanlıkta uzaklaşıp çadırın çevresinde yelpaze biçiminde dizildiler. Peritas'ın kayışını tutan adam, çadıra ötekilerden daha çok yaklaştı ve köpekle birlikte çimene uzandı. Gece sakin geçti ve Peritas yalnızca yabani bir hayvan geçerken yüzünü ve kulaklarını havaya dikmesi dışında, hep uyudu.

O gece neler olduğunu ve bu engin yalnızlıklar kraliçesinin, geniş kırlarda, güneşin bakışlarının altında, rüzgârın kanatları üzerinde büyüttüğü, yabani bir at gibi koşan, yoksul ve özgür bir çocuk dünyaya getirip getirmediğini kimseler öğrenemedi.

Kral güneş doğmadan gözlerinde yoğun ve ateşli bir ışıltıyla çadırına döndü; sanki Olympos'tan inmiş gibiydi!

Bir ırmakla karşılaşana dek batıya doğru yürüdüler; İskender bu ırmak boyunca ilerleyip onun Kuzey Okeanos'una karışıp karışmadığını öğrenmek istedi, ama üç günlük yürüyüşten sonra, bozkır çöle dönüştü ve ırmak kızgın kumlar arasında kuruyup gitti. Bu nedenle yeniden batıya yöneldiler ve beş parasangalık dört aşama sonra başka bir akarsu buldular. Gene suyu izlediler, ama onun da çorak topraklarda kuruyuşuna tanık olmak zorunda kaldılar.

Ptolemaios yerden yükselen ısı nedeniyle pusla kaplanan ufku taramaya çalışan Kral'ın yanına gidip bir elini omzuna koydu: "Geri gidelim İskender, burada sıcak karabasanlardan başka bir şey yok. Toprak ırmakları denize ulaşamadan yutuyorsa, bizim anlayamadığımız müthiş bir giz olmalı. Yoksa bir ana doğurduğu evladını yutar mı?"

Kallisthenes de bu olguyu kuşkuyla karşılıyordu. Ruhunun derinliklerinden yükselen korkular fizik ve felsefe bilgisinin fısıldadığı yanıtları siliyordu.

Kral arkadaşının yüzüne bile bakmadan: "İşte ben de bu sorulara bir yanıt bulmak istiyorum," dedi. "Gücümüz yettiği sürece, güney karabasanlarından doğma bu aldatıcı ırmaklarını izlemek, ufku bekleyen hayaletlerle tanışmak istiyorum. Gemisinin yelken direğine bağlıyken, sirenlerin sesini duyabilen Odysseus şanslıydı, ama bu şarkıda neler söylendiğini hiç kimseye açıklamadı. Büyücü Kirke, onu kâhin Teiresias'ın ruhunu bulmakla görevlendirdiği için, sırrı onunla birlikte uzak ve gizli bir yere gömüldü."

Ordu yeniden yola koyularak güneye inmeyi sürdürdü. Margiana dağlarına yaklaştıkça günbegün su, bitkiler, ağaçlar ve hayvanlar artmaya başladı. İskender'in buradaki bir ırmağın kenarında kurduğu kente Margiana İskenderiyesi adı verildi ve çevrede yaşayan yarı göçebe halk ile ordunun peşinden gelen bazı kadın ve erkekler buraya yerleş-

tirildi. İskender, sabırla orduyu izleyen Asyalı kadınlarla evlenmiş Makedon, Yunan ve Thessalialı askerlerden oluşan beş yüz kişilik bir garnizonu da kenti korusunlar diye bıraktı. Uzun süre önce bıraktıkları ailelerini artık pek anımsamayan birtakım adamlar da, acı gerçekleri tanıdıkları bunca yıl sonra geri dönmektense buraya yerleşmeyi yeğlemişlerdi.

İskender güz sonunda Baktria'ya vardı ve kışı burada geçirmeye karar verdi. Hain Bessos'un Pers kural ve geleneklerine göre yargılanmasını istedi. Okshatres yaşlı yargıçlar kurulunu topladı ve tutukluyu sürükleyerek onların önüne getirtti. Kurushkat yakınlarındaki bir tarlada, gece karanlığında yüzünün organları kesilen adamın yaraları yeni yeni kapanmıştı, ama bu ona daha da korkunç bir görünüm vermiş, onu yaşayan bir kurukafaya benzetmişti.

Yargılama pek kısa sürdü; kendini aklamak isteyip istemediği sorulduğunda Bessos tek söz etmedi. Düşmanlarının önünde gururla dikilirken, iki kez savaş alanından kaçan Dareios'un yerini almaya çalışan bir kral olarak onurunu kurtarmaya çalışır gibiydi.

İnfaz gerçekleşti; kutsal kralı öldüren ve Akhaimenid Hanedanı'nın tahtını zorla ele geçirmeye çalışan kişiye verilecek ceza, cezaların en korkuncuydu: dörde bölme.

Bessos çırılçıplak soyuldu, infazın gerçekleşeceği alana getirildi. Birbirine yakın, iki ince ve uzun salkımsöğüt ağacı, birbirlerine değene dek eğilmişler, tepeleri toprağa saplanmış bir kazıkla sabitlenmişti. Böylece, iki eğik dal arasında sivri bir kemer oluşmuştu. Tutuklu buraya getirildi, el ve ayak bileklerinden ağaçların en tepede duran dallarına bağlandı; böylece yerden beş dirsek kadar yükselmişti. Bu barbar töreni izleyenler yalnızca Persler ve yerli halk değildi; içlerinde aynı zamanda pek çok Makedon ve Yunan da vardı. Prenses Stateira, babasını Persepolis'te bulunan kraliyet mezarlığına gömdükten, arkasından ağladıktan sonra onun intikamının alınmasını görmek için özel olarak Zadrakartas'tan gelmişti. Şimdi bembeyaz bir yüzle, taş kesilmiş gibi oturuyordu İskender'in yanında.

Yüce yargıcın bir işaretiyle cellatlar ellerindeki baltayı kaldırdılar, ikinci bir işaretle baltaları aynı anda iplere

vurdular. İki ağaç aynı anda dimdik oldu: Bessos'un bedeninin kasları bu gerilime dayanamayarak parçalandı. Sol kısmı omuzdan kasığa kadar ağaçların birine takılı kaldı; başı ve iç organları öteki ağaçta sallanıyorlardı ve bu uğursuz yerde beklemeye alışık olan yırtıcı kuşlar parçalanmış etleri kapmak için üşüştüğünde, Bessos'un gözlerinde hâlâ yaşam parıltısı vardı.

İskender, Stateira ile birlikte bütün kışı Baktria'da geçirdi; zamanının büyük bölümünü Eumenes'le eyaletlerini yöneten satraplara mektup yazmaya harcadı.

Anadolu'yu yöneten ve Tekgöz diye anılan Antigonos'a, Babylonia Satrapı Mazaios'a, Pamphylia'daki Artabazos'a yazdı. Ona Phraates'in nasıl olduğunu, sevdiklerinin acısının dinip dinmediğini sordu, deniz kıyısındaki sarayda mutlu bir yaşam diledi. Demircilerine yaptırttığı bir arabayı iki İskit tayı ile birlikte ona armağan olarak gönderdi.

Bu arada annesi Olympias'tan ve Kleopatra'dan da mektuplar aldı. Kız kardeşi ona Butrotos Sarayı'ndaki yaşamından ve özleminden söz ediyordu:

> *Gösterdiğin yiğitliklerin haberlerini uzaklık nedeniyle geç haber alıyorum; ama kız kardeşin olarak seni ne zaman görebileceğimi, ne zaman döneceğini, bu bitmek bilmeyen sefere ne zaman son vereceğini öğrenememek beni çok üzüyor.*
>
> *Uzaklığın ve yalnızlığım dayanılmaz hale geldi. Yalvarırım, senin yanına gelmeme, seni, fethettiğin kentleri, yarattığın mucizeleri görmeme izin ver.*
>
> *Sürekli gönderdiğin armağanlara teşekkür ediyor ve bunlarla gurur duyuyorum, ama bana en büyük armağan, ister dondurucu İskit topraklarında, ister kızgın Libya çöllerinde olsun, seni kucaklayabilmek olacaktır. Yalvarırım beni yanına çağır İskender, denizlerin dalgalarına, şiddetli rüzgârlara meydan okuyarak gelirim. Kendine iyi bak.*

İskender kardeşine duygusal, ama kararlı bir yanıt yazdı ve mektubunu şöyle bitirdi:

İmparatorluğumun kargaşaları henüz dinmedi benim dünyalar tatlısı kardeşim, bu nedenle bir süre daha sabretmeni istemek zorundayım. Her şey tamamlandığında sevincime ortak olabilmen ve yeni bir dünyanın doğuşuna tanıklık edebilmen için seni yanıma çağıracağım.

Sonra Eumenes'e dönüp, "Kleopatra'nın üslubu, her mektubunda daha da düzeliyor; çok iyi bir retorik öğretmeninden ders alıyor olmalı," dedi.

"Doğru," dedi Eumenes. "Gene de bu çiçekli imgelerin, retorik bezemelerin ardında içten bir sevgi var. Kleopatra seni her zaman sevmiş, babanın öfkesine kalkan olmuştur. Sen de onu özlemiyor musun?"

"Hem de çok," dedi İskender. "O günleri de özlüyorum. Ama anılarıma dalmak bana yasak; kendi kendime belirlediğim görevler, uğruna her şeyi kurban ettiğim ve asla kaçamayacağım mutlak ödevler haline geldi."

"Kaçmak istemediğin," dedi Eumenes.

"İstesem de bunu başarabileceğimi mi sanıyorsun? Tanrılar insanların yüreklerine kimi zaman boylarından daha büyük hayaller, arzular ve tutkular yerleştiriyor. Bir insanın büyüklüğü, saptanan hedefle doğanın doğarken ona verdiği güç arasındaki acı oransızlıkla ölçülüyor."

"Bessos'a olduğu gibi."

"Ve Philippos'a."

"Evet Philippos'a," dedi gözlerini yere eğen Eumenes.

Cinayete kurban gitmiş Kral'ın varlığı sanki ansızın sessizliğe ve durgunluğa gömülen bu mekânı doldurmuş gibiydi.

İskender bazı günlerini, imparatorluğunun uzak köşelerinde kurmuş olduğu ve kendi adını taşıyan kentlerle haberleşmeye ayırıyordu. Bu küçük yerleşim birimlerinin askeri ve idari başkanlarına mektuplar yazıyordu. Ve Aristoteles'e de, koleksiyonunu zenginleştirsin diye, onların yönetim biçimlerini, anayasalarını anlattığı mektuplar gönderiyordu.

Kimi zaman uzak diyarlardaki ileri karakollarından kaba saba bir Yunanca'yla ya da Makedon lehçesiyle yazılmış pusulalar, mektuplar alıyordu. Bu karakollardan dış saldırılara, onların kimliğini pek kıskanan yabancı halkla-

nı kuşatmalarına karşı yardım isteniyordu. Spitamenes'in isyanı dört bir yanda yayılıyordu. Bessos'un teslimi, yalnızca Paropamisos'un karlı eteklerinde isyan bayrağı açan yeni bir savaşçı yaratmaya yaramıştı.

İskender herkese aynı yanıtı veriyordu: "Dayanın! Yeni birlikler topluyoruz, size yardım etmek için yeni asker bekliyoruz, çocuklarınızı barış içindeki topraklarda büyüteceksiniz."

Böylece, koca bir kış geçti. İlkbaharla birlikte Makedonya'dan ve Anadolu'dan yeni askerlerin gelmesiyle ordu yeniden yürüyüşe geçti. Baktriana'ya vardığında İskender, asilerin pek çok kaleye dağıldığını görerek, her direniş merkezine saldırabilmek için güçlerini böldü, ama generallerine ve arkadaşlarına kararını açıkladığı zaman kimse onu onaylamadı.

"Gücümüzü asla bölmemeliyiz!" diye çıkıştı Kara. "Biliyorsun dayın ve kayınbiraderin Epir Kralı İskender, İtalya'da ordusunu böldüğü için öldürüldü. Bunu bilerek yapmak... bence çılgınlık."

Perdikkas da söze karışarak, "Bana kalırsa, hep birlikte olmamız iyi olur," dedi. "Onları teker teker yakalar, bit gibi ezeriz."

Leonnatos başıyla bu sözleri onayladığını belirtirken, tartışmaya bile gerek olmadığını düşünüyordu.

İskender, "Ben de düşüncemi söylersem..." diyerek söze başlamaya çalışan Eumenes'in ağzını tıkayarak, "O halde anlaştık," dedi. "Krateros, güneyde Baktriana bölgesinde kalacak, bizler kuzeye ve doğuda Sogdiana'ya gideceğiz ve dağlara sığınan asileri darmadağın edeceğiz. Sonunda belli bir noktada yelpaze gibi açılacağız: Beş birlik beş kaleye saldıracak. Diades uzun menzilli yeni mancınıklar geliştirdi: Küçük, ama etkili mızraklar atıyorlar."

Leonnatos durumun değiştiğini fark ederek onaylamaktan vazgeçti; İskender ona dönüp, "İyi ama sen buna katılmıyor muydun?" diye sordu.

"Aslında ben..." diye gevelerken bütün arkadaşlarının ayağa kalktıklarını ve tartışacak başka bir şey olmadığı için salondan çıkmaya başladıklarını görünce sustu; Kral onları kapıya kadar geçirdi.

Birkaç gün sonra plan yürürlüğe konulmuştu: Kral ve arkadaşları ordunun yarısından fazlasını yanlarına alarak silahlı asilerin beklediği vadilerin çıkışına doğru ilerlediler. Bazı kaleleri de işgal ederek bütün yaz boyunca savaştılar, ama sonra dimdik arazi ve vur-kaç taktiği uygulayan düşman yüzünden harekât yerinde saymaya başlayınca İskender ordusunu Marakanda'ya yöneltti.

Krateros için durum farklıydı: Geride kaldığından eyaletin başkentine ulaşamadan karşısına bir ulak çıktı ve garnizonun komutanından gönderilen mesajı kendisine iletti.

"Spitamenes Baktria çevresini işgal etti, tarlaları ve köyleri yağmaladı. Garnizonumuz bir kez saldırıya geçti ve yenildi; bu günlerde onları kovalamak için ikinci saldırıda bulundu, ama acilen yardıma ihtiyacımız var."

Krateros'un aklına pek kötü şeyler gelmeye başlamıştı. Spitamenes'in kurnazlığını biliyordu ve Baktria çevresine yapılan akınların, kent garnizonunu açık alana çekip yok etmek için yapılan bir oyun olduğu anlaşılıyordu.

"Ne yana gittiler?" diye sordu ulağa.

Ulak parmağıyla çölü işaret ederek, "Şu yana," dedi.

Makedon komutan, "O halde biz de o yana gideceğiz," diyerek kararını dile getirdi. "Kısa bir süre dinleneceğiz; başkentten geçmemiz gereksiz."

Şafak sökmeden yürümeye başlayan ordu, bir akarsuyun sığ yerinden karşıya geçerek akasya ve ılgınlar arasında uzayan bir patikaya yaklaştı. Burası tuzak kurmak için harika bir yerdi. Ansızın *hetairoi*'lerin ikinci taburunun komutanı Krateros'un yanına geldi ve gökyüzünü göstererek, "Şuraya bakın!" dedi.

"Ne var?" diye sordu Krateros elini alnına siper ederek.

"Akbabalar," dedi subay asık suratla.

48

Gözlerinin önünde insanın kanını donduran bir manzara vardı: Yüzlerce Makedon askeri yerde cansız yatıyordu. Cesetler korkunç bir biçimde doğranmış, başları, kolları kesilmişti. Kimisi direklere, ağaçlara bağlanıp işkenceden geçirilmişti. Kara Klitos'un arkadaşı olan iki yaşlı muhafız subayı çarmıha gerilmişti.

Yüreği sıkışan Koinos, "Ne yapacağız?" diye sordu.

"Bütün süvarileri topla: Şimdi üstlerine saldıracağız. Piyade de hızlı yürüyerek bize yetişecek."

Koinos toplanma borusunu çaldırdı, süvarilerini derin bir sessizlik içinde dehşet alanından geçirdi. Askerlerinin, düşmanın arkadaşlarına neler yaptığını görmelerini, öfkelenip onların intikamını almak için cesurca dövüşmelerini istemişti.

Dar geçit, engebeli bozkırlara açılırken Krateros altı yüz kişiyi ön safta, beş sıra halinde dizdi ve bağırdı: "Onları yakalayıp paramparça edene kadar ben durmayacağım! Arkamdan gelin çocuklar; arkadaşlarınıza neler yaptıklarını unutmayın!"

Düşmanın kaçarken bırakmış olduğu izler taze ve belirgin olduğundan ordu düzenini bozmadan onları izleyebiliyordu. Büyük bir toz bulutu kaldırarak atıldılar ve bozkırı aşarak, ileride başka bir ovaya açılan yüksek bir tepeye tırmandılar. Krateros ile birlikte tepeye ilk varanların arasında olan Koinos, düşman süvarilerinin tehlikeden habersiz üç stadyon ötede ilerlediklerini gördü.

"Oradalar!" diye bağırdı Krateros. "Borazanlar, saldırıyoruz! Erkekler, durmak yok! Onları teker teker parçalayın, haydi göreyim sizi! İleri! İleri!"

Hücum borusunun çalınmasıyla, süvariler tepeden aşağıya çığ gibi indiler. Toprak titredi, borazanların çığlığı havada yankılandı, askerler savaş naraları attılar. Spitamenes, Baktrianalılardan ve İskitlerin Massaget boyundan savaşçılardan oluşan ordusuyla hazırlıksız yakalanınca, düşmana yüzlerini dönmelerini emretti; ama geç kaldıklarından Makedon askerleri mızraklarını uzatmış, onları arkadan yakalamışlardı bile. İlk çarpışmada ölen yüzlerce asker atların nalları altında ezilip parçalandılar. Düşman ordusunun merkezi altüst oldu ve dağıldı, kanatlar biraz direnç gösterip değişik manevralar yapmaya çalıştılarsa da Krateros bu zokayı yutmadı. Adamlarını toplayıp saf saf dizdi ve yeni bir cephe saldırısıyla düşmanı ezdi. Bir saate kalmadan, Spitamenes'in ordusundan canını kurtaran asker sayısı yüzü bile bulmuyor, hepsi çöllere kaçarak kurtulmaya çalışıyorlardı.

Krateros, şehit düşen askerlerine cenaze töreni yapmak için geri dönmeden önce Koinos'u yanına çağırarak, "Biz kiminle savaştık biliyor musun?" diye sordu.

"İskitlerle."

"Massaget Boyu'yla. Üç yüz yıl önce Büyük Kyros'u yenen ve öldüren savaşçılarla. Onları bir kez korkutursan, bir daha meydan okumaya kalkışmazlar... asla. Beni anladın mı?"

"Seni anladım," dedi Koinos. Ve ekledi: "Bana mancınıkları gönder ve bir bölük Agrian askeri ver."

Krateros bunu onayladı. *Hetairoi*'lerini şehit düşen arkadaşlarının yattığı alana götürdüğünde, piyadelerin de buraya varmış olduklarını gördü. Askerler silahlarını bir kenara bırakmışlar, şehitleri yerden kaldırıyorlar, yaşlı gözlerle kesik kollarla bacakları bir araya getiriyorlardı; askerlerin bir bölümü de ağaç kesiyor, cenaze ateşi hazırlıyordu.

Koinos mancınıkların gelmesini bekledi, Agrianlara ölen Massaget İskitlerinin başlarını kestirdi, sonra Artakoenes Irmağı'nın ötesinde uzanan, düşman askerlerinin nö-

bet tuttuğu topraklara gitti. Mancınıklara kesik başları takıp karşı yakaya, orada bekleyen süvarilerin atlarının ayaklarının dibine attı. Ardından, ordunun geri kalanının yanına gitti. Hep birlikte Baktria kentine yürürken, Spitamenes'in isyanına katılan kentler birer birer teslim olacakları haberini yolladılar.

Bu arada İskender ile yola çıkan ilk ordu Marakanda'da dörde bölünmüştü. Pers subaylar buradan yola çıkarak, yedi yıl önce Pella'dan yola çıkan orduyla pek benzerliği kalmayan İskender'in kraliyet ordusu için Baktriana ve Sogdiana'dan genç asker toplamaya başlamışlardı. Böylece, kendisine direnebilecek adam kalmamış oluyordu.

Ne var ki ordunun başarıları sınırlı sayıdaydı ve bu da Kral'ın prestijine gölge düşürmeye başlamıştı; arkadaşları onu bu karardan vazgeçirmeye uğraşıyorlardı. Çoğu, Pers hayranlığında Kral'dan aşağı kalmayan ve zaman zaman Doğu giysileriyle dolaşan Ephestione'ye de kızmaya başlamışlardı.

Kral'la görüşmek için gelen çok sayıda elçi arasında Oksus'un karşısında yaşayan bir İskit kabilesinin reisi de vardı. İskender onları Pers usulünce kabul etti, yerlere kapanarak kendisini selamlamasını (*proskynesis*) hoş gördü; hatta bu elçileri üzerinde *kandys*, başında sarıkla karşıladı. Bu, arkadaşlarının moralini daha da bozdu.

Kralın başarılarının ününü, daha önemlisi ordunun sahip olduğu zenginliği duyan pek çok filozof, kâhin, hatip, ozan, oyuncu Yunanistan ve Anadolu'dan yola çıkarak İskender'in sarayına gelmişlerdi; sonsuz zenginlikten pay kapmak, bu da olmazsa bu müthiş genç Kral'ı tanımak istiyorlardı. İskender onları şölenlerine kabul ediyor, Hellen kültürünün bir bölümünün burada kök salmasını istiyordu. İskender'in felsefi konuşmalara ya da hitabet tartışmalarına doğuştan bir merakı vardı. Ama bütün bu insanların Kral'ı övmekten, ona yaltaklanmaktan başka işleri yoktu; kimi zaman bu konuda fazla ileri gidiyorlardı. Krallarına içten ve dürüst davranmaya alışmış olan en yakın arkadaşları, onu ancak yanağından öpmeye izinliydiler.

Günün birinde bir konuk, Kral'a armağan olarak Yunanistan'dan büyük bir kuru meyve sepeti getirdiğini bildirdi: Kuru incirler, bademler, cevizler vardı sepette. Kral bunları tadıp çok beğenince, Persleri saraydan sonra orduya da almasına karşı koyarak fırtınalar koparan Kara Klitos'a da ikram etmeye, böylece onun da gönlünü almaya karar verdi.

Çabuk öfkelenen ve kibirli görünmesine karşın Kral'a sadakatle bağlı olan Kara, onun kendisini çağırdığını öğrendiği sırada tanrılara koyun kurban ediyordu... İskender'i bekletmemek için kurban kesmeye ara verdi ve habercıyi izledi, ama bazı koyunların peşinden geldiğini fark etmedi.

Peşindekilerle sarayın avlusuna girdiğinde İskender gülmeye başladı: "Kara!" diye bağırdı. "Yoksa çobanlığa mı başladın?" Bunların, tanrılara kurban edilmek üzereyken General'in peşine düşen hayvanlar olduklarını öğrenince etkilendi. Ona kuru meyvelerden armağan etti; Klitos gider gitmez hemen Aristandros'u çağırıp bu gördüklerini anlattı. Kâhin'in yüzü allak bullak oldu. "Bu kötü bir işaret," dedi. "Uğursuzluk getirir."

Aynı gece, belki de bilicisinden duyduğu sözler nedeniyle, İskender düşünde baştan ayağa giyinmiş Klitos'un, Parmenion'un üç ölü oğlunun yanında oturduğunu gördü. Ter içinde uyandı; bu düşünü Aristandros'a anlatmaya cesaret edemedi. Aynı akşam üzerindeki sıkıntıyı dağıtmak için bir yemek daveti hazırladı. Sürekli çatışmalarına karşın aslında Klitos'u içtenlikle severdi; bunun bir nedeni de Klitos'un ablasının küçükken İskender'e meme vermiş olmasıydı. Makedon geleneklerine göre bu, akrabalık kadar güçlü bir ilişkinin işaretiydi.

O akşam *symposiarchos* olarak seçilen Perdikkas, iki sürahi şarap sunulmasına, Makedonlara saf şarap, Yunanlara bir ölçü şaraba dört ölçü su katılarak hazırlanmış içkiden ikram edilmesine karar verdi. Bu karara ek olarak Perslerin şölene çağrılmaması İskender'i gücendirmişti.

Yunanların arasında Kallisthenes'in yanı sıra Anasarkhos adında Sofist bir düşünür daha vardı; yurdundan buralara yeni gelmişti; kibirli ve kendini beğenmiş olması-

nın yanında, becerikli biriydi. Yanında getirdiği ozanlarla şarapları içip tıka basa yemeye başlamışlardı. Şölen şakalarla, erkekler kadar cüretkâr bazı 'kız arkadaşların' anlattığı açık saçık öykülerle devam ediyordu. Herkes kaldıracağından fazla şarap içmiş; Kral da dahil olmak üzere Makedonlar gecenin ortalarına doğru, kafayı bulmuşlardı. Tam bu sırada, bir düşünürün yanında gelen ozanlardan biri olan Pranikos yüksek sesle, ortaya şöyle bir laf atıverdi: "Küçük bir epik şiir yazdım! Dinlemek isteyen var mı?"

İskender gülerek, "Neden olmasın?" dedi.

Kral'ın sözlerinden cesaret alan ozan, 'başyapıtını' arkadaşlarının kıkırdamaları arasında okumaya başladı. Ama konunun ne olduğunu hemen anlayan Makedonlar, sarhoş da olsalar, kulaklarına inanamayarak ansızın sustular. Bu sersem ozan, aklınca Spitamenes'in tuzağına düşen Baktria Garnizonu komutanlarıyla ilgili satirik bir şiir yazmıştı; onların yaşlarına başlarına bakmadan hâlâ savaşıyor olmalarıyla alay ediyordu.

İki ihtiyar savaş türküleri söylüyorlardı
ama artık mızraklarını bile dik tutamıyorlardı
saldırmaya niyetliydiler ama adım atamıyorlardı
başlarında çoktandır bir tek tel saç kalmamıştı.

Ayağa fırlayan Kara, elindeki şarap kupasını adamın suratına fırlatarak, "Kes sesini, iğrenç Yunan, iğrenç herif!"

İki yanındaki kız arkadaşları yüzünden yarı çıplak, kafası iyice dumanlanmış İskender, hiçbir şey anlamadan, ama Kara'nın Yunan konuğa yaptıklarını görerek bağırmaya başladı: "Buna nasıl cüret edersin! Çabuk özür dile ve bırak şiirini okumaya devam etsin! Ben şiir severim!"

Su gibi akan şarap yüzünden iyice sarhoş olan Klitos, bu sözler üzerine iyice kontrolünü yitirerek haykırdı: "Küçük şımarık, kendini beğenmiş küstah bebek! Bu rezil Yunanların savaş alanlarında canını vermiş iki değerli subayımıza hakaret etmesine nasıl izin verirsin?"

"Sen ne dedin?" İskender saldırının şimdi farkına varmış gibiydi.

"Söylediğimi duydun işte. Sen kim olduğunu sanıyorsun? Kendini gerçekten Zeus Amon'un oğlu mu sanıyorsun? Annenin senin doğumun hakkında anlattığı martavallara inanıyor musun yoksa? Şu haline bir bak! Üzerindeki kadın giysilerine, nakışlara, süslere bir bak!" Bunu söylerken kızlar tarafından soyulana dek Kral'ın üzerinde olan Pers giysilerine sataşıyordu.

Öfkeden yüzü bembeyaz olan İskender, ayağa kalkıp yaverine bağırdı: "Çabuk borazanlar 'kalkanlılara' toplanma işareti versin! Borazanlar çalsın dedim!"

Makedon krallarının canları tehlikeye girdiği zaman başvurdukları bu son çare, suçlunun hemen öldürülmesi anlamına gelirdi; bu nedenle adam bir an duraladı. İskender, yaverini bir yumrukta yere devirdi ve avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı.

"Kalkanlılar gelsin!"

"Evet," diye haykırdı Klitos. "Çağır kalkanlıları! Çağır haydi! Sen gerçeği biliyor musun? Sen biz olmasak bir hiçsin! Bizler kazandık, bizler savaştık, bizler fethettik! Sen baban Philippos'un tırnağı bile olamazsın!"

Kavganın varacağı noktayı gören Ptolemaios, arkadaşını omzundan tutup dışarıya sürüklemeye uğraştı. "Kara, yeter artık, sarhoşsun, Kral'a hakaret etme! Gel haydi, haydi gel," dedi.

Perdikkas da ona yardım etti ve tam onu dışarıya çıkaracaklarken, Klitos ellerinden sıyrılıp elini havada sallayarak yeniden bağırmaya başladı: "Hey, Zeus'un oğlu! Şu eli görüyor musun sen? Görüyor musun? Seni Granikos'ta ölümden kıl payı kurtaran el buydu işte." Sonra daha güçlü bir şekilde silkelenerek iki arkadaşının elinden kurtuldu ve hakaretler yağdırarak geri döndü.

İskender masadan aldığı bir elmayı, geriletmek için Kara'nın yüzüne fırlattı ama o, elmayı yakalayıp Kral'ın üzerine yürümeye başladı. İskender'in öfkeden gözü döndü; yaveri karşı çıkarak onu konuklarının önünde küçük düşürmüştü; gözü kararadı: Arkasında duran *pezhetairoi*'lerden birinin *sarissa*'sını kapıp Klitos'a fırlattı; ama o anda Klitos'un bundan kurtulacağından, yaralanmayacağından, yalnızca hayat boyu unutmayacağı bir ders alaca-

ğından emindi. Bu bir ömür kadar uzun, çok uzun bir andı; bu *sarissa*'yı yeniden eline alabilmek ve hedefe atmamak isterdi. Kara'nın her nasılsa kurtulacağından emindi ama... Ne var ki böyle olmadı: Klitos, onu Kral'ın öfkesinden kurtarmak için dışarıya sürüklemeye çalışan Ptolemaios'un kollarının arasındaydı. Bu nedenle mızrak göğsünden girdi, arkasından çıktı.

"Haaayır! Haaaayır!" diye haykırdı İskender. Ve yere kan kusan arkadaşına doğru koştu. Mızrağı bedeninden çıkarttı, duvara dayadı ve kendi bedenine girsin diye mızrağın üzerine atladı. Seleukos ve Ptolemaios onu tam zamanında yakaladılar; Kral gözyaşları içinde haykırıyordu: "Bırakın beni! Bırakın beni! Ben yaşamayı hak etmiyorum!"

Leonnatos arkadaşlarına yardıma koştu, ama İskender onların ellerinden de kurtulmuş, kılıcını çekmiş, kendini öldürmeye uğraşıyordu. Silahını elinden alıp onu salondan uzaklaştırdılar.

Salonun tam karşı köşesinde, Kallisthenes'in yanında oturduğu için bir şey yapamayan Eumenes, taş kesilmiş gibi bu sahneyi seyrediyor, az önce kahkahaların çınladığı salona egemen olan bu gerçeküstü ve saçma sessizliğe kulak veriyordu. Tören giysilerini kuşanmış olan genç soylular, şaşkınlıkla birbirlerine bakıyorlardı. Kallisthenes onlara dönüp Aristoteles'in bir sözünü söyledi: "Sarhoşken suç işleyen iki kez cezalandırılmalıdır: Birincisi içki içtiği, ikincisi suç işlediği için!"

Gördüklerine inanamayan Eumenes, başını sallayarak ona bakıyordu: "Ne biçim bir adamsın sen?" Ne var ki soylu gençlerden biri, Ermolaos onu hayranlıkla dinliyordu.

Üç gün, dört gece boyunca İskender öldürdüğü arkadaşının adını sayıklayarak umarsızca ağladı, yemek yemeyi ve su içmeyi reddetti ve gene bir solucana döndü.

Sonunda Kral'ın sağlığını, sonra da hayatını kaybedeceğinden korkan arkadaşları, Aristandros'a bu duruma bir çare bulmasını söylediler. Kâhin içeriye girdi; İskender'e uzun uzun düşünü ve kurban edilmeden sunağı terk eden koyunları anımsattı. Bu, yazgının daha önceden belirlediği bir olaydı. Kaçınılmazdı. Sonunda Kral'ı yaşama döndüre-

bildi, ama Kara Klitos'un hayaleti onu gece gündüz asla yalnız bırakmadı. İskender daha ölçüsüzce içmeye başladı. Eski bir geleneğe uyarak Kral'ın uykusu sırasında nöbet tutan soylu gençler, odasına sarhoş dönüşünü görerek, ayakta duramadığı için başkalarınca sürüklenerek getirilişini ve kaba bir adam gibi horlayarak uykuya dalışını seyrederek ondan soğumaya başladılar.

Ona sevgiyle hizmet etmeyi sürdüren bir tek Leptine kalmıştı; her zamanki gibi hiçbir şey sormadan, efendisinin eski huzuruna kavuşması için sessizce tanrılarına yalvarıyordu.

Sonbahar başında iki ordu Marakanda'da buluştular. Krateros bu korkunç dramı öğrenince yıkıldı. Kral'la görüşmesi sırasında yaşayacağı utançtan kurtulmak için, Spitamenes'in asilerine katılmaya niyetlenen Massagetlere son ve sert bir ders verme bahanesiyle çöle doğru yeni bir yürüyüşe çıktı. Ama satrapın Baktriana ve Sogdiana'yı İskender'e karşı ayaklandırabileceğinden umudu kesen, Artakoenes Irmağı boyunda yaşananlardan dehşete kapılan Massagetler, Kral Dravas'tan da batıdan gelen bu kralın yenilmez bir yarı tanrı olduğunu, adımlarıyla yeri göğü inlettiğini duymuşlardı. Bu nedenle bir toplantı yaparak yeni kralı öfkelendirmemek için onunla iyi geçinmeye karar vermişlerdi. Spitamenes'e ihanet ederek onu uykusunda yakaladılar, başını kestiler ve iyi niyetlerinin belirtisi olarak Krateros'a sundular.

Havaların serinlemesiyle birlikte Makedon ordusuna bağlı bütün askerler yeniden Marakanda'da buluştular ve kışı geçirecekleri Nautaka'ya doğru yürümeye başladılar.

49

İskender, bir sonraki ilkbahar, dağların tepesinde bir kuş yuvası gibi duran Sogdiana Kalesi'nde, Oksiartes adındaki cesur, değerli, ama başa çıkılamayan bir efendinin emrinde süren direnç ve yağmalamayı bastırmak üzere yürüyüşe geçti. Dimdik bir kayanın tepesindeki kaleye tek bir patikadan tırmanılıyordu. Alabildiğine yüksek surlar yalnızca tek bir kapıyla dışarıya açılıyordu. Arka tarafta surlar neredeyse bütün yıl boyunca buzları çözülmeyen sivri bir kayalığa yaslanıyordu ve burası yerden en az bin ayak yüksekliğindeydi.

İskender bir çevirmenle bir haberci yollayarak Oksiartes'in teslim olmasını istedi, ama o burçların tepesinden bağırdı: "Asla teslim olmayacağız! Yeterince yiyeceğimiz var ve buradan yıllarca çıkmasak bile hayatımızı sürdürebiliriz. Oysa siz aşağıda soğuktan ve açlıktan ölürsünüz. Kralınıza söyleyin, ancak kanatlı askerleri varsa benim kalemi alabilir."

Habercisi kendisine bu sözleri aktarınca, "Kanatlı askerler!" diye yineledi İskender. Larissalı Diades gözlerine elini siper etmiş kalenin yüksekliğini hesaplamaya uğraşıyordu. Sonra, "Daidalos ve Ikaros'u düşünüyorsan, bunların yalnızca söylence olduğunu anımsamanı isteyeceğim senden," dedi. "İnsan asla uçamaz, kanat yapıp taksan bile uçamaz. İnan bana, bu olanaksız bir iştir."

"Ben bu sözcüğü tanımıyorum," dedi Kral. "Bir zamanlar sen de tanımazdın, dostum. Sanırım artık yaşlanıyorsun." Diades susup şaşkın şaşkın oradan uzaklaştı. Kafası-

nı ne kadar zorlarsa zorlasın, böyle bir yeri ele geçirmelerini sağlayacak bir çözüm üretemiyordu.

Ama İskender'in aklına bir fikir gelmişti bile. Oksiartes'e göndermiş olduğu haberciyi çağırttı; ona kampa gidip ve yirmi talent karşılığında gece karanlığında bu kayalığı tırmanmaya gönüllü olacak insanlar bulmasını söyledi; tırmanılacak yer, şu anda bulundukları yerden iki bin ayak yükseklikteydi.

"Yirmi talent mi?" dedi Eumenes. "İyi ama bu pek abartılı bir rakam."

"Olanaksız bir girişimin karşılığı abartılı olur," dedi İskender. "Bir aileyi beş kuşak boyunca zengin edecek bir para öneriyorum. Ve ben, paranın insanlara kanat takabileceğine inanıyorum."

Bir saat dolmadan üç yüz gönüllü İskender'in karşısına dizilmişti bile. Yarıdan çoğu Agrian, ötekiler de dağlık bölgelerden gelen Makedonlardı.

Başlarındaki adam şöyle dedi: "Aklımıza bir şey geldi. Agrianların bıçağı işe yaramıyor. Tavda dövülmüş demirden yapılma çadır kazıklarını kullanacağız. Kazıkları çekiçle kara çakıp üzerlerine ip bağlayacağız ve birer birer çıkacağız. Bunu başarabiliriz."

"Buna ben de inanıyorum," dedi Kral. "Eumenes'ten bir bayrak alın, yukarıya varır varmaz da bayrağı açın. Bizler borazanları çaldıracağız ve o noktada kaledekilerin sizleri görmesi için ortaya çıkmanız gerekecek."

Akşama doğru inanılması zor tırmanış başladı. Adamlar sırtlarında ip ve kazık dolu çuvallarla, buzlara ulaşana kadar tırmandılar, sonra kazıkları buza çaka çaka yükselmeye başladılar. O gece ne Kral, ne arkadaşları uyudu. Burunlarını havaya dikmiş, soluklarını tutmuş, ağır ağır, ama müthiş zorlanarak buzlu duvara tırmanan adamlarını seyrediyorlardı. Gece yarısına doğru bir de rüzgâr çıktı; soğuk insanın iliklerine işliyordu, ama karın beyazlığında karaltılar halinde beliren savaşçılar, tırmanışı sürdürüyorlardı.

Otuz adam, kayalıklardan yuvarlanarak parçalandı, ama iki yüz yetmiş kişi şafağın ilk ışıklarıyla tepeye vardı.

"Bayrak!" diye haykırdı dorukta kırmızı bir leke gören Perdikkas. "Başardılar!"

Eumenes de, "Ah, göklerdeki yüce tanrılar!" diye bağırdı. "Anlatsalar inanmazdım. Çabuk borazanları çaldırın!"

Vadinin sessizliği kayalarda yankılanan ısrarlı borazan sesiyle bozulduğunda, savaşçılar, kayalıkların tepesinden sarkıp halka kendilerini göstermek için bağırmaya başladılar. Nöbetçiler ilk önce seslerin nereden geldiğini anlamaya çalıştılar; sonra gözlerini kaldırdıklarında İskender'in askerlerinin zirvede durduklarını gördüler. Telaşla efendilerini uyandırmaya koşarlarken, onun da gözlerine inanamayarak burçların seyirdim yoluna çıktığını gördüler. Az sonra İskender'in habercisi kaleye tırmandı ve şöyle haykırdı: "Gördüğün gibi kanatlı askerlerimiz var, hem de pek çok. Kararın nedir?"

Oksiartes önce yukarıya, sonra aşağıya baktı ve gözlerini yeniden tepeye çevirdi. "Teslim oluyorum," dedi. "Kralına söyle, onu kabul etmeye hazırım."

İskender, arkadaşları ve Uç Birliği'nden *hetairoi*'ler ertesi akşama doğru kaleye çıkıp onları kapıda bekleyen Oksiartes'in konağına gittiler. Nezaket sözlerinden sonra konuklar Sogdian geleneklerine göre hazırlanmış şölen salonuna alındılar. Yerde çift sıra halinde dizilmiş yumuşak minderler, ortada da yer sofraları vardı. Kral, Oksiartes ile karşı karşıya oturtulmuştu, ama gözleri hemen ev sahibinin yanında oturan genç kıza kaydı: Bu Oksiartes'in kızı Roksane idi. İnanılmaz güzellikteki bu kız tanrısal ölçülere sahipti; kendi halkı arasında da 'Yıldızcık' adıyla tanınan bir efsaneydi.

Kız Kral'a güldüğünde, dişleri inci tanesi gibi parladı; tatlı ve oval yüzü kusursuzluk örneğiydi, kirpikleri uzun ve parlak, teni mermer gibi pürüzsüzdü. Saçları öyle karaydı ki mavi ışıltılar saçıyor, bembeyaz yüzünü çevrelerken menekşe gözlerinin yoğun ışığını gölgeliyordu.

Kral ile genç kız birbirlerine baktılar ve ansızın büyülü bir auranın içinde yitip gittiklerini hissettiler. Dünyada artık onlar için hiçbir şey yoktu, yemek yiyenlerin sesleri çok uzaktan geliyordu; salon bomboş gibiydi; yalnızca bir

Hint arpının sesi kulaklarında titreşiyor, ruhlarına, bedenlerine, seslerine, birbirinden farklı dilleri dile getiren seslerine sızıyordu.

İşte o anda İskender, o güne dek asla gerçekten sevmediğini, derin ve yoğun tutkular, yakıcı sevişmeler, hayranlıklar yaşadığını, ama aşkı tatmadığını anladı. Aşk buydu, şu anda tattığı duyguydu. Çarpan yüreğiydi; bu kıza duyduğu susuzluktu; ruhundaki bu derin huzur, aynı zamanda denetlenemeyen heyecandı; bu mutluluk ve korkuydu. Ozanların sözünü ettikleri, yenilmez, alt edilmez bir tanrı olarak betimledikleri aşk, demek buydu; zihnin ve duyuların yitirilmesi; olası tek mutluluk buydu. Geçmişin kanlı hayaletlerini, kaygılarını, dehşetini, sonsuzluk tedirginliğini unuttu; o menekşe gözlerin, o tanrısal gülümseyişin ışığında bütün alevler söndü.

Kendine geldiğinde, herkesin ona bakmasından duygularını ele verdiğini anladı. Bunun üzerine soylu Oksiartes'in önünde ayağa kalkarak kararlı bir ses, heyecandan parlayan gözlerle şöyle dedi:

"Birkaç saat öncesine dek düşman olduğumuzu biliyorum, ama ben sana uzun ve sağlam bir dostluk öneriyor, bu dostluğun, ayrıca şu anda yaşamakta olduğum içten ve derin aşkın hatırına kızınla evlenmek istediğimi bildiriyorum." Çevirmen, İskender'in sözlerini aktardıktan hemen sonra genç kıza dönüp ekledi: "O isterse."

Roksane ayağa kalktı, pek tuhaf ve melodik dilinde yanıt verdi. Yalnızca onun adını, arkadaşlarından duyduğu biçimiyle yineledi ve, "Ben de seni istiyorum *İskender*, sonsuza dek," dedi.

Üç gün sonra görkemli bir düğün yapıldı. İskender Perslerin ekmek kesme töreninin Makedon tarzında kılıç kullanılarak yinelenmesini istedi. Ardından gelinle damat, göz göze bu ekmekten yediler ve birbirlerini sonsuza dek seveceklerini anladılar... hatta daha ötesine dek. Roksane kırmızı bir tunik üzerine upuzun mavi gelinlik giymiş, beline altın plaklardan oluşan bir kemer; başına da lapislazuli kakmalı altın bir taç takmıştı.

Töreni izleyen akşam yemeğinde Kral neredeyse hiç içmedi ve gelininin elini tutup kulağına tatlı sözler fısıldamaktan başka bir şey yapmadı. Bunlar, kızın anlayamadığı, büyük ozanların dilinde yaratılmış şiirler, hayaller, yalvarmalar, aşk sözcükleriydi. İskender'in fırtınalı ruhu Roksane'ın saf bakire bakışlarına sığınmak istiyor, kızın onu okşayan ellerinden akan sevginin, gözlerinden yansıyan tutkulu, ama duru bakışların tadını çıkartıyordu.

Genç kızın yeni tomurcuklanmış memeleri her soluk alışında yükseliyor, bunun verdiği utançla yanakları pespembe oluyordu; Kral her yeni solukta beklenmedik bir duygunun anlamını yakalamaya çalışıyor, değişmeden sonsuza dek sürmesini arzuladığı ve henüz doğasını anlayamadığı duyguları çözmeye uğraşıyordu.

Sonunda yalnız kaldıklarında Roksane gözlerini yere indirip soyunmaya başlayarak, tanrısal güzellikteki bedenini yavaş yavaş Kral'ın gözleri önüne serdi; pek de süslü bir yer sayılmayacak oda onun teninin ve saçlarının kokusu ile doluyor, İskender kendini bir kar fırtınasında tenini ısıran buz gibi havada kaldıktan sonra sıcak bir banyoya girmiş, uzun uzun çöllerde yürüdükten sonra bir pınarın serin suyundan içmiş gibi hissediyor, yaşadığı bunca şiddetten, vahşetten ve dehşetten sonra yeniden insan olduğunu anımsıyordu.

Gelini kolları arasına alıp çıplak tenini kendi tenine bastırırken, onun deneyimsiz dudaklarını aralayıp göğsünü, karnını, kasıklarını öperken gözleri hazdan yaşarıyordu. Onu bütün yaşamı boyunca tatmadığı bir hazla, kendini mutlak olarak bu bedene vererek ve onunla aynı mutluluk boyutunda olduğunu hissederek sevdi. Sonunda bedenleri birlikte göklere eriştiğinde bu kadının bedeninin içine bir yaşamını akıttığını, kentleri ve orduları altüst etmiş, en korkunç yaralara katlanmış, en kutsal duyguları çiğnemiş, merhameti ve tutkuyu ezmiş olan enerjisini döktüğünü hissetti. Uykunun tatlı kollarına daldığı zaman, düşünde uzun ve dik bir yolda yürüdüğünü, dümdüz bir okyanusun kıyılarına uzanan topraklarda, kapkara ve çelik kadar soğuk gökyüzünün altında ilerlediğini gördü. Ama hiç korkmadı,

çünkü Roksane'ın sıcaklığı onu yumuşacık bir giysi, bir çocukluk anısının gizemli mutluluğu gibi sarmalıyordu.

İskender uyanıp yanında yatan karısına baktığında, gözlerinde düşlerin ışığıyla bir önceki günden daha güzel olduğunu düşündü ve onu sonsuz bir tatlılıkla okşadı: "Şimdi gidiyoruz aşkım; dünyanın sonunu, Ganj Irmağı'nı, altın renkli gölleri, Palimbothra'nın renkli tavuskuşlarını görene dek durmayacağız."

Kral o günleri orduyu yeniden düzenlemek ve sefere hazırlamakla geçirdi. Oksiartes'in kızıyla yaptığı evlilik sayesinde bağlılıkları iyice pekişen Baktriana ve Sogdiana'dan binlerce Asyalı asker aldı. Ayrıca imparatorluğunun iç bölgelerindeki valilerin gönderdiği, Makedon tarzında eğitim alıp silahlanmış on bin Pers askeri daha orduya katıldı. Bunun üzerine İskender, Pers tören kurallarının ve *proskynenis* tarzı selamlamanın herkese yayılmasına, bütün uyrukların eşit sayılmasına karar verdi. Ama Makedonlar bu düşünceye karşı çıktılar ve Kallisthenes, Kral'ın yüzüne karşı bu isteğinin çok yersiz olduğunu söyledi. "Yurduna döndüğünde ne yapacaksın?" dedi ona. "İnsanların içinde en özgürleri olan Yunanların, sana yalnızca tanrılarına gösterdikleri saygıyı göstermelerini mi isteyeceksin? Onlar farklıdırlar; yaşadığı sürece Herakles'e bile bu saygıyı göstermediler, ancak öldükten sonra Delphoi orakli bunu isteyince onu tanrılaştırdılar. Kendini bu barbar kralla bir mi tutuyorsun? Ama başlarına neler geldiğini unutma: Kambyses'i Ethiopialılar, Dareios'u İskitler, Kserkses'i Yunanlar, Artakserkses'i çok iyi tanıdığın 'Onbinler' yendi. Hepsi özgür insanlar tarafından yenildiler. Doğru, şu anda yabancı topraklardayız ve bir yere kadar bu yabancılar gibi düşünmeliyiz; ama yalvarırım Yunanistan'ı unutma! Öğretmeninin öğretilerini anımsa! Nasıl olur da Makedonlar krallarına, Yunanlar birliklerinin komutanlarına tanrı gibi davranırlar? Bir insanın eli sıkılır, en çok öpülür. Bir tanrıya ise tapmaklar dikilir, kurbanlar verilir ve ilahiler söylenir. Bir insanı onurlandırmakla, bir tanrıyı kutlu saymak arasında fark vardır. Sen bütün insanlar içinde onurlandırılmayı en çok hak edensin, çünkü hepsi-

nin en değerlisi, en cesuru, en büyüğü olduğunu gösterdin. Ama bununla yetin; yalvarırım özgür insanların seni yüceltmesiyle yetin ve önünde köle gibi yerlere kapanmalarını isteme onlardan!"

Bir toplantıdaydılar; İskender başını önüne eğdi ve yanındakiler onun, "Beni anlamıyorsunuz... anlamıyorsunuz..." diye mırıldandığını duydular.

Kallisthenes'e hayranlık duyan ve Kral'ı hor gören soylu gençlerden biri olan Ermolaos da bu sözleri duydu. Bir zamanlar İskender'in canını kurtardığı için komutanlığa atanan Kybelinos, askeri yaşamın zorluklarına ve iklimin sertliğine alışamadığından, İskit seferi sırasında ateşli bir hastalığa tutulmuş, birkaç gün içinde ölmüştü. Ondan sonra soylu gençlerin başına getirilen Ermolaos, bütün zamanını Kallisthenes'in toplantılarını izlemekle, öğütlerini dinlemekle geçiriyor, gerçekte onu bekleyen göreve hazırlanmakta gönülsüz davranıyordu.

Kral *proskynesis* selamlamasına yanaşmayanları zorlamayacağını bildirdi, ama bu da, kendi insanlarıyla barışmasını sağlayamadı. *Proskynesis*'i son derece doğal bulan Asyalıların bile onu bu biçimde selamlamasına karşı çıkan arkadaşları ve Makedonyalılar, İskender'i gücün gözlerini kör ettiği zorba bir tiran olarak damgalamaktan kaçınmıyorlardı.

Hoşnutsuzlukların, yakınmaların sonu gelmedi ve yeni bir komplo kurulmaya başlandı. Onu öldürmek istiyorlardı. Bu kez buna kalkışanlar, onun en yakın hizmetinde olan soylu gençlerdi.

Bu korkunç dram, ordunun Baktria'ya dönmesinden sonra, biraz neşelenmek için düzenlenen domuz avında yaşandı. Ermelaos, arkadaşlarının başı olarak, Kral'ın çok yakınında at sürüyordu. Ansızın Peritas'ın ve başka köpeklerin kovaladığı bir yabandomuzu çalıların arasından fırlayıp İskender'e saldırdı. Kral hançerini çekerek kendini yana attı, ama Ermolaos, kapıldığı coşku ve zafer kazanma aşkıyla domuzu Kral'dan önce öldürüverdi.

Geleneklere göre bu büyük bir saygısızlık, kendini beğenmişlikti ve saray kurallarına bütünüyle aykırıydı. Böyle durumlarda Kral'ın bedensel cezalar verme ya da bunu

başkalarına emretme hakkı vardı; İskender de bu haktan yararlanarak çocuğu bağlatıp kamçılattı.

Bu sert bir cezaydı, ama Makedon sarayının kurallarına göre olağandı. Çocukken herkes bu tür cezalar almıştı: Leonnatos'un sırtında hâlâ kamçı izleri vardı; Ephestione ve Lysimakhos da disiplinsizliklerini, Philippos'un verdiği ve Leonidas'ın ya da atıcılık öğretmenlerinin uyguladığı bu cezayla ödemişlerdi. Bu kuralları koyanların görüşüne göre ceza, acıya katlanmayı öğretiyor, bedeni ve ruhu daha kötüsüne alıştırıyordu. Sparta'da çocukların kırbaçlanması için ceza bile gerekli değildi; bu, bedeni dayanaklı kılmak için verilen eğitimin bir parçasıydı.

Ermolaos ise, bunu vahşi bir küçük düşürme eylemi saydı ve bu ağır adaletsizlik karşısında Kral'a derin bir kin besleyerek onu öldürmeye yemin etti. Onu uyurken öldürmek kolay olabilirdi, ama bunu tek başına yapamazdı. Ona kaçış yolunu açık tutacak bir arkadaş bulmalıydı. Kallisthenes'ten edindiği özgürlük düşünceleriyle coştuğundan, bir tirana karşı kentinin demokrasisini korumakla yükümlü bir Atinalı olmadığının farkında bile değildi ve yurdundan çok uzak topraklarda, her türlü tehlikenin ortasında, kralına hizmetle görevlendirilmiş bir genç olduğunu unutuyordu. Ayrıca Kallisthenes'in karnını da İskender'in doyurduğunu, Tarihçi'nin, giyeceğini, yiyeceğini, soğuk yaylalarda üzerine örttüğü battaniyesini bile İskender'in cömertliğine borçlu olduğunu düşünemiyordu.

Gençlere özgü bir bilinçsizlikle, Ermolaos, Epimenes adındaki bir arkadaşına düşüncelerini açtı, o da gözü kapalı güvendiği arkadaşı Karisles'i durumdan haberdar etti. Karisles çenesini tutamayarak öğrendiklerini Epimenes'in ağabeyi Eurilokos'a anlatınca, çocuk telaşa kapılıp onları vazgeçirmek için didinmeye başladı.

"Siz deli misiniz?" dedi çadırda toplandıkları bir gün. "Böyle bir şey yapamazsınız!"

"Elbette yaparız," dedi Ermolaos. "Böylece bütün dünyayı vahşi bir canavardan, nefret dolu bir tirandan kurtaracağız."

Eurilokos başını salladı. "Kabahat sendeydi: Domuza ilk vurması gerekenin, Kral olduğunu biliyordun."

"Yere düşmüştü, nasıl vurabilirdi ki?"

"Aptal, İskender hiç düşmez. Hem zaten sen böyle bir şey yapmayı nasıl düşünüyorsun ki? Bir kralı öldürmek bu kadar kolay mı sanıyorsun?"

"Evet. Bundan çok daha iyi bir kral olan Philippos'un nasıl öldürüldüğünü düşünsene. Ve katilin kim olduğu asla anlaşılamadı."

"Ama burada yabancı çöllerin ortasında, barbarlarla çevrilmiş durumdayız. Bizi ânında yakalarlar. Ayrıca bilmek istiyorsan, Kallisthenes ve senin hakkında çoktan söylentiler dolaşmaya başladı bile. 'Dünyanın en ünlü adamı nasıl olunur,' diye sormuşsun birilerine, o da sana, 'Dünyanın en güçlü adamını öldürerek,' demiş. Şansın var ki, bu sözler henüz Kral'ın kulağına gitmedi, ama dikkatsiz davranışlardan kaçınmalısın." Sonra Epimenes'e döndü ve şöyle dedi: "Sana gelince; bu kadarı yeter. Ben senin ağabeyinim ve sana bu sersemlerle görüşmemeni söylüyorum. Ve sizler de, söylediklerimden bir şeyler anladıysanız, bu işlerden vazgeçin. Saygılı davranın ve dua edin de hakkınızda çıkan söylentiler unutulsun."

Ermolaos, omuzlarını silkti. "Ben canımın istediğini yaparım; senin bana yardım etmeye niyetin yoksa da umurumda değil. Benim başka arkadaşlarım da var. Yere tükürmek kadar kolay olacak bu iş!" Sonra yere tükürdü. Ve arkasını dönüp yürüdü gitti.

Genç komplocular İskender'in ve adamlarının bir isyankâr grubunu bastırmak için açık alana çıkmalarını beklediler; bu durumda katile, kampa sızmış bir düşman süsü verilebilirdi. Sonra, suikastın gününü ve gecesini saptadılar.

Kral, Baktria Sarayı'ndan ayrılırken, Roksane ona sıkı sıkı sarıldı. "Gitme!" dedi.

İskender, "Yunancan çok ilerledi!" dedi. "Tam olarak oturunca sana Makedon lehçesini de öğreteceğim."

"Gitme!" diye yalvardı Roksane hüzünle.

İskender onu öptü. "Neden gitmemeliyim peki?"

Kadın yaşlı gözlerini kocasına dikip, "İki gün... Karanlık... görüyorum..." dedi.

Kral sıkıntılı bir düşünceyi zihninden kovmak istermiş gibi elini salladı, sonra yaverleri zırhını bağladılar, onu avluya, atının ve süvarilerinin yanına götürdüler.

İki gün geçti ve önseziden korkan Kral, bunu Aristandros'a sordu: "Sence bunun anlamı ne olabilir?"

"Bu ülkede kadınlar büyüyle ve kehanetle uğraşırlar ve havadaki tehditleri algılarlar. Üstüne üstlük, Roksane seni seviyor."

"Ne yapmalıyım?"

"Bu gece uyuma. Oku, sarhoş olmayacak kadar iç. Ama ayakta ol."

"Söylediğini yapacağım," diyen İskender karanlığın çökmesini bekledi.

50

Ptolemaios İskender'in çadırında ışık görünce içeriye girerek nöbet tutan olan gençleri selamladı.

"Nasıl oluyor da bu saatte daha uyumuyorsun?" diye sordu. "İkinci vardiya nöbet başladı bile."

"Uykum yok, bir şeyler okuyordum."

Ptolemaios kâğıtlara göz gezdirdi: "Ktesias'ın *Hindistan*'ı. Oraya varmayı dört gözle bekliyorsun değil mi?"

"Evet. Hindistan'ı da aldığımız zaman bütün Asya bizim elimize geçmiş olacak. Geri dönüp dünyayı değiştirmeye başlayacağız Ptolemaios."

"Dünyanın gerçekten değiştirilebileceğini düşünüyor musun? Böyle bir tasarı hayata geçirilebilir mi?"

İskender kafasını önündeki kâğıtlardan kaldırdı. "Evet, buna inanıyorum. Mieza'da Dionysos Tapınağı'ndaki o geceyi anımsamıyor musun?"

"Anımsıyorum. Çocuktuk; heyecan, umut, hayal doluyduk."

"O çocuklar yeryüzünün en büyük imparatorluğunu ele geçirdiler, dünyanın üçte ikisi onların oldu; Asya'nın göbeğinde Yunan kültürüne ve geleneklerine uygun onlarca kent kurdular. Bütün bunların rastlantı olduğunu mu sanıyorsun? Bütün bunların bir anlamı, amacı yok mu sence?"

"Buna inanmak isterdim. Her ne olursa olsun benim dostluğuma, bağlılığıma güvenebilirsin. Ben seni asla terk etmeyeceğim; bundan emin olabilirsin. Bunun dışında, bazen ben de ne düşüneceğimi bilemiyorum..."

O anda Ermolaos içeriye girdi. Peritas hırladı; Ptolemaios ona döndü: "Bu gece nöbet sende mi?" diye sordu.

"Evet, *hegemon*," dedi çocuk.

"Peki o halde neden dışarıdaydın?"

"Kral henüz uyumadığı için onu rahatsız etmek istemedim."

"Beni rahatsız etmiyorsun," dedi İskender. "İstersen kalabilirsin."

Çocuk, çadırın bir köşesine gidip oturdu. Ptolemaios önce ona, sonra İskender'e baktı: Burada tuhaf bir durum, gergin bir atmosfer, ağır bir enerji hissediyordu.

"Bu geçen gün avdan sonra cezalandırdığım çocuk."

Ptolemaios çocuğun suratının pek asık olduğunu görünce, "Buna alındın mı yoksa?" diye sordu. "Ah, bozulacak bir şey yok. Senin yaşındayken benim ne çok dayak yediğimi bir bilsen! Kral Philippos beni bizzat kaç kez tekmeledi; hatta bir seferinde atını topallattım diye beni kırbaçlattı. Ama ben onu gene de çok severdim, çünkü o büyük bir adamdı ve bunları benim iyiliğim için yapardı."

"Devir değişti," yorumunu yaptı İskender. "Bu gençler bizim gibi değiller. Bunlar... farklı. Ya da biz yaşlanıyoruz. Ben otuz yaşıma geldim, aklın alıyor mu?"

"Konu buysa, ben otuzumu geçtim bile. Neyse, ben gene keşif gezimi sürdüreyim. Köpeği alabilir miyim? Bana arkadaşlık eder." Peritas bu sözleri duyunca hemen kuyruğunu sallamaya başladı.

"Al, o da biraz hareket etmiş olur; şişmanlıyor."

"Gidiyorum, haydi. Bana ihtiyaç duyarsan, seslen."

İskender olur dercesine başını salladı; sonra arada bir, masadaduran şarabını yudumlayarak okumaya gömüldü.

Ermolaos sessizce karşısında otururken, gözlerini yere dikmiş, dişlerini birbirine kenetlemişti. Kral arada bir gözlerini kâğıtlarından kaldırıyor, kuşkulu bakışlarla onu süzüyordu. Sonunda ona, "Benden nefret ediyorsun, değil mi?" dedi. "Benden nefret ediyorsun, çünkü seni kırbaçlattım."

"Bu doğru değil efendim. Ben..." Çocuğun yalan söylediği besbelliydi; İskender, bu çocuğun nefretini dile getire-

cek cesaretten de, bunu reddedecek güçten de yoksun olduğunu gördü, onun içten içe fesatlık beslediğini düşündü.

"Boş ver, önemi yok," dedi.

Neredeyse bütün geceyi böyle geçirdi: soğuk, boş, yararsız bir gece. Nöbet değişimi yaklaşıyordu. Kısa süre sonra gökyüzü aydınlanmaya başlayacaktı. Ermolaos kuşkudan kıvranıyor, arada bir uykuya dalmış gibi başını önüne eğen Kral'ı gözlüyordu...

Eurilokos da bütün gece uyanık kalmıştı, çünkü nöbette olan üç gencin de komployа karışanlardan olduğunu anlamıştı ve bu gece eyleme geçebilirlerdi. Komutan Ptolemaios nöbetçileri denetlemek için dolaşırken Peritas'ı yanına aldığı için telaşlanmış, ama sonra Kral'ın bütün gece gözünü kırpmadığını fark etmişti; düşman saldırısı beklenmediğine göre, Kral demek ki bir şeyden kuşkulanmıştı. Ermolaos ve arkadaşlarının gün doğmadan bu işi bitirmeye niyetli olduklarını anımsayınca, ancak konuşursa bu sersemleri durdurabileceğini anladı. Bunun üzerine, nöbetçileri denetlemeyi bitirip geri dönen Ptolemaios'u görünce yanına gitmeye karar verdi.

"*Hegemon!*"

"Ne var oğlum?"

"Seninle konuşmalıyım."

"Seni dinliyorum."

"Burada olmaz."

"Benim çadırıma gel o zaman." Komutan genci kendi çadırına aldı ve, "Ne var? Nedir bütün bu gizem?" diye sordu.

"Beni dinle *hegemon,*" diye sözle başladı Eurilokos. "Kardeşim Epimenes, Ermolaos ve başka çocuklar... nasıl söylesem... tuhaf düşünceleri var... Biliyorsun Ermolaos, kardeşim ve bazı arkadaşları Kallisthenes'in yanından ayrılmıyorlar; o da çocukların aklını demokrasi ve tiranlıkla ilgili düşüncelerle dolduruyor; bu nedenle..."

"Evet?" dedi Ptolemaios kaşlarını çatarak.

"Bunlar daha çocuk *hegemon,*" derken delikanlı artık gözyaşlarını tutamıyordu. "Belki bu kez vazgeçmiş olabilirler, belki Kral bir şeyden kuşkulanıyordu... Bilmiyorum... Seninle konuşmak istedim ki sen onları bir güzel korkut;

bir daha böyle işlere kalkışmasınlar. Bu Kallisthenes'in suçu, anlıyor musun? Yoksa onların aklına nereden gelecek? Kral Ermolaos'u o domuz için kırbaçlatsa bile, bu noktaya gelirler miydi bilmiyorum... Ama hiç belli olmaz..."

"Ah, ulu Zeus!" diye bağırdı Ptolemaios. Ve hemen bağırdı: "Peritas, koş, İskender'in yanına git!" Köpek atıldı ve çadıra daldı; efendisi tam başını masaya dayamış, uyumak üzereydi ve Ermolaos da tuniğinin altındaki hançere el atmıştı ki Peritas delikanlıyı yere yatırıp hançeri tutan elini ısırdı ve bir daha bırakmadı.

Ptolemaios da hemen çadıra dalıp öfkeden çocuğun elini kopartmak üzere olan Peritas'ı bir kenara çekti. Gürültüden ansızın irkilerek uyanan İskender, kılıcını çekerek ayağa fırladı.

"Seni öldürmek istiyorlardı," dedi Ermolaos'un elindeki hançeri alan Ptolemaios.

Delikanlı çırpınarak, "Lanet olası tiran, kana susamış canavar!" diye bağırıyordu. "Ellerinde kan izi var! Sen Parmenion'u ve Philotas'ı öldürttün! Sen bir katilsin!"

Suç ortağı arkadaşları çadırın dışında beklemişler ve gürültüleri duyunca uzaklaşmak istemişlerdi, ama Ptolemaios borazancıya emir vererek bütün 'kalkanlıları' toplattı ve kaçmaya yeltenen bütün soylu gençler yakalandılar. Eurilokos olanları fark ettiğinde ağlayıp yalvarmaya başladı. "Onlara kötülük yapma *hegemon!* Sana yemin ederim, bir daha yapmayacaklar. Onları bana ver, canlarına okuyayım, cezalarını ben vereyim; ama yalvarırım onlara bir kötülük yapma!"

Ermolaos küfür ve hakaret kusmaya devam ederken, İskender öfkeden bembeyaz kesilmiş bir yüzle dışarı çıktı ve çadırına doğru koşan askerleri gördü.

Ptolemaios, geleneklere uygun olarak, "Sence bunlar ne hak ediyor, Kralım?" diye sordu.

İskender, "Onları ordu yargılasın," dedi. Ve yeniden çadırına çekildi.

Askeri yargıçlar hemen toplandılar ve soylu gençler bir gün, bir gece boyunca ayrı ayrı sorgulandılar, konuşsunlar diye dövülüp kırbaçlandılar. İşkence altında bile hiçbiri Kallisthenes'in adını vermedi, ama Kral'ın hayatını kur-

tarmış olan Eurilokos, Kallisthenes onları düşünceleriyle zehirlemiş olmasa bu çocukların asla böyle bir şeye girişmeyeceklerini söyleyip duruyordu. Ve son âna dek çocukların bağışlanması için yalvardı; ama boşunaydı.

Ertesi sabah gün doğarken yağmur çiseliyordu; gökyüzü kurşuniydi. Gençler taşa tutularak öldürüldüler.

Hem yargılanmalarını, hem de öldürülmelerini seyreden Eumenes, Kallisthenes'in çadırına gittiğinde, onun bembeyaz bir suratla ve sıkıntıyla ellerini ovuşturduğunu gördü.

"Birileri senin adını verdi."

Kallisthenes kendini bir iskemleye attı. "Bitti değil mi?"

Eumenes bir yanıt vermedi.

"Benim için de bitti, değil mi?" diye bağırdı daha yüksek bir sesle.

"Hayaletlerin ete kemiğe büründüler Kallisthenes ve şimdi bir taş yığını altında yatan o çocukların vücuduydu bunlar. Sözlerin kılıçtan daha öldürücü olabildiğini bilmiyor muydun?"

"Bana da işkence yapacaklar mı? Ben dayanamam, dayanamam. Bana kendi istediklerini söyletecekler!" diye haykırdı hıçkırıklar içinde.

Eumenes iyice karışmış olan kafasını öne eğdi. "Üzgünüm. Sana az sonra buraya geleceklerini söylemek istiyordum. Fazla zamanın yok." Ve bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altına çıktı.

Kallisthenes umutsuzlukla çevresine bakındı, bir silah, bir bıçak arandı, ama çevresinde *İskender'in Seferi Hakkında Araştırmalar*'ın yazıldığı rulolardan başka bir şey yoktu. Sonra ansızın uzun zamandır yok etmesi gerektiğini bildiği, ama sakladığı bir şeyi anımsadı. Bir sandığın yanına gidip korku ve telaşla içini karıştırdı ve sonunda küçük demir kutu eline geldi. Bunu açtı: İçinde papirüs bir rulo ve beze sarılı, beyaz bir tozla dolu bir cam tüp vardı. Kâğıtta şöyle yazıyordu:

Hastalığın yayılmasını kimse denetleyemez. Ama bu ilaç aynı belirtileri yaratır.

Lepton'*un onda biri yüksek ateş, kusma ve ishal yapar ve bu iki-üç gün sürer. Sonra bir düzelme olur, hasta iyileştiğini sanır. Dördüncü gün ateş yeniden yükselir ve ölüm gelir.*

Kallisthenes kâğıdı yakıp tüpün içindeki tozu yuttu. Muhafızlar, onu *Araştırmalar*'ın yazılı olduğu ruloların arasında yatarken buldular; korku dolu gözleri faltaşı gibi açıktı.

51

Phokis kıyıları, akşamın pusundan sıyrılarak belirginleşiyor, gökyüzünün bulutları ve denizin dalgaları günbatımının kızıllığına bürünüyordu. Gemi, Egina Körfezi'nden esen rüzgâra kapılmış, ilerliyordu. Aristoteles, kıyıya yanaşmak için yapılan manevraları izlemek için pruvaya çıktı; sonra, hamalların, çımacıların, kutsal eşya satıcılarının bulunduğu Itea Rıhtımı'na indi.

"Tanrıya kurban etmek için bir koyun ister misin?" diye soruyordu biri. "Burada Delphoi'dekinin yarı fiyatına. Şu küçük kuzuya bak; dört *oboli*. Ya da bir çift güvercin alır mısın?"

"Bana bir eşek gerek," dedi düşünür.

"Eşek mi?" dedi satıcı şaşkınlıkla. "Şaka yapıyor olmalısın. Kim tanrılara bir eşek kurban eder ki?"

"Kurban edecek değilim, üzerine bineceğim."

"Ah, evet, ben de onu söyleyecektim. Öyleyse gel; şurada eşekçi bir arkadaşım var, uysal ve tatlı hayvanlar satar." Satıcı, karşısındaki müşterinin okumuş yazmış bir adam olduğunu, ama iyi bir biniciye benzemediğini anlamıştı.

Üç günlük kira üzerinden anlaştılar; Aristoteles bir de kapora verdikten sonra eşeğe binip tek başına Apollon Tapınağı'na doğru yola koyuldu. Vakit ilerlemişti; insanlar gümüş ışıltılı zeytinliklere genellikle sabah ışıklarıyla çıkmayı yeğlerlerdi; yüzyıllık zeytin ağaçları, karanlıkta korkunç görünürlerdi. Eşeğin ağır ağır ilerlemesi sayesinde derin düşüncelere dalabilen Aristoteles, batan güneşin son

ışıklarıyla, denizden esen rüzgârdan üşüyen bedeninin tatlı tatlı ısındığını hissediyordu.

Kral Philippos'un ölümü üzerine araştırma yapmaktan, şu kaypak ve aldatıcı gerçekliği kovalamaktan vazgeçmediği şunca seneyi düşünüyordu.

Asya'dan gelen haberler bir süredir canını sıkıyordu: İskender onun öğrettiklerini unutmuş gibiydi, en azından izlediği siyaset bunu gösteriyordu. Barbarları Yunanlarla eşit görmeye, bir Pers despotu gibi giyinmeye başlamış; *proskynesis* tarzı selamı benimsemişti; bu da yetmezmiş gibi annesi Olympias'ın, onun tanrılığına ilişkin masalına iyice kendini kaptırmıştı.

Zavallı Kral Philippos! Ama yazgı böyleydi, bütün büyük insanlar bir tanrının ya da tanrıçanın piçi olduklarına inanmak istiyorlardı: Herakles, Kastor ve Polydeukes, Akhilleus, Theseus... İskender de onlardan geri kalamazdı. Bu, anlaşılabilir, hatta önceden kestirilebilecek bir şeydi. Gene de öğretmeni onu yeniden görebilmek, onunla yeniden konuşabilmek için neler vermezdi... Kimbilir nasıldı şimdi; gene birini dinlerken ya da insanın ruhuna işleyen sözler söylerken başını sağa eğiyor muydu?

Ya Kallisthenes? Kalemi güçlüydü, pek eleştirel yazdığı söylenemezdi, ama sağduyu sahibi değildi. Acaba o uzak topraklarda, o kaba insanlar arasında, yarı hareketli saray yaşamının ortasında, tehlike kaynayan ortamlarda yaşamayı nasıl beceriyordu? Aylardan beri ondan haber almamıştı, ama postanın bunca çölü, yaylayı, azgın ırmağı, dağ zincirlerini aşması kolay olmasa gerekti...

Düşünür, karanlık iyice çökmeden tepeye varmak istediği için eşeğini şöyle bir mahmuzladı. Aklı gene katile kaydı. Şu âna dek ne Aristoteles'in, ne başkasının eline geçmediğine göre, pek şeytansı bir yaratık olmalıydı. İlk izler Kraliçe Olympias'a götürmüştü onu, ama sonra bunun olanaksız olduğunu düşünmüştü: Philippos'un karısı, katilin cesedinin başına çiçekler takar mıydı? Olympias bir yabancıydı ve bu durumda kolayca kuşku çekebilirdi, aynı zamanda çok da güçsüzdü; katilin pek çok arkadaşına da bu ölüm pahalıya patlayabilirdi. Aristoteles, daha sonra tensel bir tutkunun izinden gitmişti. Pausanias ile Philippos ara-

sındaki eşcinsel bir ilişkiden kuşkulanmış, katilin, Attalos'un kızı Euridises ile yeni evlenen Philippos'tan öç almak istediğini düşünmüştü. Ama Attalos ölmüştü ve ölüler konuşamazdı.

Yolun taşları üzerinde eşeğin nallarının çıkardığı tekdüze ses, filozofun düşüncelerine tempo tutuyordu. Aklına soğuk bir kış gecesi, mezarı başında Pausanias'ın nişanlısıyla konuşması geldi. Üçüncü varsayım şuydu: Philippos'un son karısı Euridises bir erkek bebek dünyaya getirmişti ve gelinin babası Attalos, bebeğin dedesi, Philippos'un kayınpederi olarak bebek büyüyene dek kral naipliği yapabilecekti. Bu plan akla uygundu, çünkü bebeğin annesi, bir yabancı olan Olympias'ın tersine, sapına kadar Makedon'du. Komplonun ortaklarından Pausanias'ın ölümüyle de kusursuz bir sonuç elde etmiş olacaktı. Ne var ki bu da kanıtlanması olanaksız bir varsayımdı ve Philippos'un ölümünden sonra Attolos yönetimi ele geçirmek için hiçbir girişimde bulunmamış, emrindeki orduyla Asya'dan Pella'ya yürümemişti. Acaba Parmenion'dan korktuğu için mi yapmamıştı bunu? Ya da İskender'den?

Her ne olursa olsun, Pausanias'ın nişanlısının sözleri nasıl açıklanabilirdi? Anlaşılan durumdan haberdar olan kız, nişanlısının av köşkünde yaşanan bir orjide tecavüze uğradığını düşünüyordu; o bir kiralık katilse, bu haber de bir anlam taşımıyordu. Aristoteles kızı yeniden aramıştı, ama uzun zamandır ortadan yok olduğu ve ondan haber alınamadığı söylenmişti kendisine.

Onu Delphoi'ye götüren bu yol, elindeki son çareydi; burada, Kral'ın öldürülmesine ilişkin kaypak ama gerçeğe yakın bir kehanette bulunulmuştu. Üstelik, Pausanias'ı öldüren ve onu katilin suç ortağına ulaştırabilecek tek kişi, az ötede takma bir adla yaşıyordu.

Filozof arkasına baktı: Batan güneş körfezin sularını menekşe rengine boyamıştı ve solundaki tepede Apollon'un büyük tapınağı kandillerle meşalelerin ışığıyla aydınlanıyordu. Akşamın sessizliğinde tatlı bir şarkı duyuluyordu.

Gümüş yaylı tanrı, parlak Güneş
İyi ruhların mekânı Elisio topraklarına

dalgaları iri Okeanos'un Kutlu Adalarına
ışık saçan ey tanrı, dön artık geri.
Seheri getir yarın bize
Kaos'un kızı, karabasanların anası
karanlık geceden sonra aydınlık gülüşün
göstersin bize yolumuzu.

Gelmişti. Eşeği çeşmenin yanındaki bir halkaya bağladı, kutsal yol boyunca yürüyerek Atinalıların, Thebaililerin, Sparta halkının adak tapınakçıklarının yanından geçti. Hepsi kardeş kanı üzerinde kazanılan zaferlerin nişanlarıyla doluydu; Yunanlar Yunanları öldürmüştü ve bunlara bakan Aristoteles, şu anda İskender ile konuşup bu konuda söyleyeceklerini duymayı çok isterdi.

Son hacılar da çıkıyordu, bekçi ıssız tapınağın kapılarını kapatmak üzereydi. Aristoteles, ondan biraz daha beklemesini rica etti.

"Çok uzaktan geliyorum ve yarın sabah gün doğmadan yola çıkmam gerekiyor. Sana yalvarırım, bana bir dakika izin ver, Tanrı'ya dua edeyim; üzerimde büyük bir büyü, beni etkisi altına almış bir lanet var." Bunu söylerken bekçiye para uzattı.

Bekçi parayı çantasına koyarken, "Tamam ama çabuk ol," dedi. Sonra da süpürgesiyle merdivenleri temizlemeye koyuldu.

Aristoteles içeriye girince soldaki sütunlarla ayrılmış karanlık bölüme süzülüverdi; ağır adımlarla yürüyerek duvarlardan sarkan binlerce küçücük adağa bakıyordu. İçindeki sezginin rehberliğine kendini bırakmış, henüz küçük bir çocukken babası Nikomakhos'un elinden tutup burayı ziyaret ettiği günün anısının gölgesinde yürüyordu. Ansızın adak nesnelerinden biri dikkatini çekti. O anı, içindeki kuşkuyu pekiştirerek, onu bu kutsal duvarların arasına çekmişti.

Sütunlu bölümün sonuna geldi ve tahtında oturan tanrının sedef bakışları altında karşı tarafa geçti; sağ tarafta ilerleyerek incelemesini sürdürdü. Ama o uzak anıyı, o soluk imgeyi hatırlatacak bir şey bulamıyordu. Etraf çok karanlıktı. Sütunların birinde asılı olan kandili aldı, duvara yaklaştırdı ve o anda yüzünde bir zafer sevinci belirdi: Ya-

ılmamıştı. Zamanla yıpranmış olsa da karşısında hayal meyal görünen iz, yıllardır orada asılı olan bir nesneye aitti.

Tapınakta yalnız olduğundan emin olmak için çevresine bakındı; eliyle kandili kaldırıp öteki eliyle heybesinden o gün Aigai'de, Kral Philippos'u öldürmüş olan hançeri çıkarttı. Sonra yavaşça, neredeyse korkuyla hançeri duvardaki izin üzerine koydu: Evet, tamı tamına uyuyordu!

Hançeri tutan iki çivi hâlâ duvardaydı ve Aristoteles silahı ait olduğu yere takıp bıraktı.

"Haydi bakalım, duan bitti mi?" Bekçi tapınağın dışından sesleniyordu. "Kapatmam gerekiyor."

"Geliyorum," dedi yaşlı düşünür ve teşekkürler ederek aceleyle çıktı.

Geceleyin öteki hacılar gibi pelerinine sarılıp revakın altına uzandı, ama pek az uyudu. On ikiler kurulu! Bu olabilir miydi? Hellen dünyasının en kutsal tapınağının, Philippos'un ölümünü tezgâhlamış olması mümkün müydü? Belki de duvardaki o gölge basit bir rastlantıydı, belki her ne pahasına olursa olsun, bunca yıldır zihnine meydan okuyan bilmecenin bir çözümü olup olmadığını görmek istiyordu. Gene de bu, nesnel bir kanıtla desteklenen tek varsayımdı: Kral'ı öldürmüş olan hançer bu tapınaktan geliyordu. Ve her şey bir yana, bu anlaşılabilir bir varsayımdı: Hellen dünyası en büyük dinsel yetkinin tek bir insanın buyruğu altında kalmasına dayanabilir miydi? Ve katlinden herkesin suçlu tutulabileceği bir anda, herkesin gözü önünde bir kralı öldürmeye kalkışmak, tanrısal bir zekânın ürünü değil miydi?

Atinalılar Philippos'un baskıcı olduğunu düşünüyor, Thebaililer Khaironeia Savaşı nedeniyle ondan nefret ediyor, Persler Asya'ya geçeceğinden korkuyor, Kraliçe Olympias küçük düşürüldüğü, genç Euridises kendine yeğlendiği için kızıyor, genç Amyntas taht sırasının kendinde olduğunu düşünerek onun kral olmasını kabullenemiyordu. Hatta İskender'den bile kuşkulanılabilirdi. Herkes suçlu olabilirdi; bu nedenle hiç kimse zan altında değildi. Eşsiz bir durumdu. İtici güç, her tür suç için geçerli sayılacak türdendi: İnsanların zihinleri üzerinde güç kurmak, dünyadaki her-

kesten daha güçlü ve önemli olmak, tanrıların katına yükselmek arzusuydu bu.

Ama incelenmesi gereken son bir şey daha vardı: Pausanias'ın katili, aldığı bilgilere göre hâlâ yaşıyor, bu tapınağa bağlı bir bağda çalışıyordu.

Ortalık aydınlanmadan eşeğinin semerini takıp yeniden yola koyuldu. Denize uzanan yolda on stadyon ilerledi, sonra sağdaki patikaya saparak asma dikmek için basamaklandırılmış olan bağa yaklaştı.

Bağın arkasındaki tek katlı, topraktan yapılmış, bahçesinde zeytin ağacından sütunlar ve giriş kapısı bulunan ev, aradığı yer olmalıydı. Yüzyıllık bir meşe ağacı bahçeyi gölgesine almıştı.

Aristoteles, meşe palamudu yiyerek ortalıkta dolaşan domuzların arkasından seslendi: "Kimse yok mu? Hey, kimse yok mu?" Bir yanıt alamadı. Eşeğinden inip kapıya vurdu, kapı kendiliğinden açıldı ve içeriye biraz ışık süzüldü.

Oydu. Ve tavanın kirişlerine asılı bir ipin ucunda sallanıyordu.

Aristoteles korkuyla geriledi, eşeğine bindi ve olanca hızıyla oradan ayrıldı.

Bulabildiği ilk gemiyle Atina'ya döndü ve birkaç gün kimseyle görüşmedi. Notlarını ve bu konuda yeğenine yazdığı mektupların kopyalarını yok etti. Araştırmalar dosyasında yalnızca genel birkaç not bıraktı ve şöyle bir sonuç yazdı: "Suçun nedeni, büyük bir olasılıkla erkekler arasındaki eşcinsel ilişkiler düğümündedir..."

Ay sonuna doğru kapıyı çalan bir ulak, ona büyük bir paket uzattı. Aristoteles bunu açtığında Kallisthenes'in birkaç özel eşyası ile kendisinin ona yazdığı mektupları buldu. Bunun dışında, Lagos'un oğlu, İskender'in özel koruması, Makedon ordusunun komutanı Ptolemaios'un mührünü taşıyan bir de rulo vardı. Titreyen elleriyle açtığı rulodaki mektubu okumaya başladı:

Ptolemaios'tan Aristoteles'e selam!

Yüz on üçüncü Olimpiyatın üçüncü yılının Elafebolione ayının dördüncü günü, İskender'in seferlerinin resmi tarihçisi yeğenin Kallisthenes çadırında ölü bulundu. Kralın hekimi Philippos, ölümün güçlü bir zehirden kaynaklandığını bildirdi. Bir grup soylu genç Kral'ı öldürmeye niyetlendiler; her ne kadar sorgulama sırasında hiçbiri Kallisthenes'in adını vermemiş olsa da bu kanlı tasarıda onun ahlaki sorumluluğu olduğunu ileri sürenler vardı. Kaldı ki birileri onların aklını çelmeseydi, böyle genç çocukların Kral'ı öldürmeye kalkışmaları beklenemezdi. Yeğeninin intihar etmesindeki nedenin, daha acılı bir ölümden kurtulmak olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

Kral sana yazamadı, çünkü ruhu birbiriyle çatışan pek çok duygunun çalkantısı içinde; bu nedenle bu haberi sana kendim vermeye karar verdim.

Bu haberin eline oldukça geç ulaşacağını biliyorum, çünkü sana yazmaya başladığım anda ordu Hindistan'ın işgali için, bilinmedik sarp topraklara doğru yola çıktı. Kallisthenes'in yazmakta olduğu 'İskender'in Seferi Hakkında Araştırma'nın yazıcısı tarafından kaleme alınan bir kopyasını, okuyabilmen için sana göndermek istedim. Ne yazık ki ölümüyle bu yapıtını da yarım bırakmış oldu.

Şu âna dek yaşanmış olan olayları, bundan sonra Hindistan yollarında yaşanacaklarla birlikte sana anlatmaya karar verdim; belki yeğeninin yarım bıraktığı araştırmaları sen bitirmek istersin.

Bunun dışında ilginç bulacağını umduğum bir öykü daha aktarmak istiyorum. Kampta uzun zamandır Pyrrones adında Elideli bir adam yaşıyordu. Yaşamına yoksul ve tanınmayan bir ressam olarak başlamış, biraz para kazanabilmek için bizim ordunun peşine takılmıştı. Ama bu yıllar boyunca Kallisthenes ile kurduğu derin dostluk sonucunda Pers topraklarında büyücüleri, Hint bilgelerini tanıdı. Şimdi bu kişi, edindiği deneyimlerle yeni bir düşünce akımı geliştirmekte; belki de yakında ünü oralara dek varacaktır.

Mektubumun seni sağlıklı bulması dileğiyle, kendine iyi bak.

52

Ay sonuna doğru, ilk soğukların bastırmasıyla, Aristoteles Ptolemaios'un raporlarını okumaya başladı; bunlar kısa, ama özlü bilgilerdi ve Kallisthenes'in araştırmalarını devam ettirmeye yarayabilirdi.

Ordu, Paropamisos'u ya da bazılarının deyişiyle Hint Kafkasyası'nı aşarak harekete geçti, ama bu pahalıya mal oldu. Soğuk öylesine şiddetliydi ki, bir gece, nöbetçilerin biri donarak öldü; nöbet yerinde yaslandığı ağaca yapışmış olarak bulundu. Gözleri bir noktaya takılıp kalmıştı, bıyıklarından ve sakallarından buzlar sarkıyordu. İskender yüce gönüllülüğünü bir kez daha kanıtladı. Soğuktan tir tir titreyen ve daha fazla dayanamayacağı belli olan emektarlardan biri için tahtını yaktırdı, adamcağızı bunun ateşinde ısıttı. Dokuz günlük yürüyüşten sonra Nysa kentine vardık; buranın yerlileri Hindistan'a hacı olmaya giden Dionysos'un oradan geçtiğini düşünüyorlardı. Böyle düşünmelerinin nedeni, orada bulunan ve Yunanca'da baldır anlamına gelen Meros Dağı'ydı. Biliyorsun Dionysos'un Zeus'un baldırından doğduğuna inanılır. Bunun dışında, burasının, Hindistan'da Dionysos'un kutsal bitkisi olan sarmaşığın yetiştiği tek toprak olduğu söylenir.

Herkes başına sarmaşıktan taçlar takar, büyük şenlikler, orjiler düzenler, içki içer, 'komos' dansı eder ve 'Euhay!' diye bağırırdı.

İşte ordu orada ikiye ayrıldı. Ephestione ve Perdikkas'ın kumandasında olanlar, yaylada akan bir ırmağın

vadisinden inerek Indus'a ulaşmaya, onun üzerine bir köprü kurmaya gittiler. Benim de dahil olduğum ordu, Kral'ın komutasında Indus'un yukarısına doğru ilerleyerek, o vadilerde bulunan Massala, Bazira ve Ora kentlerini egemenliği altına aldı. Kentlerin en büyüğü, sekiz bin ayak yüksekliğe kurulmuş, çevresine kazılmış bir kanalla korunan, yirmi mil genişliğindeki Aornos idi.

Kral toprak bir set ile bir rampa yaptırttı ve ben kenti en zayıf noktalarından tehdit edebilecek o noktada gece saatlerinde hücum düzenine geçtim. Hintler büyük bir cesaretle kentlerini savundular, ama sonunda koç başları işi bitirdi ve bir gedik açıldı; ordu da bu gedikten kente daldı. İki orduyu birleştirerek aynı anda saldırdık. İskender Hintlere paralı asker olarak ordusuna katılmalarını önerdi, ama onlar kardeşlerine karşı savaşmamak için kaçmayı yeğlediler.

Bu kentte İskender'in pek düşkün olduğu fillerden birkaçını ele geçirdik. Bunlar olağanüstü hayvanlar; çok iriler, ağızlarından dışarıya çıkan büyük dişleri var. Sırtlarında silahlı askerlerle dolu kuleler taşıyabiliyor, boyunlarına otururak ayaklarıyla gövdelerini döven bir adam tarafından yönetiliyorlar. Bu adam öldürülürse, fil şaşırıyor, ne yana koşacağını bilemiyor.

Hintler uzun boylular, Ethiopialılar dışında en koyu tenli insanlar ve çok iyi birer savaşçılar. Aornos'u işgal eden Kral, buraya bir garnizon bıraktı; valilik görevine de, daha önce Bessos ile çalışan, ama sonra bizden yana geçen bir Hint prensini getirdi. Prensin adı kendi dilinde Sashagupta, ama Yunanlar ona Sisikottos diyorlar. Aornos'ta iki yüz elli bin öküzlük bir ganimet ele geçirdik; hayvanların en iri ve güçlü olanlarını seçip hem tarlalarımızı sürsünler, hem bizimkilerin ırkını iyileştirsinler diye Makedonya'ya gönderdik. İskender, çok sayıda tekne ve yirmi beş kürekli iki gemi inşa ettirdi; içinde gemilerin gidebileceği kadar büyük olan Indus Irmağı'ndan inmeye başladık.

Perdikkas ve Ephestione, Taksila adındaki bir kentin yakınlarında köprüyü tamamlamışlardı; kent bizi dostça karşıladı. Kralları Taksiles, İskender'e yirmi beş fil, üç yüz gümüş talent armağan etti. Pek az altın gördüm. Efsanelerde bu ülkenin dağlarını oyarak altın çı-

kartan karıncaları ve hazineyi koruyan kanatlı canavarları duymuştuk, ama böyle bir şeyi gözlerimle görmediğim için, hepsinin yalnızca masal olduğunu anladım.

Oradan, Indus'un kollarından olan ve dağlara yağan yağmurlar nedeniyle suları pek gür akan Hydaspes[1] *Irmağı kıyılarına dek ilerledik. Karşı kıyıda yerleşmiş olan Kral Poros'un çok büyük bir ordusu vardı. Otuz bin piyade, dört bin süvari, üç yüz savaş arabası ile iki yüz file sahipti. Suların sığlaştığı noktayı bulup karşıya geçeriz diye, biz ne yana ilerlesek Poros'un ordusu da o yana ilerliyordu; bu nedenle karşıya geçmeye fırsat bulamadık. Bunun üzerine İskender, birliklere gece gündüz durmadan hareket etmelerini, aralıksız bağırıp gürültü yapmalarını emretti. Böylece, düşman ne olup bittiğini anlamayacaktı; Poros sonunda belli bir yerde kamp kurup bizi orada beklemeye karar verdi.*

Krateros'u ordunun bir bölümüyle Poros'un karşısında bırakarak hetairoi *süvarileri, süvari okçular, Agrianlar ve ağır piyadelerle ırmağın yukarısına doğru yürüyen İskender'i izledik. Bu arada kopan fırtınanın yağmuru, rüzgârı, gümbürtüsü Hint askerlerinin Hydaspes kıyılarında dolaşmalarını engelledi. Irmağın karşı kıyıya geçit verdiği tek nokta, ortada küçük bir adanın bulunduğu yerdi. Adamlar karşıya geçerlerken, su omuzlarına kadar geliyordu; atlar ise yelelerini sularda yıkıyorlardı. Gaugamela'dan sonra Bukefalos'u savaşa götürmemeye karar vermiş olan İskender, bu durumda atını karşıya geçirmeye karar verdi, çünkü ancak bu iri cüsseli hayvan, düşmanın ufak tefek, ama hızlı atlarını şaşırtıp kovalayabilirdi.*

Güneş doğarken Poros, Makedon ordusunun ırmağı geçtiğini öğrendi ve oğlunu binlerce süvariyle üzerimize saldı. İlk akında onları perişan ettik; Kral'ın oğlu da öldü. İskender'in böyle fırtınalı bir gecede ırmağı geçmeyi başarabildiğini anlayan Poros, bütün silahlı gücünü üzerimize sürdü. Öne savaş arabalarını, arkaya filleri, onların da arkasına piyadeleri dizdi; süvarileri de iki yana aldı. Dev gibi bir adam olan Poros'un kendisi de inanılmaz büyüklükteki bir file binmişti ve çarpışmalar canla-

[1] Cihelum. (Çev.)

nır canlanmaz, hayvanına naralar attırarak ordusunu bizzat yönetti.

Önce arabalar saldırıya geçti, ama yağmurdan çamur gölüne dönen toprak atları yavaşlattığından, bizim süvari okçularımız onlara saldırıp arabacılarını vurmayı başardı.

Arabaları saf dışı bıraktıktan sonra İskender, süvarilerini kanatlardan saldırıya geçirdi; askerlerimiz canla başla savaşan Hintlerle göğüs göğüse dövüşmeye başladılar. Bu arada Poros fillerini bizim ordunun merkezine doğru ilerletince devasa hayvanlar phalanks'ın *ortasına dalıp büyük bir faciaya yol açtılar. Bunun üzerine Perdikkas ve Ephestione sıraların açılıp fillere yol verilmesini emrettiler; aynı anda Lysimakhos da ırmağı geçtikten sonra ancak kurulabilmiş olan mancınıkları devreye soktu. Atlı okçularla mızraklı savaşçıları da fillerin üzerine göndererek onları dört bir yandan vurmaya çalıştık. Okçular filleri yöneten adamları hedef alıyor, onları birer birer yere deviriyorlardı. Acı ve korkudan deliye dönen filler dört bir yana koşuşmaya başlayınca, dostu düşmandan ayıramayarak Hint askerlerini de ezmeye başladılar.*

Fillerin savaş dışı kalmasıyla Perdikkas phalanks'ı *yeniden düzenledi; adamlarını coşturmak için savaş naraları atarak en ön safa geçip düşmanın üzerine saldırdı. Öte yandan, Poros ilerlemeyi sürdürüyor, müthiş bir enerji ile savaşıyordu. Fili, önüne gelen herkesi çiğneyerek ilerliyordu; ayakları kan içinde kalmış, dizlerine dek parçalanmış organlara batmıştı; Poros ise, ok ve mızrak geçirmeyen bir zırha bürünmüştü ve bir mancınık gücüyle hiç durmadan mızraklar savuruyordu.*

Çarpışma aralıksız sekiz saat sürdü; sağ kanatta Uç Birliği'ni yöneten İskender ile sol kanadı yöneten Koinos, düşman süvarilerini püskürtmeyi başarıp merkeze dalınca savaşın sonu geldi. Dört bir yandan sarılan Hintler teslim oldular ve Poros zırhının tek zayıf noktasından, sağ omzundan yara alarak sendelemeye başladı.

Efendisinin zor durumda olduğunu hisseden fili seyretmek gerçekten ilginçti. Yavaşladı, durdu ve Poros'un yavaşça kayması için yere diz çöktü; sonra onun yere serildiğini görünce, yaradan mızrağı çıkartmaya çalıştı.

Sonunda bazı askerler fili uzaklaştırdılar da, cerrahlar Kral'la ilgilenebildiler.

Ayağa kalkabildiğini öğrenir öğrenmez Poros'la görüşmek isteyen İskender, adamın iri cüssesinden etkilendi. Poros'un boyu, yedi ayaktan daha fazlaydı; çelik zırhı bedenini ikinci bir ten gibi sarmıştı. İskender, önce müttefiki Taksiles'i çevirmen olarak gönderdi, ama Poros onu bir hain olarak gördüğünden öldürmeye kalkıştı. Bunun üzerine İskender yanına başka bir çevirmen alarak gitti ve büyük bir saygıyla onu selamladı, cesaretinden ötürü övdü, iki oğlunun da savaşta şehit düşmesinden üzüntü duyduğunu belirtti. Sonunda da ona şu soruyu sordu: "Sana nasıl davranılmasını istersin?"

O da şu yanıtı verdi: "Bir kral gibi."

Ona bir kral gibi davranıldı. İskender o âna dek işgal etmiş olduğu toprakların yönetimini ona bıraktı, sarayında yaşamasına izin verdi.

Neredeyse insanüstü bir güce sahip olan bir orduya, Makedonların şimdiye dek hiç tanımadıkları canavar gibi güçlü yaratıklara karşı verilen, böylesine zorlanılarak kazanılan savaşın sevinci pek uzun sürmedi. Savaş sırasında yaralanan ve bir filin ezmesiyle bacağı kırılan Bukefalos, dört gün can çekiştikten sonra öldü ve bu haber İskender'i yıktı.

Kral, son soluğunu verene dek yanından ayrılmadığı atının ardından, en yakın arkadaşı ölmüşçesine gözyaşı döktü. Ben de onun yanındaydım; alçak sesle onu okşayarak konuşmasını, birlikte yaşadıkları serüvenleri anımsatmasını ve Bukefalos'un ona yanıt vermek istercesine cılız bir sesle kişneyişini gördüm. Sonra, Kral'ın yanaklarından süzülen gözyaşlarını ve atı son soluğunu verdiğinde hıçkırarak ağlayışını izledim.

Ona taştan bir mezar yaptırttı, adına Bukephalia kentini kurdurdu. Olimpiyat yarışlarında koşan atlar dahil, dünyada hiçbir at böyle büyük bir onur kazanmamıştı. Ne var ki bu mezara İskender'in gömdüğü yalnız atı değil, yüreğinin bir bölümü ve yitirdiği gençliğinin en mutlu dönemiydi.

Poros'u yendiği savaş alanının yakınlarında zaferin anısına Nikaia İskenderiyesi adında bir kent daha kurdurdu, burada tanrılara kurbanlar vererek çeşitli oyun-

lar, yarışlar düzenledi. Kral Poros'un yanımıza verdiği beş bin askerden cesaret alarak daha doğuya doğru ilerledik ve Indus'un ikinci kolu olan, gürül gürül suları ırmak yatağındaki sık kayalıklara çarparak köpüren Akesines[1] *Irmağı'na vardık. Kayalar teknelerimizin pek çoğunu parçalayınca, içindeki askerler dibi boyladı; ama sonra ırmağın genişlediği ve daha sakin aktığı bir noktayı bulup karşıya geçebildik. Yarısından çoğu beş bin nüfusu fazlasını barındıran yetmiş kenti fethettik, sonunda Hydroates*[2] *kıyılarındaki Sangala Surları altında durduk.*

Şimdi ne olacak bilmiyorum; acaba bu kenti de alacak, bu ırmağı da aşacak mıyız? Bu ırmaktan sonra bir çölü, belki girilmesi olanaksız bir ormanı da geçip yüzlerce, binlerce asker tarafından korunan başka başka kentlere doğru ilerleyecek miyiz? Yorgunluğumuz dayanılmaz boyutlarda. Ormanlardaki yılanlar görülmemiş büyüklükte ve hepsi gerçek birer canavar; Leonnatos'un bir balta darbesiyle öldürdüğü yılan, on altı dirsek uzunluğundaydı.

Aristoteles içini çekti. On altı dirsek! Bu uzunluğu adımlarıyla ölçmek için kalktı ve içinde bulunduğu oda yeterince büyük olmadığından dışarıya çıkmak zorunda kaldı. Sonra yeniden iskemlesine oturup okumayı sürdürdü.

Ekilmiş topraklar son derece bereketli, ama orman bu tarlaları dört bir yandan çevreleyip yutacak gibi duruyor. Adım başı karşımıza çıkan her boydan maymunlar, her şeyi taklit etmek gibi bir meraka sahipler. İçlerinden bazılarının bakışları öyle insana benziyor ki; bunu sen de görebilirsin.

Ptolemaios'un çevresindeki sanatçılardan biri, mektuptaki yazılanların yanına kömürle bu maymunlardan birinin resmini yapmıştı. Maymunun bakışları Aristoteles'i gerçekten de pek etkiledi ve düşünürün içini belli bir rahatsızlık, huzursuzluk sardı.

[1] Chenab. (Çev.)
[2] Ravi. (Çev.)

Bir de Hintlerin banyan *dedikleri ağaçlar var ki, bunların da boyutları akıl sır erecek gibi değil. Yetmiş dirsek boyunda olanları var ve öyle genişler ki ancak elli adam el ele tutuşsa, ağacın gövdesini sarabilir. Bir seferinde beş yüz adamın, bu dev ağaçların birinin gölgesine sığındıklarını gördüm.*

Her türden yılan da var. Kimi bronz bir şeride benziyor, kimi daha koyu renkli ve başının üzerinde iki yuvarlak halka var. Soktuğu insanlar kıvrana kıvrana, kanlı terler dökerek ölüyorlar. Bu hayvanlarla karşılaştığımız ilk günlerde, uykumuzda sokmasınlar bizi diye bütün gece uyanık kalıyorduk, ama sonra kampın çevresine ateş yakmayı öğrendik ve yerliler panzehir olarak kullanılan otları bize tanıttılar.

Girilmesi olanaksız ormanlarda rastlanan kaplanlardan daha tehlikeliler, çünkü söylediklerine göre, insan kendini kaplandan kılıç ya da mızrakla koruyabilirmiş. Kara çizgili, harika renkli bir postu olan, aslan irisi kaplanın kükremeleri, çok uzaktan bile toprağı titretiyor. Ben hiç rastlamadım, ama yerde bir postunu gördüğüm için sana renklerini tanımlayabildim.

Artık yazıma son vermeliyim, seller gibi yağan yağmur yazmamı engelliyor. Nem her şeyi çürütüyor, insanlar hastalanıyorlar. Askerlerin bir bölümü, binlerce stadyon büyüklükteki toprakları sulayan nehirlerden ansızın fırlayan timsahlara yem oldular. Ben bir insan değil, bir canavar olarak sürdürdüğüm bu yaşantıya daha ne kadar katlanabileceğim bilmiyorum.

Yalnızca İskender ne yorgunluk, ne umutsuzluk, ne de korku tanıyor. Her zaman en önden gidiyor, kılıcıyla yoluna çıkan bitkileri keserek ilerliyor, düşene yardıma koşuyor, yorgun düşene omuz veriyor. Bakışlarında, yıllar önce Libya çölünde Amon Tapınağı'ndan çıkarken gördüğüm o ateşli ışık var.

Ptolemaios'un mektubu burada sona eriyordu. Aristoteles ruloyu katlayıp bir rafa kaldırdı.

Kallisthenes'i düşündü ve gözleri yaşardı. Serüveni, dünyanın sınırında bulunan topraklarda, sefil bir biçimde sona ermişti ve belki de korku, onu yuttuğu zehirden önce öldürmüştü. Düşüncelerinin, ruhundan ve cesaretinden da-

ha güçlü olduğunu bildiğinden, onun için üzüldü. Bu en zor anda yeğeninin yanında olabilmek, ona Sokrates'in sözlerini okuyabilmek isterdi: "Ve şimdi gitme zamanıdır; ben ölüme, sizler yaşama..." Ama belki de o, korkunun çalkantılarının içinde bunu duyamayacaktı bile.

Aristoteles kandilini söndürdü; boş odasında, sonbahar ayının donuk ışığında yatağına uzanırken, İskender'in ona merhamet duyup duymadığını merak etti.

53

Ephestione, kırbaç gibi şaklayan yağmur damlalarının altında, her yanına çamurlar sıçrata sıçrata koşarak Kral'ın çadırına gitti. Muhafızlar onu içeriye alır almaz dumanı tüten mangalın başına seğirtti. İskender arkadaşının yanına geldi, Leptine de ona kuru bir pelerin uzattı.

"Sangala teslim oldu," dedi. "Eumenes ölülerin ve yaralıların sayımını bitirmek üzere."

"Çok mu?" diye sordu Kral.

"Ne yazık ki öyle. Binden fazla... Bin ile bin beş yüz arasında. Pek çok subay şehit düştü. Lysimakhos da yaralı, ama yarası ağır değil galiba."

"Ya onlar?"

"On yedi bin ölüleri var."

"Büyük bir katliam. Kahramanca direndiler."

"Çok sayıda tutsak aldık. Bunun yanı sıra üç yüz savaş arabasına ve yetmiş file el koyduk."

O anda sırılsıklam kesilmiş olan Eumenes de içeri girdi. "Sayıyı kesin olarak saptadım: Beş yüz ölümüz var, bunun yüz ellisi Makedon ve Yunan. Bin iki yüz de yaralımız var. Lysimakhos'un omzunda kötü yaralanmış, ama şimdilik tehlikeli değil. Bana verecek başka bir emrin var mı?"

"Evet," dedi İskender. "Yarın yola çık ve burasıyla Hyphasis[1] Irmağı arasında bulunan öteki iki kente git. Yanına, Sangala'da yaşananları anlatacak birkaç tutuklu al. Benim egemenliğim altına girmeyi kabul ederlerse, başka-

[1] Beas. (Çev.)

ları ölmeyecek, facialar yaşanmayacaktır. Bu arada, biz orduyla senin arkanda olacağız."

Gözleri kör edecek kadar parlak bir şimşeğin bütün kampı mavi bir ışığa boğduğu ve göğün, Kral'ın çadırı üzerinde gürüldediği anda, Eumenes pelerinine sarınıp çıktı.

Ephestione, "Ben de tutsakların taşınmasıyla ilgileneyim. İşi bitirirsem, gece sana uğrar, durumu bildiririm," dedi.

Kalkanını başına tutarak kampı çevreleyen kazıklı çite doğru yürüdü ve tutukluların, bardaktan boşanırcasına yağan yağmur altında kımıldamadan duran iki sıra *pezhetairoi* arasından geçerek, batı kapısının yakınındaki geniş bir alana doğru giden iki süvariyi izlediklerini gördü. Bu alana tutukluların büyük bölümünü barındıracak büyüklükte çadırlar kurulmuştu. Ephestione, kadınları ve çocukları çadıra yerleştirdikten sonra, çamurda birbirlerini iterek içeriye girmeye çalışan yaralılarla ilgilenilmesini sağladı.

Bakışlarını yağmur dolu kara bulutların kapladığı göklere çevirdi; sonra, ufukta aralıksız çakan şimşeklere baktı. Canavara dönüşmüş gökyüzü, sonu gelmek bilmeyen bir yağmur yağdırıyordu. Bu ne biçim bir ülkeydi? Ve İskender'in ulaşmak istediği o ırmağın ötesinde onları neler bekliyordu?

Tam o anda kapkara bulutların arasından çakan, görülmemiş parlaklıkta bir şimşek bütün bölgeyi ve kenti aydınlattığında, Ephestione hayalete benzeyen bir figür gördü: Bu yalnız, yarı çıplak, bir deri bir kemik kalmış adam kampın açık kapısına doğru ilerliyordu. Şaşkınlıkla onun yanına gidip sesini duyurmak için avaz avaz bağırarak sordu: "Kimsin? Ne istiyorsun?"

Adam anlaşılmaz birtakım sözler geveledi, ama yürümeyi sürdürdü ve ilerideki büyük *banyan* ağacının yaprakları altına sığınana dek durmadı. Orada, bağdaş kurarak toprağa oturdu, ellerini kucağında bitiştirdi ve ayalarını yukarıya açtı; sağ elinin işaretparmağıyla başparmağını bir araya getirdikten sonra, sel gibi yağan yağmurun altında taş kesildi.

Az ileride, kampı koruması için yapılmış tahta tapınağın saçağı altında bekleyen Aristandros, yağmurları dur-

durması için tanrılara bir koyun kurban ediyordu. Ansızın ensesinde keskin bir acı hissetti ve onu çağıran bir ses duydu.

Arkasına baktığında, yavaş ve kararlı adımlarla kampa doğru yürüyen adamı fark etti. Ona seslenecek başka kimse olmaması içini ürpertti. Pelerinini başına tutarak çıktı ve o da *banyan* ağacına doğru ilerlemeye koyuldu. Ephestione, kâhinin kımıltısız ve yarı çıplak Hintle iletişim kurmaya çalışmasını, sonra ağacın altına sığınarak toprağa oturmasını seyretti.

Kalkanını başından çekmeden başını salladı; koşarak kendi çadırına gidip kurulandı ve kuru giysilerini geçirdi.

Bütün gece süren yağmur, şimşeklerin ışığına, gök gürültülerinin gümbürtüsüne eşlik etti ve yakınlara düşen yıldırımlar ağaçları ve kulübeleri tutuşturdu. Ertesi sabah güneş yüzünü gösterdiğinde çadırından çıkan Kral, Aristandros ile burun buruna geldi.

"Ne var, kâhin dostum?"

"Bak. İşte o." Kral'a *banyan* ağacının altında oturan yarı çıplak, iskeleti andıran adamı gösterdi.

"O da kim?"

"O, karabasanlarımdaki çıplak adam."

"Bundan emin misin?"

"Görür görmez tanıdım. Dün akşamdan beri orada, hareketsiz duruyor. Bütün gece boyunca, fırtınanın şiddetine karşın ürpermeden, gözünü bile kırpmadan orada oturdu."

"Kim o?"

"Öteki Hintlere sordum. Bilen de yok, tanıyan da."

"Bir adı var mı?"

"Bilmiyorum. Anladığım kadarıyla o bir *samana*. Onların filozof ve bilgelerinden."

Kral'la Kâhin, bütün kampı saran çamura bata çıka bu gizemli ziyaretçinin yanına yürüdüler. İskender'in aklına, sıcak bir güz öğleden sonrasında, fıçısının önüne çıplak uzanmış olan Diogenes geldi ve bir duygu düğümü boğazını tıkadı.

"Kimsin?" diye sordu ona.

Adam gözlerini araladı, ateşli bakışlarla Kral'ı süzdü, ama ağzını açmadı.

"Aç mısın? Benim çadırıma gelir misin?" Sonra Aristandros'a dönerek, "Çabuk bir çevirmen bulup gel," dedi.

Çevirmen geldiğinde İskender, "Aç mısın? Benim çadırıma gelmek ister misin?" sorusunu yineledi.

Adam önündeki küçük tası gösterdi. Çevirmen, bu kutsal kişilerin sonsuz dinginliği arayan çileciler olduğunu ve sadakayla yaşadıklarından, bir avuç haşlanmış pirinçle yetineceğini açıkladı.

"Peki, neden benim çadırıma gelmek, kurulanmak, ısınmak ve karnını doyurmak istemiyor?" diye sordu.

"Buna olanak yoktur," dedi çevirmen. "Bu onun yetkinliğe, bütünün içinde erimeye, olası tek huzura, acıdan tek kurtuluşa doğru sürdürdüğü yolculuğunu yarıda keser."

"*Panta rei,*" diye düşündü İskender. "Demokritos'un düşünceleri... Her şey çözülür ve başka biçimlerde yeniden oluşur. Zihin de... Tek umut yıkım..."

"Ona hemen yiyecek verin!" diye emretti Kral. Sonra da, "İstediği zaman onunla konuşmaktan mutlu olacağımı kendisine bildir," dedi çevirmene.

Çevirmen onu hemen yanıtladı: "Dilini öğrenir öğrenmez seninle konuşacağını söyledi."

İskender eğildi, borazanlar birliklere toplanma işareti verirken çadırına döndü. Hindistan'ın derinliklerine, Ganj'a, masalsı Palimbothra ve Okeanos'un kıyılarına uzanan yolda bulunan engellerin ve ırmakların sonuncusu olan Hyphasis'e doğru yola çıkılıyordu.

Ordu harekete geçerek ırmağa yaklaştıkça sıklaşan bir ormanla karşılaştı. İkinci gün bardaktan boşanırcasına yağmaya başlayan yağmur, üçüncü ve dördüncü gün de şimşekler ve gök gürültüleriyle sürdü. Hint rehberler yağışlı mevsimin başladığını ve bu dönemin genellikle yetmiş gün sürdüğünü açıkladılar. Kabarmış suları çağıldayarak akan Hyphasis kıyılarına vardıklarında Kral, çadırında savaş kurulunu topladı. Amiral Nearkhos ile Amiral Yardımcısı Honesikritos da toplantıda bulundular. Amiral Yardımcısı, son zamanlarda ırmaklar aşılırken, Aornos'tan Taksila'ya, Indus boyunca inilirken büyük başarılar göstermişti. Ephestione, Perdikkas, Krateros, Leonnatos, Seleukos, Pto-

lemaios ve Lysimakhos da kurulda yerlerini almışlardı. Mieza'daki çocuklar, şimdi ordunun büyük birliklerinin yüce komutanları olmuşlardı.

Toplantıda, Hyphasis'in ötesindeki toprakları çok iyi tanıyan, Phagaias adında Hint bir kral da bulunuyordu.

İskender sözlerine şöyle başladı: "Dostlarım, şimdiye dek hiçbir Yunan'ın ayak basmadığı topraklara vardık, Tanrı Dionysos'un bile hac gezisinde ulaşmadığı bir yerdeyiz. Bu da sizin değerli çabalarınız, sizlerin ve askerlerimizin kahramanlığı sayesinde gerçekleşti. Şimdi, atacağımız son bir adım kaldı. Indus'un son kolunu da aşınca, Ganj Irmağı'na ve Okeanos kıyılarına dek önümüzde hiçbir engel kalmayacak. İnsanların ve tanrıların tarihinde görülmemiş bir başarı bizim olacak. Şimdiye dek akla sığmayan bir hayali yaşama geçireceğiz. Amiralimiz Nearkhos'un, bizi ırmağı aşma konusunda aydınlatacağını umuyorum; sonra da birliklerin komutanları, yürüyüş düzenine ilişkin bilgiler verecekler."

Tam bu anda çadırın üzerinde kopan gök gürültüsü, masanın üstündekileri yerinden oynattı. Uzun ve sessiz dakikalarda duyulan yağmurun gürültüsü gerçeküstü gibiydi.

Ptolemaios, Seleukos ile şöyle bir bakışıp söz aldı: "Bak İskender; bizler seni buraya dek izledik ve bundan sonra da izlemeye; çamurun, bataklıkların içinde, yılanların ve timsahların arasında yürümeye, başka çölleri ve dağları aşmaya kararlıyız, ama askerlerin artık bunu istemiyorlar."

İskender kulaklarına inanamazmış gibi, arkadaşına büyük bir hayretle baktı. "Adamların bütün güçlerini harcadılar ve artık pes ettiler."

"Bu doğru değil!" diye haykırdı İskender. "Onlar Poros'u yendiler, onlarca kenti de işgal ettiler."

"İşte bu nedenle bitkin ve perişan durumdalar. Onları görmüyor musun? Bir bak İskender, bir kez dur ve yorgunluktan morarmış gözleri ve bakımsız sakallarıyla ayakta duracak hali kalmamış adamlarının, dizlerine dek çamura batarak yürümelerini seyret. Senin düşlerin uğruna kaç adamın öldüğünü hiç hesapladın mı? Hiç saydın mı bunu İskender? Her yerleri, kapanmayan, kangren olan yaralar-

la dolmuş, yılanların zehirlediği, timsahların ısırdığı, dizanteriden mahvolmuş askerlerine bir kez bak! Zayıfladılar, bir deri bir kemik kaldılar; dünyanın bu uzak sınırına dek sürüklendiler, ama artık korkuyorlar: düşmanlardan, onların savaş arabalarından ve fillerinden değil! Onlar bu yabancı ve korkunç doğadan, hiç durmadan gürleyen bu göklerden, ormanlarda ve bataklıklarda sürünen canavarlardan, hatta geceleri gökyüzünde çocukluklarından beri görmeye alıştıkları yıldızları görememekten korkuyorlar. Onlara bir bak İskender, onlar artık bizim askerlerimiz değiller! Giysileri lime lime oldu; ya paçavralar ya da tutsak aldıkları barbarların giysilerini geçiriyorlar üzerlerine; atlarının yürümekten toynakları kırıldı, yollara kanlı izler bırakıyor."

"Onların çektiği acıları ben de çektim, ben de onlarla birlikte soğuğa, açlığa, susuzluğa, yağmura ve yaralara göğüs gerdim!" diye bağıran Kral, göğsünü açmış, yara izlerini gösteriyordu.

"Evet, ama onlar sen değiller, senin enerjin ve yaşama gücün onlarda yok. Onlar yalnızca insan. Ve bittiler, tükendiler, ayakta duramıyorlar; çok uzun zaman önce ayrıldıkları karılarının, çocuklarının, ailelerinin hasretini çekiyorlar.

"Garnizonlarda bıraktığın, istemeseler bile bunu yapmaya zorladığın insanları düşün! Onlar da korku içindeler; günün birinde bir ulağın sonsuza dek bu yabancı topraklarda kalmalarını emrini getireceğinden, bir daha asla anavatanlarına dönemeyeceklerinden korkuyorlar. Onları evlerine götür İskender, bütün tanrıların adına, bu adamları evlerine götür!"

Ptolemaios sözlerini bitirip başını önüne eğdi; öteki arkadaşları sessizliklerini korudular. Yere düşen bir yıldırım çadırı sarstı, sonra gökler, büyük bir davul gibi gümbürdedi.

İskender ortalığın sessizleşmesini bekledi. "Açık konuş Ptolemaios!" diye bağırdı sonra. "Bu bir başkaldırı mı? Ordum bana karşı mı geliyor? Yoksa subaylarım, en yakın arkadaşlarım da onlara ortak mı oluyor?"

"Nasıl böyle bir şey söylersin? Bizleri ve askerlerini nasıl böyle bir şeyle suçlarsın?" diye homurdandı Ephestione. İskender, dünyadaki en yakın arkadaşının sözleri üzerine duraladı.

"Kimse sana karşı çıkmak, seni, isteğinin dışında bir adım atmaya zorlamak istemiyor. Ptolemaios haklı. İleri gitmek istiyorsan, gideriz. Bizler seni izleriz; bizler, her ne olursa olsun seni izlemeye yemin etmiş arkadaşların, peşinden geliriz; ama askerlerinin yaşama dönmeye hakları var. Yeterince büyük bir bedel ödediler, ellerinden geleni yaptılar. Ama artık içi boş çuvallara döndüler. Bizlere seni ikna etmemiz için yalvardılar ve biz de onların isteklerini dile getiriyoruz. Bunun dışında bir şey yok. Ve şimdi otur düşün. Sonra ne yapmak istediğini bize ulağınla bildir, biz de ona göre davranalım."

Şakır şakır yağan yağmurun altında çadırdan çıktılar.

Kral iki gün çadırına kapandı, yemeğine el sürmedi ve bir adım ötedeki hedefine varmasını engelleyen yazgısına lanet okudu. Onu her ne pahasına olursa olsun izlemeye karar vermiş, onunla tüm yorgunlukları ve tehlikeleri göğüslemeye hazır olan sevgili karısı Roksane bile, kocasını avutamıyordu. "Neden arkadaşlarını dinlemek istemiyorsun?" diye soruyordu Yunanca olarak, dilinin döndüğü kadar. "Neden seni sevenlere, bunca yıldır yanından ayrılmayan insanlara kulak vermiyorsun? Neden acımıyorsun askerlerine?"

İskender onu yanıtlamıyor, umutsuzluk dolu gözleriyle karısına bakıyordu.

"Sahip olduğun bunca toprak varken başka toprakları da ele geçirmek senin için bu kadar önemli mi? Yoksa başka bölgeleri, başka kentleri, zenginlikleri ele geçirince mutluluğa kavuşacağını mı sanıyorsun? Ah *İskender*, bana o ırmağın ötesinde ne bulmak istediğini söyle, sana yalvarıyorum. Seni canı gibi seven Roksane'a söyle bunu."

Kral derin derin iç çekti. "Beş yaşındayken evden kaçtım; tanrıların yaşadığı dağa varmak istiyordum. O zamandan beri hep gün doğumunun ve günbatımının arkasında ne olduğunu bilmek istedim; dağların, ovaların, ışığın ve

karanlığın, iyinin ve kötünün, her şeyin ötesini görmek istedim."

Roksane başını salladı; söylenenleri anlayamıyordu. Bu sözler onun için çok zordu, ama erkeğinin bakışlarını okuyor, kaygısını algılıyordu.

"O halde gidelim," dedi. "Sen ve ben. Bu ırmağın arkasındaki dünyayı görmeye gidelim."

"Hayır," dedi İskender. "Benim yazgım bu değil, oraklerin sözünü ettiği bu değil. Ben ordumdan ayrılamam; şandan vazgeçemem... Roksane, ben olabildiğince tanrılara yaklaşmak, zamanın sınırlarının ötesine geçmek, benden önce yaşamış herkesi aşmak istiyorum. Hades'e indiğim zaman karanlığa batmak istemiyorum."

Karısı ona şaşkınlıkla baktı: Bu, ona göre anlaşılması oldukça zor bir konuşmaydı; ama bu erkeğin içinde hiçbir şeyin alt edemeyeceği, dindiremeyeceği bir güç olduğunu hissetti. O gökkuşağının peşinden koşan bir çocuk, güneşi kovalayan bir kartaldı. Onu okşadı, tatlı tatlı alnını, gözlerini, dudaklarını öptü ve kendi dilinde şöyle dedi: "Beni yanından ayırma *İskender*, beni asla bırakma! Sensiz yaşayamam."

O günden sonra, bir an olsun erkeğinin yanından ayrılmadı. Onun bir bakışını ya da bir sözcüğünü bekleyerek bir kenarda oturuyor, gözünü her kırpışını, her soluk alışını seyrediyordu. Ama Kral sanki taşa dönüşmüştü, içine girilmesi olanaksız bir dünyaya kapanmış, hayallerinin ve karabasanlarının tutsağı olmuştu.

Üçüncü günün akşamında, gün batmadan, çadırının karanlığında otururken yanında bir yabancının varlığını hissetti ve bakışlarını yukarı kaldırdı: Hint bilge karşısında durmuş, derin, kara gözlerini İskender'e dikmişti. İskender, kimsenin onu görmediğini, muhafızlarının onu durdurmadığını, köşede uyuklamayı sürdüren Peritas'ın bile onun varlığını hissetmediğini kavrayıverdi.

Adam tek söz etmedi; yalnızca eliyle kampı gösterdi, ama hareketinden öyle kusursuz bir güç yayılıyordu ki, ona karşı koymak olanaksızdı. Bunun üzerine Kral dışarıya çıktı ve gözlerine inanamadı: Binlerce asker ayağa dikilmiş, çadırını çevrelemiş, ona bakıyordu. Hepsinin gözleri

kanlı, omuzlarına dek dökülen saçları karmakarışıktı; giysileri paçavraya dönüşmüştü; ama hüzünlü bakışları, bir yanıt beklercesine, kararlılıkla ona dikilmişti. İskender nihayet onları fark etmiş ve gerçeği anlamıştı. Üzerlerine sinmiş olan acıyı kendi içinde hissetti ve yüksek sesle, "Bana daha ileriye gitmek istemediğiniz söylendi. Doğru mu?" diye seslendi.

Kimse ona yanıt vermedi. Sıralar arasında boğuk bir uğultu dolaştı.

"Bunun doğru olmadığını biliyorum. Dünyanın en iyi askerleri olduğunuzu ve asla kralınıza karşı gelmeyeceğinizi de biliyorum. Ben ilerlemek, sizi daha öteye götürmek niyetindeydim, ama önce tanrıların kararını öğrenmek isteyerek kurbanlar verdim. Ne yazık ki belirtiler, hep olumsuzdu. Ve kimse tanrıların isteğine karşı çıkamaz. Bu nedenle hazırlanın askerlerim! Hazırlanın, çünkü hak ettiğiniz ve fethettiğiniz şeyin tadını çıkartmanın zamanı geldi. Dönüyoruz! Eve geri dönüyoruz!"

Ne çığlıklar, ne haykırışlar; hissedilen, yalnızca derin bir mutluluktu. Pek çok asker sessizce ağlıyor, gözyaşları kirli sakallarının, sekiz yıldır savaşların, uykusuzlukların, saldırıların, buzun ve sıcağın, karın ve yağmurun yıprattığı yüzlerinden akıyordu. Ağlıyorlardı, çünkü kralları onlara karşı çıkmamıştı; onları hâlâ evlatları gibi seviyor ve eve geri götürüyordu. Emektar askerlerden biri öne çıkarak İskender'in karşısına gelerek şöyle dedi: "Teşekkür ederim Kralım, yalnızca kendi askerlerine yenilmeyi kabul ettiğin için sana teşekkür ederiz. Bilmeni istiyoruz ki, her ne yaşanırsa yaşansın, yazgı bize ne gösterirse göstersin, seni asla unutmayacağız!"

İskender onu kucakladı, sonra herkesin yolculuk hazırlıkları yapmak üzere çadırına dönmesini istedi. Askerlerinin uzaklaşınca yalnız kalan İskender, tek başına Hyphasis'in kıyısına indi. Bu arada bulutlar dağılıyor, batan güneşin ışığı ırmağın sularını, uzaktaki Paropamisos'un tepelerini kızıla boyuyordu. Kral gözlerini karşı kıyıya, ufukta sonsuzca uzanan ovaya çevirdi ve ömründe hiç ağlamadığı kadar ağladı. Ganj'ın görkemli çağıldayışını asla göremeye-

cek, altın göllerin kıyısında yürüyemeyecek, Palimbothra'nın göz alıcı tavuskuşları arasında dolaşamayacaktı. Mavi gözü gökyüzü, kara gözü gece gibi ağladı.

54

Gökyüzü, İskender'in kararını onaylarcasına birkaç gün içinde açıldı, hava koşulları düzeldi. Kral ordusunu on iki gruba böldü ve Hyphasis kıyıları boyunca, Olympos'un on iki tanrısı adına, kule boyunda on iki devasa taş altar yaptırttı. Sonra askerler, başka insanların bu işaretten öteye varmaması için her sunağın önünde tanrılara dua edip kurbanlar verdiler. Ertesi sabah Indus Irmağı yönünde yürüyüşe geçtiler. Sangala'dan, yeni kurulmuş olan, Nikaia İskenderiyesi ve Bukephalia İskenderiyesi'nden geçtiler.

Gaugamela'da, ardından Baktriana'da Krateros ile birlikte Spitamenes'e karşı yiğitçe çarpışmış olan Komutan Koinos hastalanıp öldü; İskender onun onuruna gösterişli bir cenaze töreni düzenleyerek, komutanının kahramanlığını ve değerini dile getiren bir anıt yaptırttı.

Fethetmiş olduğu bütün Hint topraklarının yönetimini Poros'a bıraktı. Yedi ulus ve iki bin kente, Nikaia İskenderiyesi'nde yaşayan Makedon satrapına vergi ve asker vermek yükümlülüğü getirildi.

Ordu buradan harekete geçerek Hydaspes'e dek yürüdü, ardından Akesines ile birleştiği noktaya ilerledi. Hint prensler kendiliklerinden krala bağlılıklarını bildiriyorlar, onun buyruğu altında olduklarını dile getiriyorlardı ama söylendiğine göre güneyde, Indus kıyılarında hâlâ bağımsız ve yabanıl halklar vardı. Yunanistan ve Makedonya'dan yola çıkmış olan yirmi bin asker burada İskender'in ordusuyla buluştu; yeni silahlar, Yunan giysileri, seksen talanton ilaç, sargı bezleri, cerrahi aletler, kırıkları bağlamak

için tahtalar gibi, daha önce fazlasıyla ihtiyaç duyulan şeyler getirmişlerdi.

Askerler silah, ilaç ve giysilerin yanı sıra Stateira'dan da bir mektup ilettiler; o anda İskender ruhunu saran bir heyecana kapıldı, karısını ihmal ettiği için pişmanlık duydu.

Stateiara'dan İskender'e, benim tatlı kocacığım, selam!

Bebeğimizin ölümünden sonra çok kederli günler geçirdim ve çok geçmeden senin yeni bir aşk bulduğunu duydum; Sogdianalı dağlı reisin kızının çok güzel olduğunu, onu kraliçe ve gelecekteki kralın annesi olarak ilan ettiğini de öğrendim. Buna üzülmediğimi, hayal kırıklığına uğramadığımı söylersem yalan olur; içten içe kıskançlık hissettim. Ne güç, ne de onurdur kıskandığım, senin aşkının tadını çıkarttığı, yanında uyuduğu, geceleri soluğunu işitebildiği, teninin kokusunu içine çekebildiği için onun yerinde olmak isterdim. Ah, sana bir oğul doğurabilseydim! Şimdi onu kollarımın arasında sarar, onun yüzünde seni arardım. Ama her insanın yazgısı dünyaya geldiği anda belirlenir: Tanrılar kısa sürede babamı, kocamı ve oğlumu yitirmemi bana layık görmüşler. Kendi hüznümle seni kederlendirmek istemiyorum; senin mutlu olduğunu, buraya döndüğün zaman beni yeniden görmek, bir süre, belki bir gün ya da bir gece benimle kalmak isteyeceğini umut ediyorum. Seni tanıdığımdan beri, bir tek ânın bir ömre bedel olabileceğini öğrendim.

Yalvarırım kendini boş yere tehlikelere atma ve iyi ol.

Hâlâ yazı yazmayı öğrenmekle uğraşan Roksane'ın meraklı bakışları altında İskender, hemen o gün, ilk karısına bir yanıt yazdı. Roksane mektubu merak ederek, "Kime yazıyorsun?" diye sordu.

"Seni tanımadan önce evlendiğim Prenses Stateira'ya."

Roksane'ın yüzü allak bullak oldu; sonra İskender'in o güne dek hiç duymadığı bir ses tonuyla, "Ne yazdığını bilmek istemiyorum, ama onun hayatta kalmasını istiyorsan, benden uzak tutmalısın," dedi.

Sonbahar hızla ilerliyordu, yağmurlar kesilmişti; Kral nereye vardığını görmek için, Indus boyunca inerek ilerlemeye karar vermişti. Coğrafya uzmanları arasında bu ırmağın Nil'in başlangıcı olduğunu düşünenler de vardı, çünkü Indus'ta da timsahlar yaşıyor, kıyılarında Ethiopialılar gibi kara derili insanlar barınıyordu. Durum böyleyse, büyük donanma Mısır'daki İskenderiye'ye dek rahatça inebilirdi.

Bu düşünceyle büyülenen İskender, Nearkhos'u kıyıya yakın bir tepeye çağırdı; ikisi birlikte Makedonya'dan yola çıktıkları günkü gibi tertemiz giyinmiş, sayıca dört kat büyümüş olan ordunun yürüyüşünü seyrettiler. İskender, "İçlerinden pek çoğu yüz bin stadyon yürüdü," dedi. "Artık rahatça yolculuk yapsınlar istiyorum. Hem insanları, hem atları taşıyabilecek bir donanma kurmanı istiyorum. Indus'a dek ırmaktan ineceğiz ve sonra bir zamanlar Dareios'a aitken şimdi bizim elimize geçmiş olan bir kent bulana dek ilerleyeceğiz."

"Peki sonra ne yapacaksın?" diye sordu Nearkhos.

"Krateros'u ordunun bir yarısıyla Arakhosia ve Kermania'ya göndereceğim; bu arada ben seninle ırmağın gittiği yere dek ineceğim. Bu ırmağın Nil'in yukarı kolu olduğu ya da Okeanos ile birleştiği doğruysa, İskenderiye'ye dek gideceğiz."

"Bütün adamlarımızı taşımak için kaç tekneye ihtiyacımız olacak?"

İskender tahminde bulunamayarak başını salladı.

"En az bin olmalı."

"Bin gemi mi?"

"Aşağı yukarı öyle."

"O halde hemen çalışmaya başlayalım," diyen İskender amiralini yüreklendirdi. "Çabuk olalım."

"Nihayet!" diye haykırdı sevinçle Nearkhos. "Dünyada ayakları nasır tutmuş tek amiral benim herhalde!"

Konuşurlarken, Kral'ın bakışları büyük ırmağın kıyısında uzanan yeşil kırlarda, harika beyaz bir ata binmiş, saçlarını havada savurarak gezen Roksane'ın ince siluetine takıldı.

"Ne güzel değil mi?" diye sordu İskender.

"Öyle," dedi Amiral. "Bir erkeğin hayal edebileceği en güzel kadın. Dünyada gerçekten sana layık olan tek kadın, odur, herhalde."

Genç kadın İskender'i görünce dizginleri sola doğru çekip atını karşıdaki tepeye doğru koşturdu. Kral'ın yanına geldi, ona doğru eğilip dudaklarından öptü. Yürümekte olan ve bu manevrayı fark eden askerler *'Alalalâi!'* diye bağırdılar. Kral, dudaklarını genç karısının dudaklarından ayırmadan, elini kaldırıp bu neşeli selama karşılık verdi.

Nearkhos deniz kıyısından gelen askerleri bir araya getirebilmek için, bir ulağı bütün birlikleri dolaşmakla görevlendirdi. Kıyı kentlerinden ve adalardan gelen Yunanları, Fenikelileri, Kyprosluları, Pontusluları yanına çağırdı. Sonra teknelerin yapımına başlandı. Yüzlerce ağaç kesilip tezgâhlar kuruldu, sonra balta kullanmakta usta olanlar, keresteleri biçmeye, tekneleri çatmaya başladılar.

Nearkhos'un hesapları doğru çıktı: Sonunda Hydaspes'in suları üzerinde süzülecek bin yük teknesinin her biri otuz kürekçi tarafından, kutlamalar arasında sulara indirildi.

Güneşli bir gündü; bölgede yaşayanlar bu sevinçli gösteriyi izlemek için toplanmışlardı. Yaşamlarının en dramatik ve zor bölümünü arkalarında bıraktıklarını düşünen erkekler, sevinçten deliye dönmek üzereydiler. Gerçekte onları neler beklediğine ilişkin pek fikirleri yoktu; aşmaya hazırlandıkları toprakları da yalnızca yerel rehberlerin anlattıkları kadar tanıyorlardı. Ne var ki bu rehberler de en çok üç ya da dört günlük mesafeyi biliyorlardı.

Nearkhos, Kral ile Prenses'in de binmiş olduğu amiral gemisine binip hareket buyruğunu verdi. Kürekler suya indi; amiral gemisi peşinde öteki gemilerle, akıntı yönünde ilerlemeye başladı. Bütün donanma ırmağa girdiği zaman gösteri daha da etkileyici bir hal aldı, çünkü yüzlerce kürek suları köpürtüyor, binlerce yelken rüzgârda uçuşuyor, binlerce kalkan ve zırh güneşte ışıldıyordu.

Kral'ın bulunduğu gemiye, başka düşünürlerin de yanı sıra, o dönem pek önemsenen Elidesli Pirrone, Aristandros, Sangala kampında esrarengiz bir biçimde ortaya çıkan

Hint bilge de binmişlerdi. Hint, pruvaya bağdaş kurarak oturmuş, kollarını dizlerine dayamış, hiç kımıldamadan gözlerini ufka dikmişti.

Aristandros Kral'a dönerek, "Onun hakkında neler öğrenebildin?" diye sordu.

"Adı Kalane, Yunanca'daki Kalanos'a benziyor. Halkı arasında büyük bir bilge olarak tanınıyor ve uzun meditasyon çalışmalarıyla edindiği üstün yetenekleri var."

Pirrone söze karışarak, "Bu halk, ömrü boyunca adil biçimde davranmayanların ruhlarının, ölümden sonra bir bedenden başkasına dolaştığına; tamamen arınana dek, ateşte dövülen demir gibi acılar ve kahırlarla terbiye edildiğine inanır. Ancak o zaman, onların *nirvana* dedikleri ebedi huzura kavuşabilirler," dedi.

"Bu bana Pitagoras'ın düşüncesini ve Pindaros'un bir şiirini anımsatıyor."

"Doğru, belki de bu düşünceler Pitagoras'a Hindistan'dan ulaşmışlardır."

"Sen bütün bunları nereden öğrendin?"

"Ondan. Bir aydan daha kısa bir sürede Yunanca öğrendi."

"Bir aydan kısa sürede mi? Bu nasıl olabilir?"

"Olabilir. Oldu. Ama ben bunu nasıl açıklayabileceğimi bilmiyorum. Ne var ki konuşmaya başlamadan önce de," dedi Aristandros, "benimle iletişim kurabiliyordu. Onun düşüncelerini ben zihnimde duyabiliyordum."

İskender geminin kenarını yalayan sulara bakıyordu; sonra bakışlarını arkaya çevirerek peşlerinden gelen öteki tekneleri seyretti. Pirrone yanından uzaklaşmıştı: Şimdi bir halat yumağı üzerinde oturmuş, dizlerine dayadığı tahtaya bir şeyler yazıyordu. Kral kâhine yaklaşarak sordu: "Ona karabasanından söz ettin mi?"

"Hayır."

"Hâlâ sürüyor mu karabasan?"

"O adam kampa girdiğinden beri sona erdi."

"Peki neden geldiğini biliyor musun?"

"Seni tanımak için. Ve sana yardım edebilmek için. Uzun zamandır, Batı'dan büyük bir adamın geleceğini biliyordu ve seninle tanışmaya karar vermişti."

İskender bu sözleri anladığını belli ettikten sonra geminin kenarına tutunarak, Kalanos'a yaklaştı.

"Neye bakıyorsun, *Kalane*?" diye sordu ona.

"Gözlerine." Bilge bunu söylerken sesi bronz bir aygıt gibi titreşiyordu. "Gözlerine; ruhunu aşıp geçen, üzerinde koştuğun usturanın keskin yüzü gibi, ışıkla karanlık arasındaki kara çizginin birer yansıması olan gözlerine bakıyorum. Ama bu zor, çoğunlukla ıstırap verici bir şey."

Kral hayretle şöyle dedi: "Gözlerini karşındaki dalgalardan ayırmıyorsun ve benim gözlerime baktığını söylüyorsun; sana kimse öğretmediği halde benim dilimi böylesine düzgün konuşabiliyorsun."

"Gözlerini seninle karşılaşmadan önce de görüyordum. Dil dediğin yalnızca bir tanedir, Kralım. Bir insan, ruhunun ve doğasının kökenine ulaşmayı başarabilirse bütün insanlığı anlayabilir ve kendini ona anlatabilir."

"Bana neden geldin?"

"Araştırmamın izinden gitmek için."

"Peki araştırman seni nereye sürüklüyor?"

"Huzura."

"Ama ben savaş getiren insanım. Çocukluğumdan beri bunun için eğitildim."

"Ama aynı zamanda bilgi için de eğitildin. Ben gözlerinin derinliklerinde büyük bir bilgeliğin gölgesini görüyorum. Dünya barışı yüce bir nimettir; hiçbir yüce nimete de, ateşten ve kılıçtan geçmeden ulaşılamaz. Ama bu oldu ve bitti. Ben senin içinde, günün birinde bütün halkların babası olacak büyük hükümdarın bilgeliğini geliştirmek istiyorum. Bu nedenle sana geldim."

"Seni yanımda görmekten mutluyum *Kalane*, ama benim yolum, denizi aştığım ilk gün çizildi. Akışı değiştirmeyi başarabilecek misin bakalım?"

"Az sonra bu ırmak bizi büyük Indus babanın sularına bağlayacak," dedi Kalanos gözlerini hızla sularda dolaştırarak. "Onun kaynağına çıkarsan, suları pırıl pırıl akan bir derecik göreceksin, ama sonra vadiye doğru inerken başka yüzlerce ırmağın sularının birbirine karıştığını, hepsinin renginin ve akışının değiştiğini görecek, ağaçların yapraklarını suya eğişini, bin bir türlü balığın, yılanın, ansızın or-

taya çıkan timsahların yüzüşünü, kıyılara yuva yapan kuşları seyredeceksin. Şimdi gördüğün ırmak, bütün bunların hepsidir işte ve Okeanos'a doğru ilerledikçe bambaşka olacaktır. Ve o noktada sonsuz suya, bütün toprakları çevreleyen evrensel kucağa kavuşacaktır. İşte orada, büyük Indus artık var olmayacak, ama bulutların, kuşların, ırmakların, göllerin, ağaçların, çiçeklerin yeniden doğdukları, biricik yaşamsal suyun parçası olacak."

Hint bilge başka tek söz etmedi ve derin sessizliğine gömüldü.

Nearkhos o anda gözlerinde kaygılı bakışlarla Kral'ın yanına geldi.

"Ne var?" diye sordu İskender.

"Su hızlanıyor."

55

Nearkhos eliyle pruvanın on stadyon ötesinde, tehditkâr biçimde köpüren suyu gösterdi. "Hemen kıyıya yanaşmalı, karadan giderek suyun akışını gözden geçirmeliyiz," dedi.

Hemen alarm bayrağını çekti ve dümencilere kıyıya yanaşmalarını emretti. Forsaların başı bağırdı: "Kürekler su dışına!" Sağ kenardaki kürekçiler küreklerini sudan çıkartırken, soldakiler gemiyi ırmağın sağ kenarına yanaştırmak için hızla kürek çekmeye devam ettiler. İşareti ve Amiral'in manevrasını gören öteki gemiler de aynı manevrayı yaparak kıyıya yanaştılar. Gemilerin hepsi demir atmaya hazırlanırlarken, keskin bir çığlık duyuldu ve ırmağın doğu kıyısına egemen tepelerden koşarak binlerce savaşçı inmeye başladı.

İskender borazanları çaldırdı ve 'kalkanlılar' ile akıncılar zırhlarıyla suya atlayarak artık iyice yaklaşan düşmanın önünü kesmeye çalıştılar.

"Bunlar da kim?" diye sordu Kral.

"Malliler," dedi Nearkhos. "Irmağın Indus ile birleştiği noktaya yaklaştık. Bunlar başa çıkılması çok zor ve yabanıl savaşçılar."

"Silahımı verin!" diye emretti İskender. Ve yaverleri zırhını, dizliklerini, tolgasını yetiştirdiler.

Roksane, kocasının boynuna sarılarak, "Gitme *İskender!*" diye yakardı.

"Ben kralım ve en önde olmalıyım!" Karısına telaşlı bir öpücük veren İskender, adamlarına bağırdı: "Benimle

gelin!" Bir saniye sonra kalkanını koluna takıp suya atlamış, kıyıya yüzüyordu.

Bu arada öteki gemilerden inen binlerce savaşçı da, borazan sesleri ve ordunun içinde bulunan her dilden bağırışlar arasında kıyıya atıldı.

İskender ayağını karaya basar basmaz, ağır piyadeler ona yetiştiler; süvariler de atlarını teknelerden indirmeye uğraşıyorlardı.

Başlangıçta İskender'in ordusunu gafil avlayarak üstünlüğü ele geçirir gibi görünen düşman, tek vücut halinde ilerleyen Makedon askerlerinin düzeni karşısında bocalamaya başladılar. Bu askerleri püskürtemeyeceklerini anlayan Malliler, vuruşarak gerilemeye başladılar; sonunda yamaca kadar giderek yeniden var güçleriyle saldırdılar. Uzun süre üstünlük iki ordu arasında gidip geldi, ama sabahın ilerleyen saatlerinde gemilerden yeterince at indirilip iki tabur süvari devreye girince düşman iki yandan sarılmış oldu. İskender'in de atına atladığı sırada, karşıdaki tepelerde düşman süvarileri belirdi ve Kral'ın taburlarına doğru hızla ilerlemeye başladılar.

Öğleye doğru çarpışma yeniden ateşlendi; sonunda Makedonlar üstünlüğü ele geçirip Mallileri tepelerin ardına püskürttüler. İskender oradan beş kentin görülebildiğini fark etti; içlerinden birinin tuğla kalesi dikkatini çekti.

Bunun üzerine orduyu yeniden beşe bölüp kentlerin üzerine yolladı. Ötekilerden daha kalabalık olan beşinci ordunun yönetimini kendi üstlendi ve Perdikkas, Ptolemaios ve Leonnatos ile birlikte başkente yöneldi. Tam saldırıya başlayacağı anda Leonnatos ona bağırdı: "İskender, şuraya bak! Peritas gemiden kaçtı!" Köpek gerçekten de dili bir karış dışarıda, tepedeki efendisine ulaşmak için hızla koşuyordu.

"Zeus aşkına!" diye iç geçirdi Kral. "Başına bir şey gelirse, onun kaçmasına göz yuman hizmetkârı kırbaçlatacağım! Haydi, Peritas git buradan! Roksane'ın yanına dön!"

Köpek bir an için efendisinin sözünü dinleyecek gibi davrandı, ama İskender askerlerinin önüne düşüp dörtnala gitmeye başlayınca, gene onun peşine takıldı.

Akşamüstü Kral'ın yönettiği askerler surların altına varmışlardı ve uğradıkları yenilgiyle bozguna uğrayan Malliler, onları karşılamak için açılmış üç kapıdan içeriye girmeye uğraşıyorlardı.

Yağmurlardan ve bakımsızlıktan bir bölümü çökmüş olan surlara bakan İskender, kovalamacanın verdiği heyecanla atından indi ve kenti ilk saldırıda ele geçirmek için rampaya doğru koşmaya başladı. Tek başına olduğunu anlayamadan tepeye vardı. Bir tek Leonnatos onun peşinden koşuyor ve, "Dur İskender! Dur, bekle!" diye bağırıyordu. Ama savaşın gürültüsü ve birbirine karışan çığlıklar arasında Kral onu duymadı ve öteki yana atlayıverdi.

Leonnatos adamlarıyla yardımına koşmak için peşinden atladı, ama düşmanların bazıları olanları görmüş ve hem surlara giren arkadaşlarını korumak, hem de Kral'ı öldürmek için önüne bir set oluşturmuşlardı.

Bu arada yalnız olduğunu, çevresinin sarıldığını fark eden İskender, sırtını büyük bir incir ağacına dayamış, düşmanının uğultusu altında kendini savunmaya çalışıyordu. Leonnatos var gücüyle koşuyor, kılıcıyla önüne gelene vuruyor ve, "Dayan İskender, dayan, geliyoruz!" diye bağırıyordu. Ama kralının her an öldürülebileceği düşüncesi yüreğini daraltıyordu. O anda arkasında bir havlama duydu ve köpeği anımsadı. Arkasına bile bakmadan avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı: "Git Peritas! Koş, İskender'i kurtar!"

Köpek yıldırım gibi rampayı tırmandı; bir mızrakla yaralanmış olan efendisi, kalan son gücünü kullanarak kalkanıyla kendini savunmaya uğraşıyordu. Her şey bir anda oldu: Peritas duvarın tepesinden atladı, düşmanların ortasına gülle gibi inip hepsini arkaya devirdi; birinin elini ısırarak kemiklerini kırdı, ötekinin boğazını parçaladı, üçüncüsünün karnını deşti. Muhteşem hayvan, adeta bir aslan gibi çarpışıyordu ve havlayarak, dişlerini göstererek düşmanı korkutuyor, kaçırıyordu.

İskender bundan yararlanarak geriye doğru süründü; sonunda askerleriyle tepeye varan Leonnatos da canavar gibi düşman askerinin üzerine atıldı, baltasını dört bir yana savurarak Kral'a giden yolu açtı. Düşmana saldırdığı

anda birinci adamın kafasını uçurdu, ikincisini ikiye biçti, aynı şiddetle önüne geleni devirdi. Bu korkunç saldırı karşısında korkan düşman gerilemeye başladı. Birkaç dakika sonra yüzlerce Makedon akıncısı ve 'kalkanlı', surların içine daldılar ve umutsuz çığlıklarla inleyen kenti acımasızca ele geçirdiler.

Leonnatos, Kral'ın yanında diz çöktü, zırhını gevşetti, aynı anda İskender bakışlarını yana çevirdi ve gözleri yaşla doldu, umutsuzlukla inlemeye başladı: "Hayır Peritas! Sana ne yaptılar Peritas!"

Kan ve ter içinde kalmış olan köpek, kaburgaları arasına batmış bir mızrakla efendisine doğru ilerlemeye çalışıyordu.

"Philippos'u çağırın!" diye bağırıyordu Leonnatos. "Kral yaralandı, Kral yaralandı!"

Peritas efendisinin eline ulaşmayı başardı, son bir kez ona dokundu ve sonra cansız yere yığıldı.

İskender, hayatını kurtarmak için kendini feda etmiş en sadık dostuna sarılmış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. "Hayır, Peritas, hayır!"

O anda kan içinde kalmış, perişan Perdikkas yanlarına geldi. "Philippos yok, saldırı kargaşası içinde kimse ona bir at vermeyi düşünememiş."

"Ne yapacağız şimdi?" diye inledi Leonnatos kırık bir sesle.

"Onu böyle taşıyamayız. Demiri çıkartmamız gerekiyor. Sıkı tut: Canı çok acıyacak!"

Leonnatos arkasına geçip Kral'ın kollarını tuttu ve Perdikkas giysisini yırtarak yarasını ortaya çıkarttı; sonra bir eliyle arkadaşının göğsüne yaslanarak öteki eliyle mızrağı çıkartmaya uğraştı, ama demirin ucu köprücük kemiği ile kürek kemiği arasına sıkıştığından çıkmıyordu.

"Kılıcımın ucuyla yarayı açacağım," dedi. "İskender, istediğin kadar bağırabilirsin, hatta avazın çıktığı kadar bağır, çünkü acını hafifletecek başka bir şeyim yok!"

Sonra kılıcını çekip yaraya daldırdı. İskender, inanılmaz bir acıyla bağırıyordu. Perdikkas kılıcın ucuyla kürek kemiğini buldu, onu kaldırdı ve öteki eliyle mızrağın ucunu

kurtardı. O anda, mızrağın girdiği yerden müthiş kan fışkırdı. Son bir çığlık atan Kral bayıldı.

"Yarayı yakmalıyız, Leonnatos, bir kor parçası bul, yoksa kan kaybından ölecek!"

Leonnatos koşarak uzaklaştı; az sonra yanan bir evin kirişinden koparttığı parçayla geri gelip bunu yaraya bastı. Feci bir yanık et kokusu duyuldu, ama kanama durdu. Bu arada Perdikkas'ın adamları bir sedye yapıp Kral'ı kentin kapılarından dışarıya taşıdılar.

Leonnatos, ağlamaktan ve yorgunluktan kıpkırmızı gözleriyle Peritas'ı işaret etti ve, "Onu da eve götürün," dedi. "Bu çarpışmanın kahramanı oydu."

56

Gecenin ilerleyen saatlerinde, duyularını yitirmiş olan, ateşler içinde yanan İskender ırmak kıyısına indirildi ve Nearkhos'un kurdurmuş olduğu kampta bir yatağa yatırıldı. Umutsuz çığlıklar atarak onu karşılayan Roksane, yanına diz çöktü ve hıçkırarak ellerini öptü. Bembeyaz kesilmiş olan, korkudan titreyen Leptine, göz ucuyla ona bakıyor, Philippos'un gelmesini beklerken, temiz bezler hazırlıyor, su kaynatıyordu.

Philippos derhal geldi ve yaraya eğildi. Perdikkas ile Leonnatos'un, yarayı sarmak için bulabildikleri çaputları kesti, Leptine'nin bir tasın içinde uzattığı kaynar suyla yarayı temizlemeye koyuldu.

Kulağını İskender'in göğsüne dayadı, uzun uzun dinledi; bu arada arkadaşları sessizce çadıra girip çıkıyorlar, hekimin vereceği kararı kaygıyla bekliyorlardı.

"Ne yazık ki bu ötekiler gibi bir yara değil," dedi ayağa kalkan hekim. "Mızrağın ucu, akciğerlerden birini yaralamış. Her soluk alışında kanın fokurdadığını duyuyorum."

"Bunun anlamı nedir?" diye sordu Ephestione.

Philippos konuşacak gücü bulamayarak, başını salladı.

Ephestione yeni baştan, "Bunun anlamı nedir?" diye haykırdı.

İskender'in boğazından o anda boğuk bir hırıltı yükseldi; ağzından akan kanlı tükürük yastığını lekeledi.

Ptolemaios arkadaşına yaklaştı ve elini omzuna koydu. "Bu İskender'in ölebileceği anlamına geliyor, Ephestione," dedi. "Haydi gel, onu bırakalım da dinlensin."

Öteki kentlere yapılan saldırıları yönetmiş olan Seleukos o anda, Krateros ve Lysimakhos ile birlikte çadıra girdi ve ânında durumun farkına vardı. Sonra Philippos'a eğilerek, yavaşça, "Umut var mı?" diye sordu.

Seleukos, Hekim'in ona çevirdiği gözlerinde öyle bir yıkım ve umutsuzluk gördü ki, başka soru sormaya gerek duymadı.

Çadır boşalmıştı. Yalnızca için için ağlayan ve kocasının cansız elini öpücüklere, gözyaşlarına boğan Roksane'ın iniltisi duyuluyordu.

İskender ile yakınlık kurmuş herkesi içten içe kıskanmış olan Leptine, yavaşça ona yaklaşıp elini omzuna koydu. "Ağlama Kraliçem!" dedi. "Sana yalvarırım, ağlama! O seni duyuyor, anlıyor musun? Senin güçlü olman gerekiyor. Onu... onu seven herkesi düşünmelisin... hepimiz onu seviyoruz ve sevgi ölümden daha güçlüdür..."

Philippos kan lekeli önlüğünü çıkartıp tembihlerde bulunarak uzaklaştı: "Onu bir dakika bile göz önünden ayırmayın. Ben yaranın direni için hazırlık yapmaya gidiyorum. Bir şey olursa beni hemen çağırın."

Leptine, başıyla, olur dedi. Hekim yanan bir kandil alarak dışarıya çıktı. Tam kampı geçerken Ptolemaios ve Leonnatos'un, Peritas'ın bedenini tahta bir kutuya yerleştirdiklerini, gümüş işlemeli tasmasını da kahraman askerlerin cenaze ateşinde yaptıkları gibi yanına koyduklarını gördü. Yanlarına gitti.

"Ne korkunç bir gündü!" diye mırıldandı Ptolemaios.

"Tam acılar ve yorgunluklar arkamızda kaldı derken..." Sonra kırmızı battaniyeye serili köpeği okşadı. "Onu çok özleyeceğim. Keşiflerde bana arkadaşlık ederdi..." O sırada Krateros küçük bir *pezhetairoi* grubuyla oraya geldi ve askerlerini cenaze ateşinin iki yanına dizdi.

"Onun da bu onura kavuşması gerektiğini düşündük," dedi Leonnatos. "O, Kral'ın ilk özel muhafızıydı."

Sonra bir meşale aldı ve cenaze ateşini tutuşturdu. Alevler karanlıkta yükselirken, komutan bağırdı: "*Pezhetairoi*, silah çek!"

Piyadeler *sarissa*'larını kaldırarak, doğduğu günden beri efendisinden ilk kez ayrılan köpeğin, şimdi rüzgâra kapılarak yükselen ruhunu selamladılar.

Philippos, bütün gece, Roksane ve Leptine ile birlikte Kral'ın başucunda bekledi. Kraliçe şafağa doğru biraz uyuyakaldı, ama gene de kederli düşünceler nedeniyle uykusunda inlemeyi sürdürdü.

Gün doğarken Ephestione ve Ptolemaios çadıra girdiler; onların da gözlerini kırpmadıkları belliydi. "Nasıl?" diye sordular.

"Geceyi atlattı. Başka söyleyecek bir sözüm yok," dedi Philippos.

"Ölürse, o kenti içindeki insanlarla birlikte yakacağız. Kralımızın onuruna böyle bir cenaze ateşi yakışır," dedi donuk bir sesle Ephestione.

"Bekle hele," dedi Philippos, "hâlâ yaşıyor."

Aradan iki gün daha geçti, ama Kral'ın durumu iyiye gideceğine hüzünlü bir sona yaklaşır gibiydi. Göğsü direne karşın şişmişti, ateşi hep çok yüksekti, zor soluk alıyordu, teni toprak rengi olmuştu, gözleri de morarmış, çukura kaçmıştı.

Arkadaşları, onu rahatsız etmemek için çadırın dışında bekliyor, bitkin düştüklerinde nöbetleşe kestiriyorlardı. Genellikle pek gürültülü bir yer olan kamp, gerçek dışı ve derin bir sessizliğe bürünmüştü; zaman, adeta durmuştu.

O akşam, Kral'ın ateşinin yükseldiği, soluk almasının güçleştiği sırada, Philippos ansızın ayağa kalkıp çadırdan çıktı.

"Nereye gidiyor?" diye sordu Leonnatos.

"Bilmiyorum," dedi Ephestione. "Bir şey bilmiyorum. Artık hiçbir şey bilemiyorum..."

Philippos kampın içinden hızla yürürken gece boyunca sürekli kurban vermiş olan Aristandros'a bir göz atıp devasa *banyan* ağacının olduğu yere gitti. Kalanos'un meditasyona dalmış, iskelet gibi bedeninin önünde durdu.

"Uyan," diyerek adamı sarstı.

Kalanos gözlerini açtı.

"Tanrılarımızın ve bilimimizin gücü buraya kadar. Elinden geliyorsa, İskender'i kurtar! Yoksa buradan çek git ve bir daha geri gelme!"

Kalanos, neredeyse ağırlığı olmayan bedeniyle ayağa dikiliverdi. "Nerede o?" diye sordu.

"Çadırında, gel benimle," diyen Philippos öne düşüp yürümeye başladı.

Kalanos onu izledi, kandillerle aydınlatılmış kraliyet çadırına girdi.

"Hepsini söndürün ve bizi yalnız bırakın," dedi.

Söylediği gibi yaptılar. İskender'in yatağının arkasına, topuklarının üstünde oturdu, gözlerini karanlıkta Kral'ın başına dikti, taş gibi kaskatı kesildi.

Onu ertesi gün, daha sonraki gün ve hatta daha sonraki gün böyle buldular. Dördüncü gün şafak sökerken, Philippos direni değiştirmek için çadıra girdi, içerisi biraz ışık alabilsin diye çadırın giriş perdesini de kenara çekip bıraktı. Sargıyı değiştirmeden leğende ellerini yıkarken, arkasından ona seslenen cılız bir ses duydu: "Philippos..."

Heyecanla arkasını döndü: "Kralım!"

Ateşi düşmüş, soluğu düzene girmiş, yüreğinin atışı güçsüzce de olsa canlanmıştı. Hekimi göğsünü dinledi: Akciğerindeki hırıltı kesilmişti. Leptine'yi çağırdı. "Kraliçe'ye haber ver. Kralımızın uyandığını söyle. Ve hemen bir tas etsuyu hazırla, onu besleyelim; çok zayıf düştü." Leptine uzaklaşırken, Philippos başını çadırdan dışarıya uzatıp Lysimakhos ve Ephestione'ye seslendi. "Ötekilere haber verin," dedi. "Kral uyandı."

Ephestione kaygıyla, "Nasıl?" diye sordu.

"Nasıl olmasını istiyorsun?" diye homurdandı hekim. "Kaburgaları arasına mızrak yemiş biri gibi."

İskender ile ilgilenmek için yeniden içeriye girdiğinde, Kalanos'u gördü. Bir ceset gibi soğuk ve hareketsiz, yerde yatıyordu.

"Ah, ulu Zeus aşkına!" diye bağırdı. "Yüce Zeus!"

Yardımcılarını çağırıp onu kendi çadırına taşıttı; ayrıca, nasıl olursa olsun, gerekirse zor kullanarak adamı ısıtıp beslemelerini emretti. Sonra İskender'in yanına döndü. Roksane gelmiş, inanamayan gözlerle ona bakıyor, Leptine de midesine bir kaşık çorba girsin diye uğraşıyordu: bir bezin ucunu çorbaya batırıyor, sonra Kral'a bunu emdiriyordu.

İskender, Philippos'u görür görmez, "Ne oldu?" diye sordu.

"Her şey oldu, Kralım," dedi Philippos. "Ama hâlâ yaşıyorsun ve yaşayacağını umut ediyorum. Ne kadar mutlu olduğumu sana anlatamam," diye ekledi titreyen sesiyle. "İnanamazsın... Ama artık sus ve kendini yorma, çok zayıf düştün. Yaşıyorsan bunu bir mucizeye borçlusun ve sanırım bir de Kalanos'a..."

"Peritas..." diye mırıldandı İskender.

"Peritas artık yok, Kralım. Leonnatos, bana seni kurtarmak için canını verdiğini söyledi. Şimdi sen, onun bu fedakârlığını boşa çıkarmamalısın. Beslenmeye ve dinlenmeye çalış. Yalvarırım, dinlen biraz."

İskender Leptine'nin ellerinden biraz daha çorba içti ve gözlerini yumup uzandı. Kapalı gözlerinin arasından süzülen gözyaşları, yastığını ıslatıyordu.

57

Kral, günlerce ölümle yaşam arasında gidip gelerek yatağından çıkamadı; onu gerçek anlamıyla yaşama döndürebilmek için gösterilen çabalar da sonuç vermedi. Bedeni büyük tehlikeyi atlatmış olsa da, durumu öylesine ağırdı ve iyileşme belirtileri öylesine yavaş ortaya çıkıyordu ki, Philippos onu gerçekten kurtulmuş sayamıyordu. Kalanos'un marifetiyle şimdilik püskürtülmüş olan Thanatos'un[1], üzerinde hak iddia ettiği bu canı almak için, her an yeniden saldırabileceğinden korkuyordu. Hint bilge sürekli şöyle diyordu: "Bir anlaşma yaptım, iyileşecek." Ona ne anlaşması yaptığını soranlara ise, bir yanıt vermiyordu.

İskender'in sırtını, yatağının başucuna dayayabilmesi için bir ay; Roksane'ın bakışları altında, Leptine'nin yardımıyla çorbasını içebilmesi için ise, bir yirmi gün daha geçmesi gerekti. Az konuşuyor, konuşurken yoruluyordu, ama arada sırada Eumenes'in kendisine Homeros'tan dizeler okumasını istiyordu. Bu dönemde, arkadaşlarının onayı ve desteğiyle Eumenes, Kral'ın siyasi yardımcısı seçilmişti. Kimi zaman Roksane ona alçak sesle kendi dağlarının şarkılarını söylüyor, basit, telli çalgısını çalıyordu.

İki ay sonra Philippos hastanın ayağa kalkmasına ve Leonnatos ve Krateros'un koluna girerek çadırının içinde bir-iki adım atmasına izin verdi, ama bu birkaç dakikalık çabadan sonra Kral müthiş yorgun düşüyor, ter içinde kalıyor ve kurşun gibi ağır bir uykuya dalıyordu.

[1] Ölümü simgeleyen tanrı. Nyks'in çocuğu, Uyku'nun kardeşidir. Birbirinden ayrılmayan Hypnos ile Thanatos, yeraltında, Tartaros'un derinliklerinde otururlar. (Çev.)

Leptine'nin ona bin bir zorlukla püre yedirmeye uğraştığı bir sırada, yanında Krateros ve Ephestione ile çadıra giren Leonnatos kafasını kaşıdı; birden, aklına iyi bir fikir gelmişçesine şöyle dedi: "Ona neden Nestor Lokması yedirmiyoruz?"

Philippos ona şaşkınlıkla baktı ve, "Sen ne dediğini bilmiyorsun!" dedi. "Bal, un, şarap ve peynirden söz ediyorsun; yoksa Kral'ı öldürmeye mi niyetlendin?"

"Haklısın," dedi Leonnatos, "ama dışarıda askerlerin ne konuştuklarını biliyor musun? Krallarının öldüğünü ve panik yaratmamak için bunu açıklamadığımızı sanıyorlar."

Philippos öfkelenerek bağırdı: "Böyle bir şeyi nasıl söylerler. Krallarının yaşadığını biliyorlar."

"Hiç de öyle değil," dedi Ephestione. "Bunu yalnızca biz biliyoruz, o kadar. Korumalarının bile onu bu durumda görmelerini yasakladım. Askerler onu bu koşullarda görürlerse, ölmüş kadar perişan olurlar."

"Haklısın," dedi Eumenes. "Aylardır onu görmüyorlar, biz bu çadıra girip çıkıyoruz ya da başka bir çadırda toplanıp kararlar alıyoruz; hatta satraplıklara yazdığım mektuplarda Kral'ın mührünü kullandığımı görenler bile oldu."

"Ben de aynı düşüncedeyim," dedi Krateros. "Bazı birliklerde Makedon ordusunun genel kurulunu toplantıya çağırmaktan bile söz ediliyor. Bunun anlamını biliyor musun?"

Eumenes, "Bizi kraliyet çadırını onların bir heyetine açmamız konusunda zorlayabilir, İskender'i bu haliyle onlara göstermemizi isteyebilirler."

Philippos onlara döndü. "Ben burada olduğum sürece, iznim olmadan bu çadıra kimse adım atamaz! Ben Kral'ın hekimiyim ve sorumluluklarım..."

Krateros elini yaşlı hekimin omzuna koydu: "Hiç eksiksiz toplanan bir genel kurul, Kral'ın yokluğunda onun haklarına sahiptir; isterlerse bunu yaparlar ve yapacaklardır da."

O anda İskender'in sağlığını sormak için çadıra giren Seleukos ve Lysimakhos, ateşli bir tartışma olduğunu fark ettiler. "Neler oluyor?" diye sordu Seleukos.

"Şu var..." diyen Krateros söze başladı.

Kimse derin bir uykuya dalmış gibi görünen İskender'in gerçekte onları dinlediğinin farkında değildi, ama sesini duyan arkadaşları ansızın kendilerine geldiler.

"Beni dinleyin," dedi Kral.

Arkadaşları utanç içinde ona baktılar. Eumenes her şeyi duymuş olduğunu tahmin ederek açıklama yapmaya girişti: "İskender; bizler çözebileceğimizi sandığımız bir sorunu..."

Kral'ın sağ elini havaya kaldırmasıyla herkes sustu.

"Seleukos..."

Uzun zamandan sonra, ilk kez İskender'den emir almanın heyecanına kapılan Seleukos, "Emret Kralım," dedi.

"Orduyu topla! Güneş battıktan sonra."

"Başüstüne."

"Leonnatos..."

Daha da şaşıran Leonnatos, "Emret Kralım," dedi.

"Atımı hazırlat, doru olanı..."

"Doru at... tamam, hazır olacaktır."

"Hiçbir şey hazır olmayacaktır!" diye patladı Philippos. "Ne oluyor burada, siz delirdiniz mi? Kral daha..."

İskender yeniden elini kaldırınca, Philippos sesini kesti; ama sessizce homurdanmayı sürdürdü.

"Ephestione..."

"Seni dinliyorum, *İskender*."

"Zırhımı hazırla. Pırıl pırıl olmalı."

"Öyle olacak *İskender*," derken, Ephestione boğazına bir şeyler tıkandığını hissetti. "Argos yıldızı gibi parlayacak."

Herkes Kral'ın artık yatakta kalmak istemediğini, at üstünde ölmeye karar verdiğini düşünüyordu; Philippos da aynı düşüncedeydi. Bir kenarda oturmuş, kendi kendine söyleniyordu. "İstediğinizi yapın, isterseniz öldürün onu. Beni bu işe karıştırmayın..." Ve fazlaca heyecanlanarak daha başka bir şey söyleyemedi.

"Leonnatos..." dedi Kral. "Atımı, buraya, çadırın içine getir."

"Buraya gelecektir." Arkadaşı, Kral'ın, askerlerin onu atına yardımla binerken görmelerini istemediğini anlamıştı.

"Ve şimdi gidin!"

Arkadaşları dışarıya çıkınca İskender kendini yastığına bıraktı ve derin bir uykuya daldı. Ephestione ve Leonnatos'un sesiyle kendine geldiğinde, çadırın kapısı aralanmış, batmakta olan güneşin ışıkları içeriye dolmuştu.

"Hazırız," dedi Ephestione.

İskender zorlukla doğruldu, yatağında oturup arkadaşlarından onu banyoya götürmelerini istedi. Leptine onu yıkadı, bedenine ve saçlarına kokular sürdü, kuruladı, sonra giydirmeye başladı.

"Yanaklarıma biraz renk sür," dedi Kral. Kız, söyleneni yaptı. Yanaklarını düzgünle renklendirirken, gözlerini belirginleştirirken, Kral onun yüzünü okşadı. "Seni imparatorluğumun büyük insanlarından biriyle evlendireceğim, üstelik bir kraliçeye layık çeyiz vereceğim." Bunu içtenlikle söylüyordu, sesi çok kararlıydı. Leptine işini bitirince, arkadaşlarına sordu: "Nasılım?"

"Fena değil," dedi Leonnatos, gülerek. "Bir aktöre benzemişsin."

"Şimdi de zırhımı verin."

Ephestione, göğüslüğünü bağladı, zırhını giydirdi, kılıcını beline taktı ve saçlarını tacının içinde topladı.

"Atımı getirin. Askerler toplandı mı?"

"Hepsi yerini aldı," dedi Ephestione.

Leonnatos çıktı, çadırın arka kapısından, koşumları takılmış doru atı içeriye getirdi. Ephestione yere çömelmiş, İskender'e basamak olsun diye, ellerini birbirine kenetlemişti. Kral ayağıyla Ephestione'nin ellerine basıp arkadaşlarının yardımıyla eyere oturdu.

Leonnatos elinde kayışlarla geldi. "Seni atın eğerine bağlamayı düşündük. Hiçbir şey anlaşılmayacak; kayışlar pelerinin altında kalacak."

İskender hiçbir şey söylemeyince bu sözleri onay olarak kabul edildi ve beline, dört yanından kayışlar sarkan bir kemer takıldı. Bunlar ikisi önden, ikisi arkadan olmak üzere atın eğerine düğümlendi; sonra Kral'ın eflatun rengi pelerini, hepsinin üzerini örtecek biçimde omuzlarına konuldu.

"Şimdi gidelim," dedi Kral.

Ephestione çadırdan çıktı; Leonnatos, ona, "Haydi," der gibi bir işaret yaptığı anda, Ephestione askerlerin önünde ellerini havaya kaldırdı. Bu hareketle birlikte günbatımının huzurlu sessizliği, çok uzaktan gelen bir gök gürültüsüne benzeyen, boğuk bir gümbürtüyle bozuldu. Bir darbe, arkadan bir darbe daha! İskender kulak verdi duyduğuna inanmıyormuş gibi davrandı; içgüdüsel bir hareketle sırtını dikleştirdi, ayaklarıyla atını mahmuzladı. Doru at çadırdan çıktı, çadırın çevresini dolaştı, efendisinin tuttuğu dizginlere uysalca baş eğerek, saflara dizilmiş ordunun önünde yürümeye başladı.

Cüsseli at, sanki uzaktan gelen hafif, ama törensel sese uyarak adım atıyordu; İskender dev Khaironeia davulunun derin ve güçlü sesini duyunca heyecanlanmış, gözlerinden yaşlar süzülmeye başlamıştı.

Saflarında hareketsiz duran askerler, *sarissa*'larını sımsıkı tutarken, krallarının dimdik, kendinden emin ve kararlı bir biçimde önlerinden geçişini şaşkınlıkla seyrediyorlardı. Kral'ın ulaştığı her birliğin subayı bir adım öne çıkıyor, kılıcını çekiyor, "Sen çok yaşa Kralım!" diye bağırıyordu. İskender de başını hafifçe öne eğerek onları selamlıyordu.

İskender geçidi tamamladığında 'Khaironeia gümbürtüsü' sustu. *Hetairoi*'lerin yaşlı subayı, atını bir adım öne çıkarttı ve haykırdı: "Emret Kralım!"

"Safları dağıt!" dedi İskender ve borazanlar buyruğu bildirmek için çalarken, atının dizginlerini çekip çadırına yöneldi.

"Deli bu," diyordu uzaktan onu izleyen Philippos. "Şu hareketlerin her biri onu her an düşürebilir ve..."

"Düşmeyecek," dedi hekimin sırtını sıvazlayan Seleukos, "Göreceksin, düşmeyecek."

Ptolemaios, gözlerini İskender'den ayıramıyordu. "İşte, onun yapmak istediği buydu: Şimdi herkes onu gördü, yaşadığına ve yeniden atına binebildiğine inandı."

İskender atıyla yeniden çadırına girdi, arkadaşları kayışları çözüp inmesine yardım ettiler, sonra pelerinini, zırhını, tozluklarını çıkartıp kılıcını aldılar.

"Onu hemen yatağa yatırın," diye emretti Philippos.

İskender başını salladı, titreyen bacaklarıyla kamp iskemlesine oturup ellerini masaya dayadı.

"Açım," dedi. "Benimle yemek yemek isteyen var mı?"

Herkes şaşkınlıkla birbirine baktı; atla çadırdan çıkmak üzereyken kapıda bu sözleri duyan Leonnatos bile, olduğu yerde kalakaldı.

"Leptine!" diye seslendi Kral. "Şu tabağı kaldır da bana 'Nestor Lokması' hazırla!"

"Nestor Lokması mı?" dedi Philippos. "Canın ölmek mi istiyor? O sana ağır gelir; kusarsın, yaraların yeniden açılır ve..."

"Nestor Lokması!" diye yineledi İskender. Herkes ağzı açık ona bakıyordu. Kralları yeniden doğmuştu.

Krateros, Hekim'in kulağına eğilerek, "O davulun sesini duymak ve askerlerini görmek onu canlandırdı," dedi. "Bırak yesin. Bir daha olmayacak, göreceksin."

Leptine ona 'Lokma'yı getirdi, İskender, iştahla yemeye başladı. Gösterdiği tek yorgunluk belirtisi, alnından damlayan terdi. Philippos şaşkınlıkla ona bakarken farkında olmadan çene kemiklerini oynatıyor, sanki onun çiğnemesine yardım ediyordu! Masanın çevresine dizilmiş arkadaşları da Kral'ı hayretle izliyorlardı.

"Ne var?" diye sordu İskender. "Beni hiç yemek yerken görmediniz mi?"

58

Aradan bir ay daha geçtikten sonra, Kral tamamen iyileşerek yeniden koşmaya, ata binmeye, Leonnatos ile güreşmeye başladı. Yaz sonunda çadırların toplanmasını ve yeniden gemilere binilmesini emretti.

İki gün boyunca akıntıyla inerek, Sindh bölgesinin sınırına vardılar; orada Nearkhos'a demir atması emredildi. Rehberlerin söylediğine göre oradan başlayan yol, dağlar arasındaki geçide ulaşıyor, böylece Arakhosia İskenderiyesi'ne kolayca varılabiliyordu.

İskender çadırında topladığı arkadaşlarına, yürüyüş subaylarının, Pers ve Hint rehberlerle birlikte hazırladıkları haritaları gösterdi. Sonra Krateros'a döndü:

"Yarın, ordunun yarısını alarak Arakhosia'yı ve Drancana'yı geçecek, ayaklanmayla karşılaştığın her yerde düzeni sağlayacaksın. Hint denizcilerin söylediğine göre Indus başlı başına bir ırmakmış ve Patala'da Okeanos'a dökülüyormuş. Benim tasarım şudur: Patala'da, Nearkhos ve Onesikritos donanmayla yola çıkacaklar ve İmparatorluğun güney kıyısı boyunca gidecekler; ben de ordunun geri kalanıyla karadan ilerleyerek gemilerle iletişimimi koruyup onların günlük gereksinmelerini karşılayacağım. Sonunda hepimiz Okeanos ile Pers Körfezi arasında bulunan Hormozeia Ovası'nda buluşacağız."

"Neden Gedrosia'dan geçmek istiyorsun?" diye sordu Krateros. "Oranın korkunç bir yer olduğunu, her mevsimde güneşten yanıp kavrulduğunu, tek bir otun, ağacın büyümediği topraklar barındırdığını söylüyorlar."

"İmparatorluğun güney sınırı tanımadığımız tek yer. Oraya da gitmeliyiz."

Kral kendini hâlâ pek iyi hissetmediğinden, aşırıya kaçmadan yiyip içtiler ve yaraların iyileşmesi için erkenden yattılar. Ertesi sabah gün doğarken ordu saflar halinde dizilip Krateros ile birlikte yola çıkan askerleri selamladı. İskender, Krateros'a sıkı sıkı sarılarak, "En sevdiğim dostlarımdan birisin," dedi. "Seni özleyeceğim."

"Sen de öyle *İskender*. Kendine iyi bak, yalvarırım. Şu âna dek şansına fazlasıyla meydan okudun. Tanrılar yolunu açık etsinler."

"Senin de, dostum."

Krateros atına atlayıp hareket işaretini verdi; uzun bir sıra oluşturan ordu, borazan sesleri ve arkadaşlarının bağırışları arasında yola koyuldu. Son askerler de ufukta görünmez olunca İskender adamlarını gemiye bindirdi ve yeniden hareket ettiler. Güneye doğru inerlerken, her durdukları yerde yerel prenslerin bağlılık sözlerini dinlediler, armağanlar aldılar; sonunda, Indus üzerinde bulunan son kent olan Patala'ya vardılar. Burası kalabalık, varlıklı bir kentti, geliş gidiş pek yoğundu. Çevrede pek çok yerden gelen gemiler vardı; büyük çoğunluğunun, Hindistan kadar büyük olduğu söylenen, doğudaki Taprobanes Adası'ndan geldiğini öğrendiler.

Donanma ırmağın ağzına doğru yola çıktı. Irmak giderek genişledi; öyle ki bir kıyıdan karşısı görünmez olduğunda, Onesikritos, bu noktada ırmağın elli stadyon genişliğinde olduğunu hesapladı.

Irmağın ağzına vardıklarında akşam olmuştu; Nearkhos, gemileri akıntının en hafif olduğu yerde demirlemeye karar verdi. Açık Okeanos'a girdiklerinde, beklenmedik bir fırtına durumunda demirleyecek yer bulamayacaklarından korkuyordu. Ansızın fırtına kadar tehlikeli bir durumla karşı karşıya kaldılar. Gece sular öyle çekildi ki, gemilerin pek çoğu karaya oturup devrildiler. Nearkhos kımıldamadan, suların yükselmesinin beklenmesini emretti. Sonra, düşünceli bir yüzle İskender'in yanına gitti.

"Bu hiç tahmin edemeyeceğim bir durumdu; Piteas adındaki Marsilyalı bir gemicinin, Okeanos'un kuzeyindeki

bir yerde derin bir boşluk olduğunu, altı saatte bir suları yutup yeniden kustuğunu anlattığını duymuştum, ama Piteas'a pek kimse inanmaz; zaten şu anda Okeanos'un kuzeyinde de değiliz. Böyle bir şeyi nasıl bilebilirdim? Ne büyük bir felaket!"

"Sen her zaman olağanüstü işler başardın," dedi İskender. "Yakınacak bir şey yok. Irmağa ve denize karşı vereceğimiz bu savaşı da kazanacağımızdan eminim. Atam Akhilleus, Skamandros'la savaşmış ve onu yenmişti. Ben de yeneceğim. Gecenin geçmesini bekleyelim. Güneş ışığıyla pek çok şey değişir."

Karanlık bir yeni ay gecesiydi ve bu, paniği, karışıklığı daha da artırdı. Nearkhos alarm borazanlarını çaldırarak askerlere, kulaktan kulağa, her ne pahasına olursa olsun yerlerinden kımıldamamaları emrini geçirtti. Ne var ki tanımadıkları bu olgudan çok korkan pek çok denizci, limanlarda ve kendi kentlerinde duydukları masallara inanıp karanlıktan yararlanarak kaçmaya yeltendiler. Bunların hepsi çamurlara ve hareketli kumlara batarak öldüler; onlara yardım etmeye çalışanların da sonu aynı oldu. Bağırışlar, umutsuz çığlıklar gece boyunca gemilerde kalan ve ellerinden hiçbir şey gelmeyen askerleri dehşete boğdu. Sonra birer birer çığlıklar kesildi; yalnızca gece kuşlarının ve uzak bir ormanda av arayan kaplanın kükremesi duyulur oldu.

Amiral gemisinde Roksane, korkudan tir tir titreyerek İskender'e sarılmıştı; doğduğu dağlar, yıldızlı gökler şimdi ne kadar uzaktaydı ve böyle tuhaf sahneler sergileyen doğa ne kadar korkunçtu! Nearkhos ve öteki denizciler kımıldamadan oturdular; arada bir denizlerde yaşadıkları deneyimleri fısıltıyla birbirlerine anlatarak zamanın geçmesini beklediler. Gün doğmadan, uzaktan bir gürültü duyuldu. Kral kulak kabarttı.

"Duydun mu?" diye sordu.

Nearkhos hemen pruvaya koşarak, her an daha artan bu gürültünün nereden geldiğini anlamaya çalıştı. Ansızın beyaz bir şeridin hızla ilerleyerek seherin ışığıyla onlara doğru yaklaştığını fark etti. Köpük köpük gelen suyun, ha-

reketsiz ve savunmasız donanmaya doğru ilerleyen denizin sesiydi bu!

"Borazanlar!" diye bağırdı Amiral. "Alarm borusu çalın! Alarm işareti verin çabuk! Sular geri geliyor! Adamlar küreklere! Çabuk küreklere! Dümenciler yerlerine!" Ve borazan sesleri, sabahın kurşuni gökyüzünü delerken, Amiral Kral'a ve Roksane'a bir halat atarak, kendilerini yelken direğine bağlamalarını söyledi; kendi de darbeye hazır olmak için dümene yardıma koştu.

Mürettebat borazan seslerini duyunca alarma geçti; geniş bataklık alan, bağırış ve seslenişlerle yankılandı.

Dev dalganın darbesi gerçekten korkunçtu: Gemiler cılız dal parçacıkları gibi havaya kalkıp arkaya fırladılar; çamura hafifçe batmış olanlar parçalandı, kenarda duranlar ise yana devrilerek altüst oldular.

Beş sıra kürekli kraliyet gemisinin kaptanı olan Onesikritos, dümene yapışmış adamlarına, var güçleriyle kürek çekmelerini söylüyordu; kendi de suların yarattığı anafora karşı koyabilmek için dümene abanıyordu.

Okeanos'un büyük dalgası sonunda sakinleşip itiş gücünü Indus'un suyuyla dengelediğinde, Nearkhos, çevresine bakarak, yıkımın büyüklüğünü anlamaya çalıştı. Yüzlerce gemi parçalanmıştı, pek çoğu yara almıştı ve suyun yüzeyi akıntının sürüklediği tahtalara tutunarak hayatta kalmaya çalışan adamlarla doluydu.

O gün, denize düşenleri kurtarmakla geçti; İskender adamlarının kurtulması için bizzat çaba gösterdi; kimi zaman suya atlayıp son soluğunu vermek üzere olanları yukarıya taşıdı.

Akşam olduğunda, sağlam kalan gemiler ırmağın ağzından uzaklaşarak Okeanos'un kumlu kıyısına doğru ilerlerken, subaylar yoklama yaptılar: Bin beş yüzden fazla asker boğulmuştu. Kurtarılabilen bedenler sıra sıra dizilmiş ordunun önünde cenaze ateşine konuldu; askerler arkadaşlarının adlarını rüzgâra ve denizin dalgalarına doğru seslendiler ki, anıları hiçbir zaman yok olmasın.

İskender, cesetleri bulunamayanlar için de bir tören yapılmasını istedi ve kıyıda boş bir anıtmezar inşa ettirdi; ruhlarının Hades'te huzur bulabilmesi için dua etti, ama

aynı zamanda arkadaşlarının hiçbirine bir şey olmadığı, onları yeniden kucaklayabildiği için, yüreğinin ta derinliklerinden tanrılara şükürler etti. Nearkhos ve Onesikritos'a övgüler yağdırarak, onların cesareti ve zekâsı sayesinde bu kazanın daha büyük bir felakete dönüşmesinin önlenebildiğini söyledi.

Ordu yirmi gün kıyıda konakladı; kurtulma fırsatı bulan olduysa arkadaşlarının yanına gelebilsin diye beklenirken, yaralanan tekneler onarıldı.

Az ileride oldukça korunaklı bir yer bulundu; burası biraz ötede başlayan çölle sınırlanan, bereketli tarlalarla çevrili bir yerdi ve yabanıl kabileler yaşıyordu. İskender bozulan sağlık koşulları nedeniyle Gedrosia Çölü'nü geçemeyecek durumda olanların da yerleşmesi için bir kent kurdu. Korunaklı bir limanla bir rıhtım yaptırttı, tanrılar için yükselecek tapmaklar için de belli bir yer ayırdı. Bu görevlerini de tamamladıktan sonra, hem ordu, hem de donanma için hareket gününü kararlaştırdı.

Nearkhos onu yeni tamamlanmış rıhtımda bekliyordu; İskender, ayrılırken Krateros'u kucakladığı gibi, amiraline de sevgiyle sarıldı.

"Bazılarının savunduğu gibi bu ırmak Nil'in yukarı kolu olsaydı iyi olurdu. Mısır'a dek birlikte ilerlerdik."

"Ne yazık ki öyle değil," dedi Nearkhos. "Nil olması için timsahlar ve kara derili adamlar yetmiyor."

"Öyle," dedi Kral. "Sen gözünü karadan ve ordudan ayırma! Ateşimizi gördüğün yerde karaya yanaş; bizden su ve yiyecek edinmen daha kolay olacaktır."

"Elimden geleni yapacağım *İskender*, ama denizcilerimi fazla yormamak için batıya esen bu rüzgârdan yararlanabildiğim kadar yararlanmak istiyorum; bana yetişebilir misiniz bilmem. Her ne olursa olsun, Hormozeia'da görüşeceğiz. Yardımcım Onesikritos da seni selamlama onurunu duymak istiyor. Gerçekten iyi bir denizci; senin güvenine ve iyi dileklerine layık."

Bu sözlerden sonra Onesikritos öne çıkıp Kral'ın elini sıktı. "Tanrılar sizlerle olsunlar; Poseidon yolunu açık etsin. Bu sabah Aristandros ile birlikte Okeanos'a kurbanlar verdik; cömert davranmasını, rüzgârları bizden yana estir-

mesini diledik. Şimdiye dek yeterince ağır bir bedel ödedik."

Nearkos ve Onesikritos gemilerine gidip demir alma emri verdiler. Donanma küreklerin gücüyle rıhtımdan koptu, ama hemen sonra açılan yelkenler, rüzgârla doldu. Çok geçmeden büyük gemiler uzaklaşmışlar, küçük oyuncak kayıklara benzemişlerdi. İskender Okeanos'un kıyısına indi, suya bir mızrak saplayarak, dünyanın bu sınırını da eline geçirdiğinin kanıtını bıraktı. Sonra arkadaşlarına dönerek haykırdı:

"Bizim de hareket zamanımız geldi! İşaret verin!"

Herkes atına bindi; Ephestione, Leonnatos, Ptolemaios, Seleukos, Lysimakhos, Perdikkas birliklerinin başına geçtiler. Kral'ın da atına atlayıp rehberinin peşinden yürümeye başlamasıyla, upuzun dizilmiş askerler de borazanların, davulların sesleri, dalgalanan sancakların renkleri arasında yola koyuldular.

59

Indus Irmağı'nın kıyısını saran ormanlar, kısa süre sonra yerini, yarı bataklık bir çayıra bıraktı; bu topraklarda büyük, kıvrık boynuzlu mandalar, geyikler, antiloplar otluyordu ve uzaklarda Makedonya'da avlananlara benzeyen aslan kümeleri görülüyordu. Ağaçlar yüksekti, üstlerinde bin bir çeşit kuş vardı, rengârenk papağanlar göz alıyordu. Sonra, bu ıslak çayırlar seyrek çalılıklarla bezenmiş bozkırlara dönüştü ve ilkel, yabanıl görünümlü çobanların güttüğü küçük öküz ve koyun sürüleri görülmeye başlandı.

"Oritler," dedi Hint rehber. "Bunlar kıyılarda yaşayan kabilelerdir, ama daha ileride bozkırlarda ve çöllerde yaşayan, vahşi ve saldırgan Oritlere de rastlayacağız. Onlar gerçekten tehlikeli olabilirler; akrep gibi kuma gizlenip ansızın sıçrayarak karşımıza dikilebilirler."

"Bunu kulaktan kulağa dolaştırın," diyen İskender, bakışlarını güneye çevirerek ilerlemeyi sürdürdü. Daha kolay bir yoldan ilerlemek için kıyıdan uzaklaşmışlardı ve Okeanos görünmez olmuştu.

Yürüyüşün dördüncü günü, ordu çöl sınırına vardığında, adamlar göz alabildiğine uzanan kızgın kumlara, tek bir otun ve sığınağın bulunmadığı, dört mevsim güneşin yaktığı bu çöllere bakakaldılar.

Hint rehberler burada ayrıldıklarından, İskender, Dareios zamanında Drancana ve Arakhosia seferlerine katılmış olan bazı Pers subaylarının rehberliğiyle yetinmek zorunda kaldı.

Bu zor koşullarda yürümenin ne denli zor, umutsuz bir iş olduğu pek kısa sürede ortaya çıktı. Subaylar suya el koyup kullanımını kurallara bağladılarsa da, bu iyi bir çözüm olarak görünmedi. Yiyecekler gereğinden fazlaydı çünkü. Nearkhos ile buluşabilecekleri bir noktaya varamadılar; doğu rüzgârı sertti, şiddetliydi ve onları belli ki çok ileriye atmıştı.

İskit rehberler belli bir yerde, yolun az ötesine uzanan izler görünce subaylarıyla, Kral'ı uyardılar. Saldırıya uğrama tehlikesi vardı; böyle sefil koşullarda, istilacı ordu, taşıdığı malzeme, yiyecek ve yük hayvanlarıyla yerliler için iyi bir av sayılabilirdi.

"Nöbetçileri ikiye çıkartın!" emrini verdi İskender, "Mümkünse ateşleri yanık tutun." Ne var ki odun bulmak neredeyse olanaksızdı; yanlarında ise yalnızca, kıyıdan getirdikleri birkaç parça tahta parçası vardı.

Aysız karanlık bir gecede, arkadan gelmekle yükümlü olan Leonnatos'un birliği beklenmedik bir saldırıya uğradı. Son derece isabetli bir hamle yapan yerliler, kayaların arkasından hayaletler gibi fırladılar, susuzluktan ve sıcaktan zaten perişan olmuş Makedon askerlerinin üzerine cehennem zebanileri gibi atılarak büyük bir kıyım gerçekleştirdiler. Leonnatos umutsuz bir cesaretle çarpıştı, borazancısının boğazı bir düşman tarafından kesilince, eline aldığı borazanı uzun uzun çalarak İskender'den yardım istedi.

Kral hazırladığı iki tabur askerle dörtnala koştu, çemberi kırarak yaralanan arkadaşını kurtardı. Güneş doğarken, beş yüzden fazla asker kumların üzerinde cansız yatıyordu.

Cenaze ateşi yakacak odunları olmadığı için, onları silahlarıyla kazdıkları kumlara gömdüler; yürekleri hüzün içinde yürürlerken, yabanıl hayvanların kumları hemen kazıp onları parçalayacaklarını biliyorlardı.

Günün birinde, keşif birliklerinden biri geri geldiğinde, cılız bir akarsuyun denize ulaştığı yerde, kıyıya yakın bir köy olduğunu saptadıklarını bildirdi. İskender o köye hemen o gece saldırmaya karar verdi. O gece, dolunay, çölün kumlarını gümüş gibi aydınlatıyordu.

Leonnatos, baltasını üzengiye taktı, koluna, on altı mana ağırlığında bronz bir kalkan geçirdi, atına atladı, ama İskender elini kaldırıp onu durdurdu. "Yaran taze. Sen burada kal, bırak biz gidelim."

"Bağlasanız bile durmam," dedi arkadaşı. "Öldürdükleri her askerimin hesabını soracağım onlara, karanlıkta savunmasız insan öldürmek neymiş, göstereceğim."

Kral, arkadaşları ve iki yüz askeri kara atlar seçtiler, kara pelerinlere büründüler ve karanlığa sığınarak yola çıktılar. İskender işaret verince herkes omuz omuza dörtnala ilerledi: Hades'ten çıkmış canavarlar gibi koşuyorlardı.

Oritler onları gördüğünde artık çok geçti; ama gene de köylerini, karılarını ve çocuklarını korumak için saldırıya geçtiler. İlk çarpışmada bozguna uğradılar ve askerler köyü yağmalamak için ileri atılırken, Leonnatos baltasıyla, başaklar gibi doğradığı düşmanı onar onar katletti; yüreği göğsünden fırlayacak gibi atıyordu, sonunda İskender'in, "Yeter Leonnatos, yeter!" diye bağırmasıyla kendine geldi.

O anda terden sırılsıklam olmuş ve kana bulanmış olduğunu fark etti.

Az sonra, ikinci bir hafif süvari taburu yanlarında yük hayvanları ve eşyaları taşımak için arabalarıyla geldi; ama taş çitlerin arkasında, koyun ve keçi sürülerinden başka hiçbir şey bulamadılar. Hayvanların altındaki kalın pislik tabakasından, otlatılmaya pek ender çıkartıldıkları belliydi.

"Neyle beslendiklerini merak ettim," dedi malzemelerle gelen Eumenes.

Kurutulmuş yosun liflerinden örülmüş torbalarda beyaz bir toz gören Seleukos, "Bunlarla," dedi.

"Balık kokuyor," dedi Lysimakhos.

"Evet, balık," dedi Eumenes de tozun birazını burnuna götürerek. "Kurutulup öğütülmüş balık."

Yanlarında sürüler ve bulabildikleri kadar suyla kampa dönüp hayvanları kestiler, ama koyunların eti de pis pis balık kokuyordu. Başka seçenekleri olmadığından bu etleri yemek zorunda kaldılar.

Günlerce kızgın güneş altında ilerleyerek sıcağın, susuzluğun sıkıntısına katlandılar. Çöl kimi zaman kör edici

bir beyazlığa bürünüyordu; atlar denizin taşıyıp getirdiği kalıntılara basıyorlar, tuz birikintileri atların ayaklarını yara ediyor, derin çatlaklar açıp yakıyordu. Pek çok yük hayvanıyla at susuzluktan ve açlıktan öldü; daha sonra yavaş yavaş insanlar da ölmeye başladılar.

Bu insanları gömmek, onlara törenler düzenlemek için ne zamanları, ne de güçleri vardı. Askerler, yanı başlarında yere yuvarlanan arkadaşlarının farkına varamıyorlar, varsalar bile sürekli tepelerinde dönen akbabalara ve çevrede bekleyen çakallara av olacak bu bedenlere bakmadan, yürümeyi sürdürüyorlardı. Bütün bu felaketlere ek olarak, Kral bunca yoksunluğa hiç alışkın olmayan karısının çektiği zorluğa üzülüyor, Patala'dan ayrıldıkları günden bu yana bir daha haber alamadığı donanması için kaygılanıyordu.

Bu korkunç deneyim, bu dehşet verici koşullar bir tek Kalanos'u etkilemiyor gibiydi; kızgın kumlar üzerinde yalınayak yürüyor, omuzlarını ince bir örtüyle koruyor, akşamları ortalık buz gibi soğuduğu zaman Kral'ın yanına oturup tutkuları ve bedenin ihtiyaçlarını denetim altına almak konusundaki bilgisini paylaşıyordu. Genç yaşına karşın, Roksane da örnek bir davranış sergiledi. Beklenmedik bir ruh soyluluğu ve dayanıklılık gösterdi, Sogdianalı askerler gibi uzun kollu bir ceket giyip kocasının yanında ata bindi, hatta kimi zaman, okuyla, gelip geçen kuşları avladı.

Günün birinde, artık hiç dayanacak güçleri kalmadığında, kraliyet muhafızlarından biri toprağın çukurca bir yerinde mucizevi bir ıslaklık fark etti. Kılıcının ucuyla şöyle bir kazınca damla damla su çıktığını gördü. Tolgasının dibine toplayabildiği kadar suyla önce dudaklarını ıslattı, sonra bunu, yeni iyileşen yarası nedeniyle zor günler yaşadığını gördüğü kralına uzattı.

İskender ona teşekkür etti, askerin tolgasını dudaklarına değdirmek üzereyken bütün askerlerin ona baktığını gördü. Hepsinin gözleri tozdan kan çanağına dönmüş, derileri kurumuş, dudakları çatlamıştı ve İskender onların karşısında bu bir damla suyu içemezdi. Suyu toprağa döktü ve şöyle dedi: "Askerleri susuzluktan ölürken, İskender içemez." Sonra, pek çok askerin artık sıcağa teslim olmaya ka-

rar verdiklerini görünce yüksek sesle şunları söyledi: "Erkekler, biraz daha cesaretli olun! Tanrılar bize bunca kahramanlığı bir çölün ortasında ölelim diye yaşatmadılar! Hayır, bana inanın! Size yarın bu fırından çıkacağımıza, bol bol yemek ve su bulacağımıza söz veriyorum. Son anda pes etmek mi istiyorsunuz? Kurtuluşa bir adım kala ölmeye mi karar verdiniz?"

Bu sözler üzerine yeniden canlanan askerler, karanlık çökene dek yürüdüler. Denizi arkalarında bırakalı çok olmuştu ve taşlı bir tepeye doğru ilerliyorlardı. Geceyi tepenin yamacına sığınarak geçirdiler. Ertesi gün güneş batarken bir başka tepeye vardıklarında, uzakta surlarla çevrili bir kent olduğunu gördüler.

Pers subaylardan biri, "Burası Pura," dedi. "Kurtulduk."

İskender bağırdı: "Duydunuz mu erkekler? İşittiniz mi? Kurtulduk! Gördünüz mü? Kralınız her zaman sözünü tutar."

Askerler yavaş yavaş tepeye varıp kenti görünce sevinçten bağırmaya, mızraklarını havaya fırlatmaya, birbirlerine sarılıp heyecandan ağlamaya başladılar.

Ptolemaios bakışlarında şaşkın bir ifadeyle İskender'in yanına geldi: "Bunu nasıl becerdin?"

"Dün yolun çatallaştığı noktayı anımsıyor musun? Yolun biri deniz boyunca batıya, öteki taşlı yoldan tepeye uzanıyordu."

"Evet, anımsıyorum."

"Kalanos bana şöyle dedi: 'Zor yolu seçmek daha iyidir.'"

"Hepsi bu mu?"

"Hepsi bu."

"Bir riske girdin."

"Sanırım bu ilk kez olmuyor."

"Öyle."

Güneş batarken güçlerinin son damlasını harcayarak kente vardıklarında, kale komutanı şaşkınlıkla onları karşılamaya çıktı.

"Sizler de kimsiniz?" diye sordu.

İskender Ptolemaios'a dönerek, "Okshatres yaşıyor mu?"

"Sanırım evet," dedi arkadaşı. "Birkaç gün önce onu gördüm sanıyorum."

"Bul onu!"

Ptolemaios az sonra yanında Okshatres ile geri geldi; o da Pers valisine yeni konuklar hakkında bilmesi gereken her şeyi anlattı.

"İskender mi?" dedi komutan hayretle. "O ölmemiş miydi?"

"Gördüğün gibi sağlığı yerinde. Ama yalvarırım, bizi içeriye al, bitkin durumdayız."

Komutan, çevresindekilere emirler yağdırdı ve Pura kapıları, yitik sanılan ordu ve ölü sanılan Kral için açıldı.

Askerlerin kendilerine gelmeleri, beslenmeleri için Pura'da dört gün mola verildi. İskender, Hormozeia'ya donanmaya ilişkin bir bilgi gelip gelmediğini sordu; Pers vali bu konuda pek bir şey bilmiyordu, ama araştırma yaptırıp bilgi edinebilirdi.

"Bana kalsa fazla hayal kurmam," dedi Seleukos. "Öğrendiğime göre, bu rotanın bazı yerlerinde karaya oturma tehlikesi varmış ve ayrıca başına böyle şeyler gelen gemilere saldıran korsanlar dolaşıyormuş. Varmış olsalardı, haberimiz olurdu."

"Belki de haklısın," dedi İskender, "ama bizim de öldüğümüz sanılıyordu, oysa şimdi buradayız. Umudunu asla yitirmemelisin."

Persides yönünde yürüyüşe geçtiler; yolları gene kızgın ve kuraktı, ama Pura garnizonunun komutanı, onlara temiz kuyular, süt, et, toprak kaplarda saklanan baklagiller bulabilecekleri çoban köylerini gösterebilecek rehberler vermişti.

Ordu, Persides sınırında bulunan Salmous yakınlarına vardığında kışın yarısı geçmişti. İskender güneye gönderdiği bir keşif koluyla donanmasından haber alabilmeyi denedi; iki Makedon subay, on iki asker, Pers bir rehber ile su taşıyan altı deve yola çıktı.

Çölde beşer parasangalık iki aşama yol gittikten sonra bir öğle saatinde, güneşin en kızgın olduğu anda, uzaklarda bir şeyler gördüler.

"Ne olduğunu anlayabiliyor musun?" dedi Azotos adındaki Filistinli paralı asker.

"İnsana benziyor," dedi arkadaşı.

"İnsan mı?" diye sordu subaylardan biri. "Nerede?"

"Şurada!" diye gösteren öteki subay, onları şimdi açık seçik görüyordu. "Bakın işaret ediyorlar, bizi çağırıyorlar. Onlar da bizi gördüler herhalde... Haydi çabuk gidelim..."

Atlarını mahmuzlayan askerler, insana benzer yanı kalmamış iki zavallının yanına ulaştılar; giysileri yırtılmış, gözleri çukura kaçmış, derileri kırışmış ve güneşten yanmış, dudakları çatlamıştı.

"Siz kimsiniz?" diye sordular Yunanca.

"Asıl siz kimsiniz?" dedi subay, "ve burada ne arıyorsunuz?"

"Bizler kraliyet donanmasının tayfalarıyız."

"Yoksa Nearkhos'un donanması..." Subay bu cümleyi bitirmeye cesaret edemiyordu, çünkü bu ikisi kazazedeye benziyorlardı.

"Nearkhos kurtuldu," dedi adam son bir çabayla. "Ama tanrıların aşkına, öykünün devamını anlatmamı istiyorsan bir damla su ver..."

60

"Atlara!" İskender yeni aldığı haberle heyecanlanmış, kendinden geçmişçesine askerlerine bağırmıştı. "Nearkhos kıyıda ve bütün gemileri sağlam. Bir kişi bile eksik değil! Eumenes arabaları hazırlat: Su, malzeme, et, tatlı, bal, meyve ve şarap koy, tanrılar aşkına! Bulabildiğin bütün şarabı al. Ve hazır olduğunda peşimden gel!"

"Ama bütün bunları hazırlamak zaman alır!" dedi mantıklı olmaya çalışan Sekreter.

"Akşam olmadan hazırlanırsın. Adamlarımın Zeus aşkına şenlik yapmalarını istiyorum. Kumsalda büyük bir şölen düzenleyeceğiz. Eğleneceğiz, bayram yapacağız!"

İskender, sabırsızlıktan ve heyecandan parlayan gözleriyle, çocuğa benziyordu.

"Ve şu iki denizciyle ilgilenin: Onlara prensler gibi, saygın konuklar gibi davranın. Ve Kraliçe; Kraliçe'yi de yanıma istiyorum."

Sonra yanında arkadaşları, iki *hetairoi* süvari taburu ile dörtnala yola koyuldu. Üçüncü günün akşamında Nearkhos'un donanmasının demirlediği yere vardığında, toz ve ter içindeydi, ama gözleri ışıl ışıl parlıyordu. Sular altın yansımalar saçıyor, Nearkhos'un gemileri Okeanos'un sularında kara benekler gibi görünüyor; yelkenleri ve sancakları dalgalanıyordu.

Nearkhos onları kampın girişinde karşıladı; İskender onu görür görmez, iki sıra denizcinin arasından birbirlerine koştular. Kucaklaşmak için sabırsızlanıyorlardı; onlarınki kucaklaşmadan çok bir kavuşmaydı. Durup durup inanmaz

bakışlarla birbirlerini seyrediyorlardı. Heyecandan yerlerinde duramıyorlar, tek söz edemiyorlardı. Sonunda İskender, Nearkhos'u rahatlatan bir kahkaha atarak bağırdı: "Çürük balık kokuyorsun Nearkhos!"

"Sen de at teri kokuyorsun *İskender*!" dedi Amiral.

"Hâlâ inanamıyorum yaşadığınıza," dedi Kral, amiralinin yüzüne bakarak.

"Pek kolay olmadı," dedi Nearkhos. "Bir an başaramayacağımızı sandım. İki büyük fırtına atlattık, ama bizi asıl zorlayan açlık ve susuzluk oldu."

Kampa doğru yürüyorlardı ve birbirlerine anlatacakları o denli çok şeyleri vardı ki, Ptolemaios'un onları selamlamaları için süvarileri dizdiğini fark etmemişlerdi.

Komutan'ın narasıyla kendilerine geldiler: "Kral İskender ve Amiral Nearkhos için *alalalái!*"

"*Alalalái!*" diye haykıran süvariler mızraklarını havaya kaldırdılar; sesleri boşlukta uzaklaşırken, güneş Okeanos'un alevli dalgaları arasında batıyordu.

"Onesikritos'tan söz etmeme izin ver," diyen Amiral, yardımcısını eliyle yanına çağırdı. "Gerçekten çok usta bir denizci gibi davrandı."

"Selam Onesikritos," dedi İskender. "Seni gördüğüme çok sevindim."

"Selam Kralım," dedi denizci. "Ben de seni yeniden gördüğüm için çok mutluyum."

"Üzgünüm," dedi Nearkhos. "Sana sunacak fazla yiyeceğimiz yok. Bütün gün balık tutmaya çalıştık, ama pek bir şey çıkmadı. İki tane oldukça büyük tonbalığı yakaladık, bu akşam onları ızgara yapıyoruz."

"Bunun için kaygılanma," dedi İskender. "Hepiniz için bir sürprizim var; ama korkarım ancak yarın burada olacaktır."

Nearkhos sevinçle, "Tahmin ettiğim şeyse, dört gözle bekleyeceğim," dedi. "Düşünsene, bir keresinde öyle aç kaldık ki, kıyı köylerinden birine akın yaptık. Yalnızca ne bulabildik biliyor musun?"

"Hayır, ama tahmin edebiliyorum."

"Balık unu. Çuval çuval balık unu. O zavallıların da başka şeyi yoktu."

"Bu konuda bizim de deneyimlerimiz var!"

O sırada Nearkhos'un çadırına girdiler; az sonra Ptolemaios, Ephestione, Seleukos ve ötekiler de onlara katıldı.

"Bakın," dedi Nearkhos bir masaya serdiği papirüs rulosunu göstererek. "Bu; Patala'dan buraya gelene dek Onesikritos'un çizmiş olduğu harita."

"Harika," dedi İskender; parmağıyla kıyı boyunu ve arkasındaki çölü izlerken 'balıkoburlar' yazısını gördü.

"Balıkoburlar," dedi Ephestione de. "Bu sözü iyi bulmuşsunuz. Oralarda keçiler bile balık kokuyor. Aklıma geldikçe midem bulanıyor."

İskender amiraline bakarak, "Donanmayla bağlantımız koptuktan sonra ne çok tasalandığımı bilemezsin," dedi.

"Aynı şey bizim için de geçerli," dedi Nearkhos. "Şu var ki bizim yavaşlayıp sizi beklememiz kolay değildi; bunu başardığımızda da sizi bir türlü göremedik. Ya daha ileride ya daha gerideydiniz. Kimbilir?"

"Balık hazır," diye haber verdi denizcilerden biri.

"Kokusu da pek fena değil," yorumunu yaptı Seleukos.

"Sanırım kumsalda oturmak zorunda kalacağız," dedi Amiral. "Yemek sedirlerimiz ve masalarımız eksik."

"Duruma alışacağız!" dedi Perdikkas. "Açlık açlıktır."

Herkes güle oynaya kumsala doğru inerken alarm işareti veren borazanların sesi duyuldu.

"Zeus aşkına!" dedi İskender. "Kim bize saldırmaya cesaret edebilir ki?" Hemen kılıcını çekti ve bağırdı. "*Hetairoi*; benimle gelin. Atlara binin. Haydi atlara!"

Kısa süre sonra kamp borazan sesleri, atların kişnemeleri ile inledi ve savunma çiti açıldı. Askerler düşman saldırısına karşılık vermek için dışarıya fırladılar. Gerçekten de uzaktan tehditkâr bir toz bulutu onlara yaklaşıyor, askerlerin mızraklarının ve kalkanlarının parıltısı göz alıyordu.

"Ama bunlar Makedonlar!" diye bağırdı bir nöbetçi.

"Makedonlar mı?" dedi İskender, elinin bir hareketiyle ordusunu durdururken.

Birkaç dakika yalnızca yaklaşmakta olan ordunun nal sesleri işitildi. Sonra gerilim içindeki kampta, yeniden nö-

betçinin sesi duyuldu: "Şarap geldi! Eumenes akıncı taburuyla bize şarap göndermiş!"

Gerilim müthiş bir kahkaha tufanına dönüştü ve akıncılar arkadaşlarının alkışları arasında, eyerlerinin heybelerine astıkları şarapları dağıtmaya başladılar.

"Haydi, yemek yiyor muyuz?" Leonnatos atından inerken zırhını çözüyordu.

"Yiyoruz, yiyoruz!" dedi Nearkhos.

"Ve şarap da içiyoruz, Zeus aşkına!" dedi İskender gülerek. "Genel Sekreterimiz sayesinde elbette!"

Ilık kumlara oturdular; denizciler balık servisi yapmaya başladı.

Paphoslu denizcilerden biri gösterişli bir edayla, "Kypros usulü ton dilimleri!" duyurusu yaptı.

Herkes yemeğe saldırdı, konuşmalar hemen canlandı, çünkü herkesin anlatacak çok şeyi vardı. Bunlar hep yorgunluk, tehlike, fırtına, kuraklık, soğuk geceler, deniz canavarları, bir daha görmeyi umut etmedikleri arkadaşlarına ilişkin anılardı.

İskender, birdenbire, "Kimbilir Krateros nerededir?" diye sordu. Arkadaşları sessizce birbirlerinin yüzüne baktılar.

61

Krateros ve ordusu on beş gün sonra Salmous'a ulaşınca, İskender ile arkadaşları sevinçten havalara uçtular. Uzun süre şölenler yapıldı; ordu yeniden yürüyüşe geçtiğinde bile, Kral eğlencelerin sürmesini istedi. İçinde masalar ve yemek sedirleri olan arabalar yaptırttı ve arkadaşlarıyla bunlara uzanarak yemeyi, içmeyi, eğlenmeyi sürdürdü. Askerler de, orduyu izleyen arabaların taşıdığı şaraptan, istedikleri kadar içebiliyorlardı.

Arabanın birinde Kalanos bulunuyordu; Kral ve arkadaşları, sık sık onun yanına gidip öğretilerini dinliyorlardı.

Çevredeki bütün topraklar şarkılarla, sevinç sesleriyle yankılanıyordu. Artık Persides'in yüreğine ilerleyen orduyla benzerlikleri kalmamıştı; bu Dionysos'un bir *komos*'u idi, insan yüreğini, şarap ve neşeyle her türlü sıkıntıdan kurtarmayı amaçlayan tanrı onuruna ilerleyen bir alaydı.

Bu arada Nearkhos, uzun bir yolculuk için gerekli eksiklerini giderdikten sonra, donanmasıyla yeniden yola çıkmıştı. Hormozeia Boğazı'nı geçtiler, Pers Körfezi'ne girdiler ve Tigris Irmağı'nın aktığı yere doğru ilerlemeye başladılar. Gemilerin de geçebileceği bir kanalın bulunduğu Susa'da orduyla buluşulacaktı. Artık zor günleri geride bırakmışlardı, denizciler coşkuyla kürek çekiyorlardı, bu serüveni sona erdirmek, yaşadıklarını yakınlarına anlatabilmek için yelkenlere asılıyorlardı.

Yalnızca amiral gemisinin az ötesinde, denizden fıskiye gibi su yükselince denizciler korkuya kapıldılar; az sonra denizden fırlayan, inanılmaz büyüklükteki hayvanların

sırtlarını gördüler; dev balık, az sonra yeniden suya dalmış, koca kuyruğu dışarıda kalmıştı.

"Bu... bu da ne?" Kumsalda Kral'a yemek sunmuş olan Kyproslu denizci telaşa kapılmıştı.

"Balina," dedi Herakles sütunlarının dışında da denizcilik yapmış olan Fenikeli tayfa. "Bize bir şey yapmazlar: yalnızca onlara çok yaklaşmamalıyız; çünkü kuyruklarıyla bir vururlarsa... elveda amiral gemimiz... Seni bir lokmada yutarlar o zaman!"

"Ben gene de tonbalıklarını yeğlerim," diye kekeledi denizci ve gene korkuyla sordu: "Ama bize saldırmayacaklarından emin misin?"

"Denizde hiçbir şeyden emin olunmaz," dedi Nearkhos. "Bunu bilmen gerek. Haydi denizci, yerine dön!"

İskender'in ordusu, yürüyüşünü Pasargade'ye doğru sürdürdü ve Kral orada kötü bir manzarayla karşılaştı. Kyros'un mezarı saldırıya uğramış, Büyük Kral'ın cesedi dışarıya atılmıştı. İskender, bekçilikle görevli büyücüleri sorgulattı, ama büyücüler, işkence altında bile bir yanıt veremediler. Bunun üzerine Kral onları rahat bıraktı, mezarı aslına uygun olarak onarttı ve Persepolis'e doğru yola çıktı. Bu arada Kral'ın döndüğü haberi yayılmış, bu haber pek çok satrap ve Makedon valiyi telaşa sürüklemişti, çünkü İskender'in öldüğü haberini alanlar her türlü yağmalamaya ve hırsızlığa göz yummuşlardı.

İskender kraliyet sarayını büyük yangının çökerttiği haliyle buldu; yalnızca yüksek taş sütunlar ve dev kapılar, isten kararmış da olsalar, ayakta kalmışlardı. Kabartmalardaki değerli sert taşlar oyulmuş, altın varaklar sökülmüştü. Akhaimenid Hanedanı'nın ululuğunu anımsatan tek işaret, III. Dareios'un cenaze anıtının önünde yanan ateşti.

Kral uzun zamandan beri görmediği Stateira'yı düşündü ve ona Indus kıyılarından yazdığı mektubu alıp almadığını merak etti. Yeniden bir mektup yazarak onu sevdiğini ve onunla Susa'da görüşmek istediğini bildirdi.

Günler sonra bir akşam, satrapın sarayının balkonunda Roksane ile dinlenirken ona bir konuğu olduğu bildirildi

ve az sonra kel kafalı, iriyarı, güler yüzlü bir adam içeriye girdi.

"Kralım, oğlum, seni yeniden görmek ne güzel... Ama... köpeği göremiyorum..." dedi çevresine bakınarak.

"Solisli Eumolpos! İçin rahat olsun, Peritas artık yok. Hindistan'da beni kurtarırken öldü..."

"Üzüldüm," dedi Pers casus. "O beni sevmezdi ama... senin ona düşkün olduğunu biliyorum."

İskender başını öne eğdi. "Bukefalos da öldü ve başka... başka pek çok arkadaşım. Bu çok zorlu bir sefer oldu. Ama sen nereden geliyorsun böyle? Seni öldün sanıyordum. Tek söz etmeden ortadan kayboldun, bir daha da görünmedin."

"Ona bakarsan ben de senin öldüğünü sanıyordum. Böyle düşünen yalnız ben değilim üstelik. Benim ortadan yok oluşumu sıradan bir olay sayabilirsin. Beni istediğini anladığım an, fırsatı bulur bulmaz yola çıktım. İyi bir casus arkasında iz bırakmamalıdır, hatta kralına bile..."

"Seni yanlış tanımıyorsam," dedi İskender, "buraya yalnızca beni görme zevki için gelmemişsindir."

Eumolpos ona bir rulo uzattı. "Öyle. Senin yokluğunda Kralım, yanlış anımsamıyorsam senin arzun üzerine, gözün ve kulağın oldum. Bana yapılan iyilikleri unutmam; herkes beni ölüme mahkûm etmek isterken bana güvendin ve canımı kurtardın. Burada hoşuna gitmeyecek şeyler yazılı: Yokluğunda yerine bıraktığın satrap ve valilerin, hatta Makedon olanların yaptıkları hırsızlıklar, uyguladıkları şiddet, yağmalamalar yazılı. Mahkeme açmak istersen başvurabileceğin tanıkların adları da var. Kraliyet hazinesinden sorumlu olan, örneğin, hani Eumenes'in arkadaşı şu topal..."

"Arpalos mu?"

"O. Kasalardan beş bin talent aldı, bununla altı bin paralı asker tuttu ve son aldığım bilgiler yanlış değilse, Kylikia üzerine yürümekte. Anladığıma göre seni pek sevmeyen Atinalı arkadaşlarıyla pazarlıklar yapıyor."

"Demosthenes ile mi?"

Eumolpos başıyla evetledi.

"Sence nereye yürüyor?"

"Büyük olasılıkla Atina'ya."

O anda Eumenes yüzünde müthiş bir utanç ifadesiyle içeriye girdi. "*İskender*, korkunç bir haberim var! Söze nasıl başlayacağımı bile bilmiyorum... bir bakıma bu benim suçum..."

"Arpalos mu? Öğrendim bile." Bunu söylerken Eumenes'in fark etmemiş olduğu Solisli Eumolpos'u gösterdi. "Bildiğim başka şeyler de var. Hepsi sevimsiz. Şimdi yapmamız gereken şu: Bu belgeye dayanarak, ister Makedon olsun, ister Pers ya da Med, herkesi denetleyecek, sorgulayacak, yargılayacaksın. Makedonlar suçlu bulunurlarsa ordu mahkemesince yargılanacak ve geleneksel yöntemle cezalandıracaklar."

"Ya Arpalos?"

"O lanet olası yüzsüzü bulmalısın Eumenes," dedi öfkelenen İskender. "Nerede olursa olsun ele geçirmeliyiz. Ve onu bir köpek gibi öldürmelisin."

Solisli Eumolpos ayağa kalktı. "Sanıyorum birbirimize söyleyeceğimiz her şey bu kadardı."

"Öyle. Eumenes seni cömertçe ödüllendirecektir."

Utancı gitgide artan Eumenes, bunu da onayladı.

İskender ayağa kalkarken, "Bu senin suçun değil," dedi. "Sen benim güvenime asla ihanet etmedin ve etmeyeceğini de biliyorum."

"Sana teşekkür ederim, ama bu benim hayal kırıklığımı hafifletmiyor."

Sekreter dışarıya çıktığında, koridorda Aristandros ile karşılaştı. Kâhinin gözlerinde çok tuhaf bir ışık vardı; Eumenes'i ne gördü, ne selamladı.

İskender'in odasına girdi, adamın yüzündeki kaygı ve sıkıntı dolu ifade Kral'ın iyice canını sıktı.

"Ne oluyor?" diye sordu.

"Karabasanım. Gene başladı."

"Ne zaman?"

"Bu gece. Ve bir şey daha var."

"Konuş."

"Kalanos iyi değil."

"Bu olanaksız!" diye haykırdı İskender. "Bunca zorluğa katlandı, en çekilmez günleri atlattı, yağmura, sıcağa, açlığa, susuzluğa..."

"Ne yazık ki şimdi çok kötü."

"Ne zamandan beri?"

"Persepolis'e geldiğimizden beri."

"Şimdi nerede?"

"Ona verdiğin evde."

"Beni hemen ona götür."

"Nasıl istersen. Beni izle."

Roksane merakla, "Nereye gidiyorsun *İskender?*" diye sordu.

"Acı çeken bir dostu görmeye, aşkım."

Akşamın gölgesinin inmeye başladığı kenti geçtiler, Gaugamela'da şehit düşmüş bir Pers soylusuna ait olan, revaklı, çiçekli bir evin önüne geldiler. İskender bunca sefillikten sonra rahat bir yerde yaşaması için, burayı Kalanos'a vermişti.

Kral, Aristandros ile içeriye girdi; sessiz koridorlardan geçip günün son ışıklarıyla aydınlanan bir odaya girdiler. Kalanos yere serdiği bir hasırın üzerinde yatıyordu. Gözleri kapalıydı ve inanılmayacak kadar zayıftı.

"*Kalane...*" diye fısıldadı Kral.

Adam ateşle yanan, kocaman, kara gözlerini açtı. "İyi değilim, *İskender*," dedi.

"Senin bu sözlerine inanamam, öğretmenim; öyle zor koşullara öyle kolay dayandın ki..."

"Şimdi acı çekiyorum. Ve bu dayanılmaz bir şey."

İskender dönüp, kâhininin kıpkırmızı yüzüne baktı.

"Ne acısı bu? Söyle bana, elimden geleni yaparım dindirmek için."

"En katlanılmazı, en umarsızıdır bu ruh acısı."

"İyi ama, sana böyle acı çektiren nedir? Etkilenmezlik yolunu aşmadın mı sen?"

Kalanos gözlerini Aristandros'un gözlerine dikti; bakışlarıyla gizli ve donuk bir anlaşmaya vardılar. Sonra, yeniden zorlukla konuştu: "Evet. Seninle karşılaşana dek, sende fırtınalı Okeanos'un gücünü, kaplanın yabanıllığını, göklere uzanan dağların, karlı tepelerinin yüceliğini görene dek aşmıştım. Seni ve dünyanı tanımak, deli öfken seni yıkıma sürüklerken kurtarmak istedim. Başarısızlığa uğrasaydım ne yapacağımı biliyordum. Kendi kendimle bir an-

laşma yaptım. Seni sevdim *İskender*, seni tanıyan herkesin sevdiği gibi ben de sevdim ve seni bilinçdışı içgüdünden korumak için izledim; sana, seni eğiten, yenilmek bilmez bir yıkım aracı yapan kişilerinkinden değişik bir bilgelik öğretmek için peşinden geldim. Ama senin *tantra*'n hiçbir biçimde bükülmüyor, artık bunu biliyorum; şimdi yakın olanı, üzerime düşeni görüyorum." Sonra gözlerini kaldırarak bakışlarını Aristandros'un titreyen bakışlarıyla kenetledi. "Ve bu, benim acıyı katbekat artırıyor. Yükümlülüğümün ne olduğunu göreceğim âna kadar yaşarsam, acım, etkilenmezlik noktasına ulaşmamı, ruhumun sonsuzluk içinde eriyip gitmesini engelleyecek. Sen bunu istemezsin değil mi *İskender*? İstemezsin değil mi?"

İskender onun elini eline aldı. "Hayır," dedi kederden titreyen sesiyle. "Bunu istemem *Kalane*. Ama yalvarırım bana söyle, seni böyle sarsan yükümlülük nedir?"

"Bilmiyorum. Bunu yalnızca hissediyorum. Ve buna katlanamıyorum. Ölmeye yemin ettiğim biçimde ölmeme izin ver."

Kral büyük bilgenin iskelete dönmüş elini öptü, sonra Aristandros'a baktı ve, "Onun son isteğini dinle ve Ptolemaios'a yerine getirmesini söyle. Ben... ben... yapamayacağım..."

Ve ağlayarak çıktı.

Ertesi gün Ptolemaios kendisinden istenen her şeyi yerine getirdi ve Kalanos'un sonsuz etkilenmezliğe uzanan yolculuğu başladı.

Adına on dirsek uzunluğunda, on üç dirsek genişliğinde bir cenaze ateşi yakıldı. Giriş yoluna beş bin *pezhetairoi* tören zırhlarıyla dizildiler ve çocuklardan oluşan bir kortej gül yaprakları dağıttı. Sonra, artık yürüyemeyecek kadar zayıf ve bitkin olan Kalanos, Hint geleneklerine uygun olarak, başında çiçekten yapılmış bir taçla dört kişinin taşıdığı bir sedye üzerinde getirildi. Anasından doğduğu gibi çıplak olarak ateş yakılacak yerin üzerine konulduğunda, genç kızlar ve erkekler onun doğduğu toprakların tatlı ezgilerini, ilahilerini söylediler. Sonra Kalanos'un eline yanık bir meşale verildi.

İskender, daha önceden bu sahneyi izlememe kararı almış, bu nedenle Hint bilgenin isteklerini yerine getirmesini Ptolemaios'tan istemişti. Ne var ki son anda, Kalanos'un can çekişirken yanında olduğu günleri anımsayarak, tören yolundan geçip ateşin yakılacağı yerin yanı başına geldi. Cılız ve güçsüz adama baktı, uzak bir akşamda güneşin altında, fıçısının önünde çıplak yatan Diogenes'i düşündü ve o anda yalnız kaldıklarında kendisine söylediklerini anımsayıverdi. Bir akşam, ölümle pençeleşirken, çadırının karanlığında Kalanos da aynı sözleri söylemişti, hem de ağzını bile açmadan: "Anlam taşıyan bir fetih ya da savaş yoktur. Sonunda elimizde kalan tek toprak parçası, içine gömülecek olduğumuzdur."

Başını kaldırdı ve alevler arasında kalmış olan Kalanos'u gördü. Bu ateş girdabında inanılmaz biçimde gülümsüyor, bir şey mırıldanır gibi dudaklarını kımıldatıyordu. Alevlerin uğultusundan onun sesini duyamıyordu, ama bilge kişinin söyledikleri beyninde yankılandı:

Babylonia'da yeniden görüşeceğiz.

62

İskender hüzünlü anılarla Persepolis'ten hemen ayrılarak kış ortasında Susa'ya vardı.

Oraya gider gitmez, Ana Kraliçe'yi ziyaret etti. Yaşlı kadın İskender'i görünce çok duygulanarak onu bütün bir içtenlikle, Yunanca selamladı: "*Chaire, pai!*"

"Yunancanı çok ilerletmişsin, anne," dedi onu kutlayan İskender. "Seni sağlıklı bulduğuma çok sevindim."

"Ölüm haberin geldiği zaman çok ağladım. Makedonya'da yalnız olan annenin de çok üzüldüğünü düşündüm."

"Salmous'a gelir gelmez ona bir mektup gönderdim; sanırım şu günlerde iyi haberi alıp rahatlamıştır."

"Benimle yemeğe kalacağını umut edebilir miyim?"

"Elbette. Benim için de büyük bir zevk olacaktır."

"Bu yaşta konuk kabul etmekten başka bir zevkim kalmadı; en değerli konuğum da sensin. Otursana oğlum, ayakta kalma."

İskender oturdu. "Anne; yalnızca seni selamlamak için gelmedim."

"Başka ne var? Rahatça konuşabilirsin..."

"Kral Dareios'un bir başka kızı daha olduğunu duydum."

"Doğru," dedi Sisygambis.

"İyi, ben onunla evlenmek istiyorum."

"Neden?"

"Dareios'un bütün mirasını bir araya toplamak istiyorum; onun ailesi, benim ailem olmalı."

"Anlıyorum."

"Bana bu izni vereceğini umabilir miyim?"

"Babası yaşasaydı bir anlaşma yapmak ya da bir satrapın bağlılığını pekiştirmek için onu sana verirdi. Bir bahanesi olmayacaktır; ve onun adı, sana yitirdiğin büyük bir aşkını anımsatacaktır... Adı ne biliyor musun? Barsine!"

İskender anılara gömülerek başını öne eğdi. Zaman içinde soluklaşmış, kaybolmuş sandığı görüntüler, birdenbire gözlerinin önüne seriliverdiler.

"Gaugamela'daki o korkunç gün..." diye konuşmayı sürdürdü Ana Kraliçe. "O günü hiç unutmayacağım... Stateira ablasıyla yaşamaktan mutlu olacaktır. Ya Roksane?"

"Roksane beni seviyor. Kraliçe olduğunu biliyor, ama bir kralın görevlerinin neler olduğunu da biliyor. Onunla bu konuyu konuştum."

"Peki ne dedi?"

"Ağladı. Babam Philippos saraya yeni bir gelin getirdiği zaman, annem Olympias da öyle ağlardı. Ama ben onu herkesten çok seviyorum ve o bunu biliyor."

"Sana Barsine'yi sevinçle veririm. Şimdi Argosların evini Akhaimenidlerin eviyle birleştiriyorsun; geriye ne yenen, ne yenilen kalıyor. Adamların bunu nasıl karşılayacaklar?"

"Onları ikna edeceğim."

"Buna inanıyor musun?"

"Eminim. Bir başka dileğim daha var: Stateira ve Barsine'nin en küçük kız kardeşlerini de istiyorum senden."

"Drypetis'i de mi istiyorsun? Bu çok doğal."

"Benim için değil. Arkadaşım Ephestione için. Çocukken iki kız kardeşle evlenmenin ne iyi olacağını düşünürdük; böylece çocuklarımız kuzen olacaktı. İzin verirsen, şimdi bunu gerçekleştireceğiz."

"Bütün yüreğimle veririm onu sana. Tek umudum, bu evliliğin, soyluların ve askerlerin tarafından kabul edilmesi."

"Elbette," dedi İskender. "Askerlerimin pek çoğu Pers ve Med kızlarıyla yaşıyorlar; çocukları da oluyor. Onlarla evlenmeleri doğru, zaten ötekilere de ben Pers gelinler seçiyorum. Hesabıma göre, sonunda, aşağı yukarı on bin evlilik yapılmış olacak."

Yaşlı Kraliçenin kısık gözleri faltaşı gibi açıldı.

"On bin mi *pai?* Ah yüce Ahura Mazda, bu dünyada görülmemiş bir şey!" Masum görüntülü bir fesatlıkla gülümsedi. "Öte yandan, sanıyorum sen de haklısın: Kalıcı bir barışın temellerinin atılacağı, en iyi yer yataktır."

Yeni düğünler için hazırlıklar sürerken, İskender henüz tanımadığı toprakları keşfetmek için seferler tasarlamaya başladı ve bu nedenle ilkbahar başlarında Tigris ağzında görülen Nearkhos'un donanmasını beklemeye başladı.

Direğinde altın yıldızlı Argos sancağı dalgalanan amiral gemisi ve öteki gemiler kentin surlarının hemen yakınındaki kanala girdiğinde, müthiş bir coşku yaşandı, sevinç gösterileri yapıldı; borazanlar ve davullar sevinçle çaldı.

Zırhını kuşanmış olan Nearkhos, iki kenara dizilmiş olan *pezhetairoi* askerlerinin selamını kabul ettikten sonra, altın dokumalı, değerli taşlarla işlemeli imparatorluk giysisi içinde harikulade görünen Roksane ile birlikte tahtında oturan İskender'i ziyaret etti.

Kral onu görür görmez ayağa kalkıp iki yanağından öptü, sonra Yardımcı Amiral Onesikritos'u ve her bir geminin kaptanını kutlayıp hepsine armağanlar verdi.

İskender, aynı akşam kararlarını açıklamak için Nearkhos, Eumenes ve öteki arkadaşlarını yemekte topladı. Şölen, taht salonunda yapıldı; yemek sedirleri, herkes Kral'ı görebilsin diye, üç duvarın önüne dizildi. Kadınlarla, çalgıcılar olmadığından bu yemeğin bir şölenden çok savaş kurulu toplantısı niteliğini taşıdığını herkes anlamıştı.

İskender sözlerine şöyle başladı: "Evlenme zamanınızın geldiğine karar verdim." Herkes şaşkınlıkla birbirine baktı. "Belli bir yaşa geldiniz, aile kurmayı düşünmelisiniz. Sizler için güzeller güzeli ve soylu kızlar seçtim... hepsi Pers."

Bir an sessizlik oldu.

"Hepsi bu değil,"-dedi Kral. "Makedonlarla Asyalı kızlar arasında zaten yapılmış olan evlilikler için de bir tören

düzenleyeceğim. Bildiğiniz gibi pek çoğunun çocuğu da var. Şimdi evlenmek isteyen olursa, gelinlerin çeyiz parasını ben ödeyeceğim; anladığınız gibi gelinin Pers olması koşuluyla. Bu, fetihlerimize bir gelecek sağlamak, kinleri, nefretleri, öç duygularını silmek için son derece iyi bir yol. Benim tasarım budur ve isteğim de farklı değildir. İçinizden karşı olanlar varsa lütfen açıkça söylesin."

Kimse soluk bile almadı. Eumenes elini kaldırdı. "Ben Makedon değilim ve sizler gibi bir kahraman hiç değilim; bu nedenle bir imparatorluğun kurulmasında rol almayı düşünmüyorum. Üretime yönelik bu ilkbahar orjisine dahil edilmezsem çok sevinirim; ayak altında dolaşan bir karımın olacağını düşünmek bile tüylerimi diken diken ediyor."

İskender gülümseyerek şöyle dedi: "Senin için seçtiğim gelinin adı Artonis; Satrap Artaozos'un şirin ve tatlı kızı. Seni mutlu edeceğine eminim."

Tören, ilkbaharda, devasa bir çadırda Pers törelerine uygun olarak gerçekleştirildi: Önceden belirlenen düzene göre iskemleler dizildi; ardından damatlar kadeh kaldırmak için içeriye girip birbirlerine mutluluk dilediler. Hemen ardından gelinlikleriyle kızlar içeriye girdiler ve gidip kocalarının yanına oturdular. Törene başkanlık eden Kral'ı örnek alarak damatlar, eşlerinin ellerini öptüler. Davetlilerin her birine altın bir kupa armağan edildi ve yirmi bin kişiye yemek dağıtıldı. Şarap, herkesin ulaşabildiği bir çeşmeden akıyordu; kız ve erkek çocuklardan oluşan koro, Babylonia ve Hint arpları, flütler, tefler eşliğinde düğün şarkıları söylüyordu.

Stateira iki gün önce Ekbatana'dan gelmiş, Dareios'un ilk eşinden olan ablası Barsine'nin nedimesi olarak düğüne katılmıştı. Odaya çekilme saati gelince ablasını yatak odasının kapısına dek geçirdi. Henüz odadayken İskender içeriye girdi, ona bir öpücük verdi.

"Buraya geldiğine sevindim, Stateira. Seninle birlikte olmamızın üstünden çok zaman geçti."

"Doğru efendim, çok uzun zaman oldu."

"İyi olduğunu umarım."

"İyiyim," dedi Stateira sahte bir gülümsemeyle. "Ama, acaba sen de benim kadar iyi misin diye merak ediyorum."

"Belki biraz fazla içtim," dedi İskender, "ama şarap böyle bir gecede bana iyilikten başka bir şey sağlamaz, diye düşünüyorum."

"Elbette; neredeyse otuz yaşında olan bir bakireyi ve dört yıldır görmediğin karını mutlu edeceksin."

Bu sözler üzerine biraz düşünen İskender, "Zaman nasıl da geçiyor," diye mırıldandı.

Sonra ona yaklaştı, gözlerinin içine bakarak şöyle dedi: "Bana aşkını sunmak mı istiyorsun, yoksa meydan okumak mı?"

"Meydan okumak mı? Neden öyle yapayım ki? Yandaki odada, ablamı mutlu etmeni bekleyeceğim; yeni gelin olan, o; gücün yerindeyken onunla ilgilen," dedi Stateira en tatlı gülüşüyle. Kocasına bir öpücük verdikten sonra, kapıyı arkasından kapatarak odasına çekildi.

Kral o gece önce Barsine, sonra Stateira olmak üzere Pers eşlerinin ikisiyle de yattı. Stateira'nın uyuduğunu görünce onun üzerine bir örtü örtüp koridora çıktı. Çevresine bakındı, her yan sessizdi; bunun üzerine merdivenleri inerek kral dairesinde onu bekleyen Roksane'ın yanına gitti. Gürültü etmemeye çalıştıysa da yatağa uzandığında kız hemen uyandı ve müthiş bir öfkeyle üzerine saldırdı, onu yumrukladı, her yanını tırmaladı. "Üzerinde hâlâ o kadının kokusu varken, gelip benim yanıma yatmaya nasıl cesaret edersin!" diye bağırıyordu.

İskender onu bileklerinden yakalayıp yatağın üzerine serdi. Kadın, erkeğin gücü altında bir-iki söylendi, debelendi, sonunda pes etti. İskender, Roksane'ın bağırmasına, sonra da sessizce ağlamasına karışmadı. Sonunda onu bıraktı, öfkesini ve acısını kussun diye yanına uzandı.

"İstersen gideyim," dedi.

Roksane yanıt vermedi.

"Sana Barsine ile evleneceğimi ve Stateira'nın da buraya geleceğini söylemiştim. Bir kralın bazı görevleri vardır."

"Bu hiçbir şeyi değiştirmez," diye bağırdı Roksane. "Böyle düşünerek kendimi daha iyi hissedeceğimi mi sanıyorsun?"

"Hayır, hayır öyle düşünmüyorum," dedi İskender. "İşte bu nedenle istersen gideyim dedim."

"Gerçekten gider miydin?" dedi kız.

"Yalnızca sen gitmemi istersen," dedi Kral, "ama bunu benden istemeyeceğini umuyorum, çünkü ömrüm oldukça seveceğim tek kadın sensin."

Roksane uzun süre bir şey söylemedi, sonra, "*İskender...*" dedi.

"Evet."

"Bunu bir kez daha yaparsan, kendimi öldürürüm ve benimle çocuğun da ölür. Gebeyim."

İskender onun elini sıktı, sonra karanlıkta sessizce ağladı.

Ertesi gün, Kral'ın özel izniyle, Makedon askerlerin almış oldukları borçların bağışlandığı açıklandı. Başlangıçta borçlu askerler ortaya çıkmaya çekindiler; çünkü İskender'in hangi askerin parasına sahip çıkamadığını ya da cömertçe verdiği maaşıyla geçinemediğini saptamak için böyle bir kurnazlık düşündüğüne kanaat getirmişlerdi.

Ne var ki İskender bağışlanmak için başvuran borçluların pek az olduğunu görünce, borçlunun kimliğini değil, paranın miktarını öğrenmek istediğini bildirdi; bunun üzerine söz konusu askerler Eumenes'e başvurarak borç aldıklarını gösteren belgeleri teslim ettiler.

Genel Sekreter bu paranın toplam on bin talent civarında olduğunu hesapladı.

İlkyazın sonlarına doğru Kral, Tigris boyunca Opis denen yerde, Makedon yöntemiyle eğitim görmüş ve orduya yeni katılmış otuz bin Pers askerine, askeri manevralar yaptırttı. Halefler adıyla anılan Asyalı gençler, beklenenin üzerinde başarı gösterdiler. Bir zamanlar savaşlarda yendikleri insanların şimdi onlarla aynı düzeyde tutulacağından korkan Makedon askerler arasında bu durum yeni bir huzursuzluk kaynağı oldu. İskender'in bütün yaralılarla, sakatları terhis edeceğini ve Makedonya sarayında yaşlı Antipatros'un yerine naiplik görevini üstlenecek Krateros ile ülkeye göndereceğini öğrenince bir kez daha hayal kırıklığına uğradılar.

"Öfkeliler," dedi Krateros, Kral'a. "Onları kabul etmeni istiyorlar."

Tatbikat sona ermiş, genç Halefler çadırlarına dönmüşlerdi. İskender tahtını dışarıya taşıtıp arkadaşına şöyle dedi: "Çağır onları." İskender'in keyifsiz ve sıkıntılı olduğu belliydi.

Krateros Makedon gençlerin, Perslerinkinden belirgin bir biçimde ayrı olan kamplarına doğru ilerlerken, süvarilerin, ağır piyadelerin, akıncıların, 'kalkanlıların', atlı okçuların temsilcilerinin bir araya gelmiş, ona doğru ilerlediklerini gördü.

Onları kabul eden İskender, soğuk bir tavırla, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Emektarları, sakatları, yaralıları eve göndereceğin doğru mu?" diye sordu içlerinden en yaşlı olanı.

"Evet," dedi Kral.

"Bu sana doğru bir hareket gibi görünüyor mu?"

"Gerekli bir hareket. Başka seferler olacak ve onlar artık savaşacak halde değiller."

"Sen ne biçim insansın?" diye bağırdı kendini tutamayan bir asker. "Şu süslü püslü giyinmiş, hevesle savaşçılık oynayan barbarcıkları buldun, terleriyle ve kanlarıyla dünyanın yarısını senin için ele geçiren askerlerini bir kenara attın."

"Doğru!" diye haykırdı bir üçüncüsü. "Şimdi onları geri yolluyorsun, ama nasıl? On yıl önce, ailelerinden aldığın halleriyle mi? Hayır! O zaman gençtiler, güçlüydüler, mükemmeldiler! Şimdi çökmüş, sakatlanmış, perişan olmuş adamlar gönderiyorsun evlerine. Onları nasıl bir yaşam bekliyor şimdi? Ya evlerine hiç dönemeyenleri, bir kez olsun düşündün mü? Tuzaklarda, savaşlarda, dağların dondurucu soğuğunda, çöllerin kızgın harında, Indus'un tehlikeli sularında ölenler; timsahlara, yılanlara yem olanlar, açlık ve susuzluğa dayanamayanlar ne olacak? Hiç düşünüyor musun onları? Dul kalanları, yetim kalanları bir kez aklına getiriyor musun? Hayır Kralım, düşünmüyorsun, yoksa böyle davranmazdın zaten. Biz her zaman seni dinledik, sana boyun eğdik; ama şimdi sıra, senin bizi dinlemene geldi. Bizler, senin askerlerin toplandık ve bir karar aldık. Ya herkes eve gider, ya hiç kimse!"

Yüzü giderek kararan İskender, "Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"Şunu söylemek istiyorum," dedi askerlerin sözcülüğünü üstlenen kişi, "yaralı emektarlarını geri gönderiyorsan, hepimizi göndermen gerekir. Evet, biz eve dönüyoruz. Sen altın plakalarla süslü zırhını giyip barbarlarını yanında tut; bakalım onlar bizim gibi kan ve ter dökmeyi başaracaklar mı? Elveda Kralım."

Küçük grup, başlarıyla belli belirsiz selam verdikten sonra arkasını dönüp kampa doğru uzaklaştı.

İskender öfkenin ve küçük düşürülmenin verdiği sıkıntıyla ayağa fırladı, özel korumalarına dönerek, "Sizler de öyle mi düşünüyorsunuz?" diye bağırdı.

Aldığı yanıt, "Bizler de arkadaşlarımız gibi düşünüyoruz, Kralım," oldu.

"O halde, gidin; sizi görevinizden alıyorum. Artık size ihtiyacım yok."

Komutan anladığını belirten bir baş işareti yapıp arkadaşlarını topladı. Hepsi atlarına atlayıp kampa doğru uzaklaştılar.

Az sonra onların yerini Pers Haleflerden bir grup almıştı; kraliyet sarayının önünde, şıkır şıkır parlayan yeni zırhları, eflatun ve altın rengi sancaklarıyla dizilmiş, duruyorlardı.

İki gün boyunca İskender askerlerini görmek istemedi; onlara niyetini de açıklamadı, ama bu hareketi kampta büyük bir huzursuzluk yarattı. Askerler kendilerini çobansız bir sürü, babasız bir çocuk gibi hissediyorlardı; elleriyle fethettikleri bu uçsuz bucaksız yabancı topraklar, onlara dokunaklı bir alay ve acımayla bakıyor gibiydi. Ve bütün bunları bastıran bir duygu daha vardı: Kral'ın onları görmek istememesi, onları dahil etmeden başka serüven tasarıları yapması, hayaller kurması, güçlerine gidiyordu. Onu bir kez daha görememenin acısı, onunla bir kez daha yakınlık kuramamanın kederi hepsinden ağırdı.

İki gün boyunca Kral'ın yüzünü gören olmadı. Üçüncü gün askerlerin bazıları şöyle dediler: "Yanlış yaptık. Aslında o bizi her zaman sevdi, bizimle her zorluğa katlandı, bi-

zim yemeğimizden yedi, hepimizden çok yara aldı, bizi armağanlara boğdu. Çadırına gidip af dileyelim."

Bazılarıysa, bu karara güldüler: "Evet, evet gidin, gidin de tekmeyi yiyin."

"Olabilir," dedi ilk konuşan adam. "Sen ne istiyorsan öyle yap, ben çadıra gidiyorum." Asker silahlarını bıraktı, üzerine yalnızca *khiton*'unu giydi, yalınayak kampın dışına yürüdü. Ötekiler de ona uydular, giderek kalabalıklaştılar ve sonunda, ordunun yarısı çadırın önünde buluştu. Pers korumalar şaşkınlıkla bakakaldılar.

O anda oradan geçen Krateros onları gördü. Tigris boyunda bir görevden dönmekte olan Ptolemaios, "Burada neler oluyor?" diye sordu.

Çadıra girdiklerinde Krateros şöyle dedi: "Dışarıda askerler var, *İskender*."

O anda içlerinden birinin bağırdığı duyuldu. "Bağışla bizi Kralım!"

"Duyuyorum," dedi kayıtsız davranmaya çalışan İskender.

"Dinle bizi İskender!" diye bağırdı bir başkası.

Ptolemaios duygularını gizlemeyi başaramıyordu. "Neden onların yanına gitmiyorsun? Onlar senin askerlerin."

"Artık değiller. Ve onları reddeden ben değilim. Onlar beni reddettiler. Beni anlamak istemediler."

Ptolemaios tek söz daha etmedi; o anda ayak diremeyecek kadar iyi tanıyordu arkadaşını.

Bir gün, bir gece geçti; sonra bir gün daha. Dışarıda bekleyen askerlerin yakınmaları giderek daha yüksek, daha ısrarcı oluyordu.

"Artık yeter!" diye bağırdı Ptolemaios. "Yeter! Bunlar iki gün, iki gecedir yemiyorlar, uyumuyorlar ve burada bekliyorlar. Erkeksen onların karşısına çıkmalısın! Gerçekten anlamıyor musun onları? Sen bir kralsın, yönetimin ve siyasetin inceliklerini bizden iyi bilirsin, ama onlar tek bir şey bilirler: Seni dünyanın öbür ucuna dek izlediler, kanlarını senin için döktüler ve şimdi sen, yerlerini dün savaştıkları adamlara bırakıp çekip gitmelerini söylüyorsun. Kendilerini nasıl hissettiklerini anlamıyor musun? Onlara

dağıttığın paranın bu tavrını bağışlatacağını mı düşünüyorsun?"

İskender kendine gelir gibi oldu ve bu sözleri ilk kez duyuyormuşçasına Ptolemaios'un yüzüne baktı. Sonra kalktı, günün son ışıkları altında çadırından çıktı.

Bütün ordu karşısındaydı: Binlerce silahsız asker, yerde tozun içinde oturuyordu; pek çoğu ağlıyordu.

"Sizleri duydum, askerler!" diye bağırdı. "Sağır olduğumu mu sanıyorsunuz? İki gecedir sizin yüzünüzden benim de uyumadığımı biliyor musunuz?"

"Biz de iki gecedir uyumuyoruz, Kralım," dedi içlerinden biri.

"Çünkü nankörsünüz, beni anlamak istemiyorsunuz, çünkü..." diye bağırmaya başladı İskender.

Kır sakallı, uzun kıvırcık saçlı, ellerinden birini yitirmiş emektar bir asker öne çıkıp gözlerini İskender'in gözlerinin içine dikti. "Çünkü biz seni seviyoruz, oğlum," dedi.

İskender bir an sonra ağlayacağını hissederek dudağını ısırdı; o, Makedonya Kralı, Krallar Kralı, Mısır'ın Firavunu, Babylonia'nın Hükümdarı, lanet olası askerlerinin karşısında ağlamak üzereydi. Ve ağladı. Utanmadan, yüzünü örtmeden, sıcak gözyaşları döktü. Sonunda sakinleştiğinde, onları yanıtladı: "Ben de sizi seviyorum, serseriler!"

63

İskender yüksek bir yere konulmuş olan tahtına oturdu, borazanın çağrısıyla toplanmış olan askerlere baktı. Sonra bir işareti üzerine Eumenes okumaya başladı:

Makedonya Kralı ve Panhellenik Hegemon İskender bildirir:

Hekim denetiminde savaşmaya gücü olmadığı saptananlar, General Krateros ile birlikte vatana dönecekler.

Tanrıların onlara verdiği ömür boyunca onu anmaları için, Kral'dan özel bir armağan alacaklar. Bunun yanısıra, her türlü halk toplantısında, atletizm yarışlarına ya da tiyatro gösterilerine seyirci olarak katıldıklarında takabilecekleri altın bir taç kazanacaklar... Bu gibi yerlerde özel localarda ve şeref tribünlerinde oturacaklardır.

Ömürlerinin geri kalanında maaş alacakları, şehit oğullarına da, yirmi yaşına gelene dek babalarının maaşını alma hakkının verileceği bildirilmiştir.

Kral'ın Makedon korumaları görevlerine geri döneceklerdir. Hafif yaralı ya da hasta olanlar tedavi görerek ordudaki yerlerini alacaklardır. Kralın özel hekimi Philippos onlarla ilgilenecektir. Kral herkese en derin sevgisini ve şükranlarını sunar. Sonsuza dek!

Bu sözler üzerine alanda bir gümbürtü koptu, kılıçlar kalkanlarına vurdu, naralar atıldı.

Dört gün sonra Krateros'un önderliğindeki askerler, Euphrates ve deniz yönünde yürümeye başladılar. Son as-

ker ufukta görünmez olanak dek, İskender arkalarından baktı. "Onlarla birlikte benim de bir parçam gidiyor," dedi.

"Haklısın," dedi Eumenes "ama iyi bir bildiri oldu. Şimdiye dek tiyatroya adımını atmamış olanların bile, en ön sırada oturacağım ve altın tacımı göstereceğim diye oraya gideceğinden emin olabilirsin."

"Sence Antipatros buna nasıl bir tepki gösterecek?"

"Krateros'un onun yerine geçmesi kararına mı? Bilmem. O her zaman dürüst bir insan oldu ve sana karşı sadakatle çalıştı. Üzülecektir, bu kesin; ama tepki göstereceğini sanmam. Öte yandan, babanın zamanından bir tek o kaldı. Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Utiaları anımsıyor musun?"

"Kim unutabilir o yabanileri?"

"Kuzeyde, onlardan daha yabani bir kabile var: Kosseolar; eski yönetimin yeniden başa geçmesi için destek verdiklerini duydum. Onların işini görüp sonra Ekbatana'ya, son başkentimize gideceğiz ve yetkimizi anımsatacak, kraliyet hazinesini denetleyecek, başıbozuk valilerin cezasını vereceğiz. Sonra da, İmparatorluğun gelecekteki başkenti Babylonia'ya yürüyeceğiz."

"Sence ne kadar sürer bütün bunlar?"

"İki, belki üç ay."

İskender yanılıyordu; Kosseoları dizginlemek bütün ilkyazını aldı ve yazın büyük bölümü de Ekbatana'da geçti. Üç yüksek düzeyli Makedon subay; Herakles, Meleagros ve Aristonikhos görevi kötüye kullanma, Pers tapınaklarına zarar verme ve yağmalama gibi suçlar yüzünden cezalandırılıp öldürüldüler. Bununla Kral, Makedonlarla Persler arasında fark gözetmediğini göstermiş oldu. Onların yanı sıra birçok Pers yönetici de yolsuzluk yaptıkları için cezalandırıldılar. Solisli Eumolpos'un söyledikleri doğru çıktı.

Bu işleri bitirdikten sonra Kral, oyunlar ve gösterilerle biraz eğlenmeye karar verdi, çünkü Yunanistan'dan gelen üç bin kişinin arasında pek çok atlet, oyuncu, eğlence adamı vardı. Ardından Roksane ile birlikte kraliyet sarayına yerleşti. Bu arada Stateira, Susa'daki sarayda, İskender ile evlenmiş olan ablasıyla yaşıyordu. Böylece, Kral'ın üzerin-

de gerçek bir egemenlik kurmuş olan Roksane'ın giderek artan kıskançlığından uzak duruyordu. Bir gece sevişikten sonra İskender'in yanına uzanıp başını onun göğsüne dayayan Roksane, "Şimdi gerçekten mutluyum, *İskender*," dedi.

Kral ona sıkıca sarıldı. "Benim için de mutlu bir an," dedi. "Donanmam sağ salim döndü, askeri girişimlerim sonuçlandı, askerlerimle barıştım, iki ulusu evlilik bağlarıyla birleştirdim ve yakında bir oğlum olacak."

"Dur bakalım," dedi Roksane gülerek, "Kız da olabilir!"

"Ah, hayır!" dedi İskender. "Erkek olacağından eminim: IV. İskender! Sen benim tahtımın vârisinin annesi olacaksın! Ve oğlum doğduğu zaman, büyük eğlenceler düzenleyeceğim: Yunan tarzında spor oyunları, tiyatro gösterileri... Bunlar senin bilmediğin, ama görünce seveceğin eğlencelerdir. Dört atın çektiği yüzlerce arabanın bir pistte hızla koştuğunu, gerçek insanların tarihin kahramanlarını canlandırarak öyküler sergilediğini hayal et... Koşan, güreşen, yüksekten atlayan, mızrak atan sporcular getir gözlerinin önüne... Ve sonra danslar, şarkılar, çalgılar..."

Kız şaşkınlıkla ona bakıyordu. Çobanlardan başka kimsenin yaşamadığı dağından ayrılalı beri, yeryüzünün her türlü tuhaflığını görmüştü ve İskender'le olan yaşantısı ona sonu olmayan bir düş gibi geliyordu.

Eğlenceler ve şölenler başladı, ama bu kutlamalar sırasında Ephestione hastalandı. Eumenes haberi verir vermez, Kral hemen yatağının başucuna koştu.

"Neyi var?" diye sordu.

"Yüksek ateş ve kusma," dedi Eumenes.

"Philoppos'u çağır."

"Onu Susa'da bıraktığını unuttun mu? Glaukhos'u çağırttım; o da çok iyi bir hekim."

Ateşi yüksek de olsa Ephestione, şaka yapmaktan geri kalmıyordu: "Ben hekim istemiyorum; bana bir amfora Kypros şarabı yollayın, kendi kendimi iyileştiririm."

"Komiklik yapma," dedi İskender. "Hekim ne diyorsa, onu yapacaksın."

Glaukhos aceleyle geldi, hastanın göğsünü açıp dinledi. Ephestione, "Hekimlerin kulakları neden hep soğuk olur?" dedi.

"Sıcak kulaklı bir hekim istiyorsan, söyle yeter!" dedi Eumenes. "En yakın arkadaşın, dünyanın efendisidir ve sana istediğin her şeyi bulur."

Glaukhos hastanın karnına vurmaya başladı; karnı şiş ve gergin buldu. "Bana kalırsa, yediği bir şey dokunmuş. Ona bir müshil yazacağım; ayrıca, üç gün boyunca yalnız su içecek; bir şey yemeyecek."

"Bunun iyi bir tedavi yöntemi olduğundan emin misin?" diye sordu İskender.

"Sanırım Philippos da aynı şeyi yapardı. Bu kadar uzak olmasaydık, danışmak için bir ulak gönderirdim, ama sanırım buna gerek yok. Bu tür bir hasta, ulak Susa'ya varana dek iyileşir."

"İyi, ama sen onu gözünün önünden ayırma. Ephestione benim en iyi arkadaşımdır, biz çocukluk arkadaşıyız." Bunu söylerken, İskender'in gözleri, Ephestione'nin hâlâ boynunda taşıdığı, içinde bir süt dişinin saklı olduğu kolyeye takıldı. Bu, kendi dişiydi. Ve o da kendi boynunda Ephestione'nin dişini taşıyordu; değiş tokuş ettikleri, ilk sonsuz arkadaşlık işaretleriydi bunlar.

"Korkmayın efendim," dedi Hekim. "General Ephestione'yi hemen iyileştireceğiz."

İskender çıktı, Hekim müshili hastaya yutturdu ve rejim yapmasını öğütledi.

"Üç gün sonra daha iyi olursan, tavuk suyu içebilirsin."

Gerçekten de üç gün sonra Ephestione daha iyiydi: Ateşi oldukça düşmüş, karnının şişliği azalmıştı. O gün yarış programında at arabalarının yarışı vardı. Atlara pek meraklı olan Glaukhos hastasına uğradı, onun daha iyiye gittiğini görünce birkaç saatliğine izin istedi. "Generalim, bugün seyretmeyi istediğim bir yarış var. Bir sakıncası yoksa, gidebilir miyim?"

"Elbette gidebilirsin. Eğlenmene bak."

"İçim rahat etsin mi? Kendine bakacak mısın?"

"Rahat ol *iatre*! On yıldır savaş alanlarında yaşadıklarımdan sonra, küçük bir ateşten korkacak değilim."

"Gene de akşam olmadan döneceğim."

Glaukhos çıkar çıkmaz, aç kalmaya dayanamayan Ephestione aşçısını çağırtarak tavuk kızartmasını, yanında soğuk şarapla ikram etmesini emretti.

"Ama efendim..."

"Sözümü dinleyecek misin, yoksa seni kırbaçlatayım mı?" diye çıkıştı Ephestione.

Bu seçenek karşısında aşçı isteneni yerine getirdi: Tavuk kızarttı ve ezilmiş kar içinde duran şaraplardan almaya gitti. Ephestione bu yemeği bayıla bayıla yedi, üstüne de yarım amfora buzlu şarap içti.

Akşama doğru dönen Glaukhos, son derece keyifli bir yüzle, hastasının odasına girdi. "Değerli savaşçımız nasıl?" diye sordu, ama masanın üzerindeki tavuk kemiklerini ve bir köşeye yuvarlanmış boş amforayı görünce yüzü bembeyaz oldu. Yatağa baktığında, Ephestione'nin yatağına bile ulaşamadığını gördü. Yerde yüzükoyun yatıyordu. Ölmüştü.

64

Haber, derhal İskender'e iletildi ve Kral, yanlış anlamış olduğunu umarak arkadaşının evine koştu. Oraya vardığında, Eumenes, Ptolemaios, Seleukos ve Perdikkas'ın yüzünden düşen bin parçaydı; bunu gören Kral, umut olmadığını anladı.

Arkadaşı saçları taranmış, tıraş edilmiş, üzerine temiz giysiler giydirilmiş olarak, yatağına düzgünce yatırılmıştı. İskender umarsızca bağırıp ağlayarak Ephestione'nin cansız bedenine kapandı. Sonra, bu en derin acısını yüreğine gömerek, başını ellerinin arasına alıp bir köşeye çekildi. Bütün bir gece ve ertesi gün hiç kımıldamadan, sürekli ağladı. Kapının dışında bekleyen arkadaşları onun inleyişini, içini çekişini ya da yeniden hıçkırarak ağlayışını dinlemekten başka bir şey yapamıyorlardı.

Ertesi günün akşamında, içeriye girmeye karar verdiler.

"Dışarıya gel," dedi Ptolemaios. "Haydi, gel. Elimizden artık bir şey gelmez, ona güzel bir tören hazırlayalım."

İskender, "Hayır, beni bırakın, ben zavallı arkadaşımı yalnız bırakamam!" diye bağırıyordu umutsuzca çırpınarak.

Ama arkadaşları zor kullanarak onu kaldırıp dışarıya sürüklediler ve Mısırlı uzmanlar ölüyü cenazeye hazırlamak için odaya girdiler.

"Benim suçum, hepsi benim suçum!" diye inliyordu İskender. "Philippos'u Susa'da bırakmasaydım, onu kurtarırdı, şimdi sağ olurdu."

"Ne yazık ki ihmal söz konusu..." dedi Seleukos. "Hekim onu bırakıp yarışlara gitmeseydi..."

"Sen ne dedin?" dedi İskender ansızın dönerek.

"Ne yazık ki öyle. Belki de bir tehlike kalmadığını düşünüyordu ama... Ephestione yalnız kalınca tıka basa yemiş ve şarap içmiş..."

"Çabuk onu bulun..." diye haykırdı İskender. "O solucanı bulun ve hemen buraya getirin!"

Zavallı Hekim saklandığı yerden çıkartılarak kireç gibi yüzüyle Kral'ın karşısında getirildi; bir yaprak gibi titriyordu. Birtakım bahaneler gevelemeye çalıştı, ama İskender'in sesi gök gürültüsü gibiydi: "Kes sesini, lanet olası!" Ve ona öyle sert bir yumruk attı ki, adam, dudağı patlayarak yere yuvarlandı.

"Onu hemen öldürün!" diye emretti; korumalar tarafından dışarı çıkartılırken, hekim hâlâ yalvarıyordu. Glaukhos avluya çıkartıldı ve yakarmaya, ağlamaya devam ederken duvara dayandı. Subay bağırdı: "Şimdi!" Okçular aynı anda oklarını fırlattılar.

Tam göğsüne aldığı oklarla yere yıkılan Glaukhos bir kan ve idrar gölü içine yuvarlandı.

İskender günler boyunca huzursuzca kıvrandı. Sonra, ansızın heyecanla ayağa fırladı ve en yakın arkadaşına dünyada görülmüş en büyük cenaze törenini yapmaya karar verdi. Siva'daki Amon orakline bir heyet göndererek Ephestione'ye bir kahraman gibi kurbanlar vermenin doğru olup olmayacağını danıştı, ardından ordusuna Babylonia'ya doğru hareket emri verdi. Arkadaşının mumyalanmış bedeninin cenaze töreni, bu kentte yapılacaktı.

Hepsinin Ephestione'ye büyük sevgi duymasına karşın, arkadaşları törenin böyle abartılmasına bir anlam veremediler. Leonnatos, Siva orakline danışılmasına bir türlü akıl sır erdiremiyordu.

"İskender, yeni dünyasının dinini yaratıyor," açıklamasını yaptı Ptolemaios, "kendi kahramanlarını ve kendi tanrılarını ortaya koyuyor. Ephestione öldü, ama onun, efsanelerde yerini alacak kahramanların ilki olmasını isti-

yor. Bizi şimdiden bir destanın içine sürüklüyor. Bunu anlayabiliyor musun?"

Leonnatos başını salladı. "O hazımsızlıktan öldü; bunda bir kahramanlık göremiyorum."

"İşte bu nedenle ona böyle gösterişli bir cenaze töreni hazırlıyor. Sonunda herkes, Patroklos'un ölümüne ağlayan Akhilleus örneğinde olduğu gibi, Ephestione'nin ölümüne ağlayan İskender'i anımsayacak. Ephestione'nin nasıl öldüğü önemli değil; nasıl yaşamış olduğu önemli. Büyük bir savaşçı, büyük bir dost, kaderin zamanından önce aramızdan aldığı bir genç."

Leonnatos, Ptolemaios'un söylediklerini doğru anlayıp anlamadığından emin değildi, ama *Thanatos*'un artık İskender'in yakın çevresine el attığını, yedi kişinin ilkini aldığını, sıranın ötekilere de gelebileceğini düşünüyordu.

Babylonia'ya yürürlerken Kaldeli kâhinlerin kralı yollarını keserek, İskender'e kente girmemesini söyledi. Babylonia'ya girerse, sağ çıkamayacaktı. İskender Aristandros'a danıştı ve ona, "Sen ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Aldığın kararı yerine getirmeni engelleyecek bir şeyler var mı?"

"Hayır."

"O halde gidebilirsin: Yazgımız, ne olursa olsun tanrıların elindedir."

İlkyazın başında kente girdiler. İskender kraliyet sarayına yerleşti ve cenaze için emirler vermeye başladı: Yüz kırk dirsek yüksekliğinde bir kule yapılacak, yarım stadyon genişliğinde bir platform üzerine oturtulacaktı.

Cenaze için hazırlanan bu kule için Başmühendis Diades ve marangozlardan, heykeltıraşlardan, ressamlardan oluşan bir ordu işbaşı yaptı. Beş katlı kule, filler, aslanlar, efsanevi hayvanlarla süslenmişti. Som altın kaplı dev meşaleler köşelerden yükseliyor, en üstte doğal büyüklükteki siren heykellerinin taşıdığı bir katafalk duruyordu.

Büyük cenaze ateşinin kulesi hazır edilince Ephestione'nin mumyalanmış bedeni kendi taburunun *hetaioroi*'lerinin sırtında taşınarak getirildi; İskender ile arkadaşları onları izleyerek kulenin ayağına geldiler. Özel olarak tasarlanmış bir aygıt, mumyalanmış bedeni yükselte-

rek katafalkın üzerine koydu. Sonra güneş ufukta batar batmaz, rahipler ateşi yaktılar. Alevler bir anda heykelleri, süsleri, zengin kurbanları yuttu.

İskender bu korkunç ve barbar gösteriyi gözyaşı dökmeden seyretti; bu ölçüsüzce büyük törenin, bu abartılı cenaze ateşinin, orada bulunan seyirciler ve yerli halk tarafından hayretle seyredildiğinin bilincindeydi. Ama kule yanarak sol tarafa doğru eğilirken, gözünün önüne Pella Sarayı'nın bahçesi ve orada tanıştığı arkadaşı geldi. Birkaç dakika önce arkadaşlık kurmuş olduğu çocuk ona, "Ölüme kadar mı?" diye sormuştu. O da Ephestione'ye, "Ölüme kadar," yanıtını vermişti.

İçgüdüsel bir davranışla elini boynuna götürüp o süt dişine dokundu. Sonra zinciri çekip koparttı ve kükreyen ateşin içine fırlattı; işte o anda sonsuz, derin bir kederin içine gömüldü. İçlerinden ilki, aynı yeminle, aynı düşüyle bağlanmış yedi arkadaşın birincisi, sonsuza dek onları terk ediyordu. Ölüm onu alıp götürmüş, külleri rüzgârla savrulmuştu.

İlkyaz bitiyordu; İskender tasarılarını yeniden ele aldı; evrene egemen olma hayalleri canlanırken Roksane'ın karnı günden güne büyüyordu. Euphrates'in kıyılarında büyük bir koy kazdırdı ve buraya beş yüz gemi sığındı; Nearkhos ile birlikte Arabistan ve Pers Körfezi'nin kıyılarını keşfetmek üzere yeni bir donanma kurmanın çalışmalarını yaptı. Fenikeliler kırk gemiyi söküp Yukarı Suriye'de bulunan Thapsakos Geçidi'ne taşıdılar; gemileri orada kurup ırmağa indirdiler. Akıntı boyunca inerek başkente vardılar, Sidon'dan, Arados'tan, Byblos'tan topladıkları serüven meraklısı, Arabistan'a uzanmaya hevesli denizcilerle geldiler. İki tane beş sıra kürekçi, iki tane dört sıra kürekçi, yirmi tane üç sıra kürekçisi olan ayrıca ve otuz beş tane de elli kürekçisi bulunan gemilerden oluşan bir donanma kurulup iki ayda Akdeniz'den Güney Okeanos'a indirildi: Genç Kral için olanaksız diye bir şey yoktu.

Libya'dan, İtalya'dan, Iberia'dan, Pontos'tan, Ermenistan'dan, Hindistan'dan gelen heyetler İskender'e armağanlar sundular, dost olma önerisini getirdiler; Kral da onları,

yeni başkent olmak üzere hazırlanan güzeller güzeli Babylonia'nın gösterişli sarayında ağırladı.

Yaz başında bir gün, Euphrates'in yükseldiği bir sırada İskender ırmak boyunca ilerlemeye, suların taşıp ekinleri mahvetmemesi için açılmış olan Pallakopas Kanalı'na inmeye karar verdi.

Nearkhos'un yanı başında dümende duruyordu ve hayranlıkla kanal boyunca uzanan geniş lagünlere, eski Kalde krallarının yarı yarıya toprakla kaplı mezarlarına bakıyordu. Ansızın çıkan bir rüzgâr, onu güneşten koruyan ve kraliyet simgesi altın şeritle çevrilmiş, geniş siperlikli şapkasını uçurdu.

Şapka suya battı, ama üzerindeki şerit bir demet saza takılıp kaldı.

Denizcilerden biri hemen suya atlayıp onu yakalamayı başardı; yüzerken, elimden düşürürüm korkusuyla da başının çevresine sardı. Gemiye çıktığında herkes bu uğursuz olaydan, bu talihsizlik işaretinden etkilenmişti; Kral'ı izleyen Kaldeli büyücüler, ona kraliyet tacını kurtarmış olan bu denizciyi önce ödüllendirmesini, sonra da kötü talihi alt etmek için öldürtmesini söylediler.

Kral kutsal taca dokunduğu için denizcinin kamçılanmasının yeterli olacağını söyleyip altın şeridi yeniden başına taktı.

Nearkhos, Arabistan'a yapılacak büyük seferden söz ederek Kral'ın dikkatini dağıtmaya çabaladı, ama İskender'in gözlerine, Kalanos'un cenazesinde rastlamış olduğu gölgenin sinmiş olduğunu fark etti.

Birkaç gün sonra Kral, tahtını açık alana taşıtmış, süvarilerinin kent surları dışında yaptığı manevraları izliyordu. Bir an komutanlarıyla konuşmak için tahttan kalktı ve tam herkes taburların manevralarıyla ilgilendiği sırada, hiç kimsenin tanımadığı bir yabancı, mabeyincilerin arasından geçerek geldi ve alaylı alaylı sıralanmış tahta oturdu. Pers muhafızlar onu hemen öldürdüler, ama Kaldeli rahipler bunu kehanetlerin en korkuncu olarak gördüklerinden göğüslerini dövmeye, yüzlerini tırmalamaya başladılar.

Gene de bütün bu uğursuz belirtilere karşın, İskender Roksane'ın aşkı ve doğacak bebeğinin beklentisiyle kederli düşünceleri zihninden kovabiliyordu.

"Acaba sana mı benzeyecek, bana mı?" diyordu. "Öğretmenim Aristoteles kadının, erkeğin tohumu için bir saksı olduğunu söylerdi, ama bence buna o bile inanmazdı. Bazı çocukların babalarından çok annelerine benzediği kesindir. Sözgelimi ben."

"Neden, annen nasıl biridir?"

"Onu tanıyacaksın: Bebeğim doğduğu zaman onu buraya getirteceğim. Çok güzel bir kadındı; ama aradan on yıl geçti. Onun için çok zor olan on yıl..."

Uğursuzluk habercisi kehanet söylentileri arkadaşları arasında da yayıldığından, hepsi İskender'i neşelendirmek için yemeklere, yarışlara davet eder olmuşlardı. O da bütün çağrılara uyuyordu; kimseye hayır demiyor, günlerini ölçüsüzce yiyip içerek geçiriyordu. Bir akşam bu davetlerin birinden dönerken, kendini iyi hissetmediğini fark etti. Başı ağrıyor, kulakları uğulduyordu, ama bunu önemsemedi. Banyo yapıp kandilini yanık bırakarak uyuyakalmış olan Roksane'ın yanına uzandı.

Ertesi sabah ateşle uyandı, ama yatakta kalmasında ısrar eden Kraliçe'yi dinlemeyerek kalktı. Bir süre önce Babylonia'ya gelmiş olan, Medios adındaki Yunan arkadaşının öğle yemeği davetine gitti. Akşama doğru hâlâ sofradayken, belinin sol kısmına öyle beklenmedik ve güçlü bir ağrı saplandı ki, avaz avaz bağırmaya başladı. Hizmetkârlar Kral'ı kaldırıp yatağa yatırdılar; ağrılar bir süre azalır gibi oldu.

Hekimlerin biri hemen koşup onu muayene etti; ama Kral'ın böyle keskin acı hissettiği noktaya elini değdirmeye cesaret edemedi. İskender'in ateşi çok yüksekti, kendini ölesiye yorgun hissediyordu.

"Seni saraya taşıtayım, Kralım," dedi.

"Hayır," dedi İskender. "Geceyi burada geçireceğim. Yarın sabah daha iyi olacağımdan eminim."

O gece Medios'un evinde yattı, ama ertesi sabah ateşi düşeceğine artmıştı.

Üçüncü gün sağlığı daha da kötüye gitmişti, ama kendisi bunu önemsemiyor gibiydi. Devlet işlerini görüşmek için arkadaşlarını topladı; onun hiç de iyi olmadığını gören Nearkhos ve öteki komutanlarının itirazlarına karşın, en

ince ayrıntılarına dek Arabistan seferini ve hareket tarihini tartıştı.

Ptolemaios, söz alarak, "Neden biraz ertelemiyoruz?" dedi. "Biraz dinlenmeli, tedavi olmalı, kendine gelmelisin. Belki de hava değişikliğine ihtiyacın var, burası insanı uyutmayacak kadar sıcak. Kral Dareios'un yazlarını neden dağda, Ekbatana'da geçirdiğini hiç düşündün mü?"

"Benim dağa gitmeye zamanım yok," dedi İskender, "ve ateşimin düşmesini beklemeye de zamanım yok. Düştüğü zaman düşer. Ben ileri gitmek istiyorum. Nearkhos, Arabistan'ın büyüklüğüne ilişkin ne öğrenebildin?"

"Bazılarına göre, Hindistan kadar büyükmüş, ama bu bana pek inandırıcı gelmedi."

"Neyse, pek yakında kendimiz öğreniriz," dedi İskender. "Düşünsenize arkadaşlar; kokular diyarına gidiyoruz. Günlük otunun, sarısabırın, zamkın vatanına."

Arkadaşları heyecanlanır gibi yaptılar, ama bu sözler bile onlara kara kehanetler gibi görünüyordu: Kral, ölüleri mumyalamakta kullanılan otlardan söz ediyordu.

Çok meraklanan Roksane, o sıralarda kentin kuzeyindeki bir taburda dizanteri salgınıyla uğraşan Philippos'u çağırttı, ama Kraliçe'nin buyruğu kampa ulaştığında Hekim oradan ayrılmış, daha kuzeye, bilinmeyen bir yere doğru uzaklaşmıştı.

İskender üç gün daha kişisel görevleriyle ilgilendi, tanrılara kurbanlar verdi, Arabistan seferi için arkadaşlarını toplayıp konuştu, ama sağlığı gözle görülür biçimde bozuluyordu.

Sonunda Philippos bulunup saraya getirtildiğinde İskender biraz iyileşmişti. Ateşi biraz düşmüştü ve Kral, hekimiyle oturup konuşabildi. "Geleceğini biliyordum *iatre*," dedi ona. "Şimdi iyileşeceğimi biliyorum."

"Elbette iyileşeceksin," dedi Philippos. "Buz gibi nehirde yüzdükten sonra nasıl donmuştun, anımsıyor musun?"

"Daha dünmüş gibi anımsıyorum."

"Ya zavallı Parmenion'un sana gönderdiği mektubu?"

"Evet. Senin beni zehirlemekte olduğunu yazmıştı."

"Doğruydu!" diyerek güldü Hekim. "Bir fili öldürecek zehir vermiştim sana, ama boşa gitti! Eskisinden daha iyi olmuştun; şimdi birazcık ateş sana ne yapar ki?"

İskender güldü. "Sana inanmıyorum, ama bunu söylemen hoşuma gidiyor."

Ertesi gün yeniden kötüleşti.

Roksane, "Kurtar onu *iatre*," diye yalvarıyordu. "Yalvarırım sana, kurtar onu." Ama Philippos başını umarsızca sallıyor; Leptine gözyaşları içinde, ıslak bezlerle efendisinin alnını serinletmeye uğraşıyordu.

Bir sonraki gün, İskender artık hiç kalkamıyordu; ateşi daha da yükseldi. Onu bir sedyeyle yazlık saraya taşıdılar ve akşama doğru çıkan serinlikle Philippos ona, soğuk bir banyo yaptırdı; ne var ki bütün çabalar sonuçsuz kalıyordu. Umutsuzluk içinde olan Kraliçe, onu bir an yalnız bırakmıyor, öpücüklere boğuyordu; arkadaşları da gece gündüz yemeden, içmeden, uyumadan nöbet tutuyorlardı.

Seleukos, kentin koruyucusu olan şifacı Tanrı Marduk'un tapınağına koşup rahiplere İskender'i tapınağa taşımalarını, tanrıların onu iyileştirmesini sağlamalarını söyledi, ama rahipler ona şu yanıtı verdiler: "Tanrı, onun evine taşınmasını istemiyor."

Üzüntüyle saraya geri gelen Seleukos arkadaşlarına ve Philippos'a bu sözleri aktardı.

"O rahipleri öldürseydin. Kral'ı iyileştirmeyi beceremiyorlarsa, bu dünyada ne işleri var?" diye bağırdı Lysimakhos.

"Bana sorarsanız, bu sefer de kurtulacaktır," dedi Perdikkas. "Telaşlanmayın; o daha kötülerini atlattı."

Philippos ona, kederli gözlerle bakıp Kral'ın yatak odasına girdi. İskender artık zor duyulan sesiyle su istiyordu.

Ertesi gün o kadar bile konuşacak hali kalmamıştı.

Bu arada askerler arasında, Kral'ın durumunun çok kötü olduğu söylentisi yayılmıştı; bazıları öldüğünü söylüyordu. Hemen sarayın kapısında toplandılar ve muhafızları, onları içeri almazlarsa kapıları kırmakla tehdit ettiler.

"Ben gidip bakayım," diyen Ptolemaios muhafızların yanına indi.

Emektar askerlerden biri, "Kralımızın nasıl olduğunu öğrenmek istiyoruz," diye bağırdı.

Ptolemaios, başını öne eğdi. "Kral ölüyor," dedi. "Onu görmek istiyorsanız, şimdi birer birer yukarı gelin, ama yalvarırım sessiz olun. Son nefesini verirken, rahatsız etmeyin."

Ve askerler yukarıya çıktılar. Uzun bir sıra oluşturup birer birer merdivenleri, koridorları aştılar ve krallarının başucuna geldiler. Ağlayarak, elleriyle onu selamlayarak yatağın önünden geçtiler. İskender her birine bir bakış, bir baş işareti, dudaklarını belli belirsiz kıpırdatarak karşılık verdi.

Askerlerini, bin bir serüvende birlikte olduğu arkadaşlarını, Nil'e, Tigris'e, Euphrates'e ve Indus'a kafa tutmuş adamlarını, onların buza ve ateşe meydan okumuş yüzlerini ve yanaklarından süzülen gözyaşlarını gördü; sonra bir anda her şey karardı. Roksane'ın umutsuzca ağlayışını, Leptine'nin hıçkırıklarını ve Ptolemaios'un, "Bitti... İskender öldü..." diyen sesini işitti.

O anda annesini, kendisini tutkuyla boş yere beklediğini düşündü. Sarayın bir kulesinde ağlayarak, "*İskender* gitme, yalvarırım bana dön," diye haykıran sesini işitir gibi oldu. Şimdi sözler, bağırışlar, yüzler ondan uzaklaşıyor, silikleşiyor ve rüzgârın içinde yok oluyordu... Önünde uçsuz bucaksız bir ova, çiçekli bir kır görüyor, bir köpeğin havladığını işitiyordu, ama bu *Kerberos*[1] değil; Peritas idi.

Sürgünden döndüğü gün olduğu gibi, sevinçten delirmiş gibi ona koşuyordu; sonsuz kırların bir yerlerinden ansızın bir kişneme işitildi. İşte Bukefalos da, yeleleri rüzgârda dalgalanarak ona doğru koşuyordu ve kendi de Mieza'daki gün olduğu gibi onun sırtına atlıyordu. "Koş Bukefalos!" diye bağırıyor, atı, Pegasos gibi şahlanarak dörtnala koşmaya başlıyor, son ufka, sonsuz ışığa doğru ilerliyordu.

[1] Hades'in köpeği. (Çev.)

SON SÖZ

"Biz senin mirasın için tartışmaya başladığımızda bedenin daha soğumamıştı ve çatışmamız yıllarca sürdü. Artık yoktun; bizleri seninle bir arada tutan düş yok olmuştu. Leptine seninle gelmek istedi; onu bileklerini kesmiş, yatağının ayak ucunda can çekişirken bulduk. Ana Kraliçe Sisygambis başını kara bir tülle örtüp sonsuz bir oruçla ölümü bekledi. Roksane, bebeğinin yaşaması için yaşamaya karar verdi.

"Perdikkas hayallerini gerçekleştirerek Kleopatra ile evlendi, ama imparatorluğunu bir arada tutma çabasında ilk kaybeden o oldu. Benim orduma karşı savaşırken şehit oldu. Zavallı Perdikkas!

"Tuhaf olan şu ki, birbirimize karşı çetin savaşlar sürdürür, anlaşmalarımızı sürekli bozarken birbirimizden hiç nefret etmiyor, bir anlamda arkadaş kalmayı sürdürüyorduk. Bir keresinde, senin ölümünden yıllar sonra bir çıkar yol bulmak için Babylonia'da toplandık, ama toplantı hemen bir kavgaya dönüştü. Beklenmedik bir anda kapının arkasından beliriveren Eumenes, boş tahtının üzerine senin pelerininle asanı atınca, sanki bir büyü olmuşçasına kavga bitti, sesler alçaldı, bakışlar ve yüzler düşünceli bir hal aldı. Bir an için bile olsa, sen dönmüştün ve bizler o pelerinin, o boş tahtın karşısında, sanki bir mucize sonucu, sen dönmüşsün gibi davranmıştık.

"Sana layık olamadık, gene de her bakımdan sana öykündük. Senin gibi poz vererek, başımızı hafifçe sağa eğerek, çoğu dökülmüş bile olsa, saçımızı alnımızın üzerinde

kabartarak portreler yaptırttık. Bir paylaşma anlaşmasının dipnotuyla yok edilen, dağıtılan ailene sahip çıkma yürekliliğini gösteremedik: 'Bebeğe bir şey olma durumunda, Makedonya'nın sahibi...' Bu sanki bir ölüm emriydi. Ne korkunç: Karın, annen, oğlun öldürüldü... İktidar hırsı hepimizin ruhunu çürüttü, bizleri canavara dönüştürdü.

"Bizlere vermiş olduğun Pers gelinleri hemen terk ettik; bir tek Apama'sını seven, ona güzel kentler armağan eden Seleukos bizim gibi yapmadı.

"Seleukos... Bir süre yeni İskender o oldu ve senin imparatorluğunu yaşatmayı başardı. Şimdi o da benim gibi yaşlandı; bin bir türlü hastalığı var. Defalarca savaştık, daha doğrusu bir başka anlaşmada sahibi tam olarak belirlenemeyen Kelesiria kıyılarında ordularımız karşılaştı ve bizim ilişkimiz hep sürdü; iki iyi dost olarak kaldık.

"Şimdi nasıl olduğunu bilemem, ama sanırım o da sona yaklaşmaktadır. Bana gelince; iki yıl önce asarnı ve krallığını oğlum II. Ptolemaios'a devrettim ve bu öyküyü yazmaya oturdum. Ölüm kapıya dayanmadan, krallıktan ve iktidardan vazgeçmiş olmaktan başka tek övüncüm, seni yeniden buraya, sana layık olan tek yere, İskenderiye'ye getirmiş olmamdır. Burası çok güzel oldu, biliyor musun? Senin hayal ettiğin gibi gitgide gelişen, harika bir kent.

"O zamanlar çocuktuk ve ruhumuz senin gözlerimizin önüne serdiğin hayallerle tutuşuyordu; senin yanı başında, parlak zırhlarımızın içinde atımızla ilerlerken, hepimiz birer tanrıydık.

"Şimdi öykümün son bölümünü yazıyorum; yazarken de zihnimde her şey yeniden yaşanabilirmiş gibi tuhaf bir yankı var. Konuşmalarımızı, tartışmalarımızı, şakalarımızı, Leonnatos'un hayvanlıklarını yeniden duyar gibiydim; sen de anımsıyor musun onları? Elbette, tarih gerektiği gibi yazılacaktır: Pella ve Mieza'daki öğretmenlerimizin bize öğrettiği kurallara uygun olarak düzeltilecek, düzenlenecektir. Ama ben öykümüzü böyle anımsamak istedim ve günbegün, anbean yazdığım her şeyi yeniden yaşadım.

"Yapmam gereken her şeyi yaptım ve bugün *Thanatos*'un soğuk soluğunu boynuma üflediğini hissettim. Sen

gittikten sonra olan her şeyi unutup senin yanında uyuyakalmak için buraya indim sevgili arkadaşım.

"Illyria'daki o donmuş gölün kenarında, lapa lapa yağan karın altında olduğu gibi, İskender'in birliğinin yeniden bir araya gelmesinin zamanıdır. Fazlasıyla uzun yaşamış olan bizler için de gözleri yumma vakti geldi; yeniden hep birlikte uyandığımız zaman, bir zamanlar olduğu gibi, genç ve güzel delikanlılar olarak senin yanında yeniden atlarımıza atlayacak, son serüvene doğru yol alacağız. Ve bu kez sonsuzluğa uzanacağız."

YAZARIN NOTU

İskender'in yaşamöyküsünün bu son bölümü, yorumlanması en karışık ve zorlayıcı olanıydı, çünkü Persepolis yangını, Kara Klitos'un öldürülmesi, Philotas'ın ve soylu gençlerin komploları gibi olaylar hakkında bol ve açık kaynak yoktu. Tarih yazımı alanında fazlasıyla tartışılmış konuları çözümlemek, bir romancının görevi değildir; ama öyküde belirgin biçimde ortaya çıkan yorumsal denemeler, Kuzey insanının görüşünden kaçan ya da özel araştırma konularına giren alanlar olsa da, genel tablo içerisinde yerlerine oturtulmuşlardır. Parmenion'un İskender'e Persepolis'i neden yaktığını sorduğu sahnenin, yazarın hayal gücünden kaynaklanması buna bir örnektir.

Makedonyalı fatih, açık sahneler ya da yaşamının pek onurlu olmayan anları dahil, her zaman kaynaklara sadık kalınarak betimlenmiştir. Yalnızca bazı öyküler, kaynakların yeterince aydınlık olmaması nedeniyle özgün duruma uygun olduğu varsayılan nitelemelerle ifade edilmiştir.

Okurlar, özellikle de kadın okurlar bazı kadın kahramanların, İskender için daha ağırlıklı olmaları gerektiğini düşünebilirler; ama burada da dönemin toplum yaşantısına ve İskender'in kişiliğine olabildiğince yakın bir durum saptaması yapmayı yeğledim. Antik kaynaklarda, o kişilerin, en önemli olanların bile yalnızca adlarının anılmasıyla yetinilmiştir. Ben onlara bir biçim vermeyi ve mantıksal görüşleri temel alarak anlatılan olaylardaki rollerine oturtmayı amaçladım.

Topografik anlatımlar yalnızca belirti niteliği taşımaktadır. Büyük olasılıkla Kardialı Eumenes'in kaleme aldığı *Günlük*'ler ve romanda Yürüyüş Subayları olarak adlandırılan kişilerin, güzergâha ilişkin çok ayrıntılı bilgi veren raporlarının günümüze ulaşamadan yitmiş olmaları, bizleri doğayı ve özelliklerini elden geldiğince gerçeğe yakın olarak dile getirmekle yükümlü kılmıştır.

Eski Yunan'da Ölçüler:

Uzunluk Ölçüleri:

Stad, Stadyon: 600 Yunan ayağı; Atina stadı 177.6 metredir.
Ayak: 0.296 metre
Dirsek: Bir buçuk ayak; 0.444 metre.
Parasanga (İran Ölçüsüdür): Otuz stadyon; 5 km. 328 m.dir.

Çeviride Yararlanılan Kaynaklar

Ana Britannica Ansiklopedisi
Herodot Tarihi: Herodotos -Türkçesi Müntekim Ökmen: Remzi Kitabevi 1991
Mitoloji Sözlüğü: Azra Erhat - Remzi Kitabevi 1978
Eski Atina Yaşantısında Bir Gün: Hilary Deighton-H.K. Ersoy - Homer Kitabevi 1995
Eski Yunan Tarihi: Oğuz Tekin - İletişim Yayınları 1998
Kolları Bağlı Prometheus: Aiskhylos - Azra Erhat - Sabahattin Eyuboğlu; Bilgi Yayınları 1968

Valerio Massimo Manfredi

BÜYÜK İSKENDER

Dünyanın Hâkimi

Büyük İskender, yaşadığımız toprakların bir zamanlar hâkimi olan genç bir Makedonyalının, ***Büyük İskender***'in romanı. Antik dünya topografyası uzmanı olan yazar ***Valerio Massimo Manfredi***, tarihsel gerçeklerle kurmacayı ustalıkla kaynaştırdığı romanında, İ.Ö.dördüncü yüzyılda yaşamış olan ***Büyük İskender***'i yalnızca tarihsel bir kahraman olarak değil, dehası, hırsı, aşkları, güçlü ve güçsüz yanlarıyla 'insan İskender' olarak da yansıtıyor. Dizinin ilk kitabı *Makedonya'dan Anadolu'ya* ile hırslı, ateşli bir genç olarak tanıdığımız *İskender,* ikinci kitap *Anadolu'nun Kapıları*'nda Asya seferine başlayarak Anadolu'yu fethediyor, Mısır'a kadar uzanıyordu. Dizinin üçüncü ve son kitabında ise genç komutan, artık ***Dünyanın Hâkimi***'dir. Kralların kralı, gene ve yenilgi yüzü görmeden ülkeler fethediyor, krallara boyun eğdiriyor; Mısır'dan başlayan yolculuğu, Fenike kıyılarından, görkemli Babil ve Persepolis'ten, Pasargad'dan geçerek Hindistan'da son buluyor. Kentler yağmalanıyor, insanlar acılara boğuluyor, genç kralın düşleri, yıkımlarla, felâketlerle iç içe yürüyor. İskender, fethettiği toprakları elinde tutabilmek için, yerel geleneklerle Makedon geleneklerini kaynaştırmaya çalışarak Doğu ile Batı'yı kucaklayan dev bir imparatorluğun efendisi oluyor. Bunca yükselmenin bir bedeli olacak ve *İskender*, o güne kadar hiç kimseyi sevmediği kadar sevdiği kadınını yitirecektir. Ne var ki en değer verdiği kişilerin ihanetinden kuşkulanınca, gözünü kırpmadan idam hükmü veren *İskender*, bu aşkı da çok geçmeden unutacak, başka aşkların peşinde koşacaktır. Yüz yıla sığabilecek onca zaferi sekiz yıla sığdıran *İskender*, ülkesine dönme hazırlıkları yaparken, beklenmedik bir sonla yüz yüze gelecektir.

ISBN 975-07-0042-2

KDV İÇİNDEDİR